

УКРАЇНСЬКО-РУСЬКИЙ АРХИВ

В И Д А Ї

ІСТОРИЧНО-ФІЛСОСФІЧНА СЕКЦІЯ

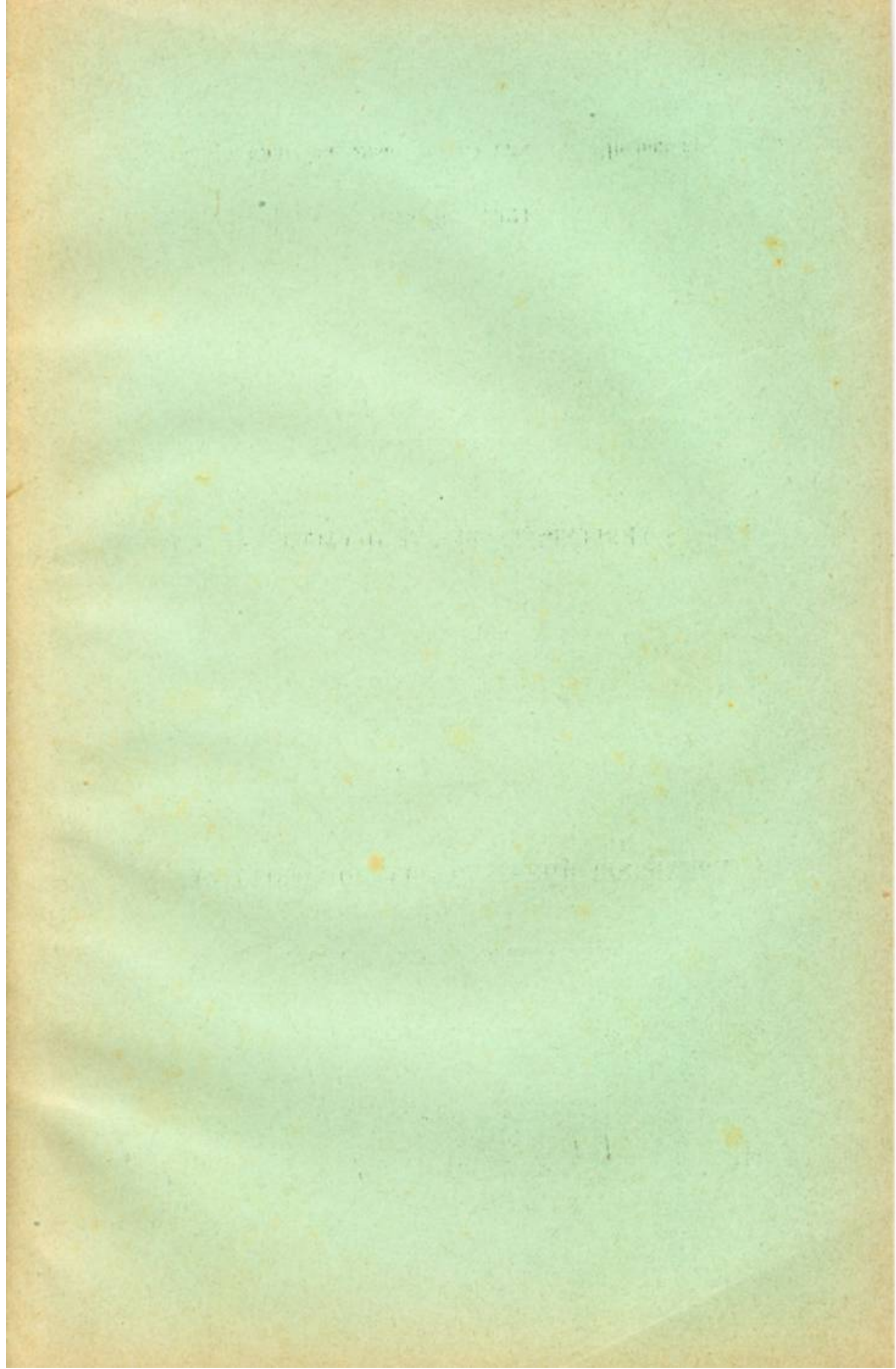
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА

Т. XV.

МАТЕРІЯЛИ ДО ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКО-ЧЕСЬКИХ ВЗАЄМИН

У ЛЬВОВІ, 1921.

З друкарні Наукового Товариства ім. Шевченка.

УКРАЇНСЬКО-РУСЬКИЙ АРХИВ

ТОМ XV.

УКРАЇНСЬКО-РУСЬКИЙ АРХИВ

В И Д А Ї

ІСТОРИЧНО-ФІЛОСОФІЧНА СЕКЦІЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА

Т. XV.

МАТЕРІЯЛИ ДО ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКО-ЧЕСЬКИХ ВЗАЄМИН

У ЛЬВОВІ, 1921.

З друкарні Наукового Товариства ім. Шевченка.

МАТЕРІЯЛИ

ДО ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКО-ЧЕСЬКИХ ВЗАЄМИН

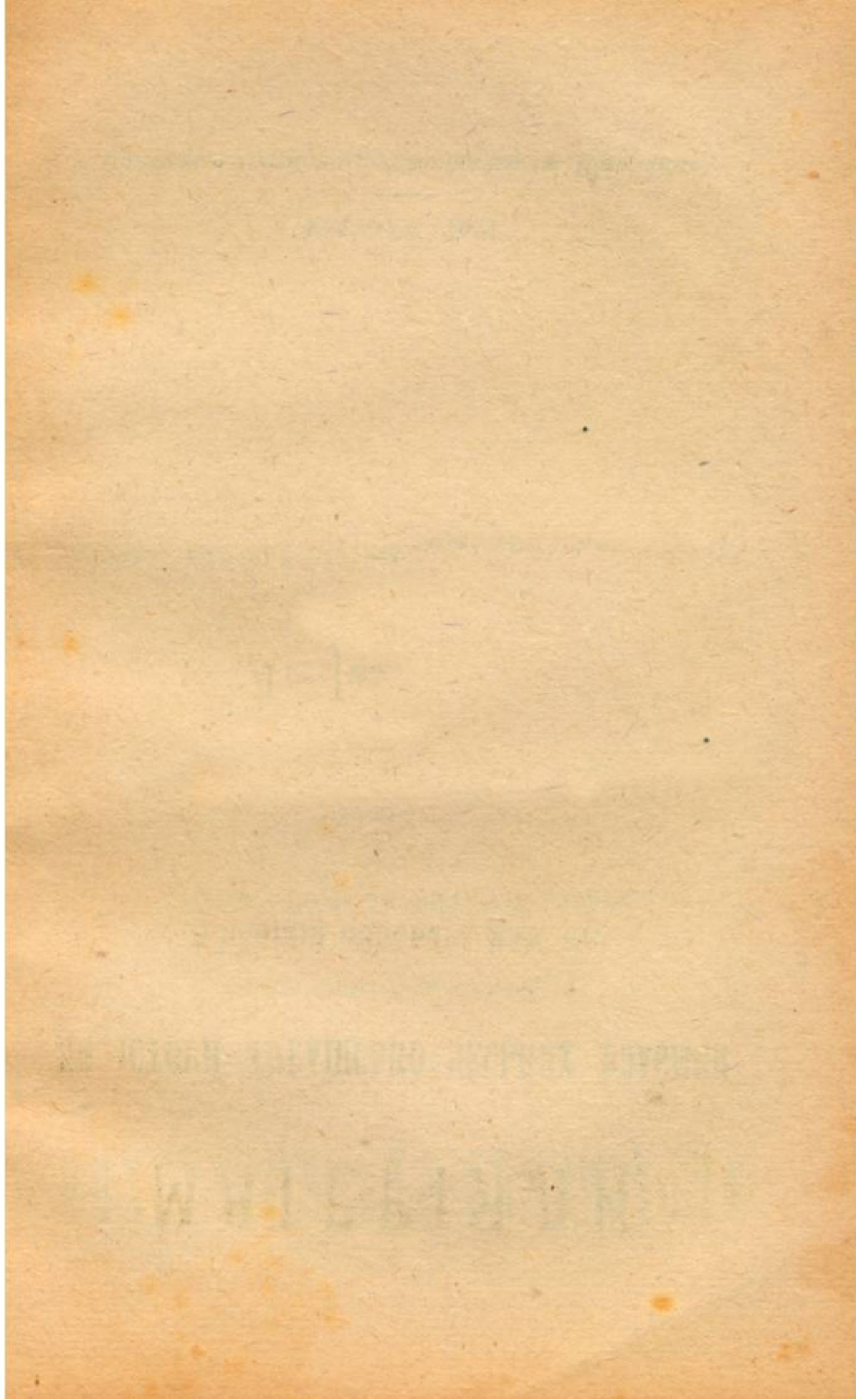
в першій половині ХІХ ст.

ВИДАВ

Др. Іван Фрик.

У ЛЬВОВІ, 1921.

Накладом Наукового Товариства ім. Шевченка.

Передмова.

Чимало студій і матеріалів присвячено вивченню питання про відродження української літератури в Галичині. Дослідники старалися увійти, по зможі, як найглибше в генезу того відродження, відтворити як найвірнійший його образ та підійти до тих жерел, з яких воно випливало чи в нових літературних сюжетах і формах, чи в наукових пробах з новими ідеями — національними, суспільними й політичними.

Та всеж таки не можна не замітити у тих студіях, при усьому багатстві матеріялу, якоїсь односторонности. І самозрозуміло. Відповідно до якості матеріялу, на якому основувалися студії, за сильно звизувано це відродження раз з впливом української відродженої літератури і появою перших збірок української народньої поезії в колишній Росії, то знову з впливом літератури й науки польської, або й московської. Не замовчувано теж і впливу відродження чеського та південно-славянського, але зазначувало його більше принагідно.

Матеріяли до історії українсько-чеських взаємин в першій половині ХІХ ст. доповнюють те, що досі про це питання в науці вже знає і безперечно причиняють ся до зрівноваження погляду на чужі впливи в українськім відродженні в Галичині.

Що більше, вони кидають світло на думки й стремління того середовища, в яким зродило ся відчуття потреби праці для свого народу на його рідній мові. Вони в дечому доповнюють і прояснюють характеристику найживіших представників того середовища, їх літературні й наукові інтереси, їх наукове підготовлення, та вкінці ті ідеї, що лягли в основу їх праці.

Знайомість галицьких Українців з Чехами датується по нашим матеріялам найранше 1830-тим роком. В тому році «на знак чести і пам'яті» вписав ся в «пам'ятну книжку» В. Ганки Іван Могильницький. Дальні записи галицьких Українців показують, що імя й голосна тоді слава Ганки не були їм чужі, так

як чеськими ученими і їх творами живо інтересувала ся українська інтелігенція і у Відні і в Галичині і на російській Україні.

Сліди знайомости галицьких учених і письменників з чеськими замітні вже від 1816 р., а саме в працях Івана Могильницького. З ним, по свідоцтву К. Іречка, переписував ся теж і Шафарик в справі української літератури в Галичині (o příměnitvı rusínském) і дуже болів над його смертю 1831 р.

На жаль, не удало ся мені найти найменшого сліду тої переписки. Цікаво, що про граматику Могильницького писав Шафарик з Нового Саду 1830 р. Колярови. Бібліотекар в Люблянї, що був у своїому часі професором „humanitatis“ у Львові М. Чон (Zhór) доніс Шафарикови 10 липня 1831 р. про смерть Могильницького. Шафарик поділив ся цією сумною вісткою з Ганкою і Коляром. До останнього писав 1832 р.: »Жаль знаменитого канонїка Могильницького в Перемишлї, котрий мав готові в рукописах українську (rusínskou) граматику по системі Добровського й інші книжки. Писав мені перед роком і багато обіцявав для історії літератури про українські рукописи і книги. Мав умерти минулого року на холеру« (ССМ. 1873). Граматикою Могильницького інтересував ся теж і Ганка.

Праці чеських учених знає Михайлови Лучкаєви, Осипови Левицькому, котрий переписував ся з Ганкою (1837 р.), Осипови Лозинському, котрий теж переписував ся з Ганкою (1840, 1847 рр.), Антонови Добрянському, Денисови Зубрицькому і т. п.

Сам Зубрицький передплачував кілька примірників Шафарикових *Slovanské starožitnosti* з загального числа дванацять, що приходили до Львова, і посилав їх сільським священикам.

На основі наших матеріалів можемо ствердити, що українська інтелігенція 30-х і 40-х років XIX ст. живо інтересувала ся розвитком чеської літератури і науки та захоплювала ся тою романтичною славянською ідеєю, що так поетично промовляла до неї і поривала її в чеських творах.

Це слідно головню на членах т. зв. »руської трійці«: М. Шашкевичу, І. Вагилевичу, Я. Головацьким і тих товаришах, що стояли до них найближше. Усі вони пробують свого поетичного таланту, збирають народні пісні, з любовю й зацікавленням ідуть в простий люд, студіюють мову, історію і давнину. Їх думки звернені на найраншу добу ествання свого народу, яку намагають ся розслідати і вияснити, окружуючи її рівночасно щирим поетичним одушевленням. Отсе саме змаганне виводить їх на ширше

поле інтересу для питань загально славянських. Під тим оглядом поражача подібність українських романтиків до чеських.

Вагилевич пише до Шафарика в тому переконанню, що імя Славян, котре братало наших величнопам'ятних правітців, також і наші внучі серця вяже щирою дружбою. Його горяча фантазія шукає в печерах сумних слідів наших святих правітців. Він пише до Шафарика не тільки тому, щоби пригадати чеським побратимам Українців, а ще більше з великої пошани для того, що так дуже заслужив ся для всіх Славян (1836 р.).

Яків Головацький після свого повороту з Пешту запевнює Коляра (1835 р.), що постараеть ся розпродати його видання між приятелями славянщини. І це йому удаеть ся. Він радіє поступови славянської літератури і поширенню любови для славянщини та заявляє, що дуже ревню стараеть ся поширювати думку всеславянства, памятаючи заедно Колярові батьківські науки і ушмінення (1836 р.). Його тішить, що при російських університетах мають повстати катедри славянських мов. Його болючо вражає смерть Ходаковського, того так вчасно видертого Славянам мужа. Дякує Колярови за вістки про поступ літератури наших славянських братів. Називає себе вічним і ревним любителем славянщини (1836 р.).

Про Шашкевича пише Ковбек, що він любить чеську мову і працює над перекладом Короледворської рукописі (1834 р.).

Великою радістю сповнило ся серце Івана Бірецького на вид відозви, що взивала славянських братів на зізд у Прагу. Він згадує про справи спільні великій славянщині. По його думці галицькі Українці бажать згоди і щирого побратимства з усіма славянськими братами, а тепер, самі слабі сподіють ся, що рідні славянські брати подадуть і повинні подати їм помічну руку і підмагати в потребі (1848 р.).

Славянською ідеєю навіяні письма Бодянського, Максимовича, записки Лукашевича і Гатцука.

І ця романтична славянська ідея не була нічим негативним, ні шкідливим. Вона додавала тільки більше сили й ширини тій почві, що на ній почало виростати зерно національної свідомости. Українське молоде покоління брало з неї нову силу, нову самопевність, нову віру в успіх задуманого діла відродження і надію на красну будучину свого народу. Славянська ідея будила і утверджувала в ньому любов рідного народу, його мови, історії, старовини і його величнього духового скарбу, народньої поезії.

Правду тих слів доказують найкрасше письма Вагилевича. Давно мав я щастє познайти ся у Львові з деякими письменниками. Прочитуючи в їх товаристві славянські книги, я посвятив себе цілого словесности в нашій рідній мові. Заколисаний красою місцевих пісень і казок я цілою душею приляг до тої мови (1836 р.).

Розпочавши працю над зложенням словаря української мови, Вагилевич має надію, що чей по слухній правді наша мова, довго засуджена на забуттє й зневагу, воскресне серед своїх братніх мов і як у давнині велично гомоніти-ме в цілій своїй красі і багатстві (1836 р.). Рівночасно виступає проти мови Лучкая і Левицького, як такої, що нею ніхто не говорить, повної мішанини з церковщини і інших ненаських чудаків (1836 р.). Заохочений Шафариком і йдучи за його приміром, Вагилевич бажає пізнати мрачний первовік наших величних предків. Для Українця, по його словам, нема нічого приємнішого, як досліджувати домашню давнину й пізнавати теперішність. Як що тільки з доброю волею і охотою розпічнемо на тому полі працю, то ні люте ворогованнє ні обман могучих не відберуть нам нашої розвитої освіти — і скоро будемо тим, чим нам суджено бутв. Тяжко нам. Зі веїх сторін налягає сум. Не знати, що діяти. Усюди лихо. Усюди горе. Такі обставини. Та нехай наше серце їсть грижа. Байдуже! Хто наші душі зломить? Доки ми живі, у нас на думці одно стремління, з якого розіветь ся народнє добро. Хоч тепер і не видно зародків того добра, то зерно для нього ядерне й здорове (1837 р.).

Наша словесність не може бутв инша, як тільки народня, бо в нас нема иншої мови, як тільки жива мужича. Словесність бажалиб ми мати загально доступну, а через те і правопись мусеть бутв проста. Вкінці виступає Вагилевич проти азбучних спорів, бо через те і час марнуеть ся і ненависть сіеть ся (1837 р.).

Головацький з нетаєною радістю пише Колярови, що наша словесність починаеть ся з великою надією. Є вже готові переклад Слова о полку Ігоря, Короледворської рукописі, півтора тисячі приповідок, поважна частина словаря і багато иншого (1835 р.).

Небаром задумую, пише в иншому листі, післати в Пешт Петровичеви до друку »Русалку Дністрову«, альманах в нашій »руській мужичій мові« (1836 р.).

Осип Бодяньський сміло виявляє Шафарикови свою українську народність (1836 р.), а його письма пронизані любовю української мови й поезії.

Іван Бірецький остро виступає проти польської нетерпимости

й бажання дальше панувати над українським народом та домагаться ся для нього культурної і політичної рівноправности (1848 р.).

В парі зі словами йшли в того покоління і діла. Йшла важка праця над собою і для українського народу. Та не тільки те, — йшла праця теж в користь славянської науки взагалі. І матеріяли відкривають перед нами ціле духове багатство того покоління, різнородність і ширину його наукових і літературних інтересів, глибину його знання і наукового підготовлення.

Перш усього належить ствердити живе заінтересованне розвитком славянського відродження, серйозні студії над літературою і наукою інших славянських народів, стеження за новинами, широку начитаність і глибоке знання. Це покоління кидаєть ся перекладати славянські, в першій мірі чеські твори. Воно займаєть ся етнографією, риєть ся в бібліотеках і архивах, пробує своїх сил в язових, історичних, археологічних, етнографічних і історично-літературних наукових працях.

Що правда, ці студії вносять в науку романтично-поетичний настрій, підчепляють йому деколи вимоги фізіологічної й історичної критики, грішать навіть надто буйною фантазією, але в дійсности дають початок і основу національному відродженню.

Україні повідомляють про свої наукові і літературні здобутки своїх чеських побратимів. Радо сповнюють кожду їх просьбу. Роблять для них знімки з рукописей львівських бібліотек і пересилають разом з описом і вьясненнями, шлють збірки пісень і цінні інформації.

Вагилевич, кромі фантастичного опису і знімок ніби рунічних написів, пересилає Шафарикови незлу характеристику української мови, інформації про етнографічне розмежування Українців в Австрії, прегарну збірку пісень зі спробою характеристики та пояснення, знімки з рукописей та багато інших дрібних інформацій. Його наукові статті — це перші українські інформаційні статті в чеських наукових журналах. Головацький інформує Коляра про польський і український науковий і літературний рух. Для ужитку Шафарика ладить знімки з рукописей з розслідом і поясненнями, дає потрібні інформації про етнографічний склад населення Східної Галичини, українську номенклатуру місцевостей та цінні язові замітки.

Осип Бодяньський у своїх обширних письмах пересилає Шафарикови вісти про етнографічне розміщення Українців в Росії, цікаву характеристику української мови та народньої поезії,

а вкінці інформації про українську літературу. На просьбу Шафарика пересилає потрібні йому матеріали, справляє рукописі, переглядає коректу.

Завдяки цій живій переписці українська мова, література й історія набули відповідне місце і освітлення в поважних наукових працях Шафарика, найбільшого тоді в Європі дослідника славянщини. І цей саме момент мав для покоління, що змагало до відродження нації, велике моральне значіння піддержки і заохоти.

Переписка Українців з Чехами цікава ще й з вишого боку. Вона вела ся головню з Шафариком, серіозним ученим, чоловіком великого ума і серця, а не з хвальковатим, честилубивим і саме в тому часі дуже популярним В. Ганкою.

Це й вельми характеристичне для Якова Головацького. В 1830-тих роках, в часі молодечого ідеалізму і щирої праці над українським національним відродженням, він прилягає до особи Шафарика. Від 1852 р. взаємини між Шафариком і Головацьким остигають і місце Шафарика в переписці займає Ганка. Тоді саме дедяна крига лягає на українські національні пориви юних днів Головацького.

Вкінці ще одна увага. Оголошені отсе матеріали мають далеко ширше значіння. Вони являють ся цінним причинком до прояснення того загального руху, що в 30-тих і 40-вих роках ХІХ ст. був замітний і в інших славянських народів. Українська переписка — то органічна частина того руху, коли, по словам Ягіча, звідусіль чуло ся бажання пробудити свідомість національної гідности, змагання підняти низький ще уровень освіти, виникнути в пітьму славянської старовини, підхопити закони мови, вияснити історію. То були роки молодечого одушевлення, романтичного захоплення (*Neue Briefe I*).

Переписка Чехів, що проживали хвилево в Галичині, зі знайомими і приятелями в Чехії теж не без значіння й інтересу. Я вибрав з неї тільки фрагменти; що стоять у звязку з культурним і політичним життям Українців в Галичині. Вони посередничать в переписці і обміні книжками між Українцями і Чехами та причинюють ся до навизування особистої знайомости й переписки між Українцями й иншими славянськими, розумієть ся, головню чеськими ученими і письменниками.

На місці знайомлять Українців з чеським науковим і літературним рухом, а чеський світ інформують про працю Українців. Маючи знайомости і в польських кругах, вони цілою душею звер-

тають ся в сторону Українців, з котрими вяже їх опісля довголітня приязнь. На місці одні другим помічні в перекладанню. Українці, за спонукою своїх чеських приятелів, радо сповнюють просьбу чеських учених, зновуж Чехи роблять те саме для Українців.

Нас приємно вражає те щире відношення до українського відродження, та тепла характеристика Українців і той здоровий чеський орієнтаційний змісл, що виявляєть ся в переписці.

На підставі цієї переписки стає перед нами ясно уся ширина культурних інтересів, цікавість до книжки взагалі а чужої з окрема, щире, майже діточе, одушевленне відродженою славянщиною в українській суспільности.

Для доповнення цієї характеристики не буде зайвим пригадати слова К. В. Запа з його книжки п. н. *Cesty a procházky po Halické zemi 1844 р.* Декан з Чехова коло Монастириськ розвитував ся про Добровського, чи ще живе. А коли я сказав, що ні, дуже жалів над тим. Знав його тільки з книги *Institutiones linguae vetero-slavicae*, яку вельми хвалив і бажав другого видання її, бо, як казав, велика потреба доброї граматики церковної мови. Парох з Монастириськ почав нас поучувати, як колиб ми того не знали, що Чехи починають дуже рухати ся і розвивати свою мову. Як то гарно, що Коляр, Шафарик, Ганка і багато инних пише. Як мені о. Ірка читав Колярові сонети, то аж душа раділа. А все по славянськи. Не можна й сказати, як гарно співає про всіх славянських людей. А Шафарик, то такий учений, що аж страх збирає, як може один чоловік стільки помістити у своїй голові. Між иншим приємно було мені почути, що о. Гнітковський в Мостиськах під Калушем має дуже багато чеських книжок і що купує усі чеські книжки, які тільки має книгар в Станиславові (ст. 113—114).

Під тим оглядом польська суспільність стояла без порівняння низше. І чеські кореспонденти звертають увагу на її ограниченість і брак інтересу для чужої культури та книжки. Вони жалують ся на польський шовінізм і повне ненависти та несправедливости відношення до Українців. Остерігають перед неславянськостю Поляків і їх фальшивою грою на струнах славянської ідеї.

Ця характеристика тим цікавіша і цінніша, що вона помічена на тому польському середовищу, яке завдяки показуваням славянським симпатіям стояло у звязках із чеськими ученими і письменниками.

Матеріали не дають усього, що відносить ся до чесько-укра-

їнських взаємин. Не внесено туди тої частини переписки, що вже донебудь була надрукована. Не узгоднено теж і дуже цінного та багатого матеріалу, розкиненого в сучасних чеських виданнях і журналах. І одна і друга недостача спричинена важкими воєнними обставинами.

Оголошуючи ці матеріали, не можу не висказати щирої подяки тим чинникам, що уможливили їх видання. І так в першій мірі дякую Вп. проф. д-рови Ченєкови Зібртові, душі Народнього чеського Музея в Празі за оказану мені незвичайну готовість і прихильність, а Фільольогічній Секції і Виділові Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові за видання.

У Львові, дня 7 липня 1921.

Др. Іван Брик.

Переписка Івана Вагилевича.

1. *Листи Івана Вагилевича до П. Й. Шафарика.*

Початок переписки між Іваном Вагилевичем і Шафариком припадає на кінець 1836 року, бо перший лист датований 3 жовтня 1836 р. Переписка кінчить ся в 1841 році, — останній лист датований 5 січня 1841 р. — і обіймає сім листів. Привід до неї дали переписка та знайомість Погодіна з Шафариком з одної сторони, і переписка Вагилевича з М. Погодіном з другої, — переписка викликана науковим інтересом для славянської старовини.

Вертаючи з наукової подорожі по славянських землях в 1835 р. задержав ся Погодін у Львові. Тут познайомив ся принагідно з Варлаамом Компаневичем, прокуратором Ч. С. В. В. Н. Попов (Письма къ М. П. Погдину изъ славянскихъ земель 1835—1861, Москва 1879, ст. 535—536) подає, що: „Черезъ Компаневича познайомились съ П—мъ и нѣкоторыя другія лица, почему либо считавшія полезными для себя сношенія съ нимъ“. Тоді Вагилевич з Погодіном не познайомив ся¹⁾, а довідав ся про його переїзд через Львів і про його інтерес для українського умового руху в Галичині від Компаневича. Сю обставину потверджує лист Вагилевича до Погодіна з дати, Львовъ 8 Бѣрезня (с. 6. марта) 1836²⁾, де між иншим Ва-

¹⁾ До слідчих протоколів В—ч зізнав, що з Погодіном познайомив ся случайно в університетській бібліотеці.

²⁾ Переписка Вагилевича з Погодіном оголошена Н. Поповом в „Письма къ М. П. Погдину“ *op. cit.*, ст. 622—651 обіймає 11 листів. Про перший лист Попов тільки згадує: „Съ М. П. П—мъ вступилъ — разуміть ся І. Вагилевич — въ литературныя сношенія еще будучи студентомъ. Въ „Московскомъ Наблюдателѣ“ за 1836 годъ, № 7, ст. 289 слл. напечапо было письмо Вагилевича, отправленное вѣдѣ за первымъ проѣздомъ П—на черезъ Львовъ на возвратномъ пути изъ-за границы в Россію. Въ письмѣ этомъ

гилевич пише: „Перебачайте Многоуч. и Многомил. Господине, шчо я весьми не знаем и далек осмѣлюем се и до вас пишу. Рожнѣ причины натокмили мя: та шчо проѣжжаючѣ брата нашѣ Сиверо-Русии меже которими и Ви один були, як ми казано у манастирѣ св. Василія Великого, від пречесного священо-монаха госп. Компаневича так пильно и чувственно извѣдовали се о нащѣй Руской словесности“; В сѣм незвичайно интереснѣм листѣ подав Вагилевич Погодѣну звѣстки про твори, що відносять ся до української літератури і мови в Галичинѣ, згадує про літературно-наукові заняття Ярослава Головацького, Руслана Шашкевича і свої, дав короткий начерк прикмет української мови і її нарѣчѣй, називає памятки пайдєні в бібліотеці графа Тарновського в Дикові, а вкінці повідомляє Погодѣна про старинні написи на екелях в Розгірчу, Труханові і Синевідську Вижнім, та подав факсиміле написів у Розгірчу.

Погодѣн в листѣ¹⁾ з дня 27 мая (8 іюня) 1836 просить Вагилевича, щоби повідомив про все Шафарика: „Я прошу Васъ покорнѣйше послать извѣстіє къ Шафарикѣ въ Прагу о карпатскихъ письменахъ и о вашемъ нарѣчѣи, также о литературныхъ находкахъ. Это человекъ отличный, занимающій первое мѣсто между славянскими филологами. [Posli więno uže znanym — д. б. кажет ся — Вы вѣрно уже знакомы съ его сочиненіями]. Теперь издаєть онъ славянскія древности“. Вістки в листѣ Вагилевича були для Погодѣна „очень важны“²⁾, він подав про них вістку в Академію Наук, а лист із незначними пропусками напечатав у російськѣм перекладѣ в журналі, „Московскій Наблюдатель“, та вкінці подѣлив ся сими интересними новинами з приятелем П. Шафариком. Найбільшу увагу мусѣв Погодѣн звернути на загадочні написи, доба-

говорится о Галицкорусскомъ языкѣ, его правописанія и грамматическихъ свойствахъ, а также о народныхъ преданіяхъ и нѣкоторыхъ древностяхъ въ Галициі“ (Поповъ, *op. cit.*, ст. 623 зам.). Перше письмо В—ча перепечатане в студії: И. С. Свѣнцицкій, Матеріялы по исторіи возрожденія Карпатской Руси, Львовъ 1905, I, ст. 145—152, відки я цитую виїмки.

¹⁾ И. С. Свѣнцицкій, Матеріялы *op. cit.*, ст. 154.

²⁾ *op. cit.*, ст. 153.

чуючи в них схожість із написами „древнѣйшихъ Руссовъ, найденными недавно нашимъ оріенталистомъ Френомъ у арабскаго писателя X вика“¹⁾. Відомість про написи зацікавила Шафарика незвичайно, а ляконічність вістки Погодіна і бажання докладніших донесень оживили переписку Шафарика з Вагилевичем. Перш усього звернувся Шафарик до П. І. Кеппена письмом з Праги, дня 24 липня н. ст. 1836 р.²⁾:

„Vor einigen Tagen erhielt ich ein Schreiben von Hrn. Pogodin aus Moskau, welches mich veranlasste, diese wenigen Zeilen an Sie zu richten, ohne zuvor die Antwort auf meine zwei früheren Briefe abzuwarten, die ich Ihnen auf dem gewöhnlichen Wege über Wien zugeschickt habe. Hr. Pogodin meldet mir in seinem Schreiben so wichtige Neuigkeiten, und doch auf eine so kurze, unbestimmte, unbefriedigende Art, dass Sie es mir schon nachsehen müssen, wenn ich mich an Sie wende und Sie um weitere Aufklärungen bitte. Er schreibt mir unter anderem; „Aus Lemberg erhielt ich Nachricht über einige Aufschriften mit unbekanntem Charakteren in den Karpaten. Die Schriftzeichen stimmen mit denen überein, welche unlängst unser Orientalist Frähn bei einem arabischen Schriftsteller des X. Jh. entdeckt hat, bei welchem sie eine „russische Schrift“ genannt werden“. Sie können sich denken, wie nahe mich diese Entdeckungen angehen, indem in meinen Slawischen Alterthümern ein eigener Paragraph der altslawischen Runenschrift gewidmet ist. Wenn auch die Unechtheit der sogenannten Obodritischen Götzenbilder mit Runeninschriften und der damit gespielte schändliche Betrug nach den neuesten Untersuchungen und den vorliegenden Acten evident erwiesen ist (mir waren diese Sachen schon wegen der Sprache der Inschriften, die weder slawisch noch litauisch, sondern ein wahres Machwerk aus allen ist, immer verdächtig), so ist es auf der anderen Seite dennoch wahr, durch gleichzeitige mehrfache Zeugnisse und Denkmäler erwiesen und sichergestellt, dass die heidnischen Slawen eine Runenschrift hatten, in deren Besitze und Kenntniss die Priester waren. Sie würden mir daher grossen Gefallen thun, wenn Sie mir etwas Bestimmteres über die Entdeckung mittheilen möchten. Sollte irgend etwas darüber schon gedruckt seyn, so bitte ich Sie um Zusendung dessen: wo nicht, so sagen Sie mir kurz ihre Meinung und Ansicht über die Sache, so weit die Acten bis jetzt vorliegen. Ist die

¹⁾ op. cit. et. 153.

²⁾ V. Jagić. Neue Briefe von Dobrovsky, Kopitar und anderen Süd- und Westslaven. Berlin 1897, et. 453—454.

sogenannte russische Schrift des Arabers von den skandinavischen Runen verschieden? Über die Inschriften in den Karpaten weiss ich keine Sylbe²⁾, und Hrn. Pogodins Erwähnung derselben ist so beschaffen, dass ich nicht einmal weiss, wo man desshalb weiter nachfragen sollte. Vielleicht wissen Sie mehr davon?“

Не дожидаючи відповіди від Кеппена, просить Шафарик о докладнішу відомість про написи в Карпатах самого Погодина в листі з дня 7 серпня н. ст. 1836¹⁾:

„Und nun zu Ihren lieben Briefe! Sie melden mir so viel Neues, und doch so kurz, dass meine Neugierde dadurch nur in einem hohen Grade aufgeregt, keineswegs aber befriedigt ist. Das Wichtigste ist mir, die Ihnen aus Lemberg zugekommene Nachricht über die alten Inschriften in den Karpaten, dann die Entdeckung Frähn's. — Wer schrieb Ihnen aus Lemberg²⁾? Wo befinden sich die Inschriften? Dies hätten Sie mir doch vor allem melden sollen (wenn es kein Geheimniss ist!), damit ich weiter nachfragen und etwas Gewisseres darüber erfahren könnte. Hat Frähn etwas über seine Entdeckung bereits drucken lassen? — Sie können sich denken, in welch' hohem Grad mich diese Sachen, als Alterthumsforscher interessiren. In meinem Buche ist ein eigenes Capitel der Untersuchung der Frage gewidmet, ob die alten Slaven eine Schrift gehabt oder nicht. Wenn auch die obdritischen Götzenfiguren und andere Denkmäler mit runischen Inschriften entschieden untergeschoben sind, wie wir nun, nach den Acten der Untersuchungskommission, und nachdem sich der alte Goldschmidt, der sie als Geselle fabricirte, selbst dazu bekannt hat, mit Bestimmtheit wissen (vgl. Lewezow's Aufsatz in der Abhandl. der Berl. Akad. 1836): so ist es doch nicht minder aus anderen Zeugnissen und Thatsachen (Denkmälern) gewiss, dass die alten Slaven eine Runenschrift gehabt und geschrieben haben. In Bamberg neben der Domkirche steht ein steinerner чрьнобогъ mit runischer Inschrift, dessen Alter und Echtheit Niemand beim gesunden Verstande wird läugnen können. Der Slawen bekehrer Otto, Bischof von Bamberg, hatte ihn dahin geschleppt (den Triglaw schickte er nach Rom). Von wem also ist über die karpatischen Inschriften mehreres und näheres zu erfahren²⁾?

В першій своїй листі до Шафарика з дня 3 жовтня 1835 р. зазначає Вагилевич виразно, що важив ся писати „послѣ покликанє Г. Погодина“. Із поданих нами вище виїмків із листів Шафарика до Кеппена і Погодина моглоб

¹⁾ Письма, op. cit., ст. 170—171. ²⁾ підчеркнено мною.

виходити, що Погодін, бажаючи вповні заспокоїти цікавість Шафарика як найдокладнішими даними, думав, що буде найліпше поручити зробити се самому Вагилевичеві безпосереднім листом до Шафарика.

Та справа виходить инакше. В листі Вагилевича до Погодіна з дня 22 серпня н. ст. 1836 р. читаємо: „Уже нескілько мѣсцѣвъ минуло коли я вѣд Вас перенеу Ваше приязное письмо, щче въ почётках лѣта писане: ...Щчо се тиче орудовань вѣд Вас поручених, владѣ як велѣли есте подѣлауем: ...Пак як Ви велѣли я росписау буу лист до Г. Шафарика и в сех днех получиуем вѣд него преприязну вѣдповѣдь“¹⁾). Коли зважимо, що Шафарик звернув ся по близші дані про звістку подану Вагилевичем Погодіну до Кенпена дня 24 липня а до Погодіна дня 7 серпня, а Вагилевич в письмі до Погодіна з дня 22 серпня повідомляв його про виконання поручення даного вже кілька місяців тому назад, то прийдемо до висновку, що Погодін із власної ініціативи, а не на понагленне Шафарика поручив Вагилевичеві увійти в переписку з Шафариком. Зазначую, що Шафарик посилав свої листи до Вагилевича на адресу свого приятеля Запа у Львові²⁾).

Листи Шафарика до Вагилевича, на жаль, не зберегли ся. При слідстві в 1837 р. забрано у В—ча 2 листи Погодіна і 1 Шафарика. Листи звернула ректоратови гр. кат. семінарії у Львові краєва Президія дня 29 VIII 1837 р. Що дальше з ними стало ся, не звісно.

* * *

1. 1836. 3. X. В—ч пояснює, чому важив ся писати Шафарикови. Подає вістки про свої праці. Характеристика укр. мови і погляд на граматики Левицького та Лучкая. Вістки про бібліотеку Тарновського в Дикові. Печери і напси в Розгірчу. Новини з укр. літературного і наукового руху в Галичині. Просить прийняти покля і прислати для перекладу старочеські пісні найдені Голембйовським у Варшаві.

У Львовѣ — дня 3. Ревня 1836 года.

Високо-учений! Господине!

Нѣне же наперсно з моєї сторони в далечинѣ, оже я незнаем науприкрею се Вам моєм письмом неважним, лише

¹⁾ Письма *op. cit.*, ст. 622—624.

²⁾ Wahilewicz hat seinen theologischen Cursus vollendet, ist aus dem Seminarium ausgetreten und sollte jetzt heirathen und

стан наш в духу просвѣщення а послѣ покликане Г. Погода нашего далеко-сторонного побратима; прѣто важнѣ-ем ся Вам мое почесне поздоровлене поклонити, надѣя се же загалове име Словен котре в предвѣку наших велично-наметних пра-вѣтцѣв братало, також и нашѣ внучѣ сердца веже искренную шчирою дружбою.

Вдавѣ у Львовѣ маѣ-ем то шчесте обѣзнати се з деякими писателями и в ѣх товаришованю на словенских книгах поучючи се, весь посветиѣ-ем се словесности нашего отного языка, вилелѣявши се розмаренями в облестнѣи прекрасѣ его пѣсней и небилицъ; пак присвоѣвши си его предивну дебелу гадками и всею душею ушчениѣ-ем се в нем¹⁾.

Вид одного веремня переложнѣ-ем на наше нарѣче: Слово о плѣку Игоревѣ поменик пѣсно-творнѣи старорусский, висвѣтляя уступнѣ мѣсцѣ послѣ правил языкоизслѣднѣя по оглядѣ живучого народа з уводом о поезиѣ, языку и пѣвности (prosod). Подобнѣи знадѣланий лестним покликанием Г. Гаковецкого²⁾ (sic) в правдѣ руской переложнѣ-ем: крѣлеводворску рукопись³⁾, и на предив в сло-

Diacon oder Pfarrer werden. Allein ich höre, er hat dazu keine Lust, und will auf Reisen in die Welt. Er ist jetzt nicht in Lemberg, sondern bei den Eltern auf dem Lande, und ich habe seine Adresse nicht; ich schrieb ihm stets nur per Beischluss durch meinen dortigen Freund Zap (Запъ). (Лист Шафарика Погдину 22/7 1839. Письма op. cit., ст. 241).

¹⁾ В листѣ до Погодина з 8/3 1836 свое одушевление для пращ над рідною літературою висказуе В—ч ось як: „Касательно Русской Словесности, то съ тѣхъ поръ, какъ появились пѣсни Польскія и Русскія Галичанъ, изданныя Вячеславомъ Залескимъ, при чемъ имѣли въ виду больше Польскую, чѣмъ Русскую Словесность, начали на нашей Руси подумывать о народной Словесности, а съ тѣмъ возродилось желаніе изслѣдовать языкъ и узнать хранилища письменности, состоящая въ пѣсняхъ, повѣстяхъ, небылицахъ, и вообще въ историческіе и поэтическіе зародки, бывшіе по сю пору въ скритности и неизвѣстности“ (Матеріялы op. cit., I, ст. 146).

²⁾ Prawda Ruska czyli prawa wielkiego xięcia Jarosława Władymirowicza tudzież traktaty Olga y Igora ww. xx. Kiiowskich z cesarzem greekim y Mściława Dawidowicza x. Smoleńskiego z Rygą zawarte, których texta, obok z Polskiem tłumaczeniem poprzedza Rys Historyczny zwyczajów, obyczajów, religii, praw y języka dawnych słowiańskich y słowiano-ruskich narodów. Przez J. B. Rakowieckiego Królewskiego Warszawskiego Towarzystwa przyjaciół nauk członka. Tom I. w Warszawie w drukarni xx. Piątów 1820 roku. Tom II. 1822 roku I ст. 231 i сл.

³⁾ Первиннай листи до Погодина з 8/3 1836, 9/7 1837, 30/1 1838,

весех а паче в всѣх настроях языка староческа (а прѣто и нинѣшна) стрѣтиѹ-ем нечаянѣ подобя з нашим нарѣчием токмо боле до предиву подобе духу пѣснотворног опроче в пѣснях меже котрими: Кутусе та skřivanek повтарютсе. Тиѣ оба переложеня уже окінченѣ може сегід издам. Також розпочеѹ-ем писати дѣло цѣле важне, а се Словарь южно-русского языка¹⁾ а чей послѣ помѣру присѣхтованъ хоть не дольний по потребѣ крайнѣв дасть бог може окінчит се в сим десето-лѣтѹ. За привід взеѹ-ем себѣ Вуков Рјечник српски²⁾ подобитѣ с письменицеѹ³⁾, с тоѹкованием народных обрѣдѣв и поведѣнок лише кромѣ того будет шче при деяких словесех истоѹкование первѣстцѣв и додавки слів с побратимчих нарѣчей. А чей ти по праведной истиннѣ, наш язык доѹго сказаниѣ на забуте и зневагу⁴⁾ воскресне

16/8 1840, 9/7 1843, 13/8 1845. (Матеріялы оп. cit., ст. 147, Письма оп. cit., ст. 622—650).

Дня 22/10 н. ст., 1836 р. пише Вагилевич Погѣдину: „...я також издаю Слово о илькѹ Игоревѣ, пак надѣю се издати: Рукопись королевдворскую. (Письма оп. cit. ст. 624), а дня 13/12 1836: „Рукопись Королевдворский, когда лиш переписи се також маю гадку видослати до печатане у Прага, але рад буѹ бих ид Вами де би легко було про поучене нашего языка і ривнане с підлѣнником и переводом сѣвероруск. Г. Шинкова“. (Письма, оп. cit., ст. 628). Оцїнюючи сей переклад і даючи його у вїмках, пише у своїй статтї Ковбек: *Wahylewičuw překlad Ruk. Králođ. na rusinském (hoginoopólském) nářečj, gjmžto lid mluwj w Haličj pod Tatrami i na poříčj Dněstru a Sánu — tjm gest duležitěgšjm i zanjmawěgšjm pro nás Čechy, čjm wjce nás ono swau podobnostj i přj-buznostj s češtinau překwapiti musj; neb gestliře nářečj maloruské wábec s našj materštinou hogně a důrazně sauhlasj, to tjm wjce geho varietas čerwenoruská swau shodau, ba začasté totožnostj zwaku i wýznamu slow čerwenoruských s našj češtinau nade wšecky sestry slowanské se wyznamenáwá.* (Čas. č. M. 1838, ст. 370—1). Порівнай ще оцїнку на статтю Ковбека в „Ost und West, Blätter für Kunst, Literatur und geselliges Leben, 1839, № 14, Red. Rudolph Glaser, Prag, де згадуєть ся переклад не тільки Вагилевича але і Маркіяна Шанкевича.

¹⁾ Про задуманий Словар звїщає Вагилевич Погѣдина в листах з 13 грудня 1836 і 9 липня 1837. Погѣдин ним дуже заїнтересував ся і переписував ся з Вагилевичем кїлька лїт. Словар не появил ся, а частини з його вислав був кан. А. С. Петрушевич в бібліотеку Академії Наук в Петроградї із своїм „Славянскимъ корнесловомъ“ (И. Свѣнцицкий, Обзоръ, ст. 55).

²⁾ „Српски рјечник истолкован њемачким и латинским рјечма, скупио га и на свијет издао Вук Стефановић. У Бечу, 1818.

³⁾ с. е. граматикою = серб. писменица.

⁴⁾ Докладнїйше висказуєть ся про се В—ч в листї до Погѣ-

необтинації і некалений в ріді своїх братніх нарѣччя, як в старині буде гомонити велично в цѣлїй своїй пружнїй буйности и дольности и дебелий розмаїтости; як лязь надѣяти се коль в нем майже всѣ слова знаєми в інших нарѣччях повтаряют и в поєдних словах з всѣми здриблености стрѣчуются премноги синонима, бо він стережений своєми побратимами в посередині всю старину¹⁾ в собі вѣрне згорнувши пчере переховаў як колись окаже ся тут декотрѣ слова: ватра (ignis), яро (ver), гавядина (pecus), кон (sacramentum), термѣтка (charta), соўп (Lavinie), боўд (scorulus), харч (esca), жуковина (annulus), падь (fatum), сутка²⁾ (ptatea) и прочь радбих о тим пче бильше росписувати се лиш нужно се відложити про иншѣ важнїйшѣ передмѣтя се лише додаю же нарид наш живе в околѣх гороватих и пильних на багнах и степах а прѣто всюди четнѣ новѣ слова творили се по при старѣ перехованѣ притокмено до обителѣ и труданія заселенцѣв.

Тут декотрѣ послѣдованя о нашим нарѣччю шчоб лязь було відчитати єго свойства и притокмити подобя к посестриним язикам; але в первѣ невтирючи заслугам Г. Г. Левѣтского³⁾ а Лучкая⁴⁾ наших граматикѣв се скажу же

діна: „Съ нами весьма несправедливо поступили, признавъ насъ полу — Поляками, а языкъ нашъ какоюто смѣсью Русско-Польскихъ словъ. То правда, что мы кой въ чемъ сходствуемъ съ Поляками, но сходство это еще больше, очевидное съ другими единоплеменными азыками, особенно съ языкомъ Чешскимъ и Сербскимъ. Сверхъ того вся Польская словесность есть просто и испорченая Русчина, потому что Поляки, какъ прежде, такъ и теперь, нашимъ языкомъ подиравляютъ свой. Имъ слава, а намъ горе! (Матеріялы ор. cit. I, ст. 148).

¹⁾ Подібно пише Вагилевич Погодіну: „У насъ — то сохранилась вся старина, потому что народъ нашъ, чуждый всей своей душою иноплеменнаго нацльва. (Матеріялы ор. cit. I, ст. 147).

²⁾ Підчеркнені мною слова находят ся і в листі В—а до Погодіна з 8/9 1836. (Матеріялы, ор. cit. I, ст. 149).

³⁾ Grammatik der ruthenischen oder kleinrussischen Sprache in Galizien, von Joseph Lewicki, Przemyśl 1834. — Грамматика языка русскаго въ Галиціи. — Grammatyka języka ruskiego w Galicyi. — Об цій граматичі висказуєт ся В—ч неприхильно і в листі до П—а з 8/3 1836; вона по його думці: „очень недостаточная, чего и можно было ожидать отъ Нижне-Сянянина (изъ Перемышля). О ней такъ отозвался ученый Русинъ, г. Левицкий, профессоръ нравственнаго Богословія въ Львовѣ: „Выдумать собѣ языкъ, а тамъ выдумывать народъ, который бы такъ говорилъ“. (Матеріялы, ор. cit. I, ст. 147).

⁴⁾ Grammatica slavo-ruthena: seu vetero-slavicae, et actu in montibus carpathicis parvo-russicae, seu dialecti vigentis linguae.

нѣкда не живут ними уложенѣ язики шчо видит се они сами виявляти хтѣли; називая они новотвори раз *Höherer Styl* а опет *sermo cultior* — а признаю се же ѣх язики тѣже обнѣти, бо в них кромѣ мѣшми церковшчини стрѣчют се и иншѣ ненаськѣ чудаки; видитсе шчо они хотѣли опет воскресити бесѣду зопсовану в веремнѣ паденя языка руско-дипльоматичног з письм богословних на примѣр: Си за него и инших; але дасть бог шчо суєтна ѣх робота. Лишебо на наш язык трѣбно з иншог становишча удивлети се: Наш язык¹⁾ дѣлит се на два головнѣ нарѣчя: хробатский (на Підгірю и порѣчах Днѣстра и Буга) и Украиньский — з многими відмѣнами перехідними лише они нарѣче сут так малої ваги же нѣколи нестановлят відрубнѣ ворошними свойствами а боле степенними переходами и перемѣнами, в первѣ нужно прибилити загаловѣ свойства: перехід *o* в *i* в односкладних або первѣстогласних пліт, брід, поріг, поліг — то перетвореннє видит се бути с пізних веремень так шчо до сегодне мѣшмою обов заступаютьс: рожний, різний, Бог, Біг; однак оно знаходит се уже в листах Мазепши в почет. 18 столѣ. — *л* в серединѣ слів перед твердими согласн. и при кінци опроч. в спряж. глаголя переходит в піусамогласное *ў*: во *ўк*, шо *ўк*, да *ў*, ни *ў* се с ворошне и країнцям у Сербѣв перейшло в *у*, кромѣ того *л* наше не с так грубе як у поль. *ł* лиш посереднѣ як на Южно-словеншчинѣ меже *l* и *ł* опроче в горах Бескида. Подобнѣ не маємо *и* лиш уже з давини посеред. гомон *и* меже *i* та *у* як в сербським, *г* у нас всегда гомонит як в чесь. *h*, *g* немаємо а бо мѣсце заступає всегда уже в старинѣ *к*: нѣкда поль. *nigdzie*, конта поль. *gonta*: також *ћ* гомонит як доўге *j* в чеськ. *ř* *řu* здібне як у Дальмат. Головнѣ обчерки тих нарѣчей тут превлюбленнє в тонких або широких самогласних *е* (*je*) *e* або *я* (*ja*) *a*. У нарѣчю хробатским *в*: жех, месо, теле — захованє древного *з* перед *р*: кървавий, къртиця, рѣстити — *е* замѣсть *о*: огонь замѣ. огонь, нашего за. нашего — ог за ого: жоутог замѣ. жоўтого, лиш *з* майже нечути — ат за. ає: слухат за. слухає — також *оў*, *еў*, замѣ. *ою*, *ею*: рукоў, мислеў, рукою, мислею, оно древне повстало з *оу* и *еу* захованого на Верховинѣ Бескида де також замѣсть *я*, *ю*, *в*

Edita per Michaelem Lutskay parrochum et v. a. diaconum unghvariensem, Actualem serenissimi principis et ducis de Luca capellanum Aulicum. Budaе. 1830. „...это твореніе по сию пору одно изъ самыхъ лучшихъ въ своемъ родѣ“ (Матеріялы оп. cit. I, ст. 147).

¹⁾ Відомости про українські говори в Галичині і карпатські племена подає Вагилевич Шафарикови на просьбу Погодіна. (Лист 27 мая 1836, Матеріялы, оп. cit. I, ст. 155).

говорят *a, y, e*; подобно *ѣ* замѣ. *ѣ* в також *y*: долѣ, долѣв, долу и долув — *e* и *ѣ*: мед, лед, мѣд, лѣд, ветер и вѣтер. В кружѣ бережнѣнским говорят хотѣ и хотя замѣ. хотѣт и хотят лиш оно инуди *e* дѣспричастив. О Сянської Руси язык вельми зпольшчений або рекомо уже з давнини буѣ переходним з руског в поль. нарѣч. нарид тамтѣиший може називатись польский цили ляцкий шчен змѣшений з руск. О украиньским нарѣчю певнѣ уже вам вѣстним з Котляревского Енеиди булоби мое послѣдованѣ нецѣле долѣне прѣто петрѣбне. Тож само як Ви в своем преважнѣм дѣлѣ¹⁾ внимали: у нас ударяѣ ся кромѣ розмѣру гласа (Топмасз) також и розмѣр веремня (Zeitmasz) *a, я, ѣ, ѣ* та *y* всегда сут протеглѣ, *e* та *o* шпаркѣ, *и* та *i* середнѣ, лишѣ послѣднѣ протягают се складнеу согласних двѣйних и пѣсамогласних *й* *ѣ* сли сусѣдуют.

Лиш зѣде перервати требнѣ свое послѣдованѣ²⁾ о нарѣчю нашѣм, бо коретко мало-поучуючим буде а опѣт шчо всегда вѣдомости розшерѣют, так здалоб то би се дашчо сказати о мѣсецѣх, о брахманьским велицѣдни и инших речех — але коль дастѣ бог здоровля я тогда на кожде Ваше запѣтуванѣ буду ся старати вѣдписати найдокладне.

Тепер приступаю до найважнѣйших передмѣтей. Бувши дома у високо-ученого и велеможного Г. гр. Тарновского³⁾ — де меже помениками словеньской словесности маѣ-вм то счестѣ знайти: Устави свѣт. Володи. и Ярослав.⁴⁾ дашчо

¹⁾ Serbische Lesekörner oder historisch-kritische Beleuchtung der Serbischen Mundart... von P. J. Schaffarik, Pesth 1833.

²⁾ В—ч числив ся очевидно з тим, що подаѣ огляд прикмет укр. мови Чехови і тому зробив се докладнѣйше і систематичнѣйше, ніж в листѣ до Погѣдина з 8/3 1836.

³⁾ В листѣ до Погѣдина *e* В—ч докладнѣйший говорячи про „Открытїя, сдѣланныя мною вѣ Библиотекѣ ученаго Графа Тарновскаго, вѣ Диковѣ“. (Матерїялы, ор. cit. I., ст. 149).

Библиотѣка Тарновських була ученим звѣсна і ранше. В „Библиограф. Лист.“ Кеппена з 1825 р. находить ся програмова записка: „Побывать вѣ имѣнїи Я. С. графа Тарновскаго, имѣющаго старинныя русскїя грамоты вѣ Тарнобрегѣ (Tarnobrzeg). (Матерїялы, ор. cit. I., ст. 122).

Щѣ бѣльший интерес для неї библиотѣки робудив Вагилевич своєю перепискою з Погѣдином і Шафариком. Останнїй в листѣ до Погѣдина з 8/12 1838 пише: „Sollten Sie über Lemberg reisen, so finden Sie dort die Russinen Vahilewicz und Golowacký, und den Böhmen Zap (Запѣ), die Ihnen an die Hand gehen werden. Von da sollten Sie einen Abstecher nach Dikov machen, um die literarischen Schätze des Grafen Tarnowsky zu sehen, darunter eine bulgarische Kormčaja aus dem XII Jahrh. (Ich bezweifle es).“ (Писѣма, ор. cit., ст. 229).

⁴⁾ Докладнѣйше пише об тим В—ч Погѣдину: „Другая книга:

відміни від описаних Карамз¹⁾ подобій и инш²⁾ зломки рівне важп³⁾ для Историка яко изсл⁴⁾дователя древностей — також огледаю-ем монети старо-словенск⁵⁾ и жельники и там обудила ся в ми⁶⁾ гадка гостоти (sic!) въ окол⁷⁾ дав⁸⁾ зачутих в⁹⁾стями боуд-хробатских преважних поменник¹⁰⁾ тесових ваятельних перво-в¹¹⁾ку словенског.

Н¹²⁾вн¹³⁾ знайшоу-ем там предивн¹⁴⁾ и пренечайн¹⁵⁾ р¹⁶⁾чи рекомо шчо в оним покут¹⁷⁾ Бескид (в окол¹⁸⁾ Сколего) укрили се сумн¹⁹⁾ посл²⁰⁾дк²¹⁾и величия наших св²²⁾тих правит²³⁾ц²⁴⁾в: чей яко їх н²⁵⁾м²⁶⁾ гробниц²⁷⁾ лиш велитовим сво²⁸⁾м долотом говоряч²⁹⁾. А гробници т³⁰⁾ в сво³¹⁾м диво-творим виду суть велик³²⁾ паметники древности словенско³³⁾ р³⁴⁾дно³⁵⁾ и умно³⁶⁾. Там (в окол³⁷⁾ Сколего) стр³⁸⁾т³⁹⁾ити боуди з вико-ваними душлами все в четверо-боки протеси, лавки, приступи и сходи вюч⁴⁰⁾ на ципл⁴¹⁾ з обширими видами на всю околю з селами и л⁴²⁾с⁴³⁾ами — а в внутр⁴⁴⁾ и з⁴⁵⁾внутр⁴⁶⁾ густ⁴⁷⁾ на-писи и ряси (туря голов в Розг⁴⁸⁾рчи) лише жель Богу они по б⁴⁹⁾льшой ч⁵⁰⁾ести покотами веремня знишчен⁵¹⁾; а в⁵²⁾сти народн⁵³⁾ хоть мрачно и непевно однак велично гомонят о тих св⁵⁴⁾то-боудах де були св⁵⁵⁾тогради и контини⁵⁶⁾ (як у Инди⁵⁷⁾)⁵⁸⁾.

Лише тепер шче год⁵⁹⁾ ц⁶⁰⁾ле росписувати окремишн⁶¹⁾ записки коль ма робота токмо в зачерках пр⁶²⁾то коль черки тих боуд⁶³⁾в здо⁶⁴⁾иму и лучше ону сторону распозна⁶⁵⁾е а се на весн⁶⁶⁾ тог⁶⁷⁾да лучно буде о них розказувати: се лиш додаю

Отрывки изъ Кормчей книги XV ст.; въ ней языкъ несравнено моложе; но она т⁶⁸⁾мь особенно зам⁶⁹⁾чательна, что въ ней им⁷⁰⁾ются уставы Св. Владимира (Василія) о церковныхъ судахъ, уставы Ярослава и др. важные законы⁷¹⁾. (Матеріалы, op. cit. I, ст. 150).

¹⁾ История Государства Россійскаго. Птб. 1816—1818.

²⁾ Слово „контини“ взят⁷²⁾е изъ Колярової Slávy Deera, II, 65 (1832). У Výklad-i: „Kontiny, srv. Cramerus. Chron. L. I. C. 21. „Continae sind gemeine Häuser und Wirtschaften zu dem End verordnet, dass man darin gewisse Zusammenkünfte, Feste und dergleichen Gesellschaften begienge...“ Dobrowsky, Gesch. d. böhm. Spr. Prag 1818 p. 42—43. „Beim Biographen des Bamberger Bischofs Otto im 12. Jahrhunderte heissen die heidnischen Tempel, die an den Enden (d. i. Quartieren, Vierteln) der Stadt stauden, Conciuze. (Jan Jakubec: Jan Kollár, Slávy Deera, Praga 1903, ст. 493).

³⁾ В листі до П—а читаемо об т⁷³⁾м самім: „Карпатскія ущелья (закути) сохранили наилучшимъ образомъ въ себ⁷⁴⁾ всю с⁷⁵⁾бую древность, напр. изс⁷⁶⁾ченныя храмы безъ всякой натяжки напоминаютъ собою Индію: дал⁷⁷⁾е уваженіе къ этимъ дивамъ, рассказы народа, что каждый камень, утесъ и плита — все это памятники старины⁷⁸⁾. (Матеріалы, op. cit. I, ст. 151).

же скали и печери и одобитъ уже давѣ були знаєми великому небіжчикови Зор. Ходаковському (O Slowjan. przed chrzes. стор. 19)¹⁾. Звати шчо подобних речей густо и много розметаних стрѣти на Словенщинѣ на привід: кромѣ у нас як чуѣ-ем в Бубнишчу, в Танявѣ, в Доугим и Турим в крузѣ стрийск. Кагуевѣ в чортківс. и прочь²⁾ — вѣроятнѣ послѣ Kolla³⁾ Wykl. k slaw. dser. на островѣ Руен и у Вас може в Тросках и коло Престиць послѣ Kl'olod. ruk. Zaboј, Slavoj i Ludek⁴⁾. Зѣде лиш прибилизь написи тепер по отвѣтѣ Госп. Погодина вельми важнѣ бо уже надѣяти се же получимо ключ до оних послѣ слів Г. Погодина: „письмена очень сходны съ письменами древнѣйшихъ Руссовъ найденными недавно рускимъ ориенталистомъ Френомъ⁵⁾ у арабскаго писателя X вѣка. Се написи у Розгірчу: (слѣдує факсиміле) — се на циплѣ у Трухаповѣ (слѣдує факсиміле) — і у Синевідску вижним⁶⁾ (з факсиміле).

Шче дашчо о нашей словесности: Ярослав Головацкий зѣбрау приповѣстки народнѣ и переложилу многѣ сербскѣ пѣсни, Николай Вагилевич мій брат збират заганки и баснѣ народнѣ, Устияновичъ пише думаня (basně). Верещиньский и Илькевичъ збирают казки и небилицѣ (Mährchen) також обряди и поведѣнки народнѣ. Шашкевичъ суєтне пимнений у крілеводворѣ. рукоп. пѣчог не пише а навить нечує в собѣ парти (Talent) на списателя. Кромѣ того нашѣ ученѣ Русини не будучи узброєнѣ в дебелу вѣдомість отног язика а прѣто боячи дашчо чужими зачерками и барвами обгаленого списати, однак душею воплоченѣ в рускую вѣду пишут хоть в чужих язиках для Русинѣв и дѣют для Руси. Г. Зубрицкий писат дѣла в поль, язичѣ: O drukarniach rus. w Galicji⁷⁾, Г. Др. Яхи-

¹⁾ Z. D. Chodakowskiego, O słowiańszczyźnie przed Chrześcijaństwem i W. Surowieckiego, Zdanie o piśmie témże z dodaniem krótkiej wiadomości o Chodakowskim i korespondencyi jego. W Krakowie, 1835. Перше вид. в 1818 р. Пор. лист В—а до Погодина з 8/3 1836.

²⁾ Пор. лист В—а до Погодина з 8/3 1836.

³⁾ Výklad čili Přjmetky a Wyswětliwky ku Slávy Dceře... od Jana Kollára, w Pešti 1832, ст. 104.

⁴⁾ Частина королев. рукоп. „Záboј, Slavoj a Ludiek“. Забој старочеський співець, Славој і Людек богатырі поеми, воїни. До „Záboј“ порівн. Jan Kollár, Výklad op. cit., ст. 49.

⁵⁾ Пор. лист В—а до П—а з 8/3 1836.

⁶⁾ Шафарик зробив на єім місци замітку: Confer, quae refert Długosz sub voce Bieszczad de gry litteris Russicis in montibus Carpathicis“.

⁷⁾ „Historyczne badania o drukarniach Rusko-słowiańskich w Galicyi. Lwów, 1836. 8°, ст. 90.

мовичь писатель в нѣмецк. язичѣ о гречѣк. мѣсяцослов)¹: тепер издасть з латинь, переложене дѣло посмертне високоученого Г. Дра и Кановника Гарасевича: *De statu Hierarchyae rut.*²) також чуто від него же маємо в книжници метрополит. свето-юрской петь рукописѣв лѣто-письних, лише не скажу якоѣ они цѣни³). Однак при тих словесних передятѣх всегда чуємо недостаток книг чеських коль тепер заперта книжница Оссолинських бо так радибихмо ворошно ступати з нашими побратимцями в вѣщи словесной так кромѣ дѣл Коллара и Ваших тежко инших дістати.

Повтарючи свій поклин и почестие прощу покірне о пербаченє мовї дерзости же так неважним письмов навприкриу-єм се Вам, хоть прѣто же се дѣяло се в хѣте шчироѣ воли абих ми не були забытѣ нашими побратимами Чехами, а боле для глубокого почестия Вам котрий есте так великѣ заслуги для всѣх Словен положили. Надѣя се же нас не забудете упрашаю Вас покірне звѣстити минѣ від високоученого Г. Ганки о зломках прѣсно-творних старо-чеських найдених Г. Колембовским в Варшавѣ⁴), а бих міг они переложити на наше нарѣчє.

¹) „Abhandlungen über die Regeln, nach welchen die Slaven des griechischen Ritus den Ostertag berechnen“. Львів, 1836.

²) *Annales Ecclesiae Ruthenae, ...auctore Michaele Harasiewicz, Lib. Barone de Neustern, Doctore s. Theologiae, Archipresbytero et Praeposito Capituli Metropolitanis Rutheni Leopoliensis, Commendatore s. r. Ordinis. Leopoli, Typis instituti Rutheni Staurigigiani, 1862, 8°, ст. XXVIII + 1134.* Ся книга видана і доповнена Михайлом Малиновським, а приготовилась до видання печатню в 1840-их роках. (Пор. Івана Ем. Левицького; Галицко-руская Библиографія XIX-го столѣтїя, т. II, ст. 16, пр. 128).

В першій письмі до Погодїна В—ч пише: „кромѣ двох дѣл изданих Г. Якимовичем в язичѣ нѣмецком: „Послѣдованє о греческом мѣсяцословію, пак Исторія о Руской ієрархїї нѣшчо неPOSEGLISЬМО“. (Письма, оп. cit., ст. 624). — Ся вістка є наскрізь невѣрна, бо анї се дѣло не вийшло тоді, анї не написав його Якимович і то в язичї нѣмецкїм.

³) Доносячи про се Погодїну додає: „шчо, як, с котрих верѣмень? не скажу, тѣлько же они сун з Галича“. (Письма, оп. cit. 625). Н. Попов в Письма ст. 626, нотка додає, що „разказъ о пяти лѣтописяхъ... оказался невѣрнымъ. Онъ очевидно, слышалъ его изъ третьихъ устъ, смѣшалъ съ народными преданїями и дополнялъ своимъ пылкимъ воображенїемъ“.

⁴) Порівн. об тїм лист Л. Семенського до В. Ганки з 10/XII 1836. (Письма къ В. Ганкѣ, оп. cit., ст. 909—10). Неясна вістка породила казку про віднайденє продовження Королдв. ркн.

Зістаю в глибоким почестю всегда готовий к услугам
Вашим

Далибор Иван Вагилевичь.

Зьде приписую свій Адрес

Johannes Wagilewicz
Halitscher Vorstadt № 732¹/₄.

Шафарик виписав з сього письма сі місцевости, де мають находити ся старинні написи. Картка з виписками зберігаеть ся в листі.

* * *

В листі до Погодіна з дня 13 Студня (13 грудня) 1836 р. пише Вагилевич: „Послѣ получения Вашего отвѣта скілько радостного, я гнетъ по воли Вашей, розписау се ид Г. Шафарика в Прагу, звѣщаючи ему дрібнѣ послѣдованя як ждалисте об нашѣм нарѣчю и о написах карпаторусскихъ зветих на послѣдкахъ з времен передхрестиянскихъ. Отвѣт відтак від него переймиу-ем“ (Письма, op. cit., ст. 626—627). Зміст письма Вагилевича відповідає вповні листови першому, про котрий згадував В—ч в письмі до Погодіна з 22 серпня 1836, а на який одержав від Ш—а відповідь: „и в сех днехъ получиу-емъ вѣд пего (значить ся Шафарика), преприязну вѣдповѣдь: будь прѣтоже уже видяю прежнее величие у Словен опѣть воскреснути; и похота ма в изслѣдованѣхъ дальнихъ часъ колись з хѣсномъ и прекрасною пользою посѣгнути висвѣтления и истоукования. Г. Шафарик не знайшоу ключа до онихъ писемъ, и нѣшчо розлучного незрѣк токмо се же з Frähn'овихъ старорусскихъ писемъ не лъзѣ було дашчо изобрѣтити“¹⁾.

Значить ся, оба листи до Погодіна доторкають питань порушених в першій листі Вагилевича до Шафарика, на чім переписка в р. 1836 уриваеть ся. В листі Шафарикови ми не находимо подрібного опису розгорецькихъ печер. Ясно, що це зробив В—ч або окремимъ письмомъ, або доданим до першого листу описомъ. На жаль не зберегло ся ні одно, ні друге. Шафарик згадує про се, звѣщаючи про відомости подані Вагилевичемъ интересованихъ. В листі з дня 5 жовтня н. ст. 1836 до Кевпена пише: „Seit meinem letz-

¹⁾ Письма, op. cit., ст. 624.

ten Schreiben habe ich Hrn Frähns Aufsatz über die Altrussische Schrift bei Nedim im Berliner Mag. f. d. Lit. des Ausl. gelesen. Auch Hr. Wahilewski (sic) aus Lemberg schickte mir einen Aufsatz über die Inschriften in den Karpathen zu¹⁾.

В листі до Погодіна з дня 24 жовтня н. ст. 1836 читаємо: „Frähn hat über die russische Schrift bei dem Araber Nedim, einen Aufsatz im Berliner Magazin für die Literatur des Auslandes drucken lassen. Ich habe ihn gelesen und benutzt. Auch Hr. Wagilewič schrieb mir seitdem ausführlich und sandte mir die Inschrift ein. Auf den ersten Blick schienen es mir entstellte Cyrillische Buchstaben zu seyn: doch will ich darüber nicht entscheiden und stelle die Sache erst künftiger strengerer Prüfung anheim“²⁾.

Шафарик 6/11 н. ст. 1836 ділить ся звісткою Вагилевича з Коляром: „V Rusku odkryty ve Tversku náhrobky, hroby, kamení s nápisy. V Haliči v Tatrách totež“³⁾.

Сензаційна вістка про старинні написи в Карпатах переходить вкінці з приватної кореспонденції в пресу. В часописі: Průloha ku Květám č. XIX 1837 г. читаємо: „Ze Lvova. Výnimek z listu psaného z Moskwy r. 1836. Nápisy nalezené v Karpatech jsou úplně podobny těm, které nedávno našel náš orientalista Frähn v jistém arabském spisovateli z 10 věku“. В нотці: „Mluví se zde o nápisích vyrytých na skále v Rozburce ve kraji stryjském nad řekou Stryj (v Haliči), které jistý milovník starožitností přerejšoval a poslal ve svém listu p. Pogodinovi, učiteli historie v Moskvě“.

Сам же Шафарик в своїй статті „Podobizna Černoboha w Bamberku“⁴⁾ пише: „Dobrotlivým nebesům připsati a děkovati musíme, že... nejedny přesné památky v rozličných stranách staré vlasti naší objeveny jsou, mohoucí již platnější svědectví, než všecko to, což nam posavad bylo povědomo, o známosti písma u starých Slovanův vydávati. K těmto takovým památkám počítáme mimo nápisy v úskalí Tater blíž Rozhříči od Jana Dalibora Vahileviče“. В нотці: Moskovskij Nabljudatel, žurnal enciklop. Moskwa 1836. Maj kn. II. str. 296—298. Též u mne w rukopisu. (ст. 40), також в: Pavla Jos. Safaříka, Sebrané spisy. K vydání upravil Josef Jireček.

1) V. Jagić: Neue Briefe, ст. 457. 2) Письма, op. cit., ст. 175.

3) Časopis Českého Museum 1873.

4) Časopis českého Museum. Praha 1837, I., ст. 37.

Граба 1865, Дп III, ст. 98. Хоч Шафарик у письмі до Пог'одіна висказав ся про відкриттє В—а досить скептично, то, мимо цього, відкриттєм тішив ся і приписував йому наукове значіннє.

Не перестав інтересувати ся відкриттєм і Пог'одін, як се виходить із листу Вагилевича до Пог'одіна з дня 13 грудня н. ст. 1836: „Теперь шчо ся тиче письмен горно-руских лишених в древиѣй континѣ в Роргірчу, зимоу не лъзѣ знѣти бо сут неприступимѣ, но послѣ весенной порою, гнетѣ постараюсь Вам пислати вѣрнѣ снимки, по приводѣ своего побратима Г. Килисиньского“¹⁾.

* * *

2. 1837. 2. IV. В—ч заявляє охоту займатися старовиною по слідам Шафарика. Відповідь на питаннє Ш—ка що до назви *Лички*. Написи в Розгірчу і инші памятники давнини. Вістки! про старинні рукописи. Погляд на українську літературу і правописне питаннє. Дякує за раду що до правопису і залишає уживаннє сербського ц.

У Львовѣ, дня 2. Цвѣтня 1837.

Пречесний Господине!

Вельми мене тѣшит то шчо Ви о минѣ темите, и Вашим любезним писанієм дарите; я рад за Вашим приводом поучовати се на обшєрѣ паморочног перво-вѣку наших величких предкѣв, котрих лукава падь сказала на сумну безвѣсть. От-же-ж всюди я Вас слухати готовий! бо для Южно-русина, нѣчог нѣт приятнѣйшого, токмо изслѣдованє домашноѣ давнини, заспіль з иствердуванієм теперешности. От — бо лишень коли на тѣм утоцѣ, с добро-хѣтїю и доброволью, дѣло роспичемо, то нѣ люта вражда нѣ можна обмана нужди та зусилїя, невідбере нам наше розвите про-свѣченє: а гнетѣ тим будем чим уроковано нам бути с перво-го зачала нашего сущєства. Алеж тѣжко перед нами, з всѣх сторон сум налєгат, та незнав як-шчо дѣяти! Усюди лихо! Усюди горе! Через теперѣшнѣ рахованїя та учитанїя ладу вєщєй. Токмо, най серце грижа зѣдає! бай-дуже. Хто нашѣ душѣ зломит? А покиль живѣ будемо, в нашѣй гадиѣ єдно посвєченє, с котрого посвєченїя колись розѣвє се ладнє народнє успѣянє: бо хотѣ теперѣ недіздрѣти и зародкѣв сєго успѣянє, предцѣ животинѣ д ним, сут ядернѣ и поунѣ здоровїя.

Шчо се тиче Ваших покликань, стілько теперька від-повѣдаю: 1) Прикметно до Вашего послѣдованїя о землї

¹⁾ Письма, op. cit., ст. 628.

Войки¹⁾, се лише доси миїть льзть повѣсти: шчо шче миїть несвѣдома нѣяка рѣка промѣтуюча подібя д *Διζικη*²⁾ на складни Дичица або Тичица, може бути шчо пак дашчо вивеже се, як двійнѣ Дикова в польс. *Dzikow* (*Διζικη*?) в окресности Судомира видят се набиляти, на существо оного имня. Д тому огляду ци важне Текуча село горѣ Прута 3 миль від Коломиї: оно бо є престаре мѣсце, давѣ було городом, знищеним в розбоях Татарви, и пак в пізнѣй годинѣ на згаришчи поселене. Також признаю се, же окроме одноѣ рѣки Лїмницѣ, вельми обмежена моя вѣджа о струях, рѣчках и потоках в наших; рѣтко бо се коли ми на гадку приходило, опроче лишень при ислѣдованю наших свето-городѣв: от и се шче нужно додати, же д тому рѣтко вивезуют се имена подобнѣ меже миром, опроче на долах де мере усюди стави або ставишчѣ, за-те загасли усѣ прѣзви питомѣ.

Шчо ми звѣсно, то Вам скажу: рѣка Лїмниця: струѣ Марковець, Бистра, Кузьминець, Молода; рѣчки Чута, Явір, Чербул, Турова, Дуба, рѣка Чечва сповна через Радову (у воймир. мап. Демню); потоки Пасѣчний, Шумлечий, Ясеновець, Бабский, Сиглѣнень, Джигиѣвечь, Чербулець, глилий-потік, черлений-потік, а шче не всечино вичерплено. Ивуди моя вѣда уже цѣлком безладна.

2)³⁾ Шчо се тиче написѣв в розгорецких ушчоубах, послѣ мого усвѣдомленя об них, були они поза-як обзираїнѣ від моѣх знасмих, лишень непогодѣ, заледви уздренѣ то-ї покиненѣ, за-те нѣчог об них с помеже миру не схоплено. Однак с ровержених деяких запискѣв, про мене тїлько усвѣдомнї-ем се, же и моє смотренє на сѣ памятники с предвѣку було напрясне, мимо присохтованя. А по при те усвѣдомленє, гнетѣ обудила се жажда о дѣсне вивѣданя се та устоўкованє сих передмѣтей; опроче коль в устах миру кружат торонкѣ казки, об сих вешчей, не токмо за-

1) O zemi gmenowané Wojky, od P. J. Šafaříka, Časopis českého Muzeum, 1837, st. 23. Вагилевич мусїв переслати Шафарикови деякі відомости відносячі ся до питання, що виходить із примітки автора на ст. 29.

2) Шафарик ставить гіпотезу, що назва *Διζικη*, яка приходить у Конст. Порфірород. *De Administratione Imperii* означає Вислу або Вислоку, а „geště podobnějšj však gest, že Dičice (nenjli gináč gméno to zkažené mjsto *Διζικη*, t. j. Тыкіч, welmi obyčejným přesmyknutjm slohůw) byla giná pobočnj řeka Wisly, Vuhu, Dněstru anebo Njemnu, genž časem swým se obgewj“. Пор. ор. cit. ст., 35. Вагилевич не подає нічого нового, бо або фалшиве зіставленє з „*Dzikow*“ або з „Текуча“, на що навів його сам Шафарик.

3) Цїлу точку 2) Шафарик зачеркнув олівцем.

мѣтають широко на прежню давину з огляду вѣри и реду, але щче-й о биличнѣй повѣсте написанѣй и вичерканѣй десь в дуплѣх. Однак через своє состоянє, конше було ми свою жажду залишити, до певного времня.

За-те щче нагодило ми се довѣдати, о многих инших памятниках с предвѣку; о камньях писаних в лѣсах в окольт Бережн, а-чей кладвищче старосвѣцьке? О камнѣ Добощука в селѣ Барѣнковѣ та писанѣм каменѣ в Ясеновѣ и об деяких печерах и дуплах. Лиш не знаю куда и щчо постигну обѣйти та обѣздрѣти. Я надѣю се щчосяк, так, предѣ відтак щчо-сь вивеже се з замороки нашего передвѣку: от коли уже здименѣли крутѣ плѣтнѣ ратарских образѣв через нѣмецьку штуку Шпонгольца у свѣт пидверженѣ. Се також немало псовало чисте понятє о письмѣ руньским. Щчо лишень приобрѣчу гнетѣ Вам удѣлю, таѣ нашему далеко-сторонному побратимови Г. Погодину.

О Полянецких (справнѣйше про Труханѣвских) боѣдах, исписаѣ послѣдованє по польский Г. Бѣліовский¹⁾; я займу се послѣдованіом о Розгорецких ушчоубах, ид котрому уже у первѣ по честѣ сохтоваѣ-ем се, се послѣ воли Вашеѣ постараѣм, щоб оно переведене було и заслане до Временно-пису ческог Музеум²⁾, заспіль з милим побратимом

¹⁾ Оглянути печери між Трухановом а Бубнищем з відкритими Вагилевичем написами вибрали ся разом Бельовський, емігрант-мазур Кілісінський і Як. Головацький. Кілісінський нарисовав вид Бубницьких скель, а Бельовський написав статтю, яка була напечатана 1835 р. в Липську в альманаху „Ziewonia“ з додатком рисунку скель. (Изъ записокъ Я. Головацкаго, Литер. Сборн. 1885, ст. 30) „Ziewonia“, де увійшла стаття Бельовського з рисунками видана не в Липську а у Празі п. з. „Ziewonia“. Zebrał i wydał A. B. Rok drugi. Praga 1838. W tłoczni Jana Spurnego. Перше виданне: Ziewonja. Noworoczник, wydany przez Augustyna Bielowskiego. Lwów, 1834.

²⁾ Стаття поміщена в „Časopis českého Museum“ 1838, ст. 197—219 п. з. „Rozhorecké geskyně. S wupodobněnjm nápisů“. Без підпису. Одна із приміток зазначена D. I. W. В додатку ставить Шафарик питання про віродостойність відкриття і відповідає: „Co se prvnj otázky dotýče, k uspokojenj zwědawosti čtenáře to geđiné připomenaúti můžeme, že sepsánj to pocházj od hodnowěrného muže w Haliči, kterýž národnjm naukám slowanským obzvláště gazykozpytu, národopisu a starobylostem cele oddán gest, a kterýž to, o čemž zde zpráwu podává, po dwakráte sam očima swýma spatřowal, na mjstě wyšetřowal, změřil a popsal. Mjrné geho o sobě smýšlenj, owšem tjm chwáły hodněgšj, čjm za našich časůw řjdcěgšj, nedowoluge nám sice na ten čas oznámiti zde geho gměno;“

К. Л. Запом, котрий теперь переводит з южно-русского мое послѣдованѣ о Гуцулах¹⁾.

než bystromyslnějšich a srdnatějšich milovníkův nauk slowanských ono tagno není, aspoň dlaňho tagno býti nemá a nemůže. Původnj pagednanj zasláno nám bylo w gazyku polském; podaný zde překlad snažil se býti co neuywěrnějšjm“ (ст. 215). Шафарик просить далі простити за можливі помилки перекладчика і редакції, згадує про це, що зі Львова йдуть устно неприхильні толки про розгорецькі написи і додає від себе: „Spoléhagme ochotnau myslj a auplnau dowěrau na zdrowé smysly, na saudný nepředpogatý rozum, na šlechetné, všeho zaumyslného sebe i giných mámenj daleké srdce ctihodného spisowatele, gemůž za zdělenj tohoto pagednanj děkugeme...“ Далі йдуть критичні уваги (ст. 216). Як велике було одушевленне Шафарика відкриттем Вагилевича свідчить ось яка замітка в статті: „Podobizna Cernoboha v Bamberku“: „Dobrotlivým nebesům připsati a děkowati musíme, že... nejedny přesné památky v rozličných stranách staré vlasti naši objeveny jsou, mohoucí již platnější svědectví, než všecko to, což nám posavad bylo povědomo, o známosti písma u starých Slovanův vydávati. K těmto takovým památkám počítáme mimo nápisy v úskalí Tater blíž Rozhircí od Jana Dalibora Wahilewiče. (Moskovskij Nabljudatel, Žurnal encyklop. Moskva 1836, Maj, kn. II, str. 296—298). Též u mně v rukopise. (Čas. č. M. 1837, st. 98 i Sebr. Spis. III, st. 96—109)“. Про розгорецькі написи переписуєть ся Вагилевич з Погодіном в листах з 22/10 1836. (Письма, op. cit., ст. 624), з 13/12 1836 (Письма, ст. 628), з 9/7 1837 (Письма, ст. 631), з 30/1 1838 (Письма, ст. 633), з січня 1839 (Письма, ст. 635—6), з 3/1 1842 (Письма, ст. 638—9). Єсть про них згадка теж в часоц. „Příloha ku Květům“ 1837 r., č. XIX. Шафарик доносить про них Коляру в листі з 6/11 1836 і 27/8 1839. В останнім читаємо: „Co se nápisů rozhoreckých týče, tuším, že jste si povšimnul, žeť je i sám v připsu za středolatinšké vydávám; než mně bylo šetřiti mladého Wahilewiče při první jeho práci, kterýž též někdy, nebudeli mu chut odňata, může se dostati per aspera ad prospera, z temnosti na výsluní pravdy“. Письмо Вагилевича Погодіну, де говорить ся про написи в Розгірчу, переклав для „Московск-ого Наблюдател-я“ 1836 р. VII, ст. 288—304 О. М. Бодянський. Порівн. лист Бодянського Погодіну 1/7 1838 (Письма, op. cit., ст. 61).

¹⁾ Стаття напечатана в Časopis česk. Museum 1838, ст. 475—498, і 1839, ст. 45—68, п. з. „Huculové, obyvatelé východnjho rohořj Karpatského. Od D. Jana Wahilewiče“. Вельми прихильна оцінка в „Ost und West“ op. cit., 1839, № 41: „Der Beschluß des Artikels über die Huculer, die Bewohner der Ost-Karpathen von D. J. Wahilewič gibt eine interessante Schilderung der festlichen Gebräuche dieses merkwürdigen Volksstammes und des Charakters seiner Nationalpoesie. Mehrere Volkslieder sind im Original

3) Об винятки с Кормчоѣ книги¹⁾, нельзѣ ми тельмом постарати се, хйба аж бих там поѣхау на Диків: бо сам

beigelegt. Wichtig für slawische Mythologie ist die am Schluß der Abhandlung befindliche Aufzählung der Gegenstände des Aberglaubens der Huculer“. Про цю статтю переписував ся Вагилевич теж з Погодином, як це виходить з листів з 6/7 1837 (Письма, op. cit., ст. 631), і з 3/1 1842 (Письма, op. cit., ст. 639). Стаття вийшла теж в російськїм перекладї в „Сынъ Отечества“ 1842, III. кн., ст. 1—31, п. з. „Гуцулы, Карпатскіе горы“ (Свѣнцицкїй, Матеріалы, op. cit. I, ст. 17).

¹⁾ Ш—к пише в листї Головацькому дня 24/10 1838, що: „wýgimky z Kormčej knihy, gež mi p. Wahilewič sljbil, tužebně očekávám“. (Др. К. Студинський, Кореспонденція Я. Головацького в літах 1835—49, ст. 12). Обіцяних виїмків з Кормчої книги Вагилевич Шафарикови мабуть не нереслав, бо для сього мусїв би ще раз бути в Дикові. Так само не вийшло нічого із задуманої знимки Кілісїнського. В музеї Шафарика під сиг. IX. D. 25 находять ся „Wýpisy z Rkr. Kormčaja Kniga .. z роč. XVI stol. w Dzikowě 1840“. Виїмки з двох кодексів. Зазначено: Possessor codicum: Illustriss. Felix Comes Tarnowski, а при кінці увага: „Utrumque codicem jam olim evolvit J. Dalibor Wahilewič, clericus, natione Carpatho-Russus“. Виїмки зробив Шафарик сам з кодексів пересланих йому Тарновським, чого доказом лист останнього: „Wierny przerzeczaniu mojemu, wróciwszy do domu przesyłam W. Panu żądane dwa Rękopisma, Kormczajia knyhy i Nomokanon, i ufam że odebrawszy te xiązki, zechcesz mi przysłać swóy rewers, podług danego słowa, a skoroże przyrzysz i użyiesz, iak sobie zamierzasz, udzielisz mi wiadomości którego iak mniemasz są wieku, i iak są ważne? Proszę aby ten dowód moiego zaufania przekonał Wnego Pana ile pragnę pozyskać Jego przyjaźni i szacunek iako męża tyle zaszczytu przynoszącego Słowiańszczyźnie. Proszę przyiać wyraz moiego poważania z którym mam zaszczyt zostawać Wnego Pana najniższym sługą Jan Zdzis. hr. Tarnowski. 6-go 9-bra Dzików. Без зазначеня року, мабуть 1840. P. S. Proszę pozdrowić P. Hankego odemnie, przypomnieć mię Jego pamięci oraz zapytać czy wolałby mieć Gwagnina kronikę (Gwagnin, Kronika, tłum. Paszkowskiego, Warszawa — I. B.), po Polsku, czy Somersberga do Muzeum czeskiego“. У вересні 1839 р. упрощено Шафарика на кореспондента новооснованої археографічної комісії в Петербурзі, для якої виписав Шафарик цілий ряд статей із латинської т. зв. Диківської рукописи. Крім сього „Министерство Народнаго Просвѣщенія“ поручає Шафарикови 16 марта 1843 зробити вірні виписки із „Джиковеской рукописи“, 6 вересня с. р. дякує за них, а 27 цвітня 1844 звертає їх Шафарикови. А. Кочубинський зазначає, що: „Въ бумагахъ Шафарика осталась замѣтка, что другая рукопись изъ Дзикова, Кормчая XVI в., въ юльѣ 1842 г. отослана на время въ архе-

Граф Тарновскій небувалець в церковно-словенським язичу. Пак послѣ розмѣру времени немогу с тоу ѣздоу обѣцати се, прѣто аж колись не гнетъ в тѣм буде минѣ можно Вам услужити. Об инших рукописѣх мало ми звѣсно, окреме то шчо в бібліотецѣ с. Онуфрия у Львовѣ, лише рукописѣ по бильшей чѣсте складают з рожних грамот и листин рѣтко с книг, а помеже книгами, найчѣстше книги болгарского правописаня, рускѣ рѣтше; старость ѣх понайбильш XV. стол. Може бути шчо дегодѣ шчо и в тѣм предметѣ нового найде се, от-як то сюда то туду шчо-сь находит се, и до св. юрского Архиву послае се, тай в нѣм и аминь.

Теперь приступаю до головноѣ предметѣ нашеѣ творячѣ се словесности: от-же до правописаня. Наше посежене не в, токмо просвѣчене народне самог в собѣ и через самог себе; прѣто у нас словесність не може инша бути, окреме нардной, хотъ бо и з кальног позору смотрена та обнѣта; тѣм шчо у нас нѣт иншого язика (як на прив. у Польшчѣ) окреме сѣльског, або же так скажу окреме устного народного язика. Через се посежене словесність хтѣли-бихмо мати усѣм приступну, загалову; от-же через правописане прѣсте и найприкметнѣйше до южно-руског.

Я Вам вельми дѣчен за Вашѣ уваги, в сѣй предметѣ; готовий послѣ них справляте се! Се-бо я цѣлком усвѣдомлений, же нѣт немилѣйшоѣ ряспри, на обшерѣ словесности, поза-як азбучна? от-же в нѣй опроче нудиоѣ звежируче, не токмо шчо времени марнуе се, але и ненависть розсѣват се. Дау-би Биг шчооб у нас уже конецъ буу усѣм подобним ряспрям, але тежко, бо скількой писателѣв, то мере тилькой рожних правописѣв; зьде на привид головиѣ: Максимовичъ пише: *á, ó, é, ú, ý — i, ě — jo, ö — ŷ, ь* (старе); Квѣтка: *и — i* та *ѣ, ы — u*; Лучкай лишиу *з*;

Лѣвицкій: *ä — e, ö — i, ě — jo, ʌ — ŷ, ж — џ*; теперь шче приимиу *j* Вука. Котляревскій *и* та *i — i, ы — u*; Тилько неточности в сих правописанях окреме єдного Котляревского. От и мое правописане сходит се с Котляревског, с тоу відмѣноу, же я усюди рѣдучи се послѣ духа и потреби язика нашего, инуда відступнѣ-ем від него. Однак зьде сповѣдаю явно, шчо я всегда гововий рѣшити се усѣх новостей, коли лишень они будут, на перепонѣ творячѣй

ологическую комисію; что собственникъ обѣихъ рукописей гр. Тарновскій въ Галиции, что обѣ рукописи разсмотрѣлъ клерикъ Вагилевичъ, извѣстный позже галицко-русскій дѣятель, который послѣ смерти Прейса мечталъ быть даже его преемникомъ на кафедрѣ, весьма лестно рекомендуя себя предъ Погодинымъ“ (Вѣстникъ Европы, май, 1906, ст. 140, зам. 1).

се южно-рускої словесности: отже первий ступень ид сему
е, по Вашей по-радѣ, занехане буквы ц¹⁾).

Зістаю з глибокої почестю, всегда готовий ид Вашим
услугам. *Далибор — Иван Вагилевич.*

Адреса:

Sr. Wohlgeboren
Herrn Paul Joseph Schaffarik
Dr. der Philosophie und der f. Künst. Magistr.
Mitglied mehrerer gelehrten Gesellschaften
Neustadt Stephansgasse № 624
in Prag.

3. 1838. 7. X. В—ч згадує про мітольоґічні пісні. Поділ славянської
мітольоґії. Пояснення до переславої Шафарикови збірки коляд. Звістки
про задуману вандрівку і про задумані розправи про Бойків і Гуцулів.
Посилає грамоти.

Пречестній Господине и друже!

По такъ доуґѣмъ²⁾ проволоку моученія, время уже від-
повѣсти на Вашій покликанья. Скажу що менѣ де що на-
било ся и що я самъ накмѣтну. Худи находки али якъ
кажется доброго щядно.

Отъ результата.

Пѣсень миѳологическихъ или такихъ що представля-
ють очеркъ передхристиянского набоженства пре мало. Бо
демонологическіє набиленія, хоть яко чясть релиґіозного
розвитія туго звязани зъ миѳологическими, суть менѣ тутъ
чужи: отъже я не буду заниматься нѣ Дивами (дѣдьками,
дѣдухами) въ обохъ полахъ, Стригами, Майками, Русал-
ками, Вилами, Огнянами, нѣ Лѣшами, Хохликами, Перу-
номъ, Рарашками, нѣ Упирами, Вѣдьмами³⁾, Воўколаками,
Ягами, Потеплѣниками, нѣ Лѣтавицами; ото суть существа

¹⁾ Ізза недостачі листу Ш—а годі сьогодня сказати, як ви-
глядала рада Шафарика що до правописи. В кождім разі лишаєть
ся певним, що В—ч зрѣзумів її так, що не тільки закинув
ц, але й змінив фонетичну правопись „Русалки“ на більш етимольо-
ґічну та рівночасно зіпеував мову. Читанне в мові і правописи
слідне і в дальших листах. Об тім доносить В—ч і Поґодіну в листі
з дня 9 липня 1837: „Видите що я свое правописане изоначнѣ:
се послѣ поради Г. Шафарика и моѣхъ крайнѣвъ, щобъ охрани-
ти се відъ пенѣ азбучной; котра звѣсно найневзгоднѣйшая и найне-
приязнѣйшая. Надѣю се що тото правописаніє, безъ сварки и нужди
одержит-се и зістане безъ всякой перегороди загаловимъ“ (Письма,
op. cit., ст. 631).

²⁾ Ї віддає ізза недостачі черенок у з данком (ˆ) ориґіналу.

³⁾ Стаття „O upřech a wid'mách. Od Dalibora J. Wabyle-
wiče“ появила ся в Čas. č. M., op. cit., 1840, ст. 232—261.

нижайшою черги, котрѣ наридъ нѣколи не почитаѹ. Зате опроче розметанихъ, дрібнихъ былъ, скількой о нихъ и тямки, та й то бѣльше жяху и грози, нѣже привѣту навить въ ихъ дружбѣ.

Древняя словянская Миѳологія, послѣ свои собственности судя, представляеся въ трехъ эпокахъ развитія. Первая эпока дѣтская, однобожія, при жизни скотарско-кочевой холоднѣй и худѣй, о того нѣтъ слѣда. Другая эпока молодецкая, однобожія переходящего въ многобожіе, короче символы, при жизни орацкой, де въ громадахъ уединени живеться для себе внутренно, тай на свѣй ладъ. Въ послѣдъ третья эпока мужеская, зарѣвно ци оно е планетическое ци дуалистическое въ жизни гражданской, при общѣмъ средотечью переѣми и сообщенія. У насъ токмо промѣтуются слѣда другой эпоки — ци не отои самой о котрѣй набиляе Прокопій Цезарейскій. Слѣда преждехрестіянского набоженства у насъ сосредоточовуются около одного Бога великого, небесного, котрого образъ ясній сонце а другій образъ земля, а мѣсяць, зори и дожджъ суть его ангели-слуги; (стрѣчаются такожь, но прерѣдко прѣзви дѣди-ладо и Лелѣя али видить ми ся що уже пізднѣйши а чей зъ Литви до насъ переѣшли. Чомъ нѣтъ дивоти що и найдревнѣйшіе пѣсни черезъ смыслъ и духъ покровнѣй съ хрестіянствомъ, мере усюгди здаеся що суть зеркаломъ отои вѣри. Зъ религіознихъ пѣсень суть двѣ молитви (гѣмни) N. 1, и 2, молитви оти воскликають гласопѣніемъ хлопци скотарѣ, одну во время посухи, а другу плюти. N. 3. е обична колибельная пѣсень въ галицко-руси. N. 4, и 5, суть думанія, съ котрихъ одну ще прото важне що толкуе прѣзвудяцкую „księżyc“. N. 6, обрядовая пѣсень во время велокгодня (sic) на Гаилкахъ или Могилкахъ, коли молодь обохъ полъ сходится на драматическое представленіе жизни громадской по кладвищахъ.

Въ друге пересилаю Вамъ всѣ пѣсни святочніе праздника Коляди. Я ихъ зѣбрау на зудачевскѣй и галицкѣй земляхъ; а де годъ було менѣ збирати, то извѣдаѹемъ якъ въ Белскѣй и Сяноцкѣй земляхъ. — Зудачевска земля стрійское порѣчя до рѣки Чечви иль Лѣмници, відти Галицкая земля, межирѣчья прутско-черемошское чястка еи, зовется Пукутіомъ, Белзкая земля обшаръ межи Бугомъ и Сяномъ, стара земелька Бойківъ; оти старіи подѣли прикметнѣй и луччи відъ пустихъ австрійско-державнихъ, прото я ихъ употребляю.

Пѣсни святочніе праздника Коляды дѣлятся на четири дѣла. 1) Для господар. 2) Для господ. 3) Для молод. и 4) Для дѣвки. Къ тому приходятъ припѣвы благословенія колядниківъ обичнѣй на кінци. Ви про изслѣдованія старои жизни оная можете ихъ дѣлити по своемъ предметъ, по

явленію ся былевѣмъ въ домашніе, хлѣборобніе и проч. Токма тихъ при читаніи ихъ Вамъ виявится. Я лишъ тілької набиляе, що въ (нихъ?) промѣтують слѣда жизни наддунайской и тямка походивъ за Дунай. Число пѣсень неспоре, однакъ я надѣюсь, що оно ще колись приросте¹⁾. Коби ми Бігъ допомігъ гостити сей гідъ черезъ Коляду на селѣ, то роздививши ся въ отую старину, було би менѣ можъ и Праздникъ Коляди описати, що я сердечне бажаю-бихъ. Межи опрочимъ що я накмѣтию по пути своей лѣтної, е 1) извѣданіе ся о древнѣмъ кладвищи въ Дерешівцяхъ підъ Залѣсіомъ великимъ (Zaleszczyki), 2) о дуплѣ въ Поточищахъ въ сусѣдствѣ прѣзванѣмъ Баба, 3) съ пятьъ городишъ. Опять зъ своихъ трудивъ, по при деякии матеріяли, Боуди в Полянищи, однакъ описаніе ото мимо своей важности для Руси, не прикметне для ческого публикумъ. О Бойкахъ теперь пишу, они сами хотъ изрѣдка зовутся Сербинами, Бойко е прѣзва недомашна, точно по цельтицкихъ Бояхъ. Прото сли буде можъ опустѣте мое замѣчаніе о сихъ обитателѣхъ галицкои Руси въ „Гуцулахъ“, однакъ аби ся не повтаряти, а пакъ аби не перерѣкати собѣ²⁾.

¹⁾ Вагилевич післав Шафарикови ривночасно з сим листом збірник пісень, який подаю на своїм місці. Збірник находить ся в Чеськѣм Музеї у Празї у відділі Шафарика під сити. VI/7 і затитулований рукою Ш—а: „Písň maloruské z Haliče. Posláno od D. J. Wahilewiče 1838 m. Řjgna“. Також при кінці збірника поклав Ш—к нотатку: „Pjsně maloruské z Haliče. Posláno od D. I. Wahilewiče 1838 m. Řjgna“ — себто жовтня.

²⁾ Від „О Бойкахъ“ — до „собѣ“ Шафариком зачеркнене. Стаття появилася в Časopis č. M., op. cit., 1841 I, ст. 30—72, п. з. „Bojkové, lid ruskoslowanský w Haličjch. Od Dalibora I. Wahilewiče.

На кілька літ перед статтею Вагилевича оголосив Шафарик в Čas. č. M. 1837, I, 23, студію „O zemi gmenované Wojky“, користуючись відомостями поданими Вагилевичем, як се видно з примітки: „Obsjrnými a wěrnými zprávami gakož o těchto Wojcjch, tak tež o giných obywatelích východní Haliče opatřil mne horlivý vlastenec, Dalibor Iwan Wahilewič, šťastný obgewitel starých nápisůw Rohirčenských w Tatrách, rodák té kraginy, gemuž zde za geho ochotné mi se w tom propůgčenj srdečne djky skládám... Sousedé jejich jsou Lemkové, Červán, Huculí a j. Jméno jejich prastaré, národní (od adj. rus. bojek, bojky, fortis. audax), nikoli místní; v posledním zajisté ohledu slovou Rusíni bydlící v horách Verchovinci, Hirnjáki, v předhořích Pidhoreni, Horeni, v nížinách Dolenci, Poleni, Opoleni, Podoleni. Krivé a nepleché jest tlumočení jmena toho u Gołębiowského „Lud posk.“ str. 114: „Chłop nadniestrzańskiej okolicy od gnuśności swej Bójkiem czyli wolem nazywany“ (!) Podobně páni ruští prastaré slovec smerd

Майтеся гараздъ. Вашъ слуга вѣрний и пріятель-искреній

Д. Иванъ Вагилевичъ.

Львівъ дня 7 жоутня 1838.

Н. В. Ви давѣ писали до мене, аби до Васъ передати деякія памятники старо-рускіи, увѣдомляя що тото маєте що издау Лѣвицкій. Послаю я Вамъ тутъ то що зъ Грамотъ було въ Диковѣ при кін. 14 а съ нача. 15 столѣ. и оный свѣжо найшлая Грамота зъ врем. Казимира великого тѣмъ важнѣйша якъ усѣ опрочи, бо е истина съ очеркомъ веремя и мѣстности: не такъ якъ оті ложні Льва князя. Притѣмъ увѣдомляю Васъ, що знимокъ для Васъ теперъ знимае, Килисинскій въ Диковѣ, зъ старинной болгарскои Кормчой книги.

Вашъ вѣрній слуга

Д. И. Вагилевичъ.

Ціле „postscriptum“ зачеркнув Шафарик олівцем.

4. 1839. 19. II. В—ч подав етнографічні границі українсько-польські і українсько-румунські. Просить о присилку чеських коляд. Радить присилати руські книги для перепищика у Львові.

Пречестній Господине а друже!

Найперше искрѣнно дякую¹⁾ Вамъ за услуженьку. Я радѣсенскій, щомъ ся вивязау зъ своєю обѣщанки.

Тепѣрь відвѣтъ на Вашу запитанку.

На помежи Русинівъ съ польскимъ народомъ суть въ рѣшівскимъ села, де окреме церкви нема нѣчого руского, а инуди, уже и церквей нѣтъ; а предцѣ ще наредѣ деяки обряди, отъ весѣлья и похоронѣ обходить по рускій. Є то истиннѣ перехідъ народности руской въ польску и на виворотѣ. Тутъ Русь въ любви и дружбѣ зъ Польщею. Инакъ въ сандецко-ясѣльскимъ; тамъ оба народа остро и твердо роздѣляются, такъ межи иншимъ е десятка сѣль пометана яко островъ середѣ Ляхами (такъ Русь горная,

t. chlap, poddaný, což původně vyznamenávalo muže, člověka, od smradu! Omnia peccata patia“.

Примітка цікава раз тим, що оснований на відомостях поданих Вагилевичем (диви „Истоуковани“), а відтак відправою польському ученому за його глупозлобну, не позбавлену претенціональності увагу. Відносно до статті Вагилевича „Бойки“ порівн. Письма, op. cit., ст. 633 і А. Кочубинській: „Отчетъ о занятіяхъ славянскими нарѣчіями, командированного заграницу доцента і т. д.“, Записки Имп. Новорос. Унив. Одесса, т. XVIII.

¹⁾ Ізза недостачі черенок *я* з дашком (ˆ) оригіналу не значуєть ся.

називає долянців, котрі суть польски); до сьогодні перекривала цѣлко свою народність. Села ти суть: Rzerńik, We-
glówka, Bonarówka, Opatówka и пр.

На помежи Русинівъ зъ дацко-трацкимъ иль воло-
скимъ народомъ, суть села де токма языкъ рускій извѣстній,
а оиять де господствує рускій, або де можна ще розмовити
ся по рускій. Суть ту явиѣ переходи. Тяжко розлучно озна-
чити черку роздѣлу. Однако відъ бѣди, полягаючи на ви-
повѣди бувалихъ тамою черезъ доўгий чясъ.

Смотрѣть відъ Серета города від села Терешени, че-
резъ Купку, Петровці (Petrautz), Банилівъ (Banilla), Руска,
Булова (Putilla) и Шипіть вижній: доги народність руска
превосходить и языкъ рускій головній. Въ обрубѣ понадъ
Молдаву рѣку відъ Сучави города по Качику, Ваму, Ким-
полунгъ, Гронъ, Бруза, Молдава ще всегда можна зачути
руску бесѣду. Відти усюди Волохи.

Число рускихъ донесе Вам Запъ, відъ Яхима, котрій
е въ ц. к. Бухгалтеріи урядникъ, и ему тото извѣстно.

Я Васъ просиу въ прежнихъ листахъ, абистеся пи-
тали за колядні пѣсни въ Чехахъ, въ окрузѣ прахенскимъ.
Мають они существовати під Страконицами. До собранія
сихъ пѣсень мігъ би ся підняти (zamecký kaplan w Něm-
čicjch p. Šmidinger).

Книги рускіе для переписчика можете посилати прямо
до Львова черезъ Запа: бо що приходить будь зъ Вѣднѣ,
будь зъ Праги, опроче що не на продажъ слобідно пускає
ся. Та же Ви въ Празѣ наставникъ цензурного комѣтета,
а admittitur одной цензури пересилаєся заедно другимъ
обоѣмъ.

Майтеся гараздъ. Зістаю всегда готовій на Вашу услугу
въ любвѣ и дружбѣ
Д. Иванъ Вагилевичъ.

Львівъ 19 Казидороги 1839.

Від слів „На помежи Русинівъ“ до „Відти усюди Волохи“ Шафарик
зачеркнув олівцем.

Истоукованя¹⁾.

Черка тягнуча се через обвод. Sadeck. Jasielsk. Сяноцк.
и Rzesowsk. (порѣчом Попрада, по над мѣстечка: Nowy-
Sandecz, Bobów, Biecz, Iasło, Krosno, Lańcut порѣчом Сяна)²⁾
е на розмежю народа руского и мазурского абои польского.
числ. I. сѣдалишче Лемкѣв.

ся честь відповѣдат давнѣйи земли сяноцкѣйи и повѣ-
тови Бѣцкому — с. Крайняки.

¹⁾ Додаткове поясненне до листу з 19/2 1839 і етнографічної
карти. ²⁾ и в оригіналі без дашка (^).

числ. II. сѣдалишче Бойкѣв.
ся честь відповѣдат давнѣй земли зидачевскѣй и галицкѣй.

числ. IV. сѣдалишче Гуцулѣв.
ся честь (окреме Буковини) зове ся Кути також Покуте а. Чеваки.

числ. III. Опіле: ся честь відповѣдат давнѣй земли львівскѣй в. Гривняки.

числ. V. починають се Волохи.

числ. VI. честь Поділя.

числ. VII. честь Волиня.

числ. VIII. честь Полѣся.

числ. IX. в Доли.

ся честь відповѣдат давнѣй земли Перемисльскѣй. сѣдалишча Лемкѣв и Бойкѣв зовут се загалом: Підгірѣ.

Тільки лиш можу усвѣдомити, и то так уламково, опроче за Днѣстром и за Бескидом.

Оцеж-бо знаю шчо сѣ имена невичерпенѣ, от як уже неяко наводят на се меже Бойками, окреме знакомѣ звѣснѣ прѣзви: Верховинци, в стрийск. обводѣ, Горѣни, тамки дашчо нижей Долѣни и Порѣчени в стр. и станисл. и колом. обвод. (черкѣв не можу дати бо ѣх по истинѣ, и меже хрестѣни нѣт.

Об прѣзвах Гривняк и Чевак, нѣчог бѣльше не скажу: тож само и о Русинах на Буковинѣ.

Також розмежа Гуцулѣв, незвѣсна на Угоршчинѣ и Семоградах. Можна завергчи запитанку: ци сут якѣ шче иншѣ прѣзви? на то от-що!

Окреме гірских прѣзв сут усѣ лиш окольнѣ а зрівнавши з гірскими на єднѣм Підгірѣ, точно же на Долах, Опілю и Поділю вивезут се торонкѣ имена; як уже на-те замѣтує име Гривняк. Опроче коли прѣзви сѣл так досадно переходуют старовиннѣ имена кминовѣ, на прив. Дилѣби (sic), Хрѣвт и прочѣ.

5. 1839. 22. II. В—ч пересилає Шафарикови колядку про сотворенне свѣта і про те саме оповѣданне в прові. Просить прислати подібні чеські колядки і повѣдомити про ново найдені старочеські пісні. Звертає увагу на т. зв. „божьи стопи“. Повѣдомляє про переписанне сербьскої літописи.

Львівъ дѣя 22 Казидороги 1839.

Пречестній Господине а друже!

Праздник Коляди (25 Просимця) умѣюемъ схисновати. Спѣваю мѣнѣ коляднѣ пѣсни Вайда (такъ ся зве передпѣвецъ въ колядѣ, що є истне східное зъ литовск. вайделотою) изъ Синевѣдска вижного зъ надѣ рѣки Стрѣя. Къ тому ше зъ инуди; такъ шчо теперъ уже мій сборникъ сеи черги пѣсенъ досягає числомъ 12 десятокъ.

Тутъ удѣляю одну пѣсень¹⁾, для Васъ она буде нужна, бо въ нѣй розказъ о созданю мира. (Є то вѣрно винято изъ усть селянъ Кальничанъ під Балигородомъ).

Коли небыло зъ нащада свѣта, Подуй же! По-
[дуй Господи изъ святимъ духом по земли!
тогда небыло неба ни земли, —
а но лемъ было синее море, —
а середъ моря зеленій явіръ,
на явороньку три голубовьки. —
Три голубовьки радоньку радять —
радоньку радять якъ свѣтъ сновати: —
Та спустѣмо ся на дно до моря, —
та дістанеме дрібногo пѣску, —
дрібній пѣсочокъ посѣме ми, —
та намъ ся стане чорна землиця; —
та дістанеме золотій камѣнь, —
золотій камѣнь посѣме ми: —
та намъ ся стане ясне небонько, —
ясне небонько, свѣтле сонѣнько, —
свѣтле сонѣнько, ясенъ мѣсячикъ, —
ясенъ мѣсячикъ, ясна зірниця, —
ясна зірниця, дрібни звѣздочки. —

Съ пѣсню сею сходное переданіе: отде можно буде Вамъ ривнати.

„Съ самого перво-почытку небуло на свѣтѣ нѣчого лише сама вода та-й пѣна на водахъ. Разъ коли переходю Господь Богъ воздухами, всюди нема нѣчого. Го-

¹⁾ Цю пісню у відписі переслав Шафарик Бодянському з просьбою „abyste to pro mne opravil, a přepsal latinskými literami, zvláště z ohledu i a y, též t a l... Chci míti český psaný vzor opravdového národního vyslovení maloruského“. (Лист Ш—ка Б—му з 11/1 1842 р. Лавровъ Сперанскій оп. cit., ст. 26). Листом з 27 марта 1842 р. Шафарик дякує Бодянському за „poslané přepisy maloruských písní! Jsou tak, jak jich právě potřebuji. Jen na dvou místech mám pochybnosti. Ve verši: Ta spustymo sja na dno do morja, psal jste „spustymo“ místo Vahilevičeva spustěte“. (Тут очевидна помилка Ш—ка замість дійсного Вагилевичевого „спустѣмо“). „Dobře! Jako futurum? Nemli to imperativ, nemáli místo š (ě) psati se i i t. d. Prosím, poučte mne“. (Лавровъ Сперанскій, оп. cit., ст. 29—30). Редактори Лавров і Сперанський замічають: „Малорусскія пѣсни, которыя Ш. посылалъ Б—му для исправленія текста и правописанія, вошли въ приготовлявшееся имъ второе издание Národopis'a ст. 154—158 (1842 г.), гдѣ напечатаны: 2 пѣсни за подписью Б—го, одна изъ Вагилевича и одна изъ Голембовскаго. (Оп. cit., зам. 1, ст. 30). Примітка о стільки невѣрна, що пісні подані Б—м і В—м увійшли вже у I вид. Národopis-у. Впрочім між першим а другим виданнем нема ніякої різниці.

сподь дивится всюди, ажь щось сидить въ п'внѣ, присмотрѣуся ажь то нечиста сила. А шо тутъ робишь? Лѣтаю, лѣтаю усюди води, нема й де відпочити, отъ тутки и п'вну надигаю та-й остановиу ся. Господь Богъ велѣу нечистѣй силѣ пірнути на дно моря и добути кусникъ землѣ. Нечиста сила пірнула, — нема, нема — ажь виходить на вѣрха. Не можно досягнути дна моря. Господь Богъ велѣу въ друге пірнути. Не досягнула нечиста сила до дна. Ажъ за третимъ разомъ, нечиста сила занурила ся ажъ на самъ спідь моря та-й досягнула дна. Випливає и виносить, али лише тѣлько землѣ шо за нѣхтьми зістало. Тогди Господь Богъ взявши тоту землю, посѣяю ен по морю по верха, и такъ ся земля основала на водахъ“.

По розказуваню Г. Яхима Чеха урядника ц. к. здѣшного, уроженца сѣлского, ще и на чеськѣй землі суть колядки духомъ и предметомъ (sic) къ нашимъ подобни. Такъ въ однѣй парібокъ пускае яблоко на воду, щобъ плило до его миленькои.

Ви моглибисте уложитися щобъ дащо таківскихъ п'сень узбирати. Видь бо я хотѣубихъ о празнику коляди дащо зъ обще-словенской точки росписати. Тако-жь десь то було извѣщено публицѣ о новѣ находцѣ староческихъ п'сень бачу въ „Květach“. Ци е шо въ тѣмъ истного? Въ изслѣдованю древностей словенскихъ роблю Васъ бачнимъ на божиі стопи¹⁾ находящися тутки на нашѣй Галицкѣй Русі та-й по говірцѣ Г. П. В. Кирѣвского такожь на Сѣвернѣй Русі та-й въ Малѣй Польщѣ. Позаякъ мѣнѣ звѣстно въ Підкамени и Почаевѣ підъ Бродами на Волинѣ, въ Лѣсникахъ въ Бережанск. обв., въ Лопушнѣ въ Сандецк. обвод. въ Свѣцимѣ въ Ясельск. обв. Лѣтопись сербская для Васъ уже цѣлкомъ переписана. Чернило нѣмецко-фляшкове підъ надписью „Achte swarze Gall-äpfel-Tinte“.

О Келисинскимъ немауемъ нѣякои вѣсти.

Майте ся гараздъ. Вашъ щирій и вѣрній

Д. Иванъ Вагилевичъ.

6. 1839. 16. IV. В—ч подае докладніці вістки про Буковину. Радять зрідержувати ся теперішнього етнографічного розмежування.

Львівъ 16. Березня 1839.

Пречестній друже!

Зъ листу Вашего до г. Запа извѣдауемъ ся, шо Ви неесте задоволени зъ розмежи Русі зъ Волохами на Бу-

¹⁾ В листі до Погодіна „зъ новимъ годомъ“ 1839 пише В—ч: „При тѣмъ извѣдауемъ ся о иннихъ сюда прикметнихъ послѣд-“

ковинѣ, за-те що она не согласна съ черкою меживою на Крайобразѣ Галиціи перешлого года Вамъ пересланою.

Отже якъ тото е:

Вамъ извѣсно що на Буковинѣ первобитними обитателями е Русь, а Волохи прибишнѣ. Языкъ рускій буѣ доуго-грамотній. Коли галицка Русь була підъ польскою обвладю торонкии напада Татаръ и гоненія религіозни заедно гѣни Русинівъ переселяли на Мунтаву. Такъ я коли-мъ буѣ на Буковинѣ въ селѣ Бабинѣ казаѣ 70 лѣтиѣ дѣдъ що цѣле село мере съ прибишнѣвъ подільскихъ и его дѣдъ такожь съ Поділя. Підъ обвладю иѣмецко-аўстрійскою Буковина яко помежна крайна була черезъ якись чясъ слобідна відъ наборівъ рекрутскихъ, та-и панщини не було. Въ тѣмъ обстоятельствѣ горнулися торонки челяди съ Підгіря и Опіля на переселеніе до Буковини а навить и на Мунтаву якъ ся тогди називало на рай; будучи и відъ сувершности до того ще запрошени до полу-пустихъ лѣснихъ дѣдинъ якими суть Буковински и Мунтански волости.

Такимъ способомъ Русь галицкая позаякъ и доси на Буковинѣ и Мунтавѣ забезпечили свое первобитное сѣдалище. И теперь шляхта любуеся въ язицѣ рускимъ (котрій гласомъ *ит* за *и* заносить дащо на иллирско-словенск.), и прости люде глубоко межи Волохами можуть розмовити по рускій. Такъ мѣнѣ говориѣ одинъ хрестянинъ съ Перегѣнска що въ Сочавѣ и в Галачи не умѣючи по волоскій говорили зъ нимъ зъ руска.

Въ нивѣшнѣмъ веремни зедночена церковь підъ охраною сувершности апостолую на Буковинѣ, такъ що межи рускимъ и волоскимъ народомъ суть тми уніятівъ, якъ ся о тѣмъ можете довѣдати зъ Шематизмівъ лвівскои архидіецеzin. Роз-межи народности нехоче имъ ся зробити, бо у насъ не народа али исповѣданія вѣри по шематизмахъ.

Касательно моего розмеженія народности такъ я бихъ Вамъ радиѣ по теперешному, бо се я извѣдаѣ ся відъ людеи бувалихъ и тамо-жильцівъ. Перешне розмеженіе походить відъ г. Зубрицкогo, а чѣлно відъ протоерея и бувалого Ректора Семинаріумъ Черновецкогo г. Сухопана, котрій уважяѣ на зъедноченихъ рускихъ и благочестивихъ, коли ще за его сѣдала въ Чернівцехъ зъедночені межи Днѣстромъ и Прутомъ дѣйствовали. Однакожь сли уже сте повідтискали черки на крайобразахъ то дайте покити,

кахъ въ волости древнихъ Бѣло Хорватівъ. Є ихъ не мало и дунель и печяхъ (здасть ся печер). До того належать камни зъ написами на предвѣкиихъ кладвицахъ въ Дерешівцѣхъ, въ Поморьянахъ, въ Зеленѣ: божии стопки, а 3 або 4 божища. (Письма, op. cit., ст. 635).

може колись ще лучше я самъ заможу обѣ народности
росчитати въ ихъ сѣдалахъ.

Майте ся гараздъ. Зістаю зъ глубокимъ почитаніємъ
готовий на Вашій услуги
Д. Иванъ Вагилевичъ.

7. 1841. 5. I. В—ч доносить Шафарикови, що роздобув стару руську
медаль і меч бужський.

Пречестный Господине!

Гідь цѣлый минуў; опять¹⁾ вітзиваюся до Васъ. Може
буде въ чѣмъ пріятно и пригїжно для Васъ.

Я лѣтъ путоваў по по-днѣстрью и підгірью, де окроме
не много колядныхъ пѣсень приобрѣюемъ медаль рускую
сѣ кін. XIII стол. зъ спижу²⁾.

Осени черезъ два мѣсяці обитаюемъ по рожныхъ мѣ-
стѣхъ побужскихъ и тутки узбираюемъ дащо коляд. пѣсень,
и що мы ся було доси укрило щедрівной пѣсни. Але най-
важнѣйше приобрѣтеніе мое е мечъ старосвѣцькій найдений
въ рѣцѣ Полтвѣ при устьѣ въ Бугъ підъ Бужскомъ
зъ двома чертами руническими золотомъ написаными³⁾. Ду-
маю щось о нѣмъ написати; а теперъ лише вітчерки по-
силаю. Говориў мѣнѣ Г. Зубржицкій що и вінъ маў прежде
показану собѣ віть Г. Дзялинського⁴⁾ рогатину ископану
зъ написомъ доўгимъ золотимъ: лише не умѣю вітчитати.
Коли маєте связь зъ Г. Дзялинскимъ извѣдайте ся, а не
то изі Львова напише ся.

Більше ничего не пишу, бо нема ничего.

Майте ся гараздъ. Вашъ щиро-желаючий

Далиборъ Иванъ Вагилевичъ.

Львівъ 5 Сѣчня 1841.

Адреса:

Seiner Wohlgeboren
Herrn Paul Joseph Šafařík

Dr. der Philos., ord. Mitgl. der Königl. Böhm. Gesell. der Wis-
sensch. Ehrenmitgl. der gesell. des vaterl. Mus. in Böh. der
Königl. Acad. der Wissen. in Berlin und mehr. ander. gelehr.
Gesell. coresp. Mitgl.

Neustadt Stephens-gasse № 646.

in Prag.

¹⁾ я в оригіналі має замість дашка (^) дві точки (").

²⁾ Порівн. статтю: Medal ruski, Bibl. Ossol. Львів 1842, VI,
ст. 174—175.

³⁾ Порівн. статтю: Miecz buzki, przez D. Jana Wagilewicza.
Lwów, 1841. Диви теж Свѣнцицкій, Матеріяли, op. cit., ст. 194.

⁴⁾ Граф Адам Т. Дзялинський (1798—1861) культурнополі-
тичний діяч, бібліофіл. і меценат.

Хоча переписка Шафарика з Вагилевичем уривається по нашим матеріалам у 1841 році, то мимо цього Ш—к інтересується В—м і далі та звертається до нього за потрібними інформаціями і матеріалами. Серед листів Ш—ка до Запа знаходиться кінець листу без початку. З огляду на порушені у нім питання, а саме про город „Собен“, можна його віднести до 1842 р., так як те питання порушене Ш—ком теж у листі до Запа з 6 грудня 1842 р. У ньому Ш—к просить Запа о інформації, які міг дати тільки Вагилевич: „р. Wahilewič mi jednou připomenul řiku Tyču (?) č. Tyčicu (?) v. Haliči... na známé slovo Ditzike u Constantina Porphyrogenety. Ja to excerptum někam založil, a nyní z paměti nevím kde tu říčku hledati“. Tyto a těm podobné věci jsou mi pro nové historické mapy velmi důležité“.

У листі до Запа з 25 марта 1843 р. Ш—к пише: „Obratse k p. Holowackému, Zubřickému a j. s pozdravem ode mne“... Rad bych věděl zdaližby pp. Holowacki, Wahylewič a j. nemohli něco ze starších církv. knih, a zvláště rukopisů pro mne dostati?“. А в листі Шафарика до Запа з 18 мая 1844 р., читаємо: „Odpověď p. Wahylewičovi připojena na lístku následujícím“. Цей відповіді нема. — Виходилоб, що переписка тревала ще до 1844 р., хоч цих листів ні Ш—ка ні В—ча досі не найдено.

2. Збірка пісень.

У рукописній спадщині по Шафарику зберігається цікава збірка пісень, зібраних і пересланих Вагилевичем Шафарикови і означена: Pjsně maloruské z Haliče. Posláno od D. J. Wahilewiče 1838 m. Rjgna¹⁾. Збірка носить сигнатуру VI/7 і обіймає 9½ карток, з чого сім карток писаних рукою Вагилевича, а 2½ карток рукою Шафарика на залюбки уживаному ним жовтавому папері. Пісні переписані самим Шафариком безсумнівно із якогось автоґрафу Вагилевича, на що вказує тежсамість правописи. Крім цього на окремій картці переписана „Коляда для господаря співана Вайдою Дмитром Поповичемъ изъ Фитькова“. Правописъ в дечім відмінна, значить ся, коляда не переписана рівночасно, хоч на походження її від Вагилевича вказує увага Карла В. Запа в „Cesty a procházky po Halické zemi“, Praha 1844, ст. 119: „Jako národopisné kuriosum uvedu zde ruskou koledu, kterou mému příteli J. Dal. Wahylevičovi r. 1839 ve Fytkově, blíže Nadvorný v kraji Stanislavovském, prostý vesníčan, jmenem Dumiter Popovič zpíval“. Про висилку пісень Шафарикови писав Вагилевич Поґодину в січні 1839 р: „Найважні́йша рѣчь на моей пути е собраніе пѣсень на Коляду. Числомъ они теперь доходятъ изъ варіантами надъ 100. Краснѣ відъ всѣхъ досиль извѣстныхъ народнихъ голосівъ. Рівно важни для поета историка и археолога; вѣрно ми нѣчого ще подобного не видали. (Я до 3 десятки буѣ післаѣ Г. Шафарику, котрин ихъ називае дорогоцѣнными перлами пишучи: „Wděku

¹⁾ На иншому місці в матеріалах збірка означена Шафариком: „34. D. J. Wahilewiče: Maloruské písně, sebrané v Haliči. V Rkp. Horlivý sběratel pokračuje neunavně v rozhojnění této své sbírky, kteráž vyjdeli na světlo, opravdovým obohacením této třídy literatury se stane. Bibliografický přehled sbírek slovanských národních písní (ČCM. 1838, IV, ст. 545—561).

plné ty prostonárodní, čisté, wonné kwěty gsau mi milé ne-
gináč nežli drahocenné perly“). Суть у нихъ помянутъ о бы-
ляхъ зъ 8 стол., а може ще съ прежде зъ доби первовѣка
словенского о Царьгородѣ, о Галичи; суть такожъ и ми-
ническіи. Ото душа жизни нашихъ предківъ сбережена підъ
горами Карпатскими. А то истнѣ лише ще сотня, таківскихъ
памятниківъ, бо я то въ 8 селѣхъ, та й то не всячино зѣ-
брау. Однакожь хочъби дуже радъ описаніе Коляди съ сими
пѣснями представити для публикумъ, и нуженій ще до
того зъ усѣхъ боківъ; жяль ми що годѣ, хибя самъ бихъ
буу межи народомъ обходити Свято Роджество; а то на
другій гідъ“. (Письма, op. cit., ст. 636).

Виімок із цього листу оголосив Погодін: „...У г. Ва-
гилевича собрано много матеріяловъ для Демонологіи, для
древней Астрономіи и Археологіи. Онъ трудится теперь
надъ сочиненіемъ о праздникѣ Коляды, для котораго у него
собрано слишкомъ 200 пѣсенъ, сокровище для Поэта, Исто-
рика и Археолога. Въ нихъ упоминается о быляхъ 8 сто-
лѣтія, о Царѣградѣ, о Галичѣ; много остатковъ Мнѣологи-
ческихъ. „Ото душа жизни нашихъ предковъ сбережена
подъ горами Карпатскими“. (Москвитянинъ, журналъ изда-
ваемый М. Погодинымъ 1841, I, ст. 635—6). Порівняй ще
листи Вагилевича до Погодіна з 16/8 1840 (Письма, op. cit.,
ст. 637), головно з 8/11 1843 (Письма, op. cit., ст. 647—8), до
Лукашевича і Кирієвського (Свѣнцицкій, Обзор., ст. 74) та
М. Максимовича (В. В. Даниловъ: Письма Ивана Вагиле-
вича къ М. А. Максимовичу, Р. Ф. В. 1912, IV, ст. 413—15).

Písňe maloruské z Haliče¹⁾.

Posláno od D. J. Wahilewiče 1839 m. Řjgna.

Пѣсни религіозніе.

	1.
Равле, Равле!	ек не вильеш, то сам вишьеш
вилій воду на колоду	то на дожджь то на град.
	2.
Не йди дожджику	прилетят три голубочки
дам ти борщику	та возмут тя на крылонька
поставлю на дудочку	занесут тя в чужионьку.

¹⁾ Пояснення і класифікація пісень збірки подані у листі Вагилевича Шафарикови з дня 7 жовтня 1838 р.

3.

Ой ходит сон
коло вікон
а дрѣмота
коло плота.
Питає ся
сон дрѣмоти

де ми будем
ночовати.
Де хатонька
тепленькая
де дитина
маленькая.

4.

Ой мѣсяцю, мѣсяченьку, мѣсяченьку княжю
Скажи менѣ щирю правду с ким я ся звяжу.

5.

А над тихим Дунаєм
виріс дерев високій,
а спід того дерена
війшла вдова молода
двох синочків вродила
в чорний кѣтай завила,
на корабель веадила
в тихій Дунай пустила.

Ой ти тихий та Дунаю
моих синів не займай
а ви жоути пѣсочки
вигодуйте два синочки.
Сонце каже: я зійду!
Твої сини огрѣю.
Мѣсяц каже: я зійду
Твої сини обѣйду.

6.¹⁾

Ой Дѣд-дѣд-ладо
Та повѣдѣ кизли ми правду
що ти маєм повѣдати
коли нѣчог нечувати
Ой як паняночки скачуть біс
Ой то в гору то в долину
То в роженку то в калину
Ой Дѣд-дѣд-ладо и проч.

Ой як парубочки скачут біс
[и проч.
Ой Дѣд-дѣд-ладо и проч.
Та як стари баби скачут біс
Ой то в гору то в долину
То в бодляки то в кропиву!
Ой Дѣд-дѣд-ладо и проч.
Та як стари дѣди скачут. біс
[и проч.

Святочніє пѣсни на коляду

А) Дѣль

Для Господаря.²⁾

А въ нашего господаренька на имя такее то —
і та незавѣдуйте миліи брата Богъ ему дау
По двору ему калиновіи мости,
мостами ходить самъ Божій господь
Въ правѣ рученцѣ свѣченьку носить
Токमितь³⁾ волики чомъ на три плуги

¹⁾ Варіант у Якова Головацького: Народныя пѣсни Галицкой и Угорской Руси, Москва 1878, II, ст. 181—2.

²⁾ Варіанти у Як. Г—го, op. cit., II, ст. 15, III₂, ст. 12.

³⁾ Поясненне В—ча: schätzen.

а на рікъ буде чомъ на чотири.
А въ нашего господаренька и проч.
токмить корови на три обери
а ялівничокъ чомъ на чотири.
А въ нашего господаренька и проч.
токмить коники чомъ на три стайнѣ
а жеребчики чомъ на чотири —
А въ нашего господаренька и проч.
токмить овечки чомъ на три стружки¹⁾
а ялівничокъ чомъ на чотири.
А въ нашего господаренька и проч.
токмить пчолоньки чомъ на три лавки
а первѣнчики чомъ на чотири.

2.²⁾

Господареньку, господионьку, Ой дай Боже
Господионьку на имя — такее то
Покажи личко а въ оконічко,
а зъ оконічка на подвірѣчко.
Въ тебе на дворѣ радість божія
всѣжь ти ся коровки та потелили
а все бичечки половенькіи,
половенькіи, жоуто-рогіи
Господареньку, господионьку и проч.
всѣжь ти ся клячки пожеребили
а все коники вороненькіи
вороненькіи бѣлокопиті
бѣлокопити, золотогриві
Господареньку, господионьку и проч.
всѣжь ти ся овечки та покотили
та покотили цоблизничили,
а все баранці лаистенькіи³⁾
лаистенькіи, круто-рогіи —
Господареньку, господионьку и проч.
всѣжь ти ся пчілки та пороили
та пороили понароили.

3.⁴⁾

Ой устань г'аздо та твердо не спи Ой дай Боже —
Ой вийдижь собѣ на подвірѣнько
та подиви ся въ чистое поле;
А въ чистѣмъ поли ходить ти господь
ходить ти господь по тихъ рілешькахъ

1) Пояснение В—ча: Hürden.

2) Періви. Я. Г—ий, op. cit., II, ст. 15, варіант III₂, ст. 14.

3) Пояснение В—ча: gefleckt.

4) Варіант у Я. Г—ого, op. cit., II, ст. 15.

Кладе волики та въ три плуженьки
а молодчики та у чотири.
Ой устань газдо та твердо не спи и проч.
Кладе кляченько въ три борононьки
А жеребчики та у чотири —
Ой устань газдо та твердо не спи и проч.
Кладе стоженьки у три шароньки
А стиртоньки та у чотири —
Ой устань газдо та твердо не спи и проч.
м'ряе жито въ три переруби
яру пшеницю та у чотири —
Ой устань газдо та твердо не спи и проч.
кладе рублики у три скриноньки
а червнчики та у чотири.

4.¹⁾

Святи боже вечереньку на святій вечерь
ходить самъ господарь по свѣтлонцѣ,
ставить стоньки у три рядоньки;
кладе обрусн всемъ шоуковн,
кладе шкляницї всемъ зототн,
кладе тарѣлцї всемъ срѣбернн,
кладе ножикн всемъ сталянн.
Просить Боженька на вечереньку
Посадиу Бога посередъ стола,
святу пречисту при другѣмъ столѣ
усѣ святн то коло неи
Прймае Бога виномъ и медомъ
усѣ святн пивомъ горѣлкоу
свою челядку чисто водою.
И самъ п'є воду зъ свою жепою
Свѣтитъ имъ сонѣнько въ едно оконѣнко
ясенъ м'сяченько въ друге оконенько
яснн зори свѣтятъ на около.

5.²⁾

А ластивненько приѣтае
Сподаренька пробуджае:
Ой устань, устань сподареньку,
вобуди свою челядоньку,
пошли ихъ по оборонькахъ:
Чи ся корови потелили,
Чи ся кобиля пожеребили,
Чи ся вивцї покотили —

¹⁾ Варіанти у Я. Г—го, оп. cit., II, ст. 31, III, ст. 5.

²⁾ Варіант у Я. Г—го, оп. cit., II, ст. 32.

А самъ піди по пасѣчейкахъ
Чи ся пчоли пороили.

(Объ изъ Белзкою землѣ, изъ Любичи).

6.¹⁾

А въ чистѣмъ поли близько дороги, ой дай Боже
ореть ми плужокъ четвѣрничкою
(жмчь Боже на рікъ шестѣрничкою);
а все волове, все половин,
на нихъ роженъки все золотин,
а воловоди все шоуковин
на нихъ яремцѣ все тисовин
на нихъ снѣсочки все кидровин²⁾
а занѣсочки все мѣдянин.
Та вийшлажь икъ нимъ Божая мати,
та й искалажь (sic): Орѣтже синки!
орѣтъ же синки а зъ доўга нивки
а зъ доўга нивки а зъ дрібна скибки
Ой посѣмо яру пшеницю
та вродить же ся що стебло-сребро
що стебло-сребро золотій колось.
Зберемо женці дѣвки панянки
а носѣлнички хлопці молодці
а кладѣлнички середній люде
а пораднички старій люде.
Накладеможь кінъ якъ на небѣ звѣздъ;
стане господарь межи копами,
якъ ясенъ мѣсяць межи звѣздами.
Зберемо вози та в три обози,
звеземъ пшеницю въ господарске гумно,
искладеможь и та въ три стирточки,
а въ три стирточки а въ три рядочки,
Ой искладемо а въ спідъ широко
а въ спідъ широко а въ верхъ високо,
та-й завершимо сивъ соколонькомъ³⁾. —
Сивъ сокѣль сидить далеко видить⁴⁾
ой видить же вінъ чистое поле
чистое поле, синое море.

7.⁴⁾

Ой нема дома господаренька ой лелѣя
господаренька на имя такее то —
поѣхаў же він до Судомира

¹⁾ Варіант, у Я. Г—го, op. cit., II, ст. 17.

²⁾ Пояснение В—ча: Föhren, стар. боръ.

³⁾ Перечеркнене: „въ море ся дивить“.

⁴⁾ Варіанти у Я. Г—го, op. cit., II, ст. 33 і 18.

Чо жь тамъ поѣхау? — суди судити
Що жь ему дано за тоти суди?
Ой дано-жь ему та три селечка
А въ однѣмъ селѣ старіи люде,
А въ другѣмъ селѣ все парубочки,
А въ третѣмъ селѣ усе дѣвочки.
Старими людymi село породне
Парубчиками село горѣжне¹⁾
А дѣвочками село весело.
По надъ Судомирѣ коникомъ грае,
мила виходить шо мій мужь ѣде.
По чѣмъ ти его та испізнала.
На нѣмъ сукмана облясована²⁾
на нѣмъ шяпочка изъ бараночка,
на нѣмъ кошуля якъ бѣль бѣленька
якъ бѣль бѣленька якъ листъ тоненька —
Де ѣ она прана въ краю Дунаю,
де вна кручена коня копита,
де она сушена въ тура на розѣ,
де она тачена въ львовѣ на столѣ,
дей она брана въ Бога за дверьми,
Хто жь ей брау самъ панъ господарь? —

8.³⁾

Радуйся! Радуйся земле синь намъ ся божій народиу.
А чій то плужокъ найраньше вѣйшоу?
Такого то-плужокъ найраньше вѣйшоу!
Самъ господь Божій волики гонить
свята пречиста ѣстоньки носить,
ѣстоньки носить все Бога просить:
Ой родижь Боже жито пшеницю,
жито пшеницю всяку нашницю,
Буде пшеничка Богу на хвалу,
Богу на хвалу людіомъ на дару.
Будуть женчики все молодчики,
будуть волоньки якъ повозоньки,
будуть колоньки яко звѣздоньки,
будуть снопоньки якъ дробень дожджикъ.
Будуть возити въ стоги стожити,
и въ ширѣ ширити и въ висѣ висити.
А на вершечку сивѣ сокілъ сидить,
сивѣ сокілъ сидить въ море ся дивить
въ море ся дивить рибоньку ловить
рибоньку ловить господареви,

¹⁾ Пояснение В—ча: kampflustig.

²⁾ Пояснение В—ча: wyłogami bramowana.

³⁾ Варіант у Я. Г—го, op. cit., II, ст. 16.

господоревн на вечереньку,
на вечереньку на святій вечерь.

9.¹⁾

Ци дома дома господаренько — Ой дай Боже!
господаренько на имя — такее то —
Кажуть служеньки що нема дома,
а ми знаємо що е винь дома,
Сидить же собѣ по конець стола,
по конець стола красче сокола.
А пилѣ него служеньки его,
держять шяпочки тай за крисочки.
Винь собѣ сидить грошники лічить
грошники лічить на три столки.
Передь нимь колачій зъ ярои швениці,
помѣжи колачій восковій свѣчій,
помежи свѣчій золоті кубки.
Що-жь ми въ тихъ кубкахъ? Зелене вино.
Зелене вино розшаунуло ся²⁾
розшаунуло ся по тісовѣмъ столѣ
по тісовѣмъ въ господарскимъ домѣ.

10.³⁾

Ци спишь, ци неспишь господареньку, Ой дай Боже.
господареньку на имя — такее то —
підведи-жь собѣ сву головоньку,
зажжи-жь свѣченьку въ праву рученьку,
та піди-жь собѣ до комороньки,
перелічи-жь си свое имѣня.
Ой червѣнчики ба-й на дзвоночки,
ой талярочки ба-й на ризочки⁴⁾
ой а рублики на образочки,
ой а дудочки ба-й на свѣченьки.
Сами дзвоночки ба-й задзвонили,
сами ризочки службу служили,
самі ся образи повдотваряли
сами ся свѣчій пожажигали:
и веѣ ся душѣ порадовали
до пана Бога хвалу давали.

11.⁵⁾

Ой долівъ, долівъ, долівъ луженьки. Ой дай Боже.
Йдутъ долівъ ними бистрій рѣченьки.

¹⁾ Варіант у Я. Г—го, оп. cit. II, ст. 20.

²⁾ Поясненне В—ча: verschüttelt.

³⁾ Варіант у Я. Г—го, оп. cit. II, ст. 22.

⁴⁾ Поясненне В—ча: meszgewand.

⁵⁾ Варіант ibid., II, ст. 30.

Ой плинежь, плине райское древце,
райское древце съ трома вершеньки.
Въ однѣмъ вершеньку сивъ соколенько,
въ другѣмъ вершеньку сива кунонька,
въ третѣмъ вершеньку сивъ ластовлята,
Ой не ежь тото сивъ соколонько,
али е-жь тото господаренько.
Ой не е-жь тото сива кунонька
али е-жь тото господиоцька,
Ой не е-жь тото сивъ ластовлята,
али е-жь тоти еихъ дѣтята.

12.¹⁾

Ци дома, дома господаренько, Ой дай Боже
господаренько на имя — такее то —
Ой знаеможь ми що е вінъ дома
Ой сидить собѣ по коонецъ стола,
а коло него служеньки его,
держать шляпочки поза вершечки.
— Пушай насъ пане въ чистое поле,
въ чистое поле невмѣренное,
та-най ми его помѣряемо,
вірненькимъ плужкомъ ба-й поєремо;
та посѣємо яру пшеницю,
яру пшеницю всяку пашницю.

13.²⁾

А въ чистѣмъ поли блисько дороги, Ой дай Боже —
стоять намети бѣлїи, шоуковї;
а въ тихъ наметахъ все громадове,
радоньку радять коби вradiли.
Ой несправляймо на жони шуби,
на жони шуби, на дочки злото;
али справляймо мѣдяни човна,
мѣдяни човна срѣбнии весла:
та пускаймо ся края Дуная.
Края Дуная за тихїи Дунай;
Чуемо-жь ми тамъ доброго пана,
доброго пана а пана Петра,
що платить добре за заслугоньку.
Ой дае на рікъ по стохъ червонихъ,
по коникови по вороному,
по жупанови китаевому,
по яснѣ стрѣльцѣ, по хбронѣ дѣвцѣ.

¹⁾ Варіант у Я. Г—го, II, ст. 28.

²⁾ Варіант у Я. Г—го, op. cit., II, ст. 33.

14.¹⁾

Гордій²⁾ и пишній панъ господару, Ой дай Боже!
панъ господару на имя — такее то —
зъ горда ти собѣ ба-й починаешъ,
сивимъ коникомъ бай вигравашъ.
Коникомъ граешъ царя визиращъ,
скорожь го узрѣу та-й мечемъ извиу,
по біля коня блисько стременя.
Ой царь невѣрній красно ся просить
Віте³⁾ пусти мя, віте зотни мя!
— Нѣтъ не пуцу тя, нѣтъ не зотну тя,
Ой поведу тя а въ руску землю;
а въ рускѣй земли короля нема,
на королицю тай на столицю; —
Ой поведу-жь ты чорнимъ пожаромъ.
Ой чорній пожаръ ніжки підпалиу,
що ему зъ ніжокъ кровъ виступае,
кровъ виступае слѣдъ затапае,
Ой чорній воронъ ба-й залѣтае,
ой его кровцю ба-й попивае.
Бігъ му послужиу коникъ ся схопивъ,
ухопивъ же го по біля коня
по біля коня блисько стременя.

15.⁴⁾

Ой черезъ гору, ой черезъ Дунай, Ой дай Боже!
Стоять мостоньки калиновіи,
Калиновіи покощеніи,
покощеніи жуковинами.
Ой ишоу ними господаренько,
господаренько на имя — такее то —
Та-й зострѣчяе два, три ангели,
— Помай-бігъ, май-бігъ господареньку
господареньку на имя — такее то —
— Бодай здорови два, три ангели —
— Ой дежь ти идешъ господареньку,
господареньку на имя — такее то —
— Ой яжь бо иду въ рай дороженьки.
— Верни-жь ся зъ нами а зъ ангелами.
право-жь ти буде въ рай дороженька. —
Ой взяли-жь его похідъ плеченька
та-й понесли го въ рай дороженьки
тай принесли го икъ костелови,

1) Варіанти у Я. Г—го, II, ст. 29, 30.

2) Поясненне В—ча: behaterski, stad i czes. hrdina.

3) Поясненне В—ча: отъ = Familienoberhaupt.

4) Варіант у Я. Г—го, op. cit., II, ст. 27.

таї занесли ба-ї до костела,
поклали его конецъ престола.
Ой на престолѣ горять свѣченки,
по за свѣченки стоять чашеньки,
по за чашеньки сидять ангели;
радоньку радять субірненькую,
субірненькую, недѣлненькую.
Свята пречиста словечка зрєкла,
ой ви янгели, ви божї дѣти
берѣть на себе церковнї рѣчи,
та йдѣть до церкви службї служити
бо уже пішли дяки дзвонити.
Кому найперше Богу святому,
а по Богови Божїї-матери,
а по матери господарєви.

16.¹⁾

Колись то було давно въ предвѣку, Ой дай Боже —
Тогди Жидове Христа мучили,
Христа мучили на муку брали
На распятїю геї розпинали,
клюкоу за ребра геї розбивали,
терновїй вѣнецъ на головѣ клали,
гроговїй шпильки за пѣхтї били,
Всяке деревце били у тѣлце,
всяке деревце не лѣзло въ тѣлце,
червива ива таї согрѣшила,
Исуса Христа кровцю пустила.
Де кровця канє, церковця стане,
де плечї впали, престоли стали,
де руки впали, тамъ свѣчѣ стали,
де очи впали тамъ книги стали
де личка впали образи стали,
де зуби впали тамъ звони стали.
Самї ся престоли позастєляли,
самї ся свѣчи позажигали,
самї ся книги перечитали,
самї ся образи помалїювали,
самї ся звони перезвонили.
Самї ся служби переслужили
И всѣ ся душѣ порадовали.

17.²⁾

Ой въ чистѣмъ поли блисько дороги, ой дай Боже,
стоить ми стоить церковця нова,

¹⁾ Варїанти у Я. Г—го, *op. cit.*, II, ст. 23, III₂, ст. 26.

²⁾ Варїанти у Я. Г—го, *op. cit.*, II, ст. 21, 22, III₂, ст. 21.

церковця нова побудована,
побудована съ трома вершечки,
съ трома вершечки зъ двома оконци,
На тихъ вершечкахъ три голубоньки.
По підъ церковцю лежить стежечка.
Надійшли-жь нею два мисливчики,
та-й висмотрѣли три голубоньки,
та-й узяли ѳни гей помѣряти;
А ѳни узяли къ нимъ промовляти:
— Мѣрйай, помѣрйай а въ насъ нестрѣляй,
Ой бо ми не е два голубоньки,
али-жь бо ми е два янгелоньки,
два янгелоньки зъ небесъ сосланій:
— Чому-жь такъ не е якъ було давно
якъ було давно а съ первовѣку,
святамъ Николамъ пиво неварять
святамъ роджествамъ служби неслужать
святамъ водорцямъ свѣчѣ несучать.
Бо уже давно якъ правди нема,
бо уже ся царѣ повеіовали,
а царь на царя вііско збирае,
а братъ на брата мечемъ рубае,
сестра сестрици чари готуе.
Ой бо синь вітця до права тягне
донька на матѣрь гнѣвъ піднимае
Ой бо кумъ кума зводить зъ розума
сусѣдъ сусѣда збавляє хлѣба.

18.¹⁾

Ой изійшли ся три товаришій — Славенъ еси!
славенъ еси нашъ милій Боже на небеси! —
Единъ товаришъ бѣлій мѣсяченько,
другій товаришъ ясне сонѣнько,
Третій товаришъ то дробенъ дожджикъ.
Мѣсяць же каже: Нема надъ мене!
якъ же я зійду въ вечерь підъ-поўнѣ,
освѣчу-жь бо я гори й долини,
гори й долини, поля й дуброви,
поля й дуброви, гостѣмъ дороги.
А сонце каже: Нема надъ мене!
якъ же пійду въ недѣлю рано,
обѣгрѣю же я гори й долини,
гори й долини, поля й дуброви,
поля й дуброви, церкви костели.

¹⁾ Ту саму коляду з незначними змінами переслав Вагилевич
Погодину у листі з дня 30 січня 1838 р. (Шисьма, оп. cit., ст. 634).
Варіант у Я. Г—го, оп. cit., II, ст. 8, 19, III₂, ст. 3.

А дожджикъ каже: Нема надъ мене!
якъ же я піду три рази въ маю
розвеселюжь я гори й долини,
гори й долини, поля дуброви,
поля й дуброви, жита пшениці
жита пшениці всякій пашниці.

(Тутъ же варіантъ зъ Глубокого села підъ Богородчинами).

Ой змовляли ся три товаришѣ, ой дай Боже.
три товаришѣ та три ангели:

Першій товаришъ яснее сонце,
другій товаришъ та дробенъ дожджикъ.

„Чимъ ся похвалишь першій товаришъ,
першій товаришъ яснее сонце? —

Ой якъ бо знаю чимъ ся похваляю
якъ же зійду рано зъ зорями,
вогріюжь бо я гори й долини,
морози спадуть а роси стануть. —

„Чимъ ся похвалишь другій товаришъ,
другій товаришъ та бѣлий мѣсяць? —

— Ой якъ бо знаю чимъ ся похваляю
якъ же я зійду темной ночи
темной ночи та о піўночи
освѣчужь бо я гори й долини,
та радує ся вся звѣрь у поли
вся звѣрь у поли та рибка въ мори,
гість у дорозѣ війско въ обозѣ. —

— Чимъ ся похвалишь третій товаришъ,
третій товаришъ дробенъ дожджику?

Ой якъ бо знаю чимъ ся похваляю.

Якъ же я спаду мая мѣсяця,
та радує ся жито пшениця
Жито пшениця жемчужна трава
жемчужна трава золота ряса.

19.¹⁾

А въ чистѣмъ поли та на Дунаю. Ой дай Боже.

стоить ми намѣтъ бѣлий шоуковій,
а въ тѣмъ наметѣ золотій столикъ,
на тѣмъ столику гордій панъ сидить,
гордій панъ сидить на имя — такеє то —

Ой сидить сидить личбонько личить,
личбоньку личить незлѣченую.

По передѣ него служеньки его
держать шяпочки поза вершечки,

— Ой нашъ паночку госнодаречку,

¹⁾ Варіант у Я. Г—го, оп. cit., III, ст. 10.

господаречку на имя — такее то —
ой поплати-жь намъ за заслуженку,
ой дай же ти намъ грошій нелѣченій
гроши нелѣчени, кони неѣздженій,
коні неѣздженій, поля немѣревій.
Ой ми-жь бо грошій перелѣчимо,
вороні коні попроѣздимо,
широкі поля перемѣримо.
Ой засѣмо золотими стрѣлки
заволочимо тугими луки
тугими луки вороними кіньми.
Все-жь того буде панъ-господару
панъ господару ба-й на охвалу.

В. Дѣлѣ.

Для господинѣ.

1.)

Стоить ми стоить свѣтлонька нова. Ой дай Боже,
а въ тѣ свѣтлоньцѣ гей газдиненька,
гей газдиненька на имя — такее то —
Она собѣ ходить съ чѣлядю говорить,
съ чѣлядю говорить въ квартиру ся дивить,
дивится, дивить въ чистое поле.
Ой висмотрѣла дивное звѣря
дивное звѣря тура-олея,
на головцѣ жь му девять рожечкѣвъ.
Ой крикнула-жь она на свои слуги:
Служеньки-жь мои найвѣрнѣйшии
берѣтъ же собѣ шоукові сѣте,
други заберѣтъ ясенькіи стрѣли;
Ой виходѣте въ чистое поле,
въ чистое поле, підъ темній лѣсокъ,
Еднійжь заверьзте шоукови сѣте
другі застрѣйте ясенькіи стрѣли,
Чей спіймаете дивное звѣря
дивное звѣря тура-олея.
Якъ спіймаете відъ разу вбѣете,
відъ разу вбѣете, роги щибете,
роги щибете, шубу здоймете,
Ой принесете таі повѣсите,
та-й повѣсите въ новѣ свѣтлоньцѣ,
въ новѣ свѣтлоньцѣ чомъ на стѣноньцѣ,
все-жь того буде гей газдиноньцѣ.

1) Варијнт у Я. Г—го, op. cit., II, ст. 48.

2.¹⁾

Ой при кирниці, та при студниці, ой дай Боже.
ой тамъ черцеве воду святили,
воду святили, благословили;
та загубили золотій хрестикъ.
Ой булажъ туди гладка стеженька,
ой ишлажъ нею та газдиненька
а газдиненька на имя — такее то —
та найшла-жъ она золотій хрестикъ.
Та-й зострѣчає два, три черцеве.
— Помай-бігъ, майбігъ та газдиненька,
та газдиненька на имя — такее то —
бодай здорови два, три черцеве
будѣмъ питати а звѣдовати,
ой ци незнайшла золотій хрестикъ. —
Ой хотъ емъ найшла, хотъ емъ ненайшла
щожъ мѣнѣ буде за переємець²⁾.
— Будѣмъ за тебе бога просити,
бога просити, служби служити,
не онъ³⁾ за тебе, за господаря
за господаря та-й за дѣточки,
та-й за дѣточки, за сусѣдочки.

3.⁴⁾

Ой над Дунаемъ надъ береженькомъ — Ой дай Боже —
стоитъ ми стоитъ свѣтлонька нова,
свѣтлонька нова гей орѣхова,
А въ тѣ свѣтлонцѣ саме столове;
поза столове сидять особе,
сидять особе все ремѣсники,
все ремѣсники саме шевцеве.
Ой ладять⁵⁾, ладять червѣнь сафіанъ
гей газдиненьцѣ на имя — такее то —
Ой надъ Дунаемъ надъ береженькомъ и проч.
все ремѣсники саме кравцеве
ой ладять ладять дорогу шубу и проч.
Ой надъ Дунаемъ надъ береженькомъ и проч.
все ремѣсники саме ткачеве,
Ой ладять, ладять дорогій завій и проч.

¹⁾ Варіант у Я. Г—го, *op. cit.*, II, ст. 49, III₂, ст. 32.

²⁾ Поясненє Вагилевича: Finderlohn.

³⁾ онъ = нъ старруск. відти но.

⁴⁾ Варіант, *ibid.*, III₂, ст. 33.

⁵⁾ Поясненє Вагилевича: bereiten.

4. Для удовиць.¹⁾

Ци дома дома хороша вдова, Ой дай Боже,
хороша вдова — така то —
Кажуть служеньки що нема дома;
ой ходить собѣ въ новѣ свѣтлонцѣ,
тай носить ключи при лѣвѣ руцѣ.
Едни ключики та відъ свѣтлоньки,
другі ключики від комороньки.
Носить ключики все дрібненькіи
все дрібненькіи, не однакіи
На подвір'ячку грушечка, щепка,
красно зацвила та незродила
Якъ съ тои щепки цвѣточокъ паде,
то-жь такъ удовиць свѣточокъ иде.

С) Дѣль.

Для молодця.

1.²⁾

Повѣйній! Повѣйній вѣтре прихили явірѣ до землі!
Стоить ми стоить зеленій явірѣ
на тѣмъ яворѣ сивѣ сокілѣ сидить —
сивѣ сокілѣ сидить гиґзечко вѣвять —
обкладає го острымъ тернѣчкомъ
острымъ тернѣчкомъ, сухим билѣчкомъ,
а въ серединку цвѣтъ та калинку,
а на вершечку широе злото.
Туда милала³⁾ гладка стежечка
до сивѣ сокола намѣряючи.
Надійшоу нею гордій молодець,
гордій молодець на имя — такеє то —
Золотимъ лукомъ потрясаючи,
ясноу шабелькоу побрязкуючи,
та яу сокола стрѣлоу стрѣляти,
стрѣлоу стрѣляти шаблеу рубати —
Сивѣ сокілѣ каже не рубай мене,
нерубай мене, не стрѣляй мене;
коли ти будешь та женитися
я тобѣ стану та въ пригодоньцѣ:
срѣбними підківками вибрязкуючи,
ясноу шабелькоу вививаючи,
сивоу шапечкоу насуваючи,

¹⁾ Варіант у Я. Г—го, *op. cit.*, II, ст. 50.

²⁾ Варіант *ibid.*, ст. 60, 68.

³⁾ милити = *sich schlängeln*.

рѣсними суконцями потрясаючи,
Тебе молодогъ самъ перепроваджу,
твою молоду на крилцѣ возьму
а твои гроші возьму на ноші.

2.¹⁾

Въ недѣлю! Въ недѣлю рано зелене вино саджено.
Ишли молодці рано зъ церковці,
Ой ишли, ишли раду радили,
раду радили не еднакую,
не еднакую а троякую.
Ой ходѣможь ми до ковальчика;
до довальчика до золотника:
покуйможь собѣ мѣдяні човна,
мѣдяні човна, золоті весла;
Ой пустѣможь ся на тихій Дунай,
на тихій Дунай, долівъ Дунаемъ,
долівъ Дунаемъ підъ царегородъ.
Ой чуемо-жь тамъ доброго пана,
що платить добре за заслугоньку,
ой дає на рѣкѣ по сто червонихъ,
по сто червонихъ по коникови,
по коникови тай по шабелцѣ,
тай по шабелцѣ — по пари суконъ,
по пари суконъ та-й по шапоццѣ,
та-й по шапоццѣ, та-й по панноццѣ.

3.²⁾

Зачорнѣла ся чорная гора — Ой дай Боже —
Війшла зъ за нею чорна хмаронька,
Ой не тото чорна хмаронька,
али не е то овецъ турмонька.
Війшоу за ними гордій молодець
гордій молодець на передовець³⁾
на передовець на имя — такеє то —
заперезау ся чорноу ожиноу
за тоу ожиноу двѣ, три, трубоньки;
една трубонька та роговая,
друга трубонька та мѣдяная,
трета трубонька та зубровая.
Ой якъ затрубить та въ роговую
пішоу голосокъ ой по підъ лѣсокъ.
Ой якъ затрубить а въ мѣдяную,
пішоу голосокъ по вѣрховинахъ,

¹⁾ Варіанти у Я. Г—го op. cit., II, ст. 67, III₂, ст. 49.

²⁾ Варіант *ibid.*, II, ст. 60, III₂, ст. 52, *Zegota Pauli*, I, ст. 7.

³⁾ Поясненне В—ча: *indzie bajejcowac.*

по вѣрховинахъ, по полонинахъ,
Ой якъ затрубить а въ зубровую
пішли голоса попідъ небеса,

4.¹⁾

Де ся взяла сива зазуленька на клениноньцѣ явориноньку,
и всѣ осади облѣтала, підъ самъ верхъ бѣло залѣзо
но въ еднѣмъ небувала на самій вѣрхъ золотій
де ся церковь муровала, [хрестъ. —
Муровали ен три вірлоньки, Въ тѣ церковци самъ Богъ
и но еднѣмъ немуровау [попомъ
но имъ тільки розказувау: а дячата янголята.
Кладѣть на спідъ бѣле ка- Сами свѣчѣй посвѣтили,
[мѣня, самі ся книги почитали,
на камѣню сиру дубину, сами ся служби повідправ-
на дубинѣ клениноньку, [ляли. —

(изъ Любичи города Белак. землѣ).

5.²⁾

Зачорнѣла ся чорная гора — Ой даѣ Боже —
що незродила жито, пшеницю
али зродила жемчужну траву,
жемчужну траву, золоту рясу.
Надѣхау нею гордій молодець
гордій молодець на имя — такее то —
та пустиу коня въ жемчужну траву,
ой а самъ принау а къ сирѣ земли,
такъ скоро принау такъ борзо заснуу.
Ой десь ся взяли буйнї вѣтрове,
буйнї вѣтрове шартї дожджове
та-й зашумѣли въ жемчужнѣ травѣ,
та-й зазвенѣли въ золотѣ рясѣ.
Гордій молодець въ тѣмъ прохониуся
якъ прохониуся коня вхопиуся,
коня сѣдлае гадку гадае:
Коню-жь мій сивій, будь ми счастливій,
поѣдемо-жь ми въ чистое поле,
въ чистое поле та въ темній лѣсокъ,
за чорнимъ туромъ за грубимъ звѣромъ.
Та якъ надибау чорного тура
чорного тура грубого звѣря —
и тугій лучокъ невістрѣляє,
и сніпокъ стрѣлокъ недолѣтае,
яена шабелька недорубае;
та-й сивій коникъ изъ нїгъ спадае:

¹⁾ Варіант у Я. Г—го, *op. cit.*, III₂, ст. 34.

²⁾ Варіант *ibidem*, II, ст. 68—69.

Гордій молодець съ страху вдлѣвае,
А чорній турець яў промовляти:
Гордій молодче небій ся мене!
небій ся мене, забьешь ти мене.
Поѣдешь же ти въ недѣлю рано,
тогда ти мене та пострѣляешь
ясноў шабелькоў, та порубаешь,
а за славоньку панну дістанешь.

6.¹⁾

Не чорно перо по коникови полегло.
Ой загнуваўся синь на матѣнку,
Якъ ся загнуваў опрїчь поѣхаў:
займиў же стаде на калинівъ мість:
Мість ся заломиў стадо затопиў.
Не жаль же мѣнѣ та того стада
якъ жаль же мѣнѣ сивъ кониченька,
що нимъ объѣхаў трои земельцї:
една земельца а турецкая,
друга земельца а нѣмецкая,
трета земельца а угорская.
А въ турецкїи бѣлъ камѣнь лунаў
а въ нѣмецкїи святцї оцалаў²⁾
а въ угорскїи костель муроваў;
костель муроваў на вѣсімъ уголцївъ,
на вісімъ уголцївъ на четвере дверцї,
на четвери дверцї на трои оконци
на трои оконци на три вершечки.
Едно оконце зъ востока сонце,
друге оконце въ полудне сонце,
трете оконце зъ запада сонце.
Въ еднѣмъ вѣршечку звононьки дзвонять
въ другѣмъ вѣршечку воргани грають,
въ третѣмъ вѣршечку служби ся служать.

Д) Дѣль.

Для дѣвици.

1.³⁾

По новихъ сѣнехъ побудованихъ, ой дай Боже,
та-й по свѣтлоньцѣ помаліованѣ,
Ой ходить, ходить гречна панночка,
гречна панночка на имя — такее то —

¹⁾ Варіант у Я. Г—го оп. cit., II, ст. 66—67.

²⁾ Поясненє В—ча: неизвѣстне слово.

³⁾ Варіант *ibidem*, II, ст. 89.

Ой ходить, ходить съ ключики говорить:
— ключики мои не побрязкуйте,
мого милого не побуджайте,
бо мій миленькій барзо трудненькій,
барзо трудненькій зъ Угорь поѣхау;
та привѣзъ мѣнѣ три подарочки:
единъ подарокъ перлова тканка,
другій подарокъ сръбный перстенець,
третій подарокъ кований поясъ.
Кований поясъ лѣдвоньки ломить,
сръбный перстенець пальчики свѣтлить
перлова тканка головку клонить,
головку клонить на постѣлоньку,
на постѣлоньку а къ батенькови
жичь Боже на рікъ а къ миленькому.

2.¹⁾

А въ лѣску, лѣску на жоутѣмъ пѣску. Ой дай Боже —
росте деревце тонко, високо,
тонко високо, въ корѣнь глубоко,
въ корѣнь глубоко листомъ широко.
На тѣмъ деревци гуси, лебеди,
Ой сидять, сидять, далеко видять.
Ой видять же дни чистое поле,
чистое поле, синое море.
На синѣмъ мори корабель плаве
а въ тѣмъ корабли гречна панночка,
гречна панночка, на имя — такее то —
обзивае ся до паниченька,
до паниченька поповиченька:
„Ой возьми мене а съ кораблика,
бо е у мене сѣмдесять братівъ,
сѣмдесять братівъ а сто рідненькихъ
Ой держать мѣнѣ а партъ²⁾ велику
А якъ мя возьмешъ все то ту дадутъ
Ой паниченьку, поповиченьку.

3.³⁾

Въ чистѣмъ полю грушечка стоить,
на тѣ грушочцѣ золотая ряса,
Тамъ ся взяла прекрасна дѣвонька,

¹⁾ Вариант у Я. Г—го, op. cit., II, ст. 89.

²⁾ Пояснення В—ча: партъ = Wetliches Gut auch Mitgift;
Ш—ка: Glück, Vermögen, zbořj?

³⁾ Вариант у Я. Г—го, op. cit., II, ст. 88.

збирала ряску у запаску,
понесла ей до золотничка:
рем'єсничку, золотничку
підбій м'ягъ тимъ спідничку,
по спідничцѣ кованій поясъ,
по пояску золотую ряску.

(Зъ Любичи).

4.¹⁾

Ой съ Під'гир'янка, а съ підъ сон'янка, Ой дай Боже —
Над'яла ся свого милого,
Красна д'вонька — така то —
Гатила гати дрогоми шати,
мостила мости жуковинами,
садила сади все виногради,
вбирала л'єси паволоками,
с'яла поле дрібноу жемчугоу.
Ай якъ мій милій на мість по'ѣде,
дудн'ять ми мости жуковинами,
Ай якъ мій милій садомъ по'ѣде,
сад'ьтєса сади все виногради.
Ай якъ мій милій л'єсомъ по'ѣде,
ряхти-жъ ми л'єсе паволоками.
Ай якъ мій милій полемъ по'ѣде,
лел'їй²⁾ ми поле дрібноу жемчугоу.
дрібноу жемчугоу, яроу пшеницеу.

5.³⁾

По гор'ѣ гор'ѣ павоньки ходять, Ой дай Боже
павоньки ходять та п'єр'я ронять,
ходить за ними красна д'вонька.
Красна д'вонька — така то —
П'єр'ячко збирать въ рукавець кладе,
зъ рукавця бере в'єночокъ плете
в'єночокъ плете на главку кладе
на главку кладе все прим'єряє.
— Диви ся ненько ци оздібненько —
Пішла д'вонька рано по воду
та сходили ся буйній в'єтрове,
буйній в'єтрове, шартї дожджове:

¹⁾ Цю колядку переписав Вагилевич і для Погодіна у листі з дня 30. січня 1838 р. (Письма, op. cit., ст. 634—5). Варіант у Я. Г—го, op. cit., II, ст. 87.

²⁾ Пояснення В—ча: лел'їти = schimmern.

³⁾ Варіанти в «Русалці Дністровій» 1837, ст. 56 і Я. Г—го op. cit., II, ст. 85, III, ст. 94.

та изшайнули павляній в'їнокъ
занесли его на тихій Дунай;
на тихій Дунай підъ крутії бер'їгъ,
підъ крутії бер'їгъ на б'їлій кам'їнь.
За нимъ д'ївонька лужкомъ, бережкомъ,
лужкомъ, бережкомъ гладкоу стежечкоу
гладкоу стежечкоу таї уходженоу,
та-ї уходженоу, позолоченоу.
Надійшли туди три риболови
три риболови паньскїї синове. —
— Бодаї здорова красна д'ївонька,
красна д'ївонька — така то —
— Ци не стр'їчали павляній в'їнокъ?
— Хоть истр'їчали, коли не знали,
а щожъ намъ буде за переемець? —
Едному буде хустка шоукова,
другому буде золотїї перстень,
третьому буде сама молода,
сама молода та якъ ягода.

6.¹⁾

Ой рано, рано куройки п'їли
ой а ще ранше — така то — встала,
ще ранше встала садъ підм'їтала,
садъ підм'їтала, грядки копала,
грядки копала, вино садила
вино садила, слово мовила:
„Ой рости вино тонко, високо,
тонко високо кор'їня глибоко, —
А тое вино сино заквило,
ой не зродили їно три ягодки,
Перша ягодка ей матейка,
друга ягодка ей батейко,
трета ягодка сама молода,
сама молода зарученая,
зарученая ажъ до Люблина
ажъ до Люблина за поповогъ сина,
за поповогъ сина жеби неробила
жеби неробила, м'їдъ, вино, пила
м'їдъ, вино пила ключьми звонила.
(Изъ Яворова города Белзкои землї).

7.²⁾

Ой у поленьку та въ городеньку — Ой л'їтай!
Ой л'їтай чорна галочка зъ низенька!

¹⁾ Варіант у Я. Г—го, оп. cit., II, ст. 91.

²⁾ Варіант у Я. Г—го, оп. cit., III, ст. 76.

Ой тамъ панночка зѣля садила,
зѣля садила нееднакое,
не еднакое а троякое.
Едножь ми зѣля червона ружя,
друге-жь ми зѣля чорное терно,
третежь ми зѣля жоўтое-тѣло¹⁾,
Ой зайде собѣ та урве собѣ,
та урве собѣ червону ружю,
та прикладае къ своему личеньку:
— Коби ми Бігъ даў таке личенько,
годна-жь бимъ бути за панскимъ синомъ,
за паньскимъ синомъ паніеу бити. —
Ой зайде собѣ та урве собѣ,
та урве собѣ чорное терно,
Ой прикладае къ своимъ оченькамъ:
— Коби ми Бігъ даў такі оченьки,
годна-жь бимъ бути за поповичемъ,
за поповичемъ попадеу бути. —
Ой зайде собѣ та урве собѣ
та урве собѣ жоўтое-тѣло
та прикладае къ своимъ косонькамъ:
— Коби ми Бігъ даў такі косоньки,
годна-жь бимъ бути за кмѣтскимъ синомъ
за кмѣтскимъ синемъ кметицеу бути.

8.²⁾

Ой въ садку, садку, садку садженѣмъ, Ой дай Боже.
садку садженѣмъ поостроженѣмъ,
а на вершечкахъ позолоченѣмъ;
а въ тѣмъ садочку гречна панночка,
гречна панночка на имя — такее то —
Ой сидить сидить ключики звенить,
Ой держить собѣ троякій напій:
единъ напоець зелене вино,
другій напоець кудрое пиво,
третій напоець солодкій медокъ.
Ой пилижь въ неи три крамарчики,
ой пили, пили та не платили;
А онажь бо ся помѣрковала,
три крамарчики заробовала
въ одного взяла сивъ кониченька
въ другого взяла ясну шабельку,
въ третьего взяла дорогу шубу.
Сивъ кониченька своему тату,

¹⁾ Пояснення В—ча: gatunek długiej trawy, — Ш—ка: *Cuscuta Europea*, Linn. Flachsdatter.

²⁾ Варіант у Я. Г—го, оп. cit., III₂, ст. 81.

ясну шабельку старшому брату,
дорогу шубу, самїй молодѣ,
самїй молодѣ та якъ ягодѣ.

9.¹⁾

По долу, долу яра пшениця,
до пшениченьки вбита стеженька:
хтожь ей убиу — красна дѣвонька
красна дѣвонька на имя — такее то —
Вбила стеженьку пшеницю жяла.
Надійшоу туди поповиченько,
поповиченько завистниченько:
позавистувау на пшениченьку
на пшениченьку, та й на дѣвоньку.
Поповиченьку, завистниченьку
кобись мя видѣу рано въ недѣлю,
якъ стане мати мене вбрати;
Ой на ноженьки жоути чобітки,
Ой на лѣдвоньки кованій поясъ,
Ой на плеченьки пять чемерочокъ
Ой на пальчики срѣбній перстѣнцї
на головоньку перлову тканку,
жовти чобітки нїжки стискають,
Кованій поясъ лѣдвоньки ломить,
пять чемерочокъ плечима тисне,
срѣбній перстѣнцї пальчики свѣтлять
перлова тканка головку клонить.

На тѣмъ кінчу, ще лишило ся у мене 30² десятки,
али най до своего веремня, може и они повисвѣчаются
и лучче порозвиваються, якъ ся надѣяти можъ.

Маїте ся гараздъ, Вашъ вѣрній слуга

Д. П. Вагилевичъ.

Колядки.²⁾

I. Для Господаря.

— 1.³⁾

(Дай йому! Дай йому щястя здоровля а въ дому!)
На ъметѣнѣньюкѣ красно вметено
Красно вметено передъ свѣтлонькоу,
А въ тѣй свѣтлоньцѣ стоятъ столове,
На тихъ столовехъ стоятъ обрусї,

¹⁾ Варіант у Я. Г—го, ор. cit., II, ст. 86.

²⁾ Відси переписано рукою Шафарика.

³⁾ Варіант у Я. Г—го, ор. cit. III₂, ст. 14.

Стоять обрусн все ильчистн,
По тихъ обрусахъ стоять поуноньки¹⁾
Стоять поуноньки щиро злотнн,
Щиро злотнн зъ виномъ поунн.
За столомъ сидить господаренько,
Господаренько чомъ — такій то —
Передъ нимъ стоять його служеньки,
Ой стоять стоять шяпочки держать,
Шяпочки держать нисько ся клонять:
Ой нашъ паноньку господареньку,
Ой якъ ми тобѣ вѣрне служеме,
Вѣрне служите, я добре плачу.
Мои служеньки барзо вѣрнн,
Берѣть ключики а все дрібнн,
А гонѣть воли а все зъ обори,
Впрягайте конї а все ворони.
Ой поѣдете вѣ чистое поле,
Вѣ чистое поле за черно море;
Будемъ орати широкї лани;
Будемъ сѣяти жито пшеницю,
Жито пшеницю всяку сѣвбицю.
Уродить намъ ся якъ тихїй Дунай,
Богу на хвалу людїомъ на дару.
Будемъ збирати краснн женцї,
Краснїй женцї, дѣвкї, молодцї,
А зъ серпочками якъ зъ мѣсячками.
Збереме вози якъ чорна хмара,
Та повеземе а вѣ чисте поле,
Та искладеме широкїй stojикъ.
На стїжку сидить господаренько,
Господаренько та — такій то —
Ой сидить сидить в море ся дивить.
Вѣ море ся дивить з рибкоу говорить;
Ци будешъ рибко пану на обѣдъ,
Пану на обїдъ рано на уклїнъ²⁾.

2. 3)

(Соколе! Не лѣтай рано раненько на поле!)
Вѣ нашого пана три соколоньки,
Единъ полетѣу вѣ чистеньке поле,
Другїй полетѣу вѣ бистрїй потоки,
Третїй полетѣу вѣ темнїй лѣсоньки.
Тотъ що полетѣу вѣ чистеньке поле,
Принѣсь на обѣдъ перепеленьку.

¹⁾ Поясненне: Schälchen.

²⁾ Поясненне: Gabe.

³⁾ Варїант у Я. Г—го, op. cit., III₂, ст. 6.

Тотъ що полетѣу въ бистрій потоки,
Припѣсь рибоньку та на снѣданья.
Тотъ що полетѣу въ темній лѣсоньки,
Принісь вінъ пану чорну куноньку,
Зъ чорней куноньки паній шубойка.

3.¹⁾

Гордій и пишній панъ господару,
Панъ господару чомъ — такій то —
Зъ горда ти собѣ та починаєшь,
Сивимъ коникомъ та виграваєшь,
Коникомъ граєшь, царя визиращь,
Скорожь го узрѣу таї мечемъ извиу,
По білѣ коня блисько стременя,
А царь невѣрній красно ся просить:
Віте²⁾ пусти мня, віте зотни мня
— Нѣтъ непуцу тя, нѣтъ незотну тя,
Ой поведу тя та въ руску землю,
А въ рускій земли короля нема,
На королицю таї на столицю.
Ой поведужь ты чорнимъ пожаромъ.
Ой чорній пожарь ніжки підпалиу,
Щожь ему зъ ніжокъ кровъ виступае,
Кровъ виступае, слѣдъ затапае.
Ой чорній воронъ баї залѣтае,
Та его кровцю ба-ї попивае.
Бігъ му послужиу коникъ ся схопиу,
Ухопиу же по білѣ коня,
По білѣ коня блисько стременя.

4.³⁾

Гордій и пишній панъ господару,
Панъ господару чомъ — такій то —
Зъ горда ти собѣ ба-ї починаєшь,
Сивимъ коникомъ баї виграваєшь.
Мати виходить, то мій синъ ѣде!
По чѣмъ ти его та испізнала?
На нѣмъ сукмана облясована
на нѣмъ шяпочка изъ бараночка,
на нѣмъ кошуля якъ бѣлѣ бѣленька
якъ бѣлѣ бѣленька якъ листъ тоненька —
Де й она прана въ краю Дунаю,
Де вна кручена коня конита,
Де бна сушена въ тура на розѣ,

¹⁾ Варіант у Я. Г—го, *op. cit.*, II, ст. 29, 30.

²⁾ Поясненне: віть = отъ = Stammeshauptling.

³⁾ Варіанти у Я. Г—го, *op. cit.*, II, ст. 18, III, ст. 59, 116.

Де она тачена въ львовѣ на столѣ,
Чимъ она тачена? виннимъ ябличкомъ,
Де она брана? въ Бога за дверьми.
А хтожь ей брау? Самъ панъ господарь.

В. Для молодця.

1.¹⁾

Зачорнѣла ся чорная гора,
війшла зъ-за неї чорная хмара,
Не чорна хмара, а овецъ турма²⁾
На передь овецъ бутеець³⁾ овецъ
Бутеець овецъ гордій молодець
Гордій молодець чомъ — такіи то —
Заперезау ся черноу ожинювъ
за тоу ожиноу двѣ, три трубоньки;
една трубонька та роговая,
друга трубонька та мѣдяная,
трета трубонька та зубровая.
Ой якъ затрубить та въ роговую
пішоу голосокъ ай поїдѣ лѣсокъ.
Ой якъ затрубить а въ мѣдяную,
пішоу голосокъ по вѣрховинахъ,
по вѣрховинахъ, по полонинахъ,
Ой якъ затрубить а въ зубривую
пішли голоса поїдѣ небеса.

2.⁴⁾

Бхау молодець зъ Угорь до Русичь,
Та вѣзъ же собѣ троякій напій
Единъ напоець кудрое пиво,
Другій напоець солодкій медокъ,
Третій напоець шумна горѣлка.
Кудрое пиво самъ буду пити,
Медокъ солодкій любку поити,
Шумна горѣлка отцу та-й матцѣ.

3.⁵⁾

(Не черно! не черно перо по коникови полягло!)
Ой рано рано кури запѣли.
Ой ине ранше молодець устау,

¹⁾ Варіант у Я. Г—го, *op. cit.*, III₂, ст. 52.

²⁾ Пояснення: große Herde; ³⁾ бутей = opilio.

⁴⁾ Варіант у Я. Г—го, II, ст. 69.

⁵⁾ Варіант *ibid.*, II, ст. 61, III₂, ст. 43, 44.

Молодець устау чомъ — такій то —
Ой коли устау три свѣчи сеукау,
При однѣй свѣчи нїжки убувау,
При другѣй свѣчи личенько вмивау,
Предъ нимъ батечко ручничокъ тримау,
— Якъ я поѣду на Украйночку,
Принесу я ти подаруночокъ,
Подаруночокъ сивого коня.
При третѣй свѣчи коника сѣдлау,
Коника сѣдлау, съ коніомъ розмовляу:
Ой коню коню продамъ я тебе.
Молодїй пане погадай собѣ,
Погадай собѣ ци нежаль тобѣ.
Коль я тя винѣсь съ Турківъ съ Татарівъ,
Съ Турківъ съ Татарівъ а съ трохъ побоївъ.
За нами стрѣли якъ грїмъ грїмѣли,
Якъ грїмъ грїмѣли, якъ дожджъ летѣли;
За ними (sic) стрѣлокъ якъ на небѣ звѣздохъ.
Коль насъ нагнали съ крута берега,
Съ крута берега на тихій Дунай,
На тихій Дунай на сине море:
Ти жъ незамочиу жоўтї чобїтки,
Жоўтї чобїтки я ще рь¹⁾ сѣделця
Я ще рь сѣделця тебе молодця.

4.²⁾

(Радуй ся! Радуй ся земле синь намъ ся Божїй на-
Ой изъ-за гори, зъ-за високой, (родиу!)
Ой ишло ми тамъ вороне стадо.
Ой гониу стадо пишнїй паноньто,³⁾
Пишнїй паноньто чомъ — такій то
Навертау стадо на золотїй мїстѣ,
Ино ся уробиу на середѣ моста,
Взяли ся мости заламовати,
Взяло ся стадо замачовати:
Взяу ся паноньто барзѣ турбовати⁴⁾
Барзѣ турбовати та-й жяловати.
Яжъ нежялую всього стаденьтѣя
Якъ я жялую сивця не сивця,
Сивця не сивця сивого коня;
Що помислами листенько писау,
Що вінъ гадками землицю писау,
Що копитами бѣлѣ камѣнь луцау,

¹⁾ Поясненне: рь = и.

²⁾ Варіант у Я. Г—го оп. cit., III, ст. 35.

³⁾ Пояснення: ть рго к; ⁴⁾ турбовати = grämen.

Бѣль камѣнь лунау костѣль муровау,
Костѣль муровау съ трома вѣрхами
Съ трома вѣрхами зъ двома окнами.
Еднимъ ми окномъ чомъ засвитало,
Другимъ ми окномъ чомъ зазарѣло,
Третимъ ми окномъ сонѣчко сходить.
А въ райскій дверцѣй самъ Христосъ ходить,
Самъ Христосъ ходить службоньтю служить,
Службоньтю служитъ соборовую,
За здоровлячко пишнаго пана.

5.¹⁾

(Нашъ пане! Молодїй пане все на конику играе!)
Ой гордїй пишний молодїй пане,
Почяу ся панокъ въ вїйцу збирати.
Его матѣнка та-й виправляла,
Коль виправляла та-й умлѣвала,
Таї умлѣвала наказувала:
Вдѣ же синочку та на вїйночку,
Не випереджуй усю вїйночку,
Не оставай ся зъ заду вїйночки²⁾
Змагай синопьтю въ серединьтю.
Овїнь (sic) матѣнки та нѣтъ неслухау,
Передъ вїйночки конїомъ вигравау;
Ино ся вчинїу середъ Галича,
Стау си таборомъ пїдъ самимъ муромъ.
Ой якъ бѣ такъ бѣ у самїй ринокъ.
Вихапують ся всѣ Галичеве,
Всѣ Галичеве предни панове,
Звѣдують же ся що то за панокъ:
Ми би го знали чимъ даровати,
Чимъ даровати що жь іому дати.
Вивели іому коника въ сѣдлѣ,
Коника въ сѣдлѣ въ щирѣмъ золотѣ.
Вїнь тото узяу шяпочки не зняу.
Стау си таборомъ пїдъ самимъ муромъ,
Ой якъ бѣ такъ бѣ у самїй ринокъ.
Вихапують ся всѣ Галичеве,
Всѣ Галичеве предни панове,
Звѣдують же ся що то за панокъ:
Ми би го знали чимъ даровати,
Чимъ даровати що жь іому дати.
Винесли іому мису червонїхъ,
Вїнь червонїй взяу шяпочки не зняу.

¹⁾ Варїант у Я. Г—го, *op. cit.*, III, ст. 46.

²⁾ Поясненїя: вїйночки = Heer.

Стау си таборомъ підъ самимъ муромъ.
Ой якъ бѣ такъ бѣ у самій ринокъ.
Вихапують ся всѣ Галичеве,
Всѣ Галичеве предни панове,
Звѣдують же ся що то за панокъ:
Ми би го знали чимъ даровати,
Чимъ даровати що жь йому дати.
Матѣнка мовить: Мій тото синокъ!
Я го пізнала по уродоньцѣ,
По уродоньцѣ по кошуленьцѣ;
На нѣмъ кошулька якъ день бѣленька,
Та-й уродонька дуже славненька.
Відводжають му гречну панноньтю.
Вінъ панну узяу шяпочку зняу —
Шяпочку зняу та-й відклонну ся:
Сь передъ Галичя війскомъ вступіу ся.

С. Для дѣвки.

1.¹⁾

Була въ батенька нова свѣтлонька,
А коло неи садокъ садженій,
Садокъ садженій, злотомъ ряшеній;
А въ тѣмъ садочку зелено вино,
Зелено вино що Богу мило.
Стереглажь его красна дѣвонька,
Красна дѣвонька чомъ — така то —
А стережучи шитѣнько шила,
Шитѣнько шила твердо уснула.
Та надлетѣли райски пташеньки,
Сѣли, упали на злоту рясу,
А злота ряса та звенѣла
Та-й ся дѣвонька зъ сну прохопила:
Ой шуги въ луги райски пташеньки,
Не вамъ батенько садочокъ садиу,
Садочокъ садиу, все злотомъ рясиу,
Зелено вино барзо оздѣбно,
Маю я брата на женидѣбонцѣ,
Сама молода на відданѣню.

2.²⁾

А въ чистѣмъ поли стоить коршмонька,
Стоить коршмонька орѣховая;
А въ тѣй коршмоньцѣ дѣвчя шенькарчя.

¹⁾ Колядка поміщена в „Русал-ці Дністров-ій“ 1837 р., ст. 41—42. Варіанти у Я. Г—го, *op. cit.*, III₂, ст. 79, 135.

²⁾ Варіанти *ibid.*, II, ст. 87, III₂, ст. 81.

Ой сидить собѣ конецъ стolonька,
Тай держить собѣ троякій напій;
Единъ напоець кудрое пиво,
Другій напоець медокъ солодокъ,
Третій напоець зелене вино.
Сидить же сидить по конецъ стола,
А кватирочку¹⁾ все відхиляе
Та въ чисте поле все позирае
Надишли туди три Волошини,
Три Волошини, три товарищи.
Одинъ Волошинъ барзо хорошій
Другій Волошинъ та й лице красній
Третій Волошинъ та ще краснѣйшій.
Ой сѣли-жь собѣ підпиваючи,
Дѣвчя шенькарчя підмовляючи:
— Дѣвчя шенькарчя ходижь ти зъ нами,
Ходи жь ти зъ нами та зъ молодцями;
Будешь ти пити медокъ солодокъ,
Въ шоуковихъ шубахъ будешь ходити.
Ще не вивели дѣвчину зъ саду,
Уже вчинили зъ дѣвчини зраду.
Ой ведуть милю, ой ведуть другу,
А на третѣй жь би відпочивати.
Пустили жь они коники пасти,
Казали ей постѣль стелити,
А підъ яворомъ підъ зеленъкимъ.
— Мене ще ненька та не віддала,
Аби я для васъ постѣль стелила,
А підъ яворомъ підъ зелененькимъ.
— Устань кременю, викреши огню,
Запали сосну въ вѣрху и споду:
Ой гори, гори зелена сосно,
Ой течи течи чорная смоло:
Та на шенькарчя на бѣле тѣло,
Щоби шенькарчя прѣчь некортѣло.

Прощеніе Колядниківъ.²⁾

Господареньку на имя — такое то —
Вияви личко та въ оконѣчко,
А зъ оконѣчка на подвѣрѣчко,
Та подякуй намъ за колядочку,
Ой що жь ми тобѣ колядовали,
Колядовали димъ звеселили.
Якъ соловейчикъ при тузѣ, въ лузѣ,

¹⁾ Пояснение: кватирочку = Fensterflügel.

²⁾ Варіант у Я. Г—го, op. cit., II, ст. 36.

При тузѣ въ лузѣ при зелененькимъ ;
Якъ зазулечка при букѡвинцѣ,
При букѡвинцѣ при вѣрховинцѣ ;
Якъ ластовочка на подвѣрѣчку,
На подвѣрѣчку при новихъ сѣнехъ,
Такъ ти г'аздинька въ своѣй свѣтлоньцѣ ;
Якъ удудята въ вишневымъ саду,
Такъ ти худѣбка при обороньцѣ ;
Якъ ярѣ пчѣлки при пасѣченьцѣ,
Такъ ти овечки при кошыроньцѣ.¹⁾

Коляда для господаря спѣвана Вайдою Дми-
тромъ Поповичемъ изъ Фитькова.²⁾

Ой на толоцѣ, та на муравцѣ — Ой раненько.
Тамъ король рускїй коникомъ грае,
Коникомъ грае вѣско збирае,
Турскаго царя все вызирае :
— Ой выѣдь, выѣдь ты турскїй царю,
На ту толоку та на мураву ;
Покажи славу, ты турскїй царю. —
— Якъ бы я незнау, вѣско незбирау. —
Ой все нашъ панокъ коникомъ грае,
Та якъ го уздрѣу та-й мечемъ извиу ;
Якъ панокъ нашъ тяу, то туръ-царя стяу.
Ой взяу-же его по-пидлѣ-коня,
А повѣзь его я въ ческу землю ;
Я въ ческѣй земли короля нема.

¹⁾ Доси переписано Шафариком. Слѣдуюча коляда на окре-
мїй картцї.

²⁾ В чеськїй транскрипцїї помѣстив цю коляду Карло В. Зап
в *Cesty a procházky po Halické zemi*, ст. 119—120. Від „Ой на
толоци, та на муравѣи, ой ранѣнко“ до „А з слидиу кроуѣжу все
вїруувае. Ой нашъ панокѣу, господарѣкѣу...“ Слїдуе увага „На
ostatek nemohl si zpěvák zprovenouti“. Відтак дає Зап точнїй пе-
реклад коляди в мовї чеськїй і кїнчить слїдуючим поясненнєм : „Že
tato koleda má jistý historický základ, každý lehko uzná. Dle
zdání p. Wahylewiče ještě v 13 století povstati musela, v časech
po smrti halického krále Daniele († 1266) a českého krále Přemysla
Otokara II. († 1278). V osobě turského cara rozumí buď
některého z chanův Tatarských neb Buňáka prašivého, chana Po-
lovcův. Že se tu na bezkráli v české zemi narází, lehko se dá
vysvětliti, an Daniel a Lev, králové Haličtí, s Čechy tehdaž časté
styčností měli, a ruský lid o Otokarově smrti na Moravském poli
a maloletnosti jeho syna Václava III. snadno známost míti mohl“.

Ой ты паночку господаречку,
Я в чеській землі королемъ будешъ.
А взяўже его по пѣжаревѣ,
Чорный пожарецъ ножечки коле,
Ножечки коле все підбѣджае;
Що слѣды кровця все заливає.
А чорный воронъ все залѣтае,
А зъ слѣдівъ кровцю все выпивае.
Ой нашъ паночку гоенодаречку....
Окінченіе перервано.

3. *Рукописні копії.*

У рукописному відділі Шафарикового музею сигн. IX. Е. 31. в копії п. з.:

а. — Винятокъ изъ рукописи о жизни иночеській изъ бібліотеки монастирской св. Онуфрія ч. 41.

Се находило се mezi дробинами при кінци, списано скорописю. Та рукопись, лебонъ въ пол. 17 стол.

Паміят и житіе блаженнаго учителя нашего Константина философа, перкаго наставника родѣ россійскомѣ и всемѣ языкѣ словенскомѣ списано зъ бібліотеки хиландарской лавры сербской.

Рукопись переписав власноручно Вагилевич у] 1837 р. Шафарик при кінці дописав: „Zpráwu o rukopisu, z něhož životopis tento wyňat, wiz we knize: Русалка Днѣстровая str. 126. № 20“.

б. — Рукопись: **Житіе Сѣго и ратноупотолнаго Кнѣза Владимира**, писана скорописю, мабуť з кінця 17 ст. Шафарик задумував, здаєть ся, післати її Вагилевичевѣ, коли власноручно написав на ній „P. T. Panu Wahylewiczowi“.

II.

Переписка Якова Головацького.

1. Листи Я. Головацького до І. Коляра.

Переписка Якова Головацького з І. Коляром починається 1835 роком і обіймає три листи. Не улягає ніякому сумнівові, що з Коляром, котрого імя і твори були вже Головацькому звісні, останній познайомився в Пешті в час свого побуту на Угорщині, як студент I року філософії в рр. 1834/5.

В споминах читаємо, що „М. Шашкевичь и Ив. Вагнлевичь сопровожали мене изъ Львова лѣтомъ 1834 г. съ четверть мили за Стрыйскую рогатку“ (Литер. Сборн. 1886, ст. 88).

У Пешті попав Головацький в кружок славянофілів, чи, як вони себе називали, панславістів, що гуртувалися довкола апостола славянської взаїмности. Коляр збирав славянську молодіж і впливав на неї в напрямі пробудження славянського духа, до чого заохочував його і Шафарик: „Nu co pak dělají ostatní přátelé a Slované u Vás a okolo Vás? Ja jsem ještě žádnému nestačil psáti. Račte je všecky ode mne srdečně pozdravit. Kdyby se především při vydávání zprávek s Vámi spojili a Vám věrně a horlivě nápomocni byli“ (Лист з 1. X. 1833 р.). А в листі з 3. III. 1834 р. взиває Шафарик Коляра: „Račte, prosím Vás, rokovat s ostatními Slovany okolo Vás... Mluvte tedy ke Slovanům okolo Vás od srdce k srdci“.

Із споминів Головацького виходить, що зараз „на первыхъ же дняхъ“ свого побуту в Пешті він „заполькъ Славянину Іоанну Коляру, котрый встрѣтилъ мене весьма дружелюбно. Онъ давалъ мнѣ читати книги, познакомилъ съ другими учеными Словаками Годрою, Кузма-

нимъ, Хорватомъ Курелацомъ и издателемъ Сербской Матицы Сербомъ Павловичемъ, купцемъ и сербскимъ меценатомъ Миловукомъ. Особенно я подружился съ Сербскими студентами: Георгіемъ Петровичемъ (издавшимъ послѣ иллюстрированный листокъ: Сербскій Народный Листъ), Николичемъ, Поповичемъ и др. Я оцутился совсѣмъ въ своемъ элементѣ, читалъ сербскіи, словацкіи, чешскіи книги и упражнялся въ славянскихъ нарѣчіяхъ... Чуть только по экзаменахъ, я взялъ аттестатъ и паспортъ и отправился въ Галицію... На прощанье Миловукъ подарилъ мнѣ по одному экземпляру находившихся у него сербскихъ книгъ, Коляръ и другіи дали свои изданія. Народныи Спѣванки, которыи именно въ то время вышли изъ печати, Коляръ отдалъ мнѣ за половинную цѣну. Я устроилъ себѣ небольшой ранецъ, прикрѣпилъ ремешки и рѣшился нести на плечахъ свою дорогую ношу, такъ какъ по пословицѣ было: „тяжко нести а жаль покинути“ (Литературный Сборникъ, Львів 1886 ст. 97—98).

Деяке свѣтло на сіи часи кидають теж і виїмки з листів, а саме з листу Я. Головацького до брата Івана з 27/8 1841: „Часы тїи из ними пережитїи, то найщасливїши мои в житїю, тямлю я и во вѣк не забуду тых годин перебутих у Пешти из молод. Сербами, Хорватами и Словаками и с тими Чехами, шом ся познав у Львовѣ, знаєш сам яке наше пожитє було. Люба минѣ згадка за тими хвилями, коли далекїи однородцѣ пѣзнали побратимство свое и вкупѣ радов котѣшали, одним духом жили. Хранѣ мене Господи щоб я подумав про них що такоє, знаю я як их болит серце над нашою долею. Не цурався ними и не цураю ся, для того що обряду латинского, у Словен є одна народность, один язык, один дух, а вѣра не чинит чи не повинна, рѣзницѣ“. (Кореспонденція Якова Головацького ор. cit., ст. 58). А у листї Івана Головацького до Якова із Пешту 27/8 1841 р. „Як я сюда приѣхав, ци прийшов знатемеш из попереднього. Перша менѣ тутки гадка була, повитати вѣд нас обох родимого, високоумного Батька Словенщини І. Колара и всю вго всечестную дружину — всѣ мя сердечно радї прийняли а дякуючи тобѣ за Приповѣдки поздоровають тебе, именно ГГ. Колар, Павлович, Попович (також и Калитовскїи, але все той самыи пустѣи, що з вѣка —

все б'в'дний) — а Петрович вст у В'дні, и слухав прав н'мецких — дуже мон' жалко, що так довго пробуваючи, н'коли не сустр'чивем го... Колар питав, ци ти яко священник не пустиш так красенько справлену р'лю в обл'г або толоку; бо то, каже, не раз та не два ся так стало — але ям го забезпечив за тебе — дуже рад припоминав соб' т'н часи, що ти вго навижуючи, цопри н'м образуюч'сь, мов р'дна детина приголублявся к ньому". (Коресп. Я. Головацького, ор. cit., ст. 56). Про відносини товаришів із Пешту до Головацького і про їх симпатії для умового українського руху в Галичині гляди їх листи (Коресп. Я. Г—го ор. cit., ст. 6—10).

Листи Головацького до Коляра, являють ся цінним причинком до затраченої переписки Головацького із Славянами в рр. 1835—7. На два перші листи Головацького, маємо відповідь Коляра з дня 7/6 1837 р. Третій лист Головацького навіязує до питань порушених у названому листі (Коресп. Я. Головацького, ор. cit., ст. 3—4).

* * *

1. 1835. 15. IX. Головацький оправдуєть ся, чому скорше не писав. Здає справу з Колярових поручень: доносить про Закржевського і о. Жуківського, про продажу Колярових видань. Нові польські видання. Вістка про наукові заняття Українців-товаришів.

Wielmożny Panie i łaskawy Dobrodzieju!

Niewiedząc z pewnością, czy będę przyjęty na drugi¹⁾ rok filozofji we Wszechnicy Lwowskiej — nie dałem żadnej wiadomości o moim pobycie we Lwowie W Panu Dobrodziejowi — sądząc, że powróciwszy do Pesztu ustnie będę mógł wszystko godne wiadomości W Panu Dobrodziejowi oświadczyć.

¹⁾ Із спомянів Головацького виходить, що на Угорщину виїхав 1834 р. Поезія „Туга за родиною“ зазначена „Пешть 1835“ (Н. Онцикевича, Руска бібліотека, III, ст. 325). На ферії вертає Г—ий у Львів. Із листу виходить ясно, що на Угорщині скінчив Головацький перший рік філософії в шк. р. 1834/5, а на рік 1835/6 вписав ся на львівському університеті на другий рік філософії. З огляду на це належить справити похибку совісного і заслуженого автора „Введеня“ проф. В. Коцовського, будьтоби Г—ий другий рік філософії кінчив на Угорщині. (Н. Онцикевич, ор. cit., III, ст. XXIII).

Teraz zaś, gdy przyjęty jestem za słuchacza tutejszego — czuję się być obowiązany WPanu Dobr. zdać sprawę ze zleconych mi sprawunków.

Przybywszy do Lwowa pytałem się o Pana Dra Zakrzewskiego¹⁾ i smutną wieść otrzymałem, iż się już przeniósł do wieczności. — Pytałem się o księdza Żukowskiego²⁾ — dowiedziałem się, iż jest teraz na wsi — ma się żenić — potem w miesiącu Listopadzie przybędzie do Lwowa brać poświęcenie do stanu duchownego. Następnie dowiedziałem się u księgarza Pfaffa, że nie sprzedał nic z książek poruczonych mu od WPana Dobr. — odebrałem więc wszystkie exemplarze Rozpraw³⁾ i Pismi ludu słow.⁴⁾ i będę się starał pomieścić je między przyjaciółmi Sławianszczyzny — jakoż przyobiecał mi Pan Prawosław Kaubek, bawiący tu we Lwowie wkrótkim czasie rozprzedać. — Ztej więc przyczyny nie posyłam WPanu Dobr. teraz książek — gdyż najprzód nie mam wzapasy tyle pieniędzy, abym mógł dzieł choć znaczniejszych o Sławianszczyźnie kupić — osobliwie że Gołębiowskiego dzieła są bardzo drogie, tak „Lud polski, jego zwyczaje, obyczaje i zabobony⁵⁾“ kosztuje 2 fl. 24 x. CM. „Gry i zabawy ludu polskiego“ 2 fl. CM.⁶⁾ — Kaź. Wojcickiego Przysłowia narodowe polskie⁷⁾ III Tomy kosztują 3 fl. CM. — Wojcickiego pieśni narodowe polskie nie wyszły jeszcze na świat — ale wytłoczona jest w Krakowie Żor. Chodakowskiego Rozprawa o Sławianszczyźnie przedchrześcijańskiej wraz z recenzją Wawrz. Surowieckiego⁸⁾, lecz do Lwowa nie nadeszło jeszcze to dziełko.

Sławianin⁹⁾ nie wyszedł jeszcze z Cenzury, co od samego wydawcy P. Jaszowskiego słyszałem — Ryciny zaś mające być ozdobieniem tej książki rytują się staraniem WP. Rościszew-

¹⁾ Стояв у переписці з Коляром, для якого мав безграничну пошану. Збирав передплатників на його твори (Пор. лист зі Львова 23/4 1830 р.).

²⁾ о. Іван Жуківський (* 1810 † 1884) у львівській семінарії (1828—30 р.), у Відні на богослов'ю (1830—4). Від 1839 р. був парохом у Львові і учителем укр. мови в акад. гімназії, від 1865 крилошанином львівської капітули, референт у правописній комісії на зїзді „руських учених“ 1848 р., автор правописного проекту. Старав ся о катедру укр. мови на львівському університеті. (Студинський, Львівська духовна семінарія, Льв. 1916 ст. CCXLV, 4, М. Возняк, ЗНТ. т. 82 ст. 53—86).

³⁾ Jan Kollár, Rozprawy o jmenách, počátkách i starožitnostech národu slawského a jeho kmenů. W Búdíní 1830.

⁴⁾ Jan Kollár, Písňe swětské lidu slovenského v Uhřích I, 1823; II, 1827.

⁵⁾ вид. в 1830 р. Warsz.

⁶⁾ вид. в 1831 р. Warsz.

⁷⁾ вид. в 1830 р. Warsz.

⁸⁾ дивн ст. 12, ув. 1.

⁹⁾ вид. в 1837 р. Lwów.

skiego w Wiedniu i Pradze przez znakomitszych w tych grodach rytowników.

Zpiewanek Slowieńskich¹⁾ posłanych od WP. Dobrodzie nie odebrał jeszcze zakład nauk Ossolińskich, niewiem dla jakiej przyczyny. Jeden z młodych przyjaciół²⁾ moich przełożył na język ruski (małoruski) całkowity Królodworski rękopis. — Obiecał przekład ten p. Kaubek posłać do Pragi, gdzie ma być umieszczony między przekładami na wszystkie sławiańskie języki, wnowem mającem wyjść bardzo ozdobnym wydaniu (Poliglocie). Tenże pracuje nad przekładem: Słowa o płku Igora na język nasz ruski. Oczekując od WP. Dobrodzieja w odpisie dalszego objaśnienia, które i jakich książek nakupić mam, zostaję z winną wdzięcznością i uszanowaniem W Pana Dobrodzieja

Uczniem i najniższym sługą

J. Głowacki

Słuchacz Filozofji II-go roku
w Uniwersytecie Lwowskim

Lwów 15/9 1835.

Адреса: An Hochwürden Herrn Johann Kollár
Prediger an der Ewang. Gemeinde etc. Wohlgeboren zu Pesth.

2. 1836. 29. III. Г—ий здає Колярови справу із продажі книжок, дякує за „Slavy Dcer“—у від себе і приятелів. Вістки про польські видання. Новини укр. наукового руху. Бібліотека Тарновського в Дикові. Згадка про Погодіна. Панславянські симпатії.

Wielmożny Panie i najłaskawszy Dobrodzieju!

Rozprzedawszy dzieła, które mi Wielmożny Pan Dobrodziej zlecił, odsélam pieniędzy t. j. 8 zł. R. KM. za Rozprawy o Gmenách i nóty do pjsni národných, a 2 zł. R. za Slavy dcer³⁾, za którą równie jak za inne dzieła, które z łaski WPD. posiadam z najgłębszym uszanowaniem dziękuję, gdyż z nich nie ja tylko, ale i młodzi moi przyjaciele, nawet inni uczeni, i sam Wacław z Oleska (pan Sekretarz Gubernialny Zaleski) korzystać mieli sposobność, za co WP. Dobrodziejowi swoją wdzięczność przekazać kazali. Czuję się być obowiązany WP.

¹⁾ Jan Kollár, Národnie spiewanky I—II. 1834—1835 pp.

²⁾ В „Časopis českého Museum“ 1838 помістив Ковбек переклади Шанкевича і Вагилевича. Шанкевич по його словам ізза хвороби не докінчив ще тоді перекладу цілої рукописи. Повний переклад виготовив Вагилевич (ст. 367—368). Головацький має отже на думці мабуть Вагилевича.

³⁾ Перше видання в 1824 р., друге розширене і з коментарем 1832 р.

Dobrodziejowi donieść nieco o literaturze polskiej, jakoteż i naszej. — W przeszłym roku wyszła we Lwowie: Historia miasta Lwowa Zimorowicza, napisana w r. 1672, a z rękopisu przełożona na polski język przez M. Piwockiego w Krakowie: Z. D. Chodakowskiego Rozprawa o Sławiańszczyźnie przed Chrześcijaństwem, z uwagami nad tą rozprawą Surowieckiego, i dołączeniem wiadomości o życiu i listowanie Chodakowskiego z Gołębiowskim. Nieoszacowane dziełko.

Tamże trzecie wydanie: Dziejów polskich przez Bandtkiego¹⁾ III Tomy.

Wyszły także w Krakowie Pamiętniki²⁾ historii i literatury polskiej pr. Wiszniewskiego.

K. Wojcicki zapowiedział Badania Starorzeczności polskich i Ruskich w VII oddziałach.

Rakowiecki wydaje swoje pisma zeszytami.

W Warszawie wyszedł dalszy ciąg: Histor. prawodawstwa sławiańskiego³⁾ przez Maciejewskiego.

Togo roku wyszła we Lwowie: Historia drukarni ruskich przez D. Zubrzyckiego.

W Krakowie Groby Królów polskich i inne starożytności.

Starożytności polskie we Wiedniu i okolicach.

P. Jaszowski ogłosił przedpłatę na: Sławianina we dwóch Częściach około 40 arkuszy. — Więcej wartości spodziewałem się ze Sławianina, gdy w nim będą same Sławiańszczyźnie obojętne kawalki prozą i wierszem, prócz sonetów kilku na cześć Sławianom sławnym⁴⁾, Kaubka (Czecha) wywód historyczno-genealogiczny pochodzenia kilku rodzin polskich z Czech⁵⁾, także Górczyńskiego⁶⁾ powieści z historii czeskiej wyjęte i tłumaczenia ze Sławy dcery Turowskiego⁷⁾. Z żalem muszę powiedzieć, że słyszałem, jakoby miał Pamiętnik Krakowski przestać wychodzić — szkoda i wielka szkoda dla Polaków i dla Sławiańszczyzny.

Narbutt wydał w Wilnie historję Litwy w III tomach.

Co się tyczy naszej słowiesności poczyna się z wielką nadzieją. — Mamy w pogotowiu Słowo o plku Igorja — Krá-

¹⁾ вид. у Броцлаві 1835, I i II вид. у двох томах в р. 1810 i 1820.

²⁾ Pomniki historyi i literatury polskiej в 1835—36 pp.

³⁾ Historia prawodawstw sławiańskich, I i II т. 1832, III 1835.

⁴⁾ Sonety ku czei uczonych Sławian przez wydawcę 1. Kollár, 2. Wuk Stefanowicz Karadzicz, 3. Padurra, 4. Puszkín (ст. 7—9).

⁵⁾ Ułamki jenealogicznohistoryczne przez Jana Prawosława Kaubka ст. 53—62.

⁶⁾ Braniec polski w Czechach ст. 20—21, Sobiesław Wtóry, legenda czeska ст. 89—93.

⁷⁾ Sonety Jana Kollára 499, 527, ст. 166—7.

łódworski rękopis przełożony — przysłowiów półtora tysiąca — Słownika znaczne zarzysy i innych wiele.

Byłem teraz niedawno¹⁾ nad Wisłą u P. Hr. Tarnowskiego, z jednym z moich przyjaciół, gdzieśmy bardzo wiele znaleźli ważnych rzeczy do historii etc. Sławiańskiej — rękopisów starych bardzo wiele — między ruskimi znaleźliśmy prawo S. Włodzimierza o daninach duchownych — potwierdzenie tegoż prawa przez Jarosława W. Księcia, gdzie stoi wyraźnie, że Kormczaja kniha z greckiego nie była tłumaczoną, ale tylko na wzór gréckiej do obyczajów Sławiańskich zastosowana, oczém się uczony Rakowiecki tylko domniemywał.

Byli tu we Lwowie uczeni rossyjscy, powracający z Karlowarów z Kapieli; pięciu między nimi P. Pogodin prof. histor. we wszechnicy Moskiewskiej, ale nie miałem szczęścia widzieć się z nimi. — Czytałem później w gazecie Poznańskiej wyjątek z listu p. Pogodina, gdzie bardzo wiele pisze o obecnej literaturze czeskiej, nieco i o Horwackiej. Najwięcej mię ucieszyły słowa jego, że mają przy Uniwersytetach rossyjskich mają być zaprowadzone katedry języków Sławiańskich²⁾. — Cieszę się z tych postępów literatury Sławiańskiej, i rozszerzenia miłości do Sławiańszczyzny, i staram się jak najusilniej myśl Wszesławiaństwa rozszerzać — pamiętny zawsze na ojcowskie nauki i upomnienia WP. Dobrodzieja i zostaję WP. Dobrodzieja z winną czeią i uszanowaniem,
najniższym sługą

Jarostaw Głowacki

Stuchacz filozofii 2-go roku
we Wszechnicy Lwowskiej.

Lwów dnia 29-go Marca 1836.

3. 1836. 13. VIII. Г-ня дякує за память і літературні новини. Подает вістки з польського наукового руху. Задумує післати до друку Русалку Дністрову, а Колярови ще недрукований лист Ходаковського.

Wielce szacowny Panie, i łaskawy Dobrodzieju!

Uradowany odebrałem list WP. Dobr. dniami pierwszemi tego miesiąca. — Z wielkim szacunkiem dziękuję WPanu

¹⁾ Побут у бібліотечі гр. Тарновського в Дикові належить віднести до 1832 р. (Ізъ записокъ Г-го, Литер. Сборн. Льв. 1885, ст. 15).

²⁾ В університетськiм уставі 1835 р. постановляло ся відкрити нову катедру „Исторіи и литературы славянскихъ нарѣчій“ (Ягичъ, Исторія славянскої филологіи Спб. 1910, ст. 310). Відкрито що йно 1842 р. Перші професори Григорович, Бодяньскій, Средневскій, Прайс.

Dobr. za łaskawą pamięć Jego — że nas WPan Dobr. o postępie pismienictwa braci naszych Sławiańskich uwiadomić raczył. Nawzajem podaję WPanu Dobr. wiadomość o ważniejszych dziełach: Rękopis Królodworski tłumaczenia Lucyjana Siemieńskiego¹⁾ wyszedł w Krakowie — czytałem także w Rozmaitościach tutejszych, że p. Rakowiecki wydał „Odezwę do miłośników Starożytności Sławiańskich“ w której obiecuje ogłosić: Historję języka Sławiańskiego i powstałych z niego dyalektów, obejmującą rzecz o cywilnym stanie dawnych Sławian w IV tomach. — Tom I. obejmuje: Terorya (sic) i praktyka sposobu utworzenia się mowy ludzkiej, podziela jącej się z natury rzeczy na różne języki martwe i żyjące. T. II. Recz o cywilnym stanie dawnych Sławian. T. III. Historja początku Sławiańskiego języka i powstałych z niego dyalektów. T. IV. Wypisy oryginalne najdawniejszych pomników pismiennych różnych dyalektów Słowiańskich. — Augustyn Bielowski zamysła tu we Lwowie drukować nowe (drugie) wydanie²⁾ tłumaczenia Wyprawy Igora na Połowców z dołączeniem oryginału. Sławianin p. Jaszowski jeszcze nie wyszedł, ale wkrótce już pocznie się drukować — Pan Jaszowski zasęła swoje uszanowanie WPanu Dobr. i będzie się starać po wyjściu to dzieło WPanu jak najrychlej udzielić.

Popiersz W Pana Dobr. kazał już rytować p. Rościszewski, a po odrytowaniu odesła oryginał na ręce W Pana.

W krótko zamyslam posłać do Pesztu p. Petrowiczowi do druku „Rusałkę Dniestrową“³⁾ almanach w ruskim naszym gminnym języku — przytem chcę WPanu Dobr. posłać list jeszcze jeden Z. D. Chodakowskiego o wyszukiwaniu horodyszcz i innych Starożytności Sławiańskich, a któren nie był drukowany w Krakowskim wydaniu między listami tego nieodżałowanego zawczasie Sławianom wydartego męża.

Polecam się łaskawej pamięci WPDobr. i zostaję na zawsze miłośnikiem gorliwym Sławiańszczyzny i W Pana Dobr.

najniższym

Jarostaw Głowacki

Lwów 13-go Sierpnia 836.

2. *Листи Я. Головацького до П. Шафарика.*

Переписка між Я. Головацьким і Шафариком починається в 1837 р. а кінчить ся у 1856 р. Властивих листів

¹⁾ вид. 1836 р.

²⁾ Wyprawa Igora na Połowców, poemat sławiański wydany przez Augusta Bielowskiego, Lwów 1833.

³⁾ вид. 1837 р.

два. Головацький переписував ся з Шафариком, по всякій правдоподібности, носередно через К. Запа, на що вказує передівсім брак безпосередньої адреси, а відтак і ця обставина, що свою просьбу, як це побачимо на иншому місці, передавав Ш—к Г—му через Запа, а Голов. теж через нього відповідав Шафарикови. Лист перший, як виходить із його початку: „На желаніє Вашой Милости изробив-ем знимки из старого Сербского зборника: але с причини непорозумѣня в попередущім примѣчаню довжен я обширнѣше изяснити ся“, навіязує до сповненого уже попередно бажання Шафарика.

Листів Шафарика до Г—го знаємо доси три, а саме з 29. VI. 1838 р., з 29. I. 1846 р. (К. Студинський: Кореспонденція Я. Головацького ор. cit., ст. 10—11 і 162) та з 30. XI. 1856 (Кореспонденція Я. Г-го в літах 1850—62 ст. 306—7).

Оголошені листи не дають, на нашу думку, повного образу переписки. Неможливо, щоби перший лист Ш—ка походив аж з червня 1838 р., коли Г—ий в 1837 р. так радо знімав для нього із старих рукописів копії та пересилав у Прагу. Прогалину між роками 1838 і 1856 виповнює по части переписка Шафарика з Запом і Запа з Головацьким. Листи Г—го доси ще незнані. Листи Ш—ка оголошені К. Студинським у Кореспонденції Як. Головацького в літах 1835—49 і Кореспонденції в літах 1850—62. У листі з 4/7 1842 р. Ш—к пише Запови: *Poněwadž prwní wydání mého Národopisu ani samým předplatitelům nepostatčilo, přinucen sem překročiti ke druhému, jenž se již tiskne. Prosím Vás, račte mi poznamenane omyly tisku a jiné značné chyby neprodleně oznámiti, abych to opravití mohl... Žadejte poznamenání omylův též od p. Holovackého. Jeho spisek o Rusínech chci dáti tisknout v 1. svazku 1843, tedyby vyšel 1843 okolo 10 Ledna. Jestli spokojen s tím?* Листом з 6/12 1842 р. Ш—к доносить З—ви, що „Hol(ovackého) sepsání o haličské a uherské Rusi již tištěno v Musejniku ještě nevydaném. Další zásilky pro Musejník podržte u sebe až do mého příštího psaní. Hol(ovackého) prosím, aby mi zhotovil výpis místných jmen, hradův a měst, ve vých. Haliči a okolí Pod. Wol. v chronologickém pořádku, jak se vyskytají v historii, s udáním léta, tež položení, podle Karamz. Dluhoše a jiných historiků i diplomů asi do XIV století. Co ma v pojednání,

není úplné. Castrum Sobin u pramenů Dněstru (dle Dluhoše a rusk. kronik) rozdílne od Sabinova v Uhřích... Potřebuji toho pro histor. mappu. Hoř. vklad do Matice zapraven". У листі з 25/3 1843 просить III—к Запа „Obratse se k p. Hořovackému, Zubřickému, a j s pozdravením ode mne"... „Rad bych věděl, zdaližby pp. Hořowacki, Wahylewič a j. pomohli něco ze starších církv. knih, a zvláště rukopisů pro mne dostati?" Листом з 22/10 1844 „oznamuji Vám nakrátce, пише III—к, že pro Hořovackého přišly knihy od přátel a známých, jenž u mne složeny jsou, ztíží devadesát liber netto, za něž sem vydal v hotových penězích za etaorne a do atd. devět zl. ve stř. Jest mezi nimi mnoho vzácných a drahých. Račte ho tedy bez odkladu o tom uvědomiti, a společně s ním co nejdříve někoho zde splnomocniti, aby je u mne vzal, spakoval (nebo rozloženy jsou) a poslal".

Від серпня до кінця 1849 р. Головацький засідав з Шафариком у Відні в комісії для уложення славянської правничої термінології. (Лист Я. Головацького до брата Петра, з 7 (19). VIII. 1849, Студинський, Кореспонденція, op. cit., ст. 272—375 і лист К. Гавлічка Паляцькому з 15/6 1849, (L. Quis, Korespondence, op. cit.).

* * *

1. 1837. 20. IX. Головацький описує докладніше сербську рукопись, якої опис переслав був Шафарикови вже попередно.

Многочесний Панае!

На желаніе Вашой Милости изробив-ем снимки из старого Сербского зборника: але с причини непорозум'їня в попередущім прим'чаню довжен я обширн'їще изяснити ся.

Рукопись тая займає 194 листів в великій 8-ц'ї (8-vo) завбільшки як знімок „Житія Констант. Филос. (№ 3).¹⁾

В н'їм м'єстятя сл'їдуючі р'єчи: З начала до 101^{1/2} листа є: **Б'їженнаго Архієїкона Б'їгарскаго Оуш-фїлакта, прот'єль Оу м'єтєа Оуліє** (знімок № 1).

¹⁾ Копія сеї рукописи, зладжена Я. Головацьким в 1837 р. находить ся в некатал. рукописнім музеї Шафарика. Згадаємо про неї на иншій місці.

На відворотѣ 102-го листа починає ся: **И**же въ ст^охъ ѿца нашего **И**ѡанна **П**рх^ии^окопа **К**онстантина града **З**латовстаго. **С**лово ѿ соуднои жизни сен^и ѿ оу^ск^ипш^ии^х.

На відворотѣ 111-го листа на долинь: **С**т^го **Е**ф^рема ѿ соуд^к ѿ ѿ люкки, ѿ ѿ покаж^ни слово ѿи — до 121-го листа простягаєся.

На долинь 122-го листа: **М**оца **И**пріла **К**р^овѣ ѿ коу^ши^х соуд^к, ѿ ѿ зема^лны^х моу^ках^х.

На долинь 123-го листа: **М**ца погож^е ѿ **И**же въ ст^охъ ѿца нашего **Е**ф^рема по^бченіе ѿ с^кд^кло^ваніи в^лг^ни^х д^кль ѿ **И**же жданіа в^жїа.

На відворотній сторонѣ 124-го листа горѣ: **Т**огож^е ст^го **Е**ф^рема ѿ соуд^к с^лв^о ѿи — аж по 128 лист.

Сіє все писано на гладкій, бѣлій термѣтцѣ, полууставом таким як видко на знимкови № 3. Заголовні букви и изсылки слів Св. Матея Евангелія всюда червоні.

Відси зачинає ся инший почерк дрѣбнѣший и не так берѣжний полуустав. Заголовні букви червоні — чернило споловѣле и порудѣле — термѣтка також не така вже бѣла и дуже зветошѣла. Сим письмом писано наслѣдне, на 129-ім листѣ посерединѣ: **Б**л^жна **И**данасіа и проч. Як на знимк. 2. стоѣт. Горѣшній зломок не знать до чого належит, бо до предидучого неналежит.

На відворотѣ 160-го листа: **И**сповѣданіе ѿ ст^ои ѿ єдиносо^ущ^нк^и и жикотворе^щои тр^оици. — А на тійже сторонѣ 160-го л. нижче: **И**настасіа пратр^іарха в^лженнаго гр^а велик^іе ант^іох^іе и кур^іїла а^ле^кс^андр^інскаго изложеніе въ кратц^к ѿ в^кре по в^прошенію.

На відворотѣ 160-го л.: **В**ъ п^е в^е **Е**. не^х по^о вы^ває^т с^лв^о ва ака^дст^у прѣст^ки^и в^ѣи на ш^выч^нѣи ст^ы и проч. Из тою стороною и 162-им листом кінчится почерк 2-го снимка и тая термѣтка. Тут из 163-им листом настає знов така термѣтка и точно тоє чернило як с переду зборника. Печерк скоропис-ний, який є знимок № 3. ино дацо білший.

Вітак на листѣ 163: **Ж**итіе ѿ ж^изнь пр^кпо^зны^х ѿц^к наши^х **Б**арлаам^а и **И**сасафа, д^шевны^х ради

ползы съписано ѿ прпо^авнаго ѿца нашего іѡана
Дамаскіна.

Продовжав ся до 171-го листа, али кінця му не достав
так як и слѣдуючому: Житію Конст. Фил.

Житіе Варлаама писано точнѣсѣнько такою рукою, що
житіе Конст. Фил. як на знимку № 3. лиш букви трохи
більшечки — а правопись відлична від всеї в тій руко-
писи, для того виписую тутки тих кілька рядків:

Житіе ѿ жи́знь прѣпо^аных ѿцѣ нашихъ Варлаа-
ама и прочія як горѣ.

Бла́знь дхѣомъ вжѣемъ водѣтсѣ, сѣн сжть сѣнове вжѣи
ре^а вжѣтвныи ап^оль, а еже дхѣа стѣго спш^овити се, и снѣомъ
вжѣемъ вѣти-желаніемъ е^о съвершѣнїе. ѿ бывшѣ вѣсккомѣ
вѣдѣнѣ покоище, ѿко^ж пишеть. выше естъствномѣ шѣо сѣмѣ
ѿ желаніемъ крайнѣго вѣженѣства спш^овише^о полѣчити. ѿже
ѿ вѣка стѣи дѣбродѣтели и ра^х дѣланїа. ѿви шѣо мнѣ-
чѣскы постра^вши и до крѣве прѣтнеж грѣху стѣвши. ѿ-виж
постничѣскы подвижни^о. ѿ тѣснымъ шѣствовѣкше пжтемъ,
и лиш^аци ѿ зволѣнїемъ вѣвши: нхже дѣбродѣтели ѿ справле-
нїа, ѿхже крѣвѣж и скончавшїи сѣ: ѿ нхже вѣздрыжанїемъ
ап^ольскомѣ житїю шѣподовлѣшесѣ. писанїю прѣдати: и дѣбро-
дѣтели ѿвразь ѿже по сѣвѣк ѿставїти родокомъ, ѿ вѣглас-
ны^а ап^оль и вѣжѣны^а ѿць, хѣѣ приати цѣрки; на спѣнїе родѣ
нашемѣ. се " бѣзаконепемѣживши.

Букви л и ж мѣсто ѣ и ѣ, котрих в цѣлїм рукопису
нема, находятся дуже торонко в тотїм житїю Св. Варлаама,
однак часто прилучится найти е сѣ мѣсто сѣ и ѣ мїсто ж.
Житіе Константина все писано одним почерком (скоро-
писю) як знимок 3-їй показує.

Кінчу на сѣм и радий, що маю честь тую маленьку
услугу зробити, Вашой Милости, остаюсь Ваш Многочесний
Господине

найнижцій

Ярослав Головацкій

20/9 1837.

2. 1856. 19 (31). XI. Головацький постарав ся о копію з біблії 1575 р. Опис рукописи.

Ваше Высокоблагородіє
Достопочтеннѣйшій Государь!

Получивъ Ваше письмо¹⁾ съ ч. 30 Ноября т. г. я сейже часъ отправился въ Монастырь св. Онуфрія, чтобъ взаимодействовать желаемую рукопись библии съ года 1575, но свѣдавъ, что се не было въ библіотекѣ и она что взята была къ разсмотренію Г—номъ Антоніемъ Петрушевичемъ, Нотаріемъ Митрополита и кард. Левицкаго, я долженъ былъ отнестъ ся письменно въ Уневъ, и по той причинѣ замедлилъ нѣсколько въ посланіи выписковъ требуемыхъ Вами.

Получивъ рукопись я немедленно отдалъ ее переписывать Семинаристамъ сдѣшней русской Семинаріи духовной, приказывая, чтобъ списокъ былъ снятъ вѣрный слово въ слово безъ малѣйшихъ перемѣнъ. И переписчикъ сдѣлалъ болѣе, чѣмъ нужно было; онъ сдѣлалъ графически буквенную копію, строго паблюдая все подробности правописанія, такъ что эта копія можетъ замѣнить и самую же рукопись. Извлеченіе я сличилъ самъ съ подлинникомъ и ручаюсь за вѣрность переписи.²⁾

Переписчикъ Семинаристъ не требуетъ никакого вознагражденія за свой трудъ, онъ охотно сдѣлалъ для Вашего Вблагородія и въ пользу науки. Если впрочемъ не отмѣнно восхочете чѣмъ нибудь одолжить его, благоизволите при случайности прислать какую книжочку русскую и онъ довольно вознагражденъ будетъ.

Описание рукописи.

Въ библіотекѣ Святоонуфрейскаго Монастыря (Базиліановъ) въ Львовѣ находится рукопись библии ветхаго Завета, о которой подано было мною въ Русалкѣ Днѣстровой изданной въ Будимѣ 1837 г. (хотя скудное и частью ложное) извѣстіе, стр. 122. Рукопись эта писана в листъ (in follio) полууставнымъ почеркомъ, болѣе или менѣе

¹⁾ Цей лист є відповіддю Головацького на лист Шафарика з 30. XI. 1856, де останній просить о копію біблії. (Коресп. ор. cit., в літах 1850—62, ст. 306—7).

²⁾ Копія находить ся в некатал. рукописнім музеї Шафарика і обіймає книги: Бытіє 30. 25—43, Исходъ 8. 1—23, Книга царская I. 8. 1—22, Книга царская Д. 25. 1—30. При кінці кожної книги власноручна примітка Головацького: „coll. I. Glowackij“.

клонящимся къ скорописи XVI. столѣтія, всплоть на толстой бумагѣ, сложенной тетрадами по 5 листовъ (Bögen), внизу отмѣченными обыкновенными славянскими числами. Заглавія и начальныя буквы писаны киноварью. Всѣхъ листовъ считается нынѣ 355 (sic) или 710 страницъ. Три-начальные (sic) листа и конца недостаетъ, сверхъ того недостаетъ въ второй тетради 4 листа или 8 стр. Рукопись содержитъ въ себѣ слѣдующія книги ветхаго завѣта. Стр. 1—62. книги бытія. Первой главы и начала второй нѣтъ; тоже недостаетъ главъ 15—21. Далѣе стр. 63—129. книги исходъ съ предисловіемъ; стр. 130—176. кн. левить съ предисловіемъ; стр. 177—242. кн. Числь съ предисловіемъ; стр. 243—300. кн. Второй законъ съ предисловіемъ. На стр. 301, пробѣлъ, потомъ слѣдуетъ стр. 302—339. кн. Исуса Навина; стр. 340—380 кн. Судей, и на тойже стр. 380 начинается и на стр. 386 кончится кн. Руѣ; потомъ стр. 387—606 книги Царствъ, а именно первые кн. безъ всякаго предисловія, прочія съ краткими предисловіями; наконецъ стр. 607 до конца книги Паралипомены т. е. съ начала до конца II. кн. или до гл. 36, послѣ окончаній которыхъ на послѣдней странѣ начинается: „Молитва Манасіа Црѣ іудейскаго, однакже некончена. — Прежде того думалъ я было, что эти книги библейскія переведены прямо изъ Еврейскаго текста¹⁾, основываясь на словахъ покойнаго Ильи Лучаковскаго Доктора св. Богословія и бывшаго профессора библейск. студій въ богословскомъ заведеніи для монаховъ въ Львовѣ, который разсмотривъ эту рукопись изрекъ объ ней таково сужденіе, но между тѣмъ обратилъ Г—нъ Петрушевичъ Антоній, совѣтникъ коненсторіи Митрополитской и Нотарій ЕЕ. кард. Левицкаго, что это не что другое, какъ списокъ перевода библии на русскій языкъ изданнаго дромъ Францискомъ Скориной въ Прагѣ 1517—1519.

Короче познакомливая съ рукописей и, за неимѣніемъ печатнаго перевода Скоринова, сровнявъ единственно извлеченія изъ него (Левить гл. I. и Числь гл. 9) напечатанныя въ Прибавленіи къ Грамматикѣ малорусскаго языка, соч. Іос. Левицкимъ стр. 7—12. убѣдился я совершенно, что право разсуждаетъ Гнъ Петрушевичъ. Такъ какъ въ Львовѣ нѣтъ экземпляра Скоринова перевода, извлеченія же помѣщенны въ Гречевомъ Опытѣ Исторіи Литер. равно какъ выписки помѣщенныя въ Карамзинѣ Т. I. прим. 529 и въ Сопникова библиографіи не обрѣтаются въ нашей рукописи,

¹⁾ Порівн. „Коротка вѣдомость о рукописахъ Славянскихъ и Русскихъ находящихся ся в книжници Монастиря Св. Василя Вел. у Львовѣ ч. I. (Русалка Днѣстровая 1837, стр. 122).

то я не былъ въ состояніи сдѣлать больше сравненій. — Рукопись Львовская писана въ 1575 году¹⁾ Дмитромъ изъ Зѣнкова писарчикомъ, какъ объ этомъ увѣряемъ ся изъ приписки на стр. 300 помѣщенной: **Доконаны соуть патыи книги Моусеовы и пр. а кты тѣсаща па^т со^т седмдѣса^т пѣтого, мѣа носѣ. ді дна Дмитро изъ Зѣнкѡка писарчнкъ.** — Зинковъ (Zinkow) есть мѣстечко (или деревня?) надъ рѣкой Ушицей въ Подольской губерніи²⁾. — Можетъ быть, что Дмитро переписывая эти книги библіи подѣлалъ нѣкоторыя перемѣны въ формахъ языка и въ правописаніи соображаясь божьею окончаніемъ Малороссійскаго нарѣчія (sic!). Языкъ этого рукописнаго равно какъ и Скоринина Перевода — книжный сведенъ съ церковно-славянскаго и русскаго, не чуждаясь и польскихъ словъ.

Впрочемъ достопримѣчательно, что въ этомъ переводѣ находится премного явныхъ богемизмовъ, изъ чего видно, что Скорина переводъ свой дѣлалъ въ Чехахъ или покрайней мѣрѣ подъ вліяніемъ чешской библіи. Желательно было бы, чтобъ кто нибудь занялся разсмотрѣніемъ Скоринина перевода и сравненіемъ его съ Чешской библіею и вывелъ наружу этотъ избытокъ Чешскій въ русскомъ языкѣ. Въ переводѣ (Апостола, пѣсни пѣсней) тѣхъ частей библіи, которыя совершенны въ Вильнѣ языкъ чистѣе и свободнѣе отъ Чехизмовъ, каковыми переполненъ переводъ изданныхъ частей въ Прагѣ. Въ доказательство привожу здѣсь нѣсколько разительныхъ Чехизмовъ, которые при бѣгломъ пересмотрѣніи рукописи впали мнѣ въ глаза:

слютѹтса надо мною = slituje se	
звѣрь лютъ съ жралъ его лѣквыи = libiwy, libowy	
либокостъ = libiwost	съ повразками
припѣти = pŕipojiti	конало са (совершилось)
да погѣжюу, безъ похны	выникати = wŕynikati
кроупевити	крыдла, всады, кдыжъ,
пѣнни выноуцалъ, подмо	шкоудоу вчинитъ
рѣюха = řeřicha	въ пыль згмызети (zmizeti)
оутирадалъ, прѣкытоквалъ	гмизѣти
на коусы пороубалъ, нѣхавши	шправовати = opravowati
сынмоваши swĕmowal	да завретъ его, закрѣнъ
кѣкъсть и вѣскъ, грѣцикъ и грѣшокъ	
пѣвѣркшкѣ = pabĕrkŕw, на три гоусы	
мѣста пѣкныи къ скоронк, швадва грѣхъ спѣхали и проч.	

¹⁾ В „Русалці“, ор. cit., подае Г—ий рік 1576.

²⁾ В „Русалці“, ор. cit., припускае Г—ий „може Сѣнків в Чортківским“.

Такъ какъ я не нашель въ книгахъ Судій ни одинъ крять словъ: коломогъ, коморогъ, ни слова полмна, то я никакихъ выписокъ оттуда не дѣлалъ. Последнее слово замѣнено чрезъ долина, ган доловъ; коломогъ чрезъ шатро, станъ; коморогъ же чрезъ перкеницъ и беркеницъ переведено. Съ тѣмъ имѣю честь пребывать съ достодожнымъ Высокопочитаніемъ
Вашего Высокоблагородія покорнѣйшій слуга и почитатель

Я. Головацкій.

Львовъ 1856 г. мѣсяця Ноября 19/31 дня.

2. *Рукописні копії.*

а.

Музей Шафарика. Рукопись некаталогована.

Памѣть ѣ житіе вѣженаго оучителя нашего Константина философа прѣкаго наставника словенскогѣу язъку. к^ави ш^а.

На першій стороні замітка Шафарика: „Z rukopisu srbského we Lwowě. Přepsal I. Glowacki 1837“¹⁾.

На стр. 15 находитъ ся писана Головацкімъ „Примѣтка“:

„Зборник, из котрого виписане сее житіе, писаний на павоуянній термѣтцѣ в 8-цѣ. Почеркъ полууставний, четкій — при кінци двѣ розправи скорописю дрѣбною — зачалні букви черлені. Вязана тая книжка крепко в шкряню обвертку — и колись була озд (перечерк.) окрашена витисканими оздѣбками, меже котрими льви мабуте герб Болгарскій. Правонись зовсѣмъ сербская — нѣкде нема ж ани ж, ѣ також дуже рѣдко стрѣчается. љ и љ майже однакового строю — остатне дуже рѣдке — ѣ в полууставним писемѣ торонко приходит. — В однім лише житію Св. Варлаама в відмѣйна правонись, хотъ тоуже самою рукою писано бачитъся — ж и ж котрі дуже згуста прилучаються показуют на Болгарцину.

¹⁾ Про рукописъ повѣдомивъ Шафарикъ Погодина у листі з 4. III. 1838: Ich habe eine slawische (cyrillische) Biographie des h. Konstantin oder Cyrills aus einer serbischen Handschrift erhalten. Sie ist am Ende defect, nicht eben sehr alt oder sehr interessant, indess würde ich sie doch gern drucken lassen, wenn nur Geld da wäre. (Der Druck würde leicht bis 250 oder auch 300 Rub. ass. kosten). Ich bin eben mit der Redaktion des Textes und mit Anmerkungen dazu beschäftigt. (Письма, op. cit., ст. 210).

На першом листі від обертки є напис: Помани їи Іс̄ х̄е к̄е ншиъ багочестивыъ Паншъ и Князи иже дають намъ ма^нню и помощь. Смиранный Досидъ Митрополит Сучакскій съ кратіиамъ прочіиамъ и молимаъ сѧ (печать витиснена чернилом — образ св. Юрія — з написом наоколо: Печать Сѣго Гѣоргіа Митрополіи Сучакск.). Митрополита Досидея жив во второй половинѣ XVII столѣтя — перенѣс ся по битвѣ під Хотимом и звитягою Короля Собского над Турками до Стрия а потім в новозаложенний Манастирь до Жовкви и там померъ — тим дѣлом дістала ся сія книжка до Жовкви а потім до Львовского Монастира св. Онуфрія.

При кінці увага Шафарика: „Zprávu o rukopisu, z něhož životopis tento vyňat, viz též ve Knize: Ручалка Днѣстровая str. 124 № 14.

б.

Музей Шафарика. Рукопись під сигн. IX. A. 6.

A. E. Daniila Rodoslov (серб.). Z rukopisu knihovny uniwersity Lwowské, přepsal Bieřecky, ruský seminarista, od m. Listopadu 1838, do Unora 1839.

Srownal *Głowacki*.

Се бажана Шафариком копія, в справі якої писав Головацькому дня 24/10 1838, а також К. В. Запови. (Др. К. Студинський, Кореспонденція Я. Головацького в літах 1835—49, Львів, 1909, стр. 12).

в.

Музей Шафарика. Рукопись некаталогована.

Описаніє книги рукописной сербской хоронящейся в книгохранилищѣ Львовского Всеучилища № 35. В. 5.¹⁾

Рукопись сія в лист в двѣ дощѣ гладкою шкірою обложені туго звязана — зверху на п'яті різні украшенія повидавлювані знать колись позолотою прикрашені були.

Термѣтка (papir) груба, бѣла, гладжена, протѣв свѣтлу держана изображає такий знак водяний²⁾. Листів всѣх є 182. Почерк рукописи тоѣ полууставний, чистий, дуже читкий, подобен до оного из рукописи монастира тутейшого св. Онуфрія, в котрой находится житіє св. Констан-

¹⁾ Шафарик дякує Г—му за прислані виписки в листі з дня 24/10 1838, де зазначає, що з огляду на вік і вагу рукописи бажав би її покласти в основу видання „Monumenta Serbica“. (Др. К. Студинський; Кореспонденція Якова Головацького в літах 1835—49. Льв. 1909, стр. 11.)

²⁾ Якор з черехрестем на ручці.

тина, и с котрой снимки робив-ем Вашей Милости, до того однастайний скрѣзь через цѣлий список; опрѣчь же на відворотѣ 128-го листа при кінци житія Уроша IV-го дрібнѣйший почерк скланняющийся до скорописи. — Надписи и начальні букви декуда и точки писані червоно, рѣдко зелено або синю. Статъ и образ букв цѣло не відличний від звичайних так призваних Сербулѣв.

Правонисанє також сербське ж и љ так звичайне в списках болгарских по части й южноруських нѣгде не-надибав-ем в цѣлій рукописи, окрім раз в житію Уроша IV-го свѣце нж и на помянутом 128-им листѣ „кралъ де-крѣ и вѣоугоѣи ж нежикъ къ слакѣ — місто и то-ронко писано я въсякаго, влагял — мѣсто е пише ꙗ або ие дуже густо. љ мѣсто ꙗ. Буква Т має всюди таку статъ т — ш завѣди пише нѣколи шт — також й (зо слитною шѣколи не писано завсе и (без слитноѣ). Язык Словенскій (церковний) вели много має в собѣ Сербщини, прецѣ не тільки як в гражданских и урядних писмах Сербів, н. пр. в Законницѣ царя Душана 1349, в котрім находжу вже ѣ и г (h). В нашій рукописи знаходжу лиш жꙗ (мѣсто ни-нѣшнього h) в словах як: жеꙗжа, мѣꙗжс.

В сѣй рукописи вмѣщаются слѣдующіѣ рѣчи:

На другім листѣ під приоздобленіем різними потягами крутими виробленим и красками и барвами напуценим, починає ся долѣ надпис червоно писаний тими словами: **Житіє и жизнь покѣсти вѣоугодинꙗ дѣланіи Хꙗлюкивꙗхꙗ краалъ Сръвскіє и неморскіє земак.**

Далѣй чорнилом йно перва буква зелена: „**Иꙗ ниꙗ же прѣкочачелникаꙗ иꙗ похвалимꙗ. стго бѣа нашго Сѣмѣона Неманю. . . . Оурошаꙗ.** Из сии кінчится первий лист.

По тім від листа 3-го до 10. Вступленіє лѣтописателя, возваніє помочи св. Духа, а дальше дещо розповѣдає о Сѣмѣонѣ Неманѣ, и синѣ его Прхѣйинѣ кꙗр Сакѣ — вторім синѣ емоу Стефанѣ прѣковѣичанином краалѣ. Сынове его Радославѣ краалѣ Владославѣ краалѣ и краалѣ Оурошѣ. Памятигодні слова сїи на 4 листѣ: **о ниꙗже оꙗво венꙗдохомсе похвали вгооугоднаго житія нꙗхꙗ сѣставиши. . . и мꙗꙗ оꙗво длꙗжны есмꙗ испокѣдати сїя, шимꙗ, велика слышахꙗшꙗ и разумꙗхꙗшꙗ, или некотори Ѡ дрѣкꙗшꙗ моꙗжии сѣдтели быше дѣлаꙗ иꙗхꙗ велико сѣтворише въ дни житія, и тыꙗ и оꙗво възвѣстише нам, и се оꙗво по имꙗнїи въсе испокѣдꙗеꙗ. О Радославѣ и Владиславѣ пише які церкви и монастири создали, де померли и де схоронені — и додає и тоꙗ лежить и до сего дни.**

Опісля о краалѣ Урошѣ, жонѣ его кралицѣ Слѣнѣ Ѡ рода Фрꙗска рождествѣ сина Драготина, як сей

изрѣс, заручен був из Каталиною Оугрѣскою (Катериною). — Як вигнав вітця свого и сам опановав пристіл сербскій. — На сих кінчит ся 10-ий Лист.

Новий надпис. Від 11 до 26 листа: Мѣа Марта 11 дѣнь Житіє вооугодно вѣгочѣтываго краля Стефана Срѣкскаго а монахъ Оешконѣста.

27 до 52 л. Мѣа Февруаріа 11 дѣнь, Житіє вѣоугодно и жизнь непорочная вѣгочѣтывіє и хрѣстолюбивіє г^хже наше вѣженіє монахіє Єлени.

Лист 53—89. Мѣа ш^{то}вриа кд дѣнь житіє и жизнь вѣгочѣтываго и хрѣтолюбиваго исторванаго и крѣпкаго и самодрѣжавнаго сѣ кмѣ гѣа, краля Стефана Уроша, прѣвнѣка стѣго Єімішна Неманіє и кнѣкь прѣковѣнчанаго краля Стефана, сѣь великаго Стефана Уроша.

Л. 90—119. Надпис: Оурошь третій.

Л. 120—128. Стефан краля Урошь д. Тутки вирѣзаний один лист.

129—151. Сказаніє о житіи прѣшесѣенныхъ Архієпискѣь Срѣкскієн поморскіє земає, прѣваго учителя 11 мѣинаставника, Архієпископа Хѣа Стѣа Савы и по нѣмь вѣнци прѣдрѣжеше прѣстолюєгш, ктоже ихъ како прѣводит житіє свое или когоже ихъ вѣооугодна дѣланія вѣше, и мы же бѣ прѣимѣть 11, и ктоже н^х колико лѣть жить вѣ чинѣ чрѣды свое.

На 130 Листѣ в тім житію св. Сави стоѣт, що написав сѣь Житія краля и Архієпископъ — „раб твоє Данила Бл^{ко} мой спасѣ“.

Из сего видко, хто був писателем, або знать перениечиком тих житій.

На відворотѣ 151-го листа до 161. Сава є Архієпискѣь Срѣкскѣи.

162—176. Мѣа Генваріа д дѣнь Памѣть Стѣго Євстатія, Архієпискѣа Срѣкскаго від половини 176 листа. Іакова Патріарха Словь, а кінчѣт ся в пятім рядочку 177 листа.

Тутже починає ся: Кторѣ Євстатіє Архієпискѣь.

На відоротѣ листа 177: є Сава Арієпискѣь.

На 178 л. долѣ: Никодимъ Арієпискѣь.

На відворотѣ: О прѣставленіи Архієпискѣа Данила.

Листъ 179 горѣ: О прѣставленіи 11-го Патріарха Срѣвляє Іванкія.

На відворотѣ 179 до 181 л. О прѣставленіи 11-го Патріарха Срѣвляє мѣкѣ Савоу.

Від половини 181 до кінця т. в 182. О поставленіє третіяго Патріарха кѣ^р Єфрема съ вл^евеніємъ Патріарха ц^рогоградскаго и скв^ршмъ его.

От — и вся рукопись.

Ще спімнути треба, що на відворотѣ 128 Листа при кінци Житій королѣв Сербскихъ приписка рукою другою, очивидячи пізнѣшчою скорописомъ здѣлана в сих словахъ: „Изволеніємъ оцѣ и с поспешніємъ сїа и скв^ршніємъ С^того Д^ха, се азъ рабъ в^ѣїи Глигоріа Юрашко Оурика^р коупи сїѣ книга рѣкомаа л^ѣтописецъ и срѣкскихъ кралик и архіеп^кпъ, како кто свое житіе проводи и коупнѣхъ еж ѿ по^н Івон ѿ градъ Хоши^н и дахъ за нежъ кїи зла^т како да ми еждеть память въ днѣхъ вл^егочетвагъ Г^на І^в Петра Воеводи к л^ѣто з^вїг (1575) Ноем^ї к^ї и дадо^х ви ст^му Монастырю ѿ Сучевници и де^ж в^о храмъ в^ъскресеніа г^а в^ѣ и Сїса наш^г Іс^хр^ста. — По сѣмъ проклинавъ всѣхъ, хто би тую книгу відтамъ узяв. — На самѣмъ початку на первѣмъ листѣ в такожъ приписка: Сїѣ кни^{га} сътворен^а ежъ Юрашко Оурика^р да в^о е^му память за ѿв^ѣщаніе гр^кхо^в его и за родител^к его и за гр^кхи его къ славу а^мнь а^мна (1681).

Из сего всеіого показуе ся, що якийсь Данїил (знать чернець) написав сїю лѣтопись (або лутше сказавши житіюписаніе) десь коло кінця XIV столѣтя; бо тогди 1376 поставленъ бувъ Патріархъ Ефремъ — а нашъ писатель не згадуе о его (смерти) преставленію, хочъ преставленіе перѣшнихъ правителѣвъ Церкви: Сави III. Іоаникіа описуе. Давнѣші вѣдомости мігъ взяти нашъ лѣтописецъ изъ лѣтописи Архіепископа Сербскаго Данїила — а житія Святыхъ Сави и проч. вѣдавъ изъ Миней або Пролога, бо при кождімъ житію приложенъ день, котрого празнуе ся память сего або того святого.

(Листъ безъ року і підпису Головацькаго).

3. *Информация зладжені Головацькимъ для Шафарика.*

Зберігають ся у некаталягованімъ відділі рукописнаго музея Шафарика.

а.

Sbírka gmen.

Halič

Osady německé w Haliči 1841. Od Zappa.

Почеркъ письма Я. Головацькаго, який цю збірку зладив, а К. В. Запъ виславъ Шафарикови з увагою: „Poznamenání švabských osad v Haliči, ačkoliv neuplné, a mnohá

místa snad ani Švabami obsazena negsau, předce v nedostatku dákladnějších zpráv nedalo se to jinak sebrati“.

Далі слідує: „Miasta i wsie w Galicyi“ по повітам.

Для прикладу наведу повіт львівський.

Obwód Lwowski (Львівський)

Lwów — Lwiw Львів (genet.) Львова

Grzybowice Hrybowuči Грїбовиць

Jaryczów Jaryčiw Яричів

Tolszczów Touščiw Тоущів

Wołkow Woukiw Воуків і т. д.

З черги йдуть граматичні уваги:

„W nazwiskach ruskich ma się zawsze wymawiać polskie — g w ruskim h, r. Hora, Góra

a, e — ja, je, a, e, u, podług ducha języka
Zaczynające się na pod w ruskim mają pid

	przed	—	pered
	prze	—	pere
Kończące się na	pol	—	pil
	ica	—	ycia
	iec	{	ec
		niec	
		wiec	
	ce, ice	—	ci, yci
	ycze, icze	—	yči
	awce	—	awci
	ówka	—	iwka
	owce, owsko	—	iwci, iwsko
	owki	—	iwky
	rz	—	r.“

Підпис: „Ярослав Гловацки“.

При кінці увага Шафарика: (Napsal mě to p. Jaroslav Głowacki (Holowacki Rusín, posluchač theologie w I. roku obřadu řeckého mimo seminaře, externista).

6.

Деко́трї уваги і поправки до Народопису Словенского Г-на Шафарика:¹⁾

Стр. 23. Вмѣсто „Jasyni“ має бути „Jasynow“ (млр. Jasyniw); хотя именно поселенья Руськии в тѣм угелочку

¹⁾ „Уваги“ в дечім відмінні і повнійші від начерку уваг оголошеного М. Возняком (Додатки, ЗНТ. т. 98, ст. 120—21). Го-

ще дальше за Ясинів сягають, и ажъ в горѣшним Вишевѣ (Visó) знаходяться Русине.

Стр. 25. „Sevaku“. Того назвища нѣгде не чувати, хоть я роспитовався не мало. та нѣхто ми не знав за него уповѣсти. „Doļu“ такожь незнакома назва. „Гривняки“, то лишень прѣзвико мѣщан Зыдачевських, яке им звичайно еусѣде селяне прикладають.

Так и по других мѣстах, н. пр. Микѣлаѣвских мѣщан называють „Копачи“, Соколѣвских (из Соколѣвки мѣстечка Золочевск. обв.) „Валюхи“, и пр. в то прѣзвиска мѣстним, а не имена племен.

Стр. 72. Карпаторусине нѣколи неговорятъ *ö* (нѣмецк.) вм. *o*, але завсѣгды *i* часом грубше „*y*“ або як на угорскѣй Верховинѣ *ü* (нѣм.) *ui*, ба *i* просто *u*: *müst*, *muist*, *muist* (мость).

В Галицько-угорскѣй Руси розличаемо два рѣзпорѣчя Малоруськѣй бесѣди, котрою в нинѣшнѣй Галиччинѣ точно так як на Волинѣ або на Подѣлю говорят лише маліи окрайки к границям Россійским притыкаючіи.

1. Галицьков або Надднѣстрянское рѣзпорѣчье говоритя по всѣм порѣчю (Flussgebieth) Днѣстра по обох сторонах вѣд гѣр ажъ до половины Золочевского и Жовкѣвського округа, и еще до того занимає Гуцулѣв и Буковину. Оно любит особенно вузкіи самоголоснї *e*, *je*, *y*, вм. *o*, *ja*, *a*.

Знаки: 1) *e*, *e*, вм. *я*, *a*. — а) По ж, ч, ш, щ: жети, чєс, шєшка, шєстьє (*žety*, *žaty*, нѣм. *ä*) вм. жати. — б) *je*, *ĵ* (ѣ) вм. *ja*, *'a* (я): тєжко, веремьє, насѣньє (ср. серб. тєшко, време, церк. тѣжко, время); пшеницє, мѣрницє (*pšenuscje*). У Гуцулѣв пшеница, мѣрница, пшеницу. Як у церковно-слов. С початку слова задержує ся *ja*, (я) окрѣм Гуцулѣв, котрї кажут: *ĵeta*, *ĵevig*, вм. *jata*, *javig*.

2) Вм. *eo*, *ojo* в твор. пад. говоритя *ov*, *ev*, моєв душев, добров головов (моєу душеу сров. чєско-слов.).

3) *ы*, *e*, вм. укр. *o*, *u*: лыжка, блыха, дрыва (млр. ложка); вѣкенце, пѣдешва (*vikence*, *pedešva* вм. вѣконце; сѣдѣти, детина, мѣнѣ, єден, оден вм. сирота, сидѣти, дитина, *sydity*, *dytyna*, туйї, *odyn*).

4) Вм. ходять, носять, говорят: ходьє, носьє (*chod'je*, *nosje*) ср. слов. *chod'ja*, *nosja*.

5) Вм. той, тая, тєє, сєй, сїя, сєє, говорят тотот, тота, тото, сєс (сєсь) сєся, сєсє (ср. Болгар. ат, — от, сось).

6) Вм. вы-грати, вы-бити говорят мяхко вї: *vihraty*, *vıbyty* (на Верховинѣ *vugrati*, *vubiti*).

ловацькїй не підписаний, хоч почерк письма його. Вислав їх Шафарикови мабуть через Запа. Деякі поправки узгляднив III—к у другому виданню Народопису.

7) Махке *т* (ть) перетворюють часом в мягесеньке *к*, н. пр. вм. *тѣсто*, *тѣло*, кажут *кѣсто*, *кѣло* (kjisto, kjiŕo, ср. серб. h), *кни* = дщерь.

8) Вм. *я*, *ты*, *вѣд*, *був*, *мы*, *вы* були каже ся *будем*, *будесь*, *булисьмо* — *сьте*. Гуцули вм. *будем* кажут *буд сме* (ср. *gsem*).

II. Гѣрское рѣзпорѣчье.

говорится вѣд жерел Свѣчи на запад гет скрѣзь горами, такожь у угорской Руси, а по сѣм боцѣ гѣр понад гѣрѣшним Стрыѣм и Днѣстром и долѣв по цѣлѣсеньким порѣчью Сяновѣм. Тото рѣзпорѣчье любуе ся дуже у широким *я*, и заховало ще полуголосне *ѣ* чи *ѣ*.

1) Вм. *а* уживае часто *я*: *чяс*, *шляка*, *рясний*, *курята*.

2) В твор. пад. мае *ов*, *ев*, або и роспрягае ся на *о-у*, *е-у*: *руко-у*, *ного-у*, *душе-у*.

3) Заховуе полуголосну *ѣ*, *ѣ*: *др=ва*, *др=жит*, *тр=пѣти*, *р=щений*, *выр=ста* (хрещеный, выхреста), *теперь*; в односложных *дѣнь*, *пѣнь* (ср. Серб. и церк.), и пр.

4) Розличае *ы* вѣд *и*: для того вымавляе: *быв*, *были*, *было*, *бывши*, *бывало* вм. *був*, *були*, *було*, *бувши*, *бывало*.

5) Любит дж (церк. жд, серб. h) медже, чужный; а в глаголах (як *ходжу*, *нуджу*) спѣльно из Галицьким розпорѣчьем.

6. Нарѣчя *зле*, *добре*, *красно* на подобие церковно-словенск. (по нашому выговору) мают *ѣ*: *добрѣ*, *злѣ*, *краснѣ*; такожь кажут: *сѣдѣти*, *дѣтина*, *мѣнѣ*, *sid'ity*, *d'ityna*, *zli*, *dobri*.

7) Вм. *спѣвае*, *просихае* (укр. *спѣва́*, *просиха́*) говорят. *спѣват*, *просихат*.

8) Вм. *мае.мо*, *будемо* або *мае.м*, *будем* говорится: *буде.ме*, *мае.ме* (ср. серб. чешк.); вм. *ходѣ.мо*, *несѣ.мо* або *ходѣ.м*, *несѣ.м* = *ходѣ.ме*, *несѣ.ме* и пр.

9) Глаголы скорочаются вм. *чуешь* = *чешь*, *будешь* = *бешь*; *хочу* = *чу* або *хчу* (ср. серб. *хчу*); с чого над нижним Сяном выробило ся на польскій лад: *хчу*, *хцешь*, *хцете*.

10) В уменшительных именах вм. *енькій*, *онькій*, кажут: *-ейкій*, *-ойкій*, *бѣлейкій*, *вечаройка*, *дѣвойка* (ср. серб. *hevojka*), *biŕejkij*, *večarojka*, *divojka*.

11) Вм. *нема́* кажут *не ѣ* (ср. чешк. *nenj*); вм. *бым-бых*, *мавбых*, *казавбых*; вм. *к менѣ*, *к собѣ* = *д мѣнѣ*, *ид собѣ*: *замѣсть* *весь*, *все* = *вшиткій*, *вшитко* (ср. слов. и болг. *сичкити*) и пр.

На стор. 142 на долинь „*Kastelan u Stolpina p. Topogow*, *k. Zloŕ*), выпустити, бо там нема Швабѣв.

Стр. 143. Małenica поправити Малниско (Małynysko).
Стр. 144. Morkotyn поправ. Mokrotyn.

Поправки узгляднені Шафариком зазначені окремо на картці п. з.

Přídavky a opravy k prvámu vydání.

(видруков. 1842 р. окремо 2 л.)

Str. 12. ř. 14 přidej: dále na východ po celé Sibírii, na čtvery gubernie, Tobolskau, Tomskau, Jenisejskau, Irkutskau, a dvě oblasti Jakutskau a Kamčatskau, rozdělené, s 2,800.000 obyvateli, z nichž asi tři čtvrtiny Rusové.

Str. 25. ř. posl. místo Turkův čti: Tatarův.

Str. 26. ř. 10. po tak: přidej: w podřechi Nowohradském a...

Str. 27: ř. 15 po: křičí přidej: č. zowe. t. ř. 29—31 čti: mají je místo a, a: žjety (žati), tježko (těžko), pšenycje (pšenice); y místo o: lyžka (lžíce), drywa (dřeva).

Str. 142. ř. posl. a str. 143 ř. 1 vymaž: Kastelan-Złoczow t. ř. 10 čti: Malinisko a vymaž (Małenica?).

Str. 144. ř. 2 čti: Mokrotyn.

Str. 155. ř. 14 čti. polovyna.

Na Mappě w poli Fl. místo Podhorce (řeka) oprav Zbruč.

V.

Поправки імен галицьких місцевостей до виданої Ш—ком мапи приписав Головацький до листу Запа Шафарикови з 10/7 1842. Подаємо їх далі у переписці Запа.

4. Листи Я. Головацького до В. Ганки.

Головацький познайомив ся з Ганкою особисто підчас свого побуту в Празі 1849 р. у вересні. Переписка починаєть ся у 1852 р., а кінчить ся у 1865 р. Усіх листів 11. Відповідий Ганки 4. Останні оголошені дром К. Студинським, (Кореспонденція Якова Головацького в літах 1850—62, Львів 1905). Листи Г—го уже оголошені у виданню: „Письма къ Вячеславу Ганкѣ“, В. А. Францевъ, Варшава 1905, ст. 221—237, ізаа того в наших матеріалах їх поминаємо.

5. Лист Якова Головацького до Шембери.¹⁾

1865. 19 (31). I. Г—ий просить приелати Шемберові видання і пенглас на них гроші.

Многоуважаемый Господине!

Со времени нашего впольного дѣйствованія въ комисіи 1849 года учрежденной для уложенія юридической

¹⁾ Альоис В. Шембера (* 1807 † 1882). Професор чеської мови на академії в Оломуці, а відтак у Берні (морав.). Учасник

терминологіи не было случайности ни лично стрѣтити ся зъ Вами, ни письменно повѣдати ся. Припоминаясь давной знакомости удаю ся къ Вамъ съ просьбою о благосклонномъ высланиі нѣкоторыхъ сочиненій Вашихъ: а именно

Základové dialektologie ¹⁾	1—50 х.
Dějiny řeči a liter. českosl. ²⁾ I.	1—50 х.
dto	dto	II. sv. 1—2 . . . —80 х.
Summa . . .		3 fr. 80 х.

На которыя посылаю 4 fr. а. В.

Въ ожиданіи скорого отвѣта честь имѣю оставатись
Вашъ усердный почитатель

Яковъ Головацкій

д. к. професс. унив. Львов.

19/31. Янв. 1865 г.

6. Лист Я. Головацкого до Франт. Сзбери.³⁾

1872. 29. IX. Г—ня дякує за прислані Сзберові брошури і їх оцінка. Збірник нар. пісень. Просить о інформації в справі зготовлення у Варшаві картин типів, одежі і т. д., потрібних для видання пісень. Просить о інформації до задуманої географічної карти.

Милостивый Государь Феодоръ Ивановичъ!

И душевно благодарю Васъ за присланныя мнѣ Вами брошюры. Нѣкоторыя изъ нихъ были мнѣ уже извѣстны, но я съ душевнымъ наслажденіемъ читаю ихъ. Онѣ всѣ насквозь пропитаны искреннимъ Славянскимъ духомъ — отъ нихъ такъ дышетъ взаимная славянская любовь — изъ за которой проглядываетъ отрадная будущность всеславянскаго единства. Дай Богъ намъ побольше такихъ писателей и сочиненій писанныхъ въ такомъ духѣ. Въ непродолжительное время я пошлю Вамъ мою брошюру написанную въ такомже направленіи. *Gutta cavat lapidem non vi, sed saepe cadendo.*

Письмо Ваше доставилъ мнѣ не г. Машковскій, а какой то другой господинъ, его сосѣдъ изъ Смоленской губерніи.

комісії для уложенія славянської правничої терминології у Відні 1849 р., відтак професор ч. мови у Відні і редактор ч. перекладу законів. Автор численних літературних і наукових праць. Головна його заслуга, се студії про Моравію і її піднесення. (П. В. Ягичъ, *Исторія слав. фил., оп. cit., ст. 603—6*).

¹⁾ Základové dialektologie československé вид. у 1864 р.

²⁾ Dějiny řeči a literatury české вид. у 1858 р.

³⁾ * 1829 р., доцент слав. мов на варшавському університеті, автор дрібних розправ, з ідеєю злуки Славян на основі кирилівської азбуки.

Я объяснился съ нимъ на счетъ мѣста для г—на Машковскаго. При томъ я радъ, что постороннее дѣло привело насъ къ взаимной перепискѣ. Чтобы она и далѣе продолжалась — я опять начну писать о дѣлѣ. Мой сборникъ народныхъ пѣсенъ печатаемый в Чтеніяхъ Императ. Общества исторіи и древностей россійскихъ выдетъ въ особыхъ отгнеткахъ въ Москвѣ въ III томахъ или 4 частяхъ. Сочиненіе должно выти въ концѣ настоящаго года. Я вознамѣрилъ украсить изданіе хромолитографическими и ксилографическими картинами, представляющими народныя костюмы и типы или картины изъ народнаго быта Галицкой и Угорской Руси. Я предполагаю изготовить ихъ въ Варшавѣ, по той причинѣ я прошу Васъ о содѣйствіи. — Потрудитесь по милости въ литографію Фаякса и спросите его; не принялся ли бы онъ сдѣлать ксилографическія картинки въ видѣ прилагаемой картинки. Я пошлю ему образцы, срисованные на особой бумагѣ — нужно будетъ перенести ихъ въ уменьшенномъ форматѣ (съ 4-ой въ 8-ю долю) и отпечатать. Ксилографическихъ картинокъ будетъ 4 или 5.

Спросите, по милости, сколько будетъ стоить таковая картинка на бѣлой бумагѣ въ 1600 экс. — и спросите, какъ скоро такія картинки могутъ быть изготовлены. Спросите при томъ, сколько будетъ стоить такаяжъ картина, если бы одну или другую хромолитографировать, т. е. печатать разукрашену.

Еще одно дѣло. — Въ непродолжительномъ времени мнѣ понадобится изготовленіе географической карты въ величинѣ Шафарикова „Славянскаго Землевида“ — касательно шрифта же похоже на карты изд. Словинской Матицей (нап. во Вѣнѣ). Сколько требовалъ бы Фаяксъ (или кто другой въ Варшавѣ) за такую работу въ тысячахъ двухъ или трехъ экземпляровъ.

Въ ожиданіи Вашего отвѣта честь имѣю оставаться съ истиннымъ почитаніемъ и преданностію Вашь

покорный Слуга

Яковъ Головацкій

Вильна 29 Сент. 1872 г.

III.

Лист Івана Бірецького до К. В. Запа.

1848. 20. V. Бірецький рад з того, що на відозві скликаючій „всѣхъ братѣвъ Словенськихъ“ у Прагу підписаний Зап. Журить ся, хто з галицьких Українців туди поїде і поговорить про спільні справи „великої Словенщини“. Хоч Русин був від віків свобідний, втратив волю і мусів Ляхови служити. Одностороння петиція Поляків. Їх крик проти укр. опозиції. Слепа ненависть Поляків. Руська Рада і петиція. Домаганя і програма Українців. Поляки хочуть Польщі в давних границях. При помочі Славян побідить українська свята справа. Просить Запа стати речником Українців. Здоровить Шафарика, Гаюку, цілий чесний собор і питає, чи буде „батько наш Коляр“.

Бахурь дня 20-го Мая 1848.

Любезный Друзе!

Радостию многою возрадовало ся серце мое, обачивши имя твое медже підписами вѣдозвы, взываючої всѣхъ братѣвъ Словенскихъ на 31-го Мая до старосвѣцкой городѣвъ матери Праги. Не сумнѣваюсь, що всѣхъ Словенъ

¹⁾ Лист виправді без адреси, однак нема ніякого сумніву, що він писаний до Запа, як до широкого приятеля і одного з організаторів Славянського зїзду в Празі 1848 р.

Іван Бірецький † 1883 р. в 68 році життя. Товариш Головацького і Вагилевича. Займав ся етнографією. Зібрані ним загадки увійшли у збірник Ількевича: Галицкія приповѣдки и загадки... 1841 р. Брав живу участь у працях зїзду „русскихъ ученых“ 1848 р. (Студинський, Кореспонденція Я. Головацького, I, ст. LIX). Інтересну й теплу характеристику Бірецького дав Вагилевич у листі до Погодіна з 8/11 1843: „Тогда также я имѣлъ счастье какъ послушатель послѣднаго года С. Богословія (с. е у 1839—40 pp.) назвать г. И. И. Бѣрецаго своимъ другомъ, ибо онъ пламенной душей объялъ все что есть славянское, особенно страну поэтическую, гордился изъ имена быть южноруссомъ и самъ имѣлъ значительный Сборникъ народныхъ пѣсенъ, а между ними было нѣсколько колядныхъ. Черезъ него я получилъ колядные пѣсни изъ

заступники на голосъ той до Васъ поспѣшатся, але ктожь поѣде зо стороны Русинѣвъ Галицкихъ?? Кто промовить за нами слово ласкавое? Тяжко кто зъ нашихъ буде при томный нарадамъ Вашимъ, бо не ма кому обняти справу русскую, нема кому зъ нашихъ поговорити купно съ Вами о общихъ справахъ великой Словеньщины. Таке теперѣшне положеніе наше. — Коли всѣ народы тѣшатъ и радуются оденъ тѣлько Русинъ смутный и невеселый — не чудуй же ся и теперь брате, що туга лієся изъ сердца моего.

Хоць Русинъ свободенъ бувъ изъ первовѣка, якъ и всѣ матери Словеньской чада, но черезъ крамолы и злое князѣвъ своихъ папуваня потерявъ свою народню свободу и мусѣвъ рѣдному брату своему Ляхови служити. Якъ му ся въ тѣй службѣ черезъ пѣвпята блисько вѣка поводило, всѣ о тѣмъ знаете добре. Наконецъ лихая доля осудила, що оба браты въ чужую дѣстались неволю.

Приключенія 13-го и 14-го Марця встрясули цѣлу Австрію рѣзnorodну, вѣльности свѣтле засвѣтило сонъце, а лучами своими всѣ народы изъ своего пробудило сону (sic!), щобъ всѣ домагались правъ запереченыхъ, и пѣдносили пригнетеныи народовости. Здавало ся и намъ, що безъ всякой перешкоды прецѣ разъ прійдемо до себе, слово царское було намъ на тое порука. Але лежавши тѣлькии вѣки въ тяжкой немочи политической, годѣ намъ було швиденько прилагодитись; а нѣмъ мы прочумали ся, вже браты наши Поляки уложили во Львовѣ шерокую петицію, въ котрой о собѣ добре постарались, а о насъ они словомъ не спомянули. Просили о гваранцію народовости польской и запровадження польского языка въ школахъ, судахъ и урядахъ въ цѣлѣи Галичинѣ (якбы въ ней Русинѣвъ не було) и т. п. все тое добре Вамъ вѣдомо буде. Бачивши Русини такую односторонну петицию тенденцію, декотри ю зо всѣмъ пѣдписовати не хотѣли, иншіи лише зъ застереженіемъ правъ, народовости нашої приналежныхъ, пѣдписали. Звѣдты на насъ Братя Поляки великій крикъ пѣдняли: Що вы думаете собѣ Русини, вы сами слабыи, ничего безъ насъ не порадите; ваша мова не образована, нарѣдъ темный, а заступникѣвъ sprawy вашої не

Вишніи“... (Письма къ Погодину, *op. cit.*, ст. 646). Из Запом познайомив ся у Львові і з ним лучила його щира приязнь. (Лист Бірецького до Головацького 31. I, 1820. *Коресп. op. cit.*, ст. 22—24). Переписував ся з Запом (*Коресп. op. cit.*, ст. 26—28, 64—65). Називає його „любий“, „наш добрий“, „наш Владислав“ (*Коресп. op. cit.*, ст. 26—28, 64—65, 238—39). Зап радий його письмам (*Коресп. op. cit.*, ст. 20). Називає його „naš Věřesky“ (*Коресп. op. cit.*, ст. 24, 42).

маєте. Вы изъ давна до нашої корони належали, для того и на дальше (т. е на вѣки) підъ нашою властію zostавати вамъ нужно, бо право тое килькавѣковимъ посѣданіемъ узаконено!? Другіи навѣтъ такъ далеко зайшли въ своимъ перозумѣ, що конечно сказати хотѣли же мы Русинами звати не повиннись, бо первовѣчни предки наши коло города Кіева Полянами именовались!?

Изобразити собѣ легко можешъ, якъ такіи говори, письма и имъ одвѣтні поступки дѣлати мусѣли на Русинѣвъ, зъ давной неволѣ ще зо всѣмъ не пробаторившихся! Не сподѣваючись въ такихъ обстоятельствахъ для себе ничего доброго, Русини формально вѣдъ Полякѣвъ вѣддѣлилися, зложили підъ покровомъ Губернатора народню (sic) Русску Раду и подали зо своей стороны особливую петицію до Царя. Тое допѣро всѣмъ очи отворило. Мудрїйшіи пѣзнали, що тая розлука для справи польскей не корыстна, для того обманомъ хотять тое затерти уживаючи до того розмайтыхъ средствъ; а дурнѣ кричать смѣются а навѣтъ и наругаются съ того. Предсѣдателемъ рады русской есть Яхимовичъ, именованый Владыка Перемискій, належать до ней священники русскіи, ставропигіяне и много изъ мірянъ Рускихъ. Цѣль свою намъ ищи не обвѣстили, (бо „Зорѣ Галицкой“, котра вѣдъ 15-го Мая що тиждень по аркуши виходить ще не читавемъ), але иншой мати не можуть, якъ тѣлько образование народности своей на основанію чисто руськимъ підъ покровительствомъ Царя Австрійского, Галицкого короля конетитуційного. Чого иншого въ нынѣшнемъ часѣ домагатися ани не можемо ани не хочемо.

Мы хочемо згоды и спокою и щирого нобратимства зъ братми Ляскими якъ и зо всѣми братми Словенскими, але они мусять о тѣмъ забути що були колись нашими Панами (внй Богъ насъ на всѣгда хоронить вѣдъ такого пануваня) и лишити намъ вѣльное мѣсце, абысьмы могли образовати ся на власной народной нивѣ. Хоць мы бѣднѣ и убоги, зо всѣхъ Словенскихъ братѣвъ позадъ зѣсталися, прецѣ не хочемо стратити своей самоѣстности, не хочемо бути орудіомъ до осягненія самолюбныхъ намѣреній. Намѣренія братѣвъ Полякѣвъ суть дуже яснѣ: хотять Польски въ давныхъ границяхъ вѣдъ Балтицкого до Чорного моря яко одное политическое тѣло зъ одними институціями а що гѣрше зъ однимъ урядовымъ языкомъ т. е. хотять панувати не тѣлько надъ нами слабыми Русинами, але надъ всѣми братми Словенскими. А може я неправду кажу? Читай „Dziennik narodowy“, читай „Postęp“ пальцемъ намацаешъ тое. Для того правды приняти не хотять, у нихъ — Словенщина — Польска!

Правда тое брате любезный! що мы теперь дуже слаби, але чи не маємо ріднихъ братѣвъ Словеньскихъ, котри подати намъ повинни руку помочи, и спомагати насъ въ потребѣ? По грошику вдовинѣмъ звержетесь на насъ, подасте по щепику изъ вашей землѣ, а мы всею зъ сердечною подякою приймемо, на нашій (sic) красній и плодovitій посадимо землицѣ, розмножимо садокъ красный, и благословити будемъ Васъ на вѣки! Бо чижъ для того, що словеснѣсть наша на низкѣй образованія степени, що мы найдовшии лѣта у гѣркѣй неволѣ вѣкъ свѣй коротали, и теперь не маемъ огрѣти ся на теплотѣ вѣльности сонця, але вѣдречись имени своего и на вѣки носити пѣдданьства узы? Тяжко прійде на ново начинати бо все початокъ в тяжкѣй, але помалейку змужаемося а змужавшись возхитимо предную славу нашу! Одже брате така наша святая справа, якъ марный хробачокъ вѣдгрѣбаемо ся а чей бы прійти колись до себе. Прецѣ и о насъ спомяйтѣ въ Вашихъ розговорахъ, и насъ узнайте за своихъ братѣвъ, хоць въ рядѣ остатныхъ? Бо такъ Богъ изъ первовѣка розположивъ, щобъ насъ було пять братѣвъ Словеньскихъ.

Нехай згине вѣчная незгода, котра панує теперь въ Галиччинѣ меже нами, а котру мы якъ змѣю огидну ненавидимо, але годѣ намъ и пѣдъ ноги дати ся стопнати въ роцѣ 1848.

Ты брате! бувъ у насъ и всею добре знаешъ. Ты и тое знаешъ, якъ сердечно Русинъ любить всѣхъ Словень, ты найдешъ ласкавыхъ слѣвъ поговорити пріязно о насъ. Зверни увагу въ тѣмъ смыслѣ на насъ, якъ тутки щиро и справедливо ти пишу, не обявляючи навѣтъ имени моего, бо если такъ буде пѣзнѣйше якъ в теперь у насъ необходимо станемось поталою братной незгоды. Напиши менѣ по скѣнченѣмъ соборѣ, що доброго урадите на немъ, а знаешъ що всею зъ того дуже буде занимати мене.

Поздорови вѣдъ мене ПП.: Шафарика и Ганку, котрыхъ хоць не зъ лица знаю но въ подобизнахъ все на нихъ позираю. А може и батько нашъ Кольляръ буде у Васъ? Поздорови цѣлый честный соборъ словеньскихъ мужѣвъ. Честь и поздоровленіе имъ одъ всѣхъ Галицкихъ Русинѣвъ!

Твѣй щирѣй пріятель

Иванъ Вѣрецкій

з Бахуря.

per Przemysł Dubiecko.

Може немаєте ще вѣдозвы вѣдъ Русинѣвъ до Полякѣвъ то Вамъ посылаю.

IV.

Переписка Осипа М. Бодяньського.

1. Листи О. Бодяньського до П. Шафарика.

Переписка починається у 1836 р. а кінчить ся у 1857 р. Усіх листів 26. Вони припадають на роки 1836, 1842, 1847, 1849—57.

Шафарик поважно інтересував ся московською, українською і білоруською мовою. У 1832 р. питаєть ся Шафарик: „Kdo dialektu ruské a maloruské dosavad dokonale vyskoumal? co v těch věcech psáno, nic neplat“. (Лист до Паляцького, Čas. Česk. Mus. 1832, 110—11). Шафарик заявляє Востокову: „Auch wäre mir eine gedrängte Auskunft über die slavischen Sprachdialekte in Russland sehr wünschenswerth“ (Лист Востокову 4 вересня 1833, Сбор. стат. 1873, V. ст. 309). Користаючи із побуту Погодіна в Празі 1835 р. і знайомости з ним, яка скоро перейшла у щирю приятельство, просив його постарати ся о діалектольоґію східної, т. зв. руської групи мов і о етноґрафічну карту Росії. Просьбу свою повторив у листі з 26/IX 1835; „Die ethnographische Karte von Böhmen, welche ich Ihnen schicke, soll Ihnen als Musterkarte bei der Verfertigung einer ähnlichen Karte über die Slaven in Russland dienen. Über die russischen Dialekte schreibe ich Ihnen meine Anfragen diesmal nicht theils weil die Zeit zu kurz ist, theils aber auch, weil die Sache ziemlich klar ist nach dem was ich Ihnen mündlich darüber mitgetheilt. Später schrieb ich dennoch etwas, und legte es hier bei“, примічує Ш—к. Ш—к говорив багато на цю тему і з Кирієвським і мав надію, „dass er selbst den fraglichen Gegenstand am besten erledigen und meine Wissbegierde befriedigen könnte“ (Письма, op. cit., ст. 144). Як дуже це питання лежало Шафарикови на серці,

доказує його лист із 23/V 1836: „Und nun, mein theuerster Freund, erlauben Sie mir meine Bitte zu wiederholen, und Ihre Aufmerksamkeit auf diejenigen Gegenstände zu lenken, deren Erledigung ich Ihnen und dem Herrn v. Kirjejewskij so dringend empfohlen habe. Ich meine die genaue Untersuchung, Bestimmung und Classificirung der Sprachdialecte des Russischen, und die Anfertigung einer ethnographischen Karte vom europ. Russland, besonders in Beziehung auf die slaw. Völker in demselben. Ich kann Ihnen nicht sagen, wie sehr mich diese Sache fortwährend interessiert und beschäftigt. Ich habe meine Vorarbeiten dazu seitdem bedeutend vermehrt. Das slaw. Russland muss ich ganz Ihnen überlassen. Nur nicht gezaudert und hinausgeschoben. Sie werden sehen, wie viele Schwierigkeiten dabei zu überwinden sind und wie viel Zeit und Mühe eine solche Arbeit braucht. Schreiben Sie mir, ob irgend ein Anfang, ein Schritt dazu geschehen ist?“ (Письма, op. cit., ст. 163). Ще раз пригадує III—к свою просьбу листом з 4. VII. 1836. (Письма, op. cit., ст. 165).

Між тим Погодін, не чекаючи нового понаглення, вже на першу пригадку Шафарика з 26/IX 1835, а може й раніше, передав його просьбу Бодянському, що сповнив її частинно, починаючи листом з 26. IV. ст. ст. 1836 р. характеристику української мови і її діалектів. До такого поладнання справи признаєть ся і Погодін: „До сихъ поръ не могъ я исполнить этого желанія Шафарика, не имѣя нужныхъ на то познаній, ни средствъ, ни времени. Я послалъ ему только краткое извѣстіе о разселеніи литовскаго племени изъ письма Ходаковскаго, и малороссійскаго — въ письмахъ О. М. Бодянского“ (Письма, op. cit., ст. 163, прим.). Бодянський передав своє письмо Погодіну, а цей разом із своїм письмом з 26. V (7. VI) 1836 переслав його Шафарикови. III—к у листі до Погодіна з 7. VIII. 1836 пише: „Ihr Schreiben vom 26. Mai (7 Junl), sammt dem Beischluss von Hrn. Bodjanskij (Über den kleinrussischen Dialekt) ist mir bereits vor längerer Zeit richtig zugekommen. Da Sie in demselben nicht erwähnen, durch wen Sie es schicken, so weiss ich auch nicht wessen Zumittelung ich es zu danken habe: ich erhielt es mit dem Poststempel, wie es mir scheint, aus der Lausitz“. (Письма, op. cit., ст. 169). У тому

самоу листі дякує теж і Бодянському: „Herrn Bodjanskij sage ich meinen herzlichsten Dank für die interessanten Mittheilungen über die Wohnsitze der Kleinrussen und ihrer Mundart. Gern hätte ich ihm schon jetzt geschrieben, allein dringende Geschäfte nöthigen mich, es auf andere Zeit zu verschieben. Mit Verlangen sehe ich der Fortsetzung entgegen; nur muss ich ihn freundschaftlich bitten, etwas deutlicher (lesbarer) zu schreiben, und seltene kleinrussische Wörter häufiger zu erklären. Das Lesen seiner Hand macht mir und meinem Freunde Čelakovsky Schwierigkeiten“ (Письма, op. cit., ст. 172). А у листі з 24. X. 1836 Шафарик просить Погодіна: „Entschuldigen Sie mich bei unserm lieben Herrn Bodjanskij, dass ich ihm nicht schreibe. Seine Briefe machen mir grosses Vergnügen: ich danke ihm herzlich für seine literarischen Nachrichten. (Письма, op. cit., ст. 180). Шафарик Бодянському так і не писав скорше, аж у 1838 р. Такий початок переписки і заочної знайомості між Ш—ком і Б—им. Особисте познайомлення припадає на кінець 1837 р. Листи Шафарика до Бодянського від 1838—1857 рр., числом 85, видані у „Чтенія-х въ Имп. Общ. Истор. и Древн. Рос. при Моск. Унив. 1895 р. п. з.: Письма П. I. Шафарика къ О. М. Бодянскому (1838—1857) приготовленныя къ изданію П. А. Лавровымъ и М. Н. Сперанскимъ, Москва 1895.

Я оголошую поки що три листи Бодянського, як найцікавіші. Інших, що доторкають обміну книжками, різних поручень, видавання памяток, новин з обсягу фільольогії, історії і т. д., ізза технічних причин тепер не оголошую. Зроблю це при иншій нагоді. Деякі виїмки із листів Б—го подав В. А. Францев: Очерки по исторіи чешскаго возрожденія, Варшава 1902. На своєму місці буде про них мова.

* * *

1. 1836. 26. IV. ст. ст. Бодянський рад сповнити просьбу Шафарика передану Погодіном. Ізза недостачі потрібного знання полишає на боці мови великоруську і білоруську та їх діалекти. Пише про українську мову і її наріччя. Укр. мова давнійша від великоруської. Вона самостійна. Уваги про етнографічне розміщення, історію і поезію Українців в Шафар.: Geschichte d. slav. Spr. u. Lit. 1826. Звучня. Обіцює, деклінацію, конюгацію, складню і короткий начерк історії укр. мови й літератури. Просить писати до себе в чеській мові.

Москва 26 Апрѣля 1836 года.

П. І. Шафарику.

М. П. Погодинъ передалъ мнѣ одну изъ Вашихъ къ нему просьбъ (3), именно: о главнѣйшихъ языкахъ Россіи, т. е. объ яз. Велико-Россійскомъ, Мало-Россійскомъ и Бѣло-Русскомъ, пространствѣ земель обхватываемомъ каждымъ изъ нихъ, отличительныхъ свойствахъ, ихъ нарѣчіяхъ, и т. п. Я¹⁾ очень радъ буду, если сколько-нибудь удовлетворю Ваше желаніе своимъ посыльнымъ рѣшеніемъ Вашего вопроса; впрочемъ напередъ оговариваюсь, что я ничего немогу сказать Вамъ новаго о нарѣчіяхъ Велико-Р. языка: Новгородскомъ, Суздальскомъ, Олонецкомъ, и т. п.: нарѣчія эти, пока, и для насъ — темна вода во облацѣхъ воздушныхъ. Я сѣмѣлъ бы наговорить Вамъ многое множество объ этихъ нарѣчіяхъ, особенно объ языкѣ Бѣло-русскомъ, тѣмъ болѣе, что пѣсенъ на этомъ послѣднемъ имѣется у меня довольно порядочное собраніе (около 2500); но въ дѣлахъ подобнаго рода я положилъ себѣ правиломъ: не произносить своего суда о томъ, чего самъ не имѣлъ случая видѣть, слышать, провѣрить на туземѣ: вѣдь страны то этѣ не за горами? Авось, рано — поздно, приведетъ Богъ побывать тамъ, прислушаться, наглядѣться, свѣрить, перевѣрить вычитанное и перенятое отъ другихъ, и, тогда уже, подвести конечный итогъ. И такъ я буду говорить съ Вами только о томъ, что, по моему мнѣнію, знаю сколько-нибудь; слѣдовательно объ языкѣ Мало-Россійскомъ и его нарѣчіяхъ, какъ Мало-Россіянинъ. Не считаю нужнымъ толковать съ Вами о томъ, что языкъ Южныхъ Руссовъ (Мало-Р.) столько же древень, какъ и языкъ Сѣверныхъ Руссовъ (Вел.-Р.) если только еще не древнѣе, по крайней мѣрѣ касательно письменныхъ памятниковъ, въ коихъ легко можно замѣтить его присутствіе, ни о томъ, что онъ столькоже самостоятеленъ, столькоже языкъ, какъ и языкъ Велико-Р., съ которымъ у него то лишь и общаго, что оба они языки Славянскіе; тѣмъ менѣе считаю нужнымъ говорить съ Вами о томъ, что, будтобы языкъ этотъ нарѣчіе Велико-Р., или что хуже и смѣшнѣе всего, Польскаго, какая то смѣсь перваго съ послѣднимъ... Равно не стану вычислять Вамъ и его сходства близкаго-отдаленнаго, съ другими Славянскими языками, его отношеній, разницы и т. п. Разсуждать объ этомъ съ Вами, такъ коротко знакомыми со всѣми языками Славянскими, былобы съ моей стороны не только смѣшно, но просто ребячество, незнаніе, съ кѣмъ дѣло имѣть.

¹⁾ Видѣи у Францева, Очерки, оп. cit., ст. 328, але в дечім відмінно від оригіналу.

Вы сами уже въ своей И. Л. и Сл. Я., отчетно то означили мѣсто жительства Южно-Руссовъ въ прислушномъ, истинномъ смыслѣ; только, по моему мнѣнію слѣдуетъ исключить отсюда Губерніи: Орловскую, Рязанскую и Томбовскую; границы ихъ издревле были границами Сѣверной Руси съ Южной. Далѣе и Южно-русскій языкъ начинается не съ середины Галиціи, но какъ Карпато-Россы, такъ и Русняки, живущіе въ С. В. Венгріи, говорятъ тоже, если не языкомъ Мало-Росс., такъ его нарѣчіемъ, или лучше: быть можетъ ихъ-то языкъ и былъ когда-то первобытнымъ языкомъ теперешнихъ Мало-Россіянь, потому что засѣленіе Южной Руси, по всѣмъ догадкамъ, чутьли не отъ Карпатъ и изъ-за Карпатъ производилось. Теперь же языкъ Русняковъ Закарпатскихъ, Карпатскихъ и Галиційскихъ, равно Руссовъ Западной Украины (на правой сторонѣ Днѣпра), Задеснянцевъ, и т. д., суть нарѣчія Мало-Россійскаго языка того, которымъ говорятъ въ Восточной Украинѣ или на лѣвой сторонѣ Днѣпра, т. е. в Губб.: Полтавской (сердцѣ чистаго, настоящаго Мало-Р. яз.), Черниговской (по Десну и Сеймъ), Слободско-Украинской (въ западныхъ уѣздахъ) Екатеринославской (сѣверо-западныхъ уѣздовъ), на Черноморьѣ, въ Азовѣ и Анапѣ (у Запорожцевъ), отчасти въ Приднѣпровскихъ уѣздахъ Кіевской губ.¹⁾ Языкъ первыхъ я считаю потому нарѣчіемъ, что въ немъ множество польскихъ, словацкихъ и др. словъ и оборотовъ; языкъ Задеснянцевъ потому нарѣчіе, что въ немъ множество словъ и оборотовъ Русскихъ, Бѣло-русскихъ и отчасти Польскихъ; такая же смѣсь замѣчается въ языкѣ Мало-Россіянь, обитающихъ въ нѣкоторыхъ уѣздахъ губерній: Кишиневской (съ примѣсью словъ Польскихъ, Молдав., Татарскихъ и Турецкихъ), Херсонской, Таврической (Татар), Воронежской, Саратовской, Пенской, Курской (въ уѣзд. южн.), Южной Сибири (съ примѣсью словъ В.-русскихъ) и т. д. Велико пространство захватили сесѣ Южные Руссы; ихъ родина не уступаетъ родинѣ Сѣверныхъ Руссовъ; число ихъ не меньше числа послѣднихъ; чтоже касается до Исторіи, то въ Исторіи Руссовъ Юга гораздо болѣе движенія и жизни, чѣмъ въ Исторіи Руссовъ Сѣвера. Причина? Причина та, что тамъ дѣйствовалъ народъ всею массою своею, а здѣсь только государи; народъ же оставалъ празднымъ, зная о томъ или другомъ событіи лишь по насылавшимся грамотамъ да церковнымъ молебствіямъ, и т. п., исключая весьма немногихъ происшествій, въ которыхъ принималъ

¹⁾ Доси у Францева, Очерки, *op. cit.*, ст. 329. Відси пропущено аж до „Велико пространство“ і т. д.

онъ прямое участіе; а которыя, какъ исключенія не мѣшаютъ главному положенію быть справедливымъ¹⁾.

Отсюда, тоже изъ образа жизни, установленій, климата, природы, и т. п. Велико и Мало-Россіянь, я, между прочимъ, по случаю разбора Словацкихъ пѣсенъ, изд. Я. Колларомъ (помѣщеннаго въ 15 и 16 NN. Московскаго Наблюдателя 1835) вывелъ заключеніе о духѣ, характерѣ и отличительныхъ свойствахъ пѣсенъ того и другого народа, т. е. пѣсни Сѣверныхъ Руссовъ угрюмы, унылы какъ ихъ родина; отсутствіе многосторонней политической дѣятельности лишило ихъ драматическаго движенія, а ограниченіе себя однимъ настоящимъ, заключеніе въ одномъ окружающемъ быту, сообщило имъ повѣтствовательную описательную форму, самую простую, легкую, подручную; слѣдовательно это поэзія наглядная, только что скользящая по предметамъ вещественнаго и духовнаго міра, поэзія, если угодно, объективная, но тутъ и конецъ всему. Совсѣмъ другое пѣсни Южныхъ Руссовъ: въ нихъ, въ слѣдствіе многосторонней дѣятельности народа, цѣлые пять вѣковъ невлагавшаго въ ножны меча, ведшаго день и ночь борьбу съ внутренними и внѣшними врагами, отъ Бурлацко-Гайдамацкаго быта перешедшаго къ Козацкому, а отъ этого съ слезами на глазахъ къ Чумацко-Земледѣльческому, въ пѣсняхъ этого народа выражается неудовольствіе, досада на свою шербатую долю, вполне отразившіеся въ нихъ, стоящіе на первомъ мѣстѣ, заслоняющіе собою все прочее, какъ побочное, служащее только для точнѣйшаго, удобнѣйшаго проявленія преобладающей, главной идеи. Козаки чувствовали что они имѣли полное право на лучшій жребій, достойны его, но при всемъ своемъ усилии не могли достигнуть цѣли своихъ желаній: естественно, въ такомъ положеніи, изъ груди ихъ должны были вырваться горькія жалобы на свой рокъ, глубокая тоска, сильная грусть облечь сердце, и, наконецъ вылиться въ пѣснѣ какъ повѣренной души всякаго Славянина. Касательно изложенія, оно, по причинѣ столько дѣятельной, бурной, кипучей, полной заботъ и безпокойствъ жизни, исключительно — Лирико-Драматическое, вездѣ дѣйствіе, порывъ, буря, вездѣ драма, вездѣ жизнь, огненная, пламенная... Признаюсь, я съ умысломъ удалился въ сторону отъ своего настоящаго предмета прибравши съ къ слову, и завелъ рѣчь о пѣсняхъ; но это потому, что въ Вашей И. Л. и Я. Сл. я нашелъ, будтобы „характеръ народныхъ Мало-Россійскихъ пѣсенъ всякаго рода вообще элегическій“. Это не такъ... Теперь обращаюсь къ языку, и, если Вамъ угодно будетъ, пройду съ Вами вкратцѣ, по

¹⁾ Доси у Францева, op. cit., ст. 330. Дальше пропущено.

крайней мѣрѣ. Этимологию Южно-русскаго языка, чтобы, такимъ образомъ, отыскать тѣ отличительныя, ему одному приличныя свойства, коими онъ разнится отъ яз. прочихъ Славянъ, указывая тутъ же и на характеристическія признаки его нарѣчій.. Начнемъ съ Азбуки!

Азбука Мало-Россіянь меньшея тремя буквами азбуки Велико-Россіянь, именно въ ней нѣтъ: *ѳ*, *ѳ*, *ѳ*. Въмѣсто первой употребляютъ или: а) *хв*: хвуда, хвыля (волна на водѣхъ) хвартухъ, хвасоля; б) просто *х*: Охримъ?; в) *н*: каптанъ, Остапъ, Пыльпъ; д) *к* кухвайка; е) *кв*: квасоля (чаще всего хв). Въмѣсто второй: а) *хвт*: Саваохвѣтъ, кахвтызма, рыхвтма; б) *хв* Хведоръ, Хведося; в) *х*: Хома; д) *н*: Агапія (Огапія, Гапка), Опанасъ (Панасъ); е) *т*: Марта (Марѳа). Въмѣст третьей: а) *м*: мыро; б) *в*: Евангелля. *А* послѣ *ц* въ концѣ слова обращается въ *н*: тройця, царыця. Въ нарѣчій Галиційскомъ эта буква послѣ *ж*, *ш*, *щ*, *ц*, *ч* выговаривается за *е* твердое: жехъ, шеную, щевель, честую; Карпато-Россы буквы *е* въ срединѣ и на концѣ словъ, выговариваемую Галиційцами за *е* твердое: месо (мясо), дне (дня), произносятся за *а*: масо, дна. *Б* обыкновенно вислов, иногда переходитъ въ *н*: Бодай тебе! Подай тебе! *В* обыкновенно; кромѣ того; а) безъ всякаго разбору въ предлогѣ *въ*, въ славѣ весь и другихъ, начинающихся этою буквою или имѣющихъ ее въ срединѣ, обращаетъ въ *у*: у мене, усѣ, ухонывъ, навтикача; б) прибавляется къ словамъ, начинающимся буквою *о*, обращающеюся въ такомъ случаѣ большею частію въ *и*: винь, виль, вона, воно; в) часто поставляется вмѣсто *л*, особливо въ срединѣ и концѣ словъ: повный, вовкъ, жовтый, пысавъ, любывъ (всегда оконч. *ль* прошедш. врем. муж. р. 3-го лиц. ед. ч. обращается въ *въ*). Галиційцы нерѣдко въ творит. падежѣ вмѣсто *ю* употребляютъ *въ*: ноговъ. *Г* а) вездѣ почти произносится какъ латин. *h* или чешское *h*: гадаю, гора, Господь; б) въ весьма немногихъ собственныхъ иностранныхъ словахъ выговаривается какъ латин. *g*: гудзь, гроиа, ганкы; в) часто къ словамъ, начинающимся гласными: *а*, *е*, *о* прибавляется *г*: гарбузь, гараинькъ, Гануся, Ганна, гей, гострый, горобецъ; д) въ дат. и предл. падежахъ един. ч. въ именахъ женск. рода; въ предложн. ед. ч. въ именахъ муж. р. окончаніе *га* изсилается въ *з*: небозѣ, у лузѣ; е) въ зват. пад. ед. ч. въ именахъ конч. на *ъ*, *г* переходитъ въ *ж*: Боже! ф) въ словѣ Богдай *г* часто опускается: Бодай. *Д*, кромѣ обыкн. а) въ нѣкоторыхъ словахъ, начинающихся *ж*, *з* прибавляется *д* къ этимъ буквамъ: джгутъ, джыгунъ, дзвинъ, дзвоньця, дзыглыкъ, дзвень; Галиційцы къ 1-му лицу наст. вр. ч. ед. глаголовъ на *жу* прибавляютъ *д*: ходжу, нуджу б) въ частицѣ *да*, *д* обращается въ *т* — та; в) въ предлогѣ *для*, *д* произносится какъ латин.

g. *E*, кромѣ обыкновенн. своего произн. въ началѣ, срединѣ и концѣ словъ, выгов.: а) въ нѣкоторыхъ словахъ за *o*, особенно имѣя предъ собою твердую согласную: чоловѣкъ, чоло, чомъ шишовъ; б) въ нѣк. слов. послѣ согласной мягкой послѣ гласной — за *io*: лёнь, всёго, моёго, слёзы; с) послѣ согл. мягкой — за *и*: нижь (нежели), ячминь, слизьмы, каминья. *Ж*, кромѣ обыкновенн. стоя передъ гласн. *e*, *ѣ*, *ю*, *я* принимаетъ *ь* и повстаетъ *ж*: збижьжя. *З* обыкновенно; часто употребляется вмѣсто *с*: зовсѣмъ (зусѣмъ), зо мною. *И* а) гласные *e*, *o*, *y* въ него измѣняются (объ *e* сказано выше, *o* прочихъ см. ниже); б) стоя сначала выслов. какъ *ы*, но въ правописаніи удерживается: иду, иклы (клыки) (ыду, ыклы); с) въ другихъ словахъ, стоя сначала, выслов. остро: ихъ, ижакъ, Ивга; д) стоя же на концѣ, или остро: мои, свои, гарныи, или кратко: мій, свій, гарный; е) часто сначала отбрасывается: знову (изнову), изходыть (зходыты), зъ (изъ): это обыкновенно случается въ словахъ начинающихся предл. изъ; ф) въ предлогѣ *къ* часто прибавляется *и*: икъ имъ, ико мнѣ; г) въ нѣкоторыхъ словахъ, стоя сначала, обращается въ краткое *й*: Иванъ, йшовъ; впрочемъ можемъ говорить въ такихъ случаяхъ и Иванъ, ишовъ и т. д. *І* одинако выгов. съ предыд., но употребляется: а) для виду въ правописаніи прилагательныхъ фамильныхъ передъ *й*, выговариваеь за *ы*: Хмильницькій (—кій); б) для выраженія звука *ѣ* въ тѣхъ словахъ, гдѣ по всему нельзя поставить этой буквы: іо — Іосипъ, покотиіоло, лонуціокъ. *К*, кромѣ обыкн. произн., а) въ дат. и предл. пад. именъ жен. р. ед. ч. *к* измѣняется въ *ц*: дѣвцѣ, швайцѣ, гыльцѣ; равно и въ им. муж. рода въ предл. падежѣ: на байрацѣ, на кулацѣ; в) въ *ч*: око — очи, клыкаты — клычу; с) въ него переходитъ буква *ф*: кухвайка; д) буква *ц*: квѣтъ, е) въ предлогѣ *къ*, икъ выговаривается какъ латин. *g*, а Галичане и въ другихъ словахъ часто его обращаютъ въ *g*: мыска (—ga), триска (—ga); ф) въ зват. пад. ед. ч. *к* и змѣняется въ *ч*: чоловѣче. *Л*, кромѣ обыкн., а) переходитъ въ *с*: жовтый (желтый), вовкъ (волкъ), казавъ (казалъ); б) когда послѣ *ль* слѣдуютъ гласн. *e*, *ѣ*, *ю*, *я*, то передъ ними снова повторяется *л*: зильле, —льмъ, —льлю, —льля. *М*, кромѣ обыкн., когда за нимъ стоитъ *я*, то въ такомъ случаѣ къ *м* прибавляется *ь*, а передъ *я* поставляется *и*: имья, сѣмья, памьять. *Н*, кромѣ обыкн., стоя передъ гласн.: *e*, *ѣ*, *ю*, *я*, принимаетъ къ себѣ *ь* и повторяетъ себя: каминьяне, на каминьянѣ, каминьяню, каминьяне, каминьяня. *О*, кромѣ обыкновенн., а) за *и* въ нѣк. односложныхъ въ имен. п. ед. ч., иногда же въ многосложныхъ и притомъ во всѣхъ падежахъ: виль, вола, кинецъ, киньяця, киньяцю и т. д.; у Галичанъ мѣсто *и* заступаетъ *ю*: кюнь (кинь), вюль (виль):

это употр. только въ односложныхъ въ именит. и прочихъ падежахъ, равныхъ ему, въ родит. множ. и въ срединѣ нѣкоторыхъ многосложныхъ; у Мало-Россіянь же за Десной и Сеймомъ, *o* въ этомъ случаѣ переходитъ въ *ui*, *юи*: куинь (конь), скуль (соль); у живущихъ въ Бѣло-Россіи въ *y*: кушь (кинь), суль (силь); б) въ односл. на *oi*, *o* измѣняется въ *i*: гнйй, мйй, твйй; с) въ нѣкоторыхъ словахъ иногда отбрасывается, но на письмѣ пишется съ значкомъ *˘*: ѳднѣнь, ѳднымъ (днѣнь, днѣмъ); въ другихъ отбрасывается вовсе безъ вышнего значка: ополонькъ-половькъ; д) въ глаголахъ на *оваты* и нѣкот. другихъ словахъ переходитъ въ *y*: годувати, табуръ; е) въ нѣкот. словахъ принимаетъ къ себѣ сначала *v*: воко, вона, воно. **П**, передъ *y* всегда почти принимаетъ *v*: пѣятныця. **Р**, передъ гласн. *e*, *ѣ*, *ю*, *y* принимаетъ послѣ себя *v* и повторяется: пирьре, пирьря. **С**, кромѣ обыкн., а) нерѣдко принимаетъ послѣ себя *v*, особенно въ срединѣ, въ оконч. *скій*: Скоропадській, вивчарській, в) во 2-мъ л. н. в. ед. ч. глаголовъ на *ся*: кохасься, смѣсься, ворочасься, с) въ глаг. окончаніи *ся* с измѣняется въ *ц*: кохасьця, кохасьця, смѣсьця, смѣсьця. **Т**, кромѣ обыкн., а) въ томъ же глагольномъ окончаніи измѣняется в *ц*: кохасьця (кохаться), кохасьця (кохается), женьхасьця (женьхается), женьхасьця (женьхается); б) въ 3-мъ л. ед. ч. наст. и будущ. врр. окончаніе *ть*, послѣ гласной *e* опускается: спѣвае (...еть), спѣватъме (...ть), буркоче, регоче; въ тѣхъ же глаголахъ, коли передъ *e* имѣютъ еще *a*, *y*, 3-е л. ед. ч. н. вр. можетъ окончиваться на эту послѣднюю букву: спѣва, чыта, коха, гуля (по объ этомъ распространюсь побольше при спряженіяхъ; в) *нѣтъ*, *тъ* опускается и пишется *-ни*; Галичане же и въ словъ *тутъ* послѣднее *t* не выговариваютъ. **У**, кромѣ обыкн., а) употребляется вмѣсто *v* въ словахъ, начинающихся ею или имѣющихъ ее въ срединѣ: учора (вчора), научыты (навчыты), у мене (въ мене); б) нѣкот. словахъ, начинающихся ею, иногда прибавляется *v*: вульця (ульця), вухо (ухо); впрочемъ *y* и *v* безъ разбора, на письмѣ и въ разговорѣ, употребляются, обращая только вниманіе, гдѣ то или другое лучше поставить. **Х**, кромѣ обыкн. а) оно въ соединеніи съ *v* (хв) употр. вмѣсто Русск. ф., латин. f, ph а въ соединеніи съ *et* (хвт) вмѣсто *ѳ*, th; о чемъ говорено выше; б) въ дат. и предл. и, именъ жен. р. ед. ч., въ предложн. именъ муж. р. *x* измѣняется въ *s*: сваха-свась, у горось., на мусѣ. **Ц**, кромѣ обыкнов., а) въ Малоросс. яз. нѣтъ окончаній *ца*, *цы*, *цу*, *цамъ*, *цати*, вмѣсто коихъ употр.: *ця*, *ци*, *цю*, *цямъ*, *цями*, молодыця, вивця, вивці, вивцю, вивци, вивцямъ, вивцями; б) если передъ *ц* стоитъ *t*, то это *t*, большею частію, обращается въ *ц* съ *v* (цѣ) и безъ *v* (ц): папоцьця (панотця),

оция, оця; е) въ нѣкоторыхъ словахъ, особенно начинающихся съ *ц*, это *ц* переходитъ въ *к*: квѣтъ (цвѣтъ), квѣтка; д) въ звательномъ пад. ед. ч. *ц* обращается въ *ч*: хлопецъ — хлопче, панотець — паноче, горобець — горобче! *Ъ*, кромѣ обыкнов., употр. еще во 2-мъ лиц. ед. ч. настоящ. врем., вмѣсто того какъ въ В. Росс. яз. тутъ стоитъ *ь*: читайшь, пишешъ, говоришь. *Ы* не есть твердое Велико-россійское *ы*, но что-то среднее между этимъ *ы* и *и*, и употребляется вездѣ тамъ, гдѣ въ Велико-росс. яз. стоитъ *и*: лысь, палывода, абыколы, бындюгы, червоный, мыркую, книжкамы, писаты, одлыгнуты. *Ь* очень часто употребляется для смягченія звука, почти послѣ всѣхъ буквъ; кромѣ того всегда поставляется въ 3-мъ лицѣ. едн. ч. настоящего времени, тамъ, гдѣ у В.-Р. имѣетъ мѣсто *з*: бѣжыть, носыть, говорыть; во 2-мъ лицѣ множ. ч. повелит. наклон. наст. врем.: бѣжить, носить, говорить. *Ѣ* всегда, во всѣ времена выговаривалось и выговаривается Мало-Россіянами за острое *и*, удерживаеь, не смотря на то въ правописаніи: ѣмъ (имъ), ѣду (иду), ѣхаты, тобѣ, крѣпкій (крипкій), сѣмья (симья), Олексѣй (Олексій), свѣтъ (свить) и т. и. *Я*, кромѣ говореннаго объ немъ въ другихъ мѣстахъ, замѣтить должно, что оно почти всегда произносится такъ, какъ бы состояло изъ двухъ буквъ — *ья*. — Теперь я, если Вамъ понравятся эти замѣчанія, въ слѣдующемъ письмѣ перейду къ характеристическимъ особенностямъ въ склоненіи именъ существ., прилагат., увелич., уменьш., сравнит., числительн., и мѣстоименій; потомъ займусь глаголами и др. частями рѣчи, сдѣлаю обзоръ синтаксису, и наконецъ коротенькій очеркъ исторіи Мало-Россійскаго языка и его Литературы. Буде¹⁾ признаете Вы нужнымъ отвѣчать мнѣ письменно, въ такомъ случаѣ я просилъ бы Васъ писать мнѣ на языкѣ чешскомъ: это для меня будетъ пріятнѣе всего; у насъ такъ рѣдки книги западныхъ Славянъ, такъ мало случаевъ, при всемъ желаніи, при всей ревности и стойкости, изучать языки нашихъ однородцевъ, что мы обыкновенно дорожимъ всѣмъ, что только малѣйшее имѣетъ отношеніе къ этому предмету²⁾. Никогда я не забуду въ этомъ отношеніи того радушія Михайла Петровича, съ какимъ онъ предложилъ мнѣ пользоваться вывезенными имъ изъ-за границы книгами западныхъ Славянъ. О, никогда, никогда!

Иосифъ Бодянский.

Зміст листу мусів мати для Ш--ка велике значінне, коли уважав потрібним переписати його латинкою під слів „Na pored ogowariwajus“... аж до „iz dwuch bukw *ьл*“.

¹⁾ Відси знову у Францева, оп. cit., ст. 330.

²⁾ Доси у Францева.

2. 1836. 23. VIII. ст. ст. Б—й виправдує несистематичність своїх інформацій. Працює над порів. грам. укр. мови і над словарем. Прикмети укр. деклінації іменників, прикметників, степенування прикметників. Творення згубілих і здрібілих іменників і прикметників. Відміна числівників і заміників. Переклади Б—го з чеської мови напечатані і ще не напечатані.

1836 г., Августа 23 дня. П. І. Шафаріку. (Письмо 2-е).

Москва.

Въ первомъ моемъ къ Вамъ письмѣ, я, помнится, остановился на переходѣ къ особенностямъ Мало-Россійскихъ склоненій и т. п. И такъ предметомъ моего втораго письма будутъ характеристическія отличія М.-Р. склоненій именъ существительныхъ, прилагательныхъ, увеличительныхъ и уменьшительныхъ, числительныхъ и мѣстоименій, включительно до глаголовъ¹⁾. Здѣсь²⁾ придется мнѣ многое повторять изъ того, что я сказалъ уже, говоря объ Азбукѣ; но что же дѣлать? Всего вдругъ не сообразить, особливо тамъ, гдѣ самому должно пролагать дорогу, собирать матеріалы, приводить ихъ въ порядокъ, дѣлать надъ ними наблюденія и потомъ выводить общія и частныя правила. Впрочемъ я пишу не систему; еще время впереди, когда вся эта пестрая разнобоярица можетъ быть приведена въ стройное цѣлое; подождите годика, два-три, и я подарю Васъ Систематическою Сраснительною Грамматикой Мало-Россійскаго языка съ прочими Славянскими языками, равно какъ и такимъ же Словаремъ, изъ коихъ первая доведена уже до глаголовъ, а второй — до буквы К³⁾.

Вотъ особенности Мало-Россійскихъ: А) Склоненій, 1) Въ дательномъ падежѣ единств. числа именъ мужескаго рода одушевленныхъ и неодушевленныхъ (очень рѣдко въ именехъ средняго рода), вмѣсто склоненія *у, ю*, употребляютъ еще *ови, еви, ёви*: козаку, -ови, волю, -ови, коню, -еви, -ёви, сонцю, -еви, -ёви, колыву (колыво — паннахидная кутья), -ови; 2) Имена женскаго и общаго рода, кончащіяся на *га, ка, га*, в дательн. и предложн. пад. един. числа пзмѣняютъ *г* на *з*, *к* на *ц*, *ж* на *с*: колыска (колыбель), колысьци, -сьцѣ, помылка (ошибка), -ци, -цѣ, затирка (тертая лапша), -ци, -цѣ; дуга, дузи, -зѣ, нога, -зи, -зѣ, симряга (род смураго кафтана), -зи, -зѣ; сваха, -си, -сѣ, завярюха (сильная мятель), -си, -сѣ, стриха (свѣсь, концы кровли), -си, -сѣ, муха, -си, -сѣ; но въ именахъ мужескаго рода на *гъ, къ* и *жъ*, пзмѣняются, такимъ образомъ, только

¹⁾ Дієслово не узгляднене зовсім.

²⁾ Відси у Францева, Очерки ор. сит., ст. 330—31.

³⁾ Доси у Францева, ор. сит., ст. 331.

въ предложн. пад. един. числа: батигъ (родъ кнута, плѣти), батоаѣ, лугъ, -зѣ; байдакъ (родъ барки) — байдацѣ, мотузокъ (родъ веревочки, снурка) -зицѣ, ранокъ (утро), въ раньцѣ; горохъ, -сѣ, лѣхъ (погребъ) -сѣ; равно и имена средняго рода на *ко* и *хо*: лижка (кровать), на лижцѣ, ухо, въ усѣ, лихо (бѣда) въ лысѣ.

3) Женскаго рода на *ця* родит. един. ч. оканчиваются на *ци*, дат. на *цѣ*, вин. *цю*, зват. *це*, твор. *цею*, предл. какъ дат.: молодыця, молодыци, и т. д.; мужскаго рода, конч. на *цъ*, родит. оконч. на *ця*, дательн. *цю*, вин. какъ род., зват. *че*, твор. *цемъ*, предложн. *цѣ*. Хлопецъ, хлопця, и т. д.; во множ. числѣ тѣ и другія именит. оканчив. на *ци*: молодыци, хлопци, родит. первыя на *цѣ*: молодыцѣ, вторыя на *цивъ*: хлопцивъ; дательн. оба на *цимъ*: молодыцямъ, хлопцямъ; винит. какъ род.: молодыцѣ, хлопцивъ; зват. какъ именит.; творит. оба на *цимы*; предложн. на *цивъ*: молодыцяхъ, хлопцяхъ. 4) Звательный падежъ един. числа, большею частію, оканчивается на *е*, *ю*, *у*, *о*: брате, Пане, воле, доле, дурню, коню, бугаю, злодѣю (воръ), паньчу, коньчельку, соколеньку (почти все на *ко*, зват. имѣють на *ку*)! Имена же, кончащіяся въ именит. на *гъ*, *къ*, *жъ*, въ зват. перемѣняютъ *г* въ *ж*, *к* въ *ч*, *ж* въ *ш*: Боже, стоже, чоловѣче, дяче, душе (духъ, душа въ зват. душо), кожуше, равно и кончащіяся на *цѣ* въ зват. *ц* измѣн. въ *ч*: паноче, хлопче, кравче (портной), шевче (сапожникъ). 5) Именительный множеств. числа въ именахъ мужскаго р. одушевл. кромѣ обыкновеннаго своего окончанія, допускаетъ и *ове*, но тогда такія имена означаютъ что-то цѣлое собирательное: панове, волове; впрочемъ окончаніе это рѣдко употребляется.

6) Творительный множ. числа въ нѣкоторыхъ именахъ, кромѣ *амы*, *ямы*, окончив. еще на *ьмы*: грошамы, гришьмы; санямы, саньмы, чоботьямы, чобитьмы; но въ этомъ случаѣ *о* переходитъ въ *и*: коньямы, киньмы, грошамы, гришьмы.

7) Творит. един. числа въ именахъ на *а*, *я* женскаго и общаго р. и ъ женскаго оканчивается всегда на *ою*, *ею*, *ѣю*, никогда на *оі*, *еі*, *ѣі* (какъ въ В.-Росс.): торба (родъ мѣшка), торбою, долею, долѣю; кончащіяся же та *тъ*, *чѣ* женскаго рода имѣють на *тъю*, *тю*, *чѣю*, *чю*: ширость (искренность, откровенность), широстью, тю; ничь, ничьчю, ничю; ничь, ничьчю, ничю; напротивъ въ Галиціи этотъ творительный въ просторѣчю сокращаютъ еще на *овъ*, *евъ*, *о*: водовъ, душевъ, голововъ, голово.

8) Кончащіяся на *іе*, *ье*, *ліе*, *лье*, *ніе*, *ње* въ Велико-Росс., въ Мало-Росс. обыкновенно оканч. на *лье*, *нье*: зѣльде, женьханье, коханье, удерживая это удвоеніе и во всѣхъ прочихъ падежахъ: зѣльля, зѣльлю, зѣльлемъ,

зѣльмъ: равно и въ числѣ множ.; если нужно изъ имени на *мле, ные* сдѣлать собирательное, тогда въ именительн. един. ч. оканч. на *мля, нья*: зѣльля, коханья (т. е. этотъ именит. равенъ именительному множ. въ обыкновенной формѣ). 9) Въ дательн. един. ч. на *еви*, твор. на *емъ, ею, е* перѣдко переходитъ въ *ѣ*: горобцеви -ѣви, горобцемъ -ѣмъ, суницею -цѣю (земляника), крыцею, крыцѣю (сталь). 10) Родит. множ. въ тѣхъ именахъ, въ коихъ оны въ Велико-Росс. оканч. на *овъ*, въ Мало-Росс. оканч. на *ивъ*: кавунивъ (арбузъ), ослонивъ (скамья), щыколоткивъ (изгибъ у пальца).

Б) Особенности прилагательныхъ. 1) Именительный един. ч. въ муж. родѣ оканч. на *ий, іій*, жен. на *ая, яя, а, я*, средн. на *ес, е*: гарный (хорошій), сыній, гарная, сыняя, гарна, сыня, гарнее, сынее, гарне, сыне; родит. муж. на *ого*, жен. *ои*, средн. какъ мужеск.: гарного, гарнон, гарного; дательн. муж. на *ому*, жен. *ій*, средн. какъ муж.: гарному, гарній, гарному; винит. муж. какъ род., жен. *ую, юю, у, ю*, средн. на *ее, е*: гарного, гарную, гарну, сынюю, сыню, гарнее, гарне; твор. муж. *ымъ*, женск. *ою, ею, ёю*, средн. какъ муж.: гарнымъ, гарною, сынёю; предложн. муж. *имъ, ому, емъ, имъ, ёмъ*, жен. *іій*, сред. какъ муж.: гарнымъ, -ому, сынемъ, -имъ, -ёмъ, гарній; въ числѣ множ. именит. во всѣхъ трехъ родахъ оканч. на *ии, іи, и, и*: гарныи, сынїи, гарны, сыни; прочїе падежи какъ въ В. Р. 2) Усѣченное окончаніе въ именахъ прилагательныхъ въ муж. родѣ очень рѣдко употребляется, зато чаще всего въ женск. и средн. 3) Притяжательныя прилагат. двухъ родовъ: одни на *ивъ, иивъ, ыивъ*, другїя на *ий, іій*; послѣднія склоняются какъ обыкновенныя прилагательныя; первыя же такъ: кончащїяся на *ивъ*, происходящїя отъ существ. мужескаго рода, суть не что иное, какъ родит. пад. множ. ч.: чоловѣкивъ, отцивъ, жен. чоловѣкова, сред. чоловѣкове, -во, и т. д.; также и женскїя на *ивъ, ыивъ, чыивъ, шыивъ, жыивъ*: Марусывъ, ж. Марусына, сред. Марусыно, -не; молодыывъ, -на, -но, -не; крамарчыывъ, -на, -но, -не; Евдошыывъ, -ни, -но, -не; Андришыывъ, -па, -но, -не; Ивжыывъ, -на, -но, -не.

В) Особенности степеней уравненїя. 1) Уравнительная степень образуется чрезъ приставленїе слога *иый, ииый*: моторный (проворный), моторниый, дужый (сильный), дужиый, дужшиый, червоный (красный), червоиый, червоишиый, кончащїяся же на *ый*, въ уравн. к выбрасываютъ: глубокий (глубокїй), глыбиый, гладкий, гладшиый, солодкий, солодшиый; кончащїяся на *ый*, въ уравн. то выбрасываютъ, то удерживаютъ *г*, то измѣняютъ въ *а*: дорогой, дороиый, дорогшиый, дорохшиый. 2) Превосходная степень образуется прибавляя, а) къ положительной, перѣдко и уравнит., слогъ *пре*, прегарный, предужый, предобрѣшиый,

превѣрнѣшій; б) къ положительной нарѣчій: *дуже, сыльне, -но, вельмы, несказанно, -но*, и под. т. мѣстоименія *самый, -ая, -а, -ее, -ое, -е*, къ положит. и уравни.: *дуже прудкій* (быстрый), *сылне, вельмы, несказанно поганый, самый гыдкій* (отвратительный); в) прибавляя частицу *най* къ уравни.: *найкрацый* (самый лучший), *наймициѣшый* (самый крѣпкій); г) въ просторѣчии нерѣдко въ сильномъ движеніи духа превосходную степень выражаютъ говоря: *изъ сына, изъ чорта, изъ бѣса* и т. п. *изъ чортового*, — *бѣсового*, и т. п. сына, напр. злый, поганый, и т. д.

Въ неправильно уравниваемыхъ мало особенностей и потому я объ нихъ умалчиваю.

Г) Особенности увеличительныхъ и уменьшительныхъ.

1) Увеличиваются различно: а) существительныя, прибавляя оконч. *ще, га, ка, чьче, чья, че, чя*: *звонище, ручыще, головыще, чоловяга, чоловяка, ковяка, звѣряка*; б) Прилагательныя, прибавляя оконченіе: 1) *еный, еный*: *здоровенный, враженный, -ный*. 2) Уменьшаются: а) Существительныя: 1) на *ыкз*: *кожыкъ, Петрыкъ*; 3) *усь*: *Петрусь, татусь*; 3) *сыкз*: *татусыкъ, Петрусыкъ*; 4) *шка*: *барошка, Марушка, грушка*; 5) *ка*: *ручка, сливка*; 6) *ечка*: *барошечка*; 7) *чечка*: *батушечка, ручечка, матусенечка*; 8) *ечко*: *татусечко, сонечко, виконечко*; 9) *чечко*: *сонечечко, виконечечко*; *енька*: *барошенька, матусенька, рученька*; 10) *чокз*: *кусочокъ, утрочокъ, чоловѣчокъ*; 11) *ечокз*: *кусочечокъ, писочечокъ, чоловѣчечокъ*; 12) *чыкз*: *стовчыкъ, хлопчыкъ*; 13) *чычокз*: *стовчычокъ, хлопчычокъ*; 14) *ецъ*: *стовпець, хлопець, слѣпецъ, Иванецъ*; 15) *ына*: *чоловѣчына, дытына, свытына, хатына*; 15) *ынка, инка*: *свытынка, дытынка, матинка, Марынка*; 17) *очка*: *свытыночка, дытыночка, хатыночка*; 18) *це*: *черныльце, покотиолце, сонце*; 19) *енько*: *козаченько, соненько*; 20) *онько*: *голубонько*; 21) *синько*: *Марусинько*; 22) *уыько*: *Ганвуыька, Маруыька*; 23) *уыька*: *Ганнуыька, Маруыька*; 24) *иыька*: *Марусиыька, Ганнусиыька*; 25) *еия*: *Марусеия, гусеия, поросеия*; 26) *ся*: *гуся, порося, Маруся*; 27) *чя*: *дѣвчя, и т. п.* б) Прилагательныя: 1) *енькій*: *гарненькій*; 2) *сенькій*: *гарнесенькій*; 3) *сесенькій*: *гарнесесенькій*; 4) *иыькій*: *мацюпиыькій*; 5) *сиыькій*: *мацюписиыькій, гарнисиыькій*; 6) *сисиыькій*: *мацюписисиыькій, гарнисиыькій*; 7) *ниыькій*: *мацюпиниыькій*; 8) *ычкій*: *мацюпенычкій*; 9) *ничкій*: *мацюпиничкій*; 10) *сеничкій*: *гарнесеничкій, мацюсеничкій*; 11) *сесеничкій*: *гарнесесеничкій, мацюсесеничкій, и т. п.*

Д) Числительныя не имѣютъ значительныхъ особенностей, кромѣ своего выговора: *одынь, два, тры, чотыри, пять, шисть, симъ, висимъ, девять, десять, одынадыцять, и т. д.* Два, ж. двѣ, род. двоухъ, трѣхъ, дат. двомъ, трѣмъ, винит. какъ род. твор. двома, трѣма и т. д. Обыдва, ж.

обывѣ, род. обохъ, дат. обомъ, вин. какъ род. твор. обома и т. д.

Е) Въ склоненіи мѣстоименій большія особенности:

и.	я	ты	—	} Множ. какъ и въ Велико-Россійскомъ.
р.	мене	тебе	себе	
д.	мынѣ	тобѣ	собѣ	
в.	мене	тебе	себе	
т.	мною	тобою	собою	
п.	мынѣ	тобѣ	собѣ	

винъ;	вона,	воно	} какъ мужескій	} Множ. воны и пр. Сей, цей, сая, цая, ся, ця, сее, цее, се, це и т. д., оццей, оцця, оцее (э) тотъ-то; мій, моя, мое, твій, твоя и т. п., той, тая, та, тее, те и т. д., хто, що, кого, чого, кому, чому и т. д., чый, чія, чіе, чіего, чіему и пр., котрый, котрая, -ра, котрее, -ре, котрого, котрои, и т. д., кожый, кажный, каждый, -ая, а, ее, е, и т. д., всякий, усякий и т. д., никто, нищо, який, ая, а, ее, е, и т. д., якийсь, якась, якеєсь, и т. д., хто-то, що-то, и пр. т. п.
ѣго,	іп,			
ѣму,	ій,			
ѣго,	ін,			
имъ,	ею,			
вимъ,	ій,			

Заключая¹⁾ это письмо, скажу Вамъ, что все Ваши историческія изслѣдованія, помѣщенныя въ часописѣ Чеш. Музея 1833—35 г. переведены мною и напечатаны въ здѣшнихъ журналахъ, именно: *Přehled neup. lit. Illyr. Slow.* и *Přehl. pramen. st. hist. slow.* въ IX, X, XI и XII Телескопа; *O nar. km. Skyth.* и *Mužl. o starob. slow. w Eur.* въ VIII и IX Московскаго Наблюдателя; *O nar. km. litew.* будетъ помѣщ. въ одномъ изъ слѣдующихъ Телескопа. Сверхъ того переведены мною же, но еще нигдѣ не напечатаны: *I. Langer; Česk. prost. obyčejje a pjsně;* *F. Palack: O velik. stéh. se nar. z As. do Eur.;* *I. Dobrowsk: Slowacki slow* и пр., *Čech neb Čechuwe,* *F. L. Celakowsk. Prost. pjsně slow. w Luž.,* Чешкая Грамм. по Дубровскому-Ганки; Грамм. Иллир. яз. *Ив. Ал. Берлица;* Грамм. Винд. яз., *Ан. И. Мурко;* начать переводъ *Hist. Lit. české. I. Юнгманна.* Съ нетерпѣніемъ ожидаю выхода Вашихъ Старожитн. Слов. и Чешской Исторіи *Г. Палацкаго.*

Io. Водяскій.

З. 1842. 9. IV. В—я недоволеній Шафариковимъ Слов. Народописомъ, приславимъ йому до коректури. Поправки: номенклатура, число

¹⁾ Відси до кінця у Францева, Очерки, оп. сит., ст. 213, ув. I.

Українців, граматика, література, число Білорусів, мова, звучня. Поручення в справі книг.

Письмо О. Бодяньського до Ј. Шафарика¹⁾.

9-го Апрѣля 1842 г. ст. лсч. Фрейг'ардъ.

Какъ²⁾ предполагалъ, такъ точно и случилось съ Вашимъ Славянскимъ Народописаніемъ, мой любезнѣйшій Другъ. Ошибокъ, промаховъ, недомолвокъ, и подобнаго тому — множество а множество! Согласно желанію Вашему „не заботиться о распространеніи и исправленіи до нельзя, но только объ удаленіи ошибокъ въ находящимся подъ руками, потому что сочиненіе Ваше „народное“, что все — это — только отрывки; система къ нему не относится, а принадлежитъ къ Грамматикѣ, и пр., я, однакоже именно потому, что сочиненіе Ваше назначается для народа вижу необходимость исправленія, по крайней мѣрѣ, важнѣйшихъ погрѣшеній. Иначе, при такомъ назначеніи и отъ такого сочинителя заблужденіямъ конца не будетъ, тѣмъ болѣе когда дѣло идетъ о предметъ по сую пору такъ мало извѣстномъ, но важномъ чрезвычайно. Далѣе, мнѣ не хотѣлось бы, чтобы кто-либо, особливо же знающіе изъ моихъ земляковъ, читая Ваше сочиненіе (разумѣется въ вѣрномъ переводѣ, котораго ожидать надо отъ меня грѣшнаго тотчасъ по возвращеніи во свояси), покачивали головою, говоря: „Не такъ, не такъ, вовсе не такъ! Эхъ, чтоже это онъ написалъ! А, вѣдь, слыветъ еще первымъ Славянскимъ языкознателемъ“. Или же, чтобы переводчикъ что слово оговаривался въ ошибкахъ сочинителя, исправляя, пополняя, додавая, и т. далѣе. Это моглобы очень вредить Вашему имени, особенно у насъ, привыкшихъ на Васъ смотрѣть гораздо съ высшей точки зрѣнія, нежели

¹⁾ Лист відносить ся до видання Слов. Народопису, в чім Бодяньський був вельми помічний Шафарикови головно в части українській і білоруській. З листом 13/4 1842 р. вислав III—к Б—му коректуру з просьбою дещо справити: „Mily Příteli! Posílám Vám korekturu, jak vysázeno od sazeče, jen tu i tam jsem něco na kvap korigoval. Český text skoriguji sám. Vý pečujte, aby v malo- a běloruských slovích omyly nezůstaly. Jsou to jen zlomky — systém sem nepatří — než do grammatiky. Můj spis je populární... U nás v Praze Velkorus Panov historik. S nim sem skorigoval o Velkorusech“. (Лавровъ и Сперанскій, оп. cit., ст. 30). Бод. добросовісно сповнює просьбу III—ка, посадаючи свої поправки і уваги у третьому з черги листі.

²⁾ Відси у Францева, Очерки, оп. cit., ст. 336.

³⁾ Доси у Францева, оп. cit., ст. 336.

та, съ которой цѣнять Васъ Ваши соотчичи. И такъ, не вдаваясь ни въ какія подробности, я принимаюсь за исправленіе грубѣйшихъ погрѣшностей, нуждающихся въ томъ больше всего. Впрочемъ, отъ Васъ зависитъ воспользоваться ими или нѣтъ. Честь предложена, — какъ говорить русская пословица — а отъ убытку Богъ избавитъ¹⁾. Слѣдуя строго тексту Вашего сочиненія, такъ сказать строка за строкой, слово за словомъ. Прежде всего замѣчу что: а) не наблюдаете послѣдовательности въ употребленіи мѣстныхъ названій, именъ народныхъ подраздненій, и т. д.; разъ пишете названіе въ Чешской формѣ, другой разъ въ народной, между тѣмъ какъ сами говорите, что все „зчещено“. Такъ Крайняци (Крайняки), и потомъ Пидгирѣ (Подгоржи). Что нибудь одно: или все въ Чешской одежѣ (а въ скобкахъ въ народной), или же въ народной (а въ скобкахъ въ Чешской). б) Число Малоруссовъ чрезвычайно уменьшено. Малорусскія губерніи, какъ извѣстно даже изъ каждой учебной географіи, самыя народонаселенныя въ Россіи, ни одна изъ Великорусскихъ или Бѣлорусскихъ не можетъ тягаться, напр., съ Полтавской, Кіевской, Черниговской, Харьковской, Волынской и Подольской, въ коихъ всѣхъ больше чѣмъ по поутора милліона (въ первой слишкомъ 1,800 тыс.) и такъ вотъ ужъ 9 милліоновъ; въ губ. Екатеринославской, Таврической, Херсонской, половинѣ Воронежской на Черноморѣ, губ. Люблинской — болѣе трехъ мил., придайте Галичанъ 2 м. 149 (хоть ихъ гораздо больше: если Поляковъ, живущихъ въ 6 округахъ считаютъ 1 мил. 800 т., то Руссовъ въ 12 неужели только два слишкомъ?), да 625 т. Русняковъ. Я того мнѣнія, что Южныхъ Руссовъ, по меньшей мѣрѣ 15—16 мил., за вычетомъ всѣхъ иностранцевъ, которыхъ тутъ не очень-то много, особливо въ Россіи, такъ какъ дворяне въ Преднѣпровскихъ губ. почти исключительно ополячившіеся Руссины, знающіе столько же хорошо по-Русински какъ и по польски, и при томъ съ каждымъ днемъ снова добровольно перерождающіеся въ свое первобытное лоно. в)¹⁾ къ знаку *ѣ* слѣдовало бы прежде всего прибавить, что *и* вм. *ѣ* свойственно Новгородскому разнорѣчью, а потомъ ужъ о другихъ, г) къ употр. *и* вм. *о* иногда допускается и въ языкѣ Словенцевъ. д) Въ 4-мъ я выспоралъ слово *ме жы* вм. *между*, такъ какъ оно въ этомъ видѣ никогда у насъ не употребляется, напротивъ всегда *мижъ*, гдѣ *и* мягкое. е) Къ 5 и 6-му надо прибавить непременно, что употребленіе *в* вм. *у* и на оборотъ такъ свободно, что одно и тожѣ слово произносится съ *в* и съ *у*, слѣдуя въ этомъ лишь закону благозвучія въ соединеніи съ другими сло-

¹⁾ Відси до кінця зачеркнув III—к черв. чорнилом.

вами. ж) Въ 7-мъ слово гдѣ тоже вычеркнуто мною, потому что *г* въ немъ почти никогда не слышно, а если и выговаривается, то очень рѣдко, какъ исключеніе, а исключеній не слѣдуетъ употреблять вмѣсто правилъ. Можете его замѣнить словомъ *годи* (*dost*). Нерѣдко *г* прибавляется въ началѣ словъ къ гласнымъ: *гострый*, *гей*. з) Къ 9-му: это надобно такъ измѣнить: *хв* употребляется не всегда вм. *ф*, но иногда только: напротивъ гораздо лучше будетъ сказать, что Малоруссы вовсе не знаютъ *ф* и *ѳ* подобно Сербамъ южнымъ и сѣвернымъ, т. е. Лужичанамъ), и стараются замѣнять его или *хв*: *хвартухъ*, или *кв*: *квасоля* (и *хвасоля*), или *хвт*: *кахвтызма*, или *п*: *Пылыпъ*, (*Филипъ*). Вм. *ѳ* всегда *хвт*. Это совершенно вопреки Велико-Руссамъ которымъ *ф* столько нравится, сколько М.-Руссамъ *х*. и) Въ 11-мъ слова: *пецы* и *тецы* какъ повелит. не годятся здѣсь въ видѣ примѣра на то, будтобы *ц* въ повел. употр. вм. *г* и *к*: это вовсе М.-Русскому языку чуждо; напротивъ тутъ онъ допускаетъ *ч*: *печы*, или удерживаетъ *к*: *тикай* (*уходи*), но никогда *тецы*, потому что вм. *тес* — *течь* употр. *текты*, иногда *течы*; если же Вы хотѣли сказать: *ч* вм. *к*, то тогда поставьте вм. *ц* букву *ч*, и *печы* вм. *пецы*. Замѣненія *ц* буквы *г* въ повел. не бываетъ у насъ рѣшительно, а потому *тецы* можете вовсе выпустить. і) 12-е такъ: *и* придается а) къ предлогу *къ*, *ко*, который съ нимъ и безъ него всегда выражается какъ В.-русское *г* или латинское *g*: единственный примѣръ употребленія буквы *г* (*g*) въ чисто южно-русскомъ словѣ, равно какъ и въ словѣ *для*, въ коемъ *д* обращается въ *г* (*g*), между тѣмъ какъ иностранныя слова съ *г* (*g*) измѣняются въ *h*, удерживая его (*g*) только въ двухъ-трехъ случаяхъ: (*гвалтъ*) изъ *Gewalt*, что перешло отъ Поляковъ, и слышно лишь въ Волынской, Подольской губ. и Галиціи; в) къ началу другихъ словъ, избывъ вм. простаго збывъ, *издаты*, *изробыти*, *изказаты*. Этѣ всѣ слова равно употребляются и безъ прибавочного *и*. Тутъ наблюдается то самое правило, какое при замѣненіи *в* буквой *у* и наоборотъ. к) Въ 13-мъ слова: *вулыця* и *вухо* надо выпустить, потому что они чаще слышны безъ *в*, нежели съ *в*. л) 14-е такъ: Не только въ жен. *сја* вм. *са*, но вообще *ц* на концѣ не принимаетъ твердыхъ звуковъ (*а*, *о*, *у*, *ы*, *ъ*, употр. въ В.-русскомъ), но мягкіе: *я*, *е*, *ѣ*, *и*, *ь* (какъ Древне-славяни): *ко(и)нецъ*, *коньця*, *коньцю*, *коньцемъ*, *коньци*, *коньцами*, на *коньцяхъ*; *лице-лиця*, *яйце*, *яйця*, и т. д. м) Къ 15-му послѣ правила: равно какъ и въ 3-мъ лицѣ един. *ч*, *настоящ.* *страд.* *возвр.* и прочихъ глаголовъ *ся* обращается въ *ця*: *женыхаецця*, или *женыхаеця* (первое чаще и лучше), *розлучаецця*, *сердыцця*. Впрочемъ, иногда неокончателное на *ця* и 3-е лице выговариваютъ часто какъ *ся*: *кохаться* или *кохацся*, *жены-*

хается и женыхаецца, но это очень рѣдко слышно. н) 16-е лучше измѣнить такъ: образомъ: 3-е лице въ наст. ед. и множ. вм. Врусскаго *тъ* употр. *ть* (согласно Древне Слав.); носыть, носять, просыть, просять, давить, давать. Но въ един. по *е* выпускаетъ *т*: веде, клыче, и пр., удерживая его послѣ *и* и множ.: ходыть и пр. Если же передъ *е* находятся *а*, *я* то и *е* можно выбрасывать: чытае, чыта, похожае, похожа, спѣвае, спѣва, гуляе, гуля, сѣе, сѣ, исключая немногіе глаголы, недопускающіе этого послѣдняго сокращенія: дае, но никогда да. Впрочемъ и полное окончаніе равно употребительно, какъ и сокращенія: чытаеть, чытае, чыта.

о) 17-е такъ: Буд. составляется прибавленіемъ глагола *иму* къ неоконч. накл., отбрасывая одно *и* для лучшаго произношенія: ходытому, ходытымемъ и пр. (Вашъ примѣръ могтыму не хорошъ, особливо во 2-мъ видѣ могтымемъ).

Вы говорите, нѣкды, не нѣгды, но всегда составляе у Мруссовъ то, что у Сербовъ *отсо*, *тсо*, *рчу*, болгаровъ *чу*, *шту* или ново-роман. языковъ *futurum exactum*. Употребленіемъ *иму* не исключается, однакоже, употр. *буду*, такъ что то и другое можно употребить одно вмѣсто другаго. Между 17-мъ и 18-мъ нужны прибавить еще слѣдующіе признаки, какъ отличія Мрусскаго языка равнаго же достойника съ предыдущими, напр.: 1) Неоконч. наклон. всегда почти на *ти* (согласно съ большею частію другихъ славян. язык.): пыты, потягнуты, любыты, допуская однакоже, и *ть*: любыть, дать, но тогда лишь, когда нужно выразить быстроту и под. тому движенія и т. д. 2) Прошедш. время всегда на *въ* вм. *лъ*: бувъ, знавъ, давъ, пизвавъ (какъ въ Бѣлорусск. Сербо-луж. верхнемъ и Словенскомъ кой-гдѣ). 3) Множ. первое лице на *мо*: ѣмо, знаемо, пишемо, будемо, допуская и *мъ* въ подобномъ случаѣ съ замѣчаніемъ 1-мъ т. е для вираженія скорости, быстроты и т. п. или же въ поэзіи. 4) 2-е лице един. настоящ. *мъ* (вм. *шь* Врусскаго): бѣешъ, спышъ, маешъ, употребляя иногда и *сы* (какъ въ Древне-слав.) *ѣсы*, *дасы*. 5) вспомог. глаголъ *буты* вездѣ одинаково употребляется, т. е. сохраняя *у*: буты, бувъ, бувавъ, бувай, бувшы, буду, будучы, равно какъ и въ сложныхъ: прыбуты, добуты, забуты и пр. Въ 3-мъ лицѣ ед. наст. *е* вмѣсто *есть* (согласно съ Новгородскимъ и многими другими Славян. языками), (а въ разнорѣчій Задеснянскомъ *ѣ*, *ѣсть*, приближаясь тѣмъ къ Бѣлорусск. *ѣ*, *ѣць*). в) Во множ. ч. прилагательныхъ полное окончаніе для всѣхъ родовъ (какъ въ Древне-славян) *и*: чыстыи, добрыи, святыи; то же самое и съ сокращенною формою для всѣхъ родовъ: чысты, гарны, святы. 7) Родит. падежъ един. муж. и средн. *ого*, *ѣго*: доброго, повного, сыпѣго, а въ жен. *ои*, *ѣи*: доброй, сынѣи, яснои, чѣмъ отличается отъ дательнаго на *ой*, *ѣй*, или лучше *ій*: добрій,

сыйй. 8) Звательный падежъ или на е (какъ въ Древне-славян.); брате, отче, сыне; или на у и ю: сыну, царю; это послѣднее свойственно особенно уменьшительнымъ: бра-тику, сынку, козаченьку; 9) Очень часто *в* прибавляется къ словамъ, начин. съ *о*: винъ, вона, воно, воко, вичи, вивця, вогонь (и вигонь). Но въ словѣ вотъ (ессе) *в* опускается: отъ. 10) Если послѣ *ль* и *нь* слѣдуетъ гласная, то предъ нею *л* и *н* повторяются: весилья, зилья, спашинья, коханье, добуванье, употребляются и безъ повторенія: коханя, знаня, зия, что неприятно, впрочемъ, уху Мрусскому. Послѣ же *м* передъ *я* всегда вставляется *н*: память, время, имья. 11) Часто *о* въ началѣ слова опускается: дынь, вм. одынь, дынь, днымъ = одынь, однимъ, а союзъ *и* сокращается въ *й* (особливо въ поэзи и быстромъ разговорѣ для приданія силы и т. п.). Это сокращенное *й* такъ свойственно Мрусскому яз., что почти можно его ко всякому слову прибавить, особенно въ стихахъ, напр. й была й жинка й мужыка. Всѣ слова, начинающіяся имъ, допускаютъ сокращеніе его въ *й*: ишовъ или йшовъ, известны и йзвесты. 12) Очень любимое обращеніе *е* въ *и* даже тамъ, гдѣ и не слѣдовалобы, такъ что никто не осмѣливается его писать, хотя въ рѣчи часто произносится: чырвоный, чыпурный (такъ и въ Бѣлорусск. и Словенскомъ, отчасти Верхне-Луж.). 13) *а* замѣняется часто буквой *ы*: куды, туды, сюды. 14) *д* переходитъ въ *т* и наоборотъ: да, та, одъ, вид(т)киль, (отколь). 15) Переходъ *с* въ *з*, отдѣльно и въ соединеніи, особливо въ частицахъ: зъ, зо, зовсімъ или зусимъ, знову, збуты. 16) Въмѣсто придаточной частицы *то* употребляется всегда *съ*: колысь (когда-то), десь (гдѣ-то), щось (что-то). — Къ „Родѣбі“ б разпорѣчи Задеснянскомъ прибавить: вмѣсто *и*, образовавшагося изъ *о*, слышно *и*: куйнь, суиль, *у*: кунь, суль, *ю*: кюнь, сюль или кюинь, сюиль. Къ „Словесности“: Слѣды Мрусскаго языка находятся безъ исключенія во всѣхъ древнѣйшихъ письменныхъ памятникахъ, сочиненныхъ или переведенныхъ на древне-Славянскій языкъ (нерѣдко даже только переписанныхъ) въ Южной Руси, и даже такихъ, которые вышли изъ рукъ до XIII ст. на Сѣверу и Западу Россіи тѣхъ писателей, которые по происхожденію были Малоруссы. Въ Несторѣ больше всего слѣдовъ Малорусскаго языка. Въ XVI и слѣд. вѣкахъ Запорожскіе Начальники и Малорусскіе Южаны писали множество грамотъ чисто или смѣшенно Малорусск.-языкомъ (съ древне-славян.). Монахъ Кіево-Михайлов. монастыря, Софоновичъ (Сохвоновычъ) жившій въ концѣ XVII-го ст. написалъ „Кроньку“ Малорусскую весьма чистымъ и исправнымъ Малорусск. языкомъ. Далѣе Богданъ Хмильницкій (Chmilnický) извѣстенъ какъ сочинитель а) прекрасной Пѣсни, пропѣтой имъ въ Кіевѣ

или Переяславъ послѣ очищенія своей родины отъ Поляковъ, Уніи и жидовъ: „Да не буде лучче, да не буде краше, якъ въ насъ на Украинѣ, да немає Ляха, да немає Жыда, немає й Уніи“. и пр.; и б) Думы: „Ой беда, беда Чайци небози“; и пр. Мазепа сочинилъ тоже думу: „Вси покою шyro прагнуть“, и нѣсколько писемъ къ дочери Кочубея напечатанныхъ въ Прибавленіяхъ или Примѣчаніяхъ Бантышемъ-Кам. въ его И. М. Р. Слогъ его немножко пахнетъ Полонисмами. Козакъ Клымовскый (Kłumowśkú) написалъ повѣстную пѣсню, столько любимую Малоруссами: „Ихавъ козакъ за Дунай“ и пр. — Архіепископъ Коницкый (Konićkú) помѣстилъ въ своихъ комедіяхъ и трагедіяхъ, писанныхъ больше Врусскимъ яз. съ примѣсю Древне-славянскаго тоже нѣсколько сценъ на чисто Малорусскомъ языкѣ. — Сковорода писалъ по Малорусски, но слишкомъ несправно и смѣшено. — Тутъ является Котляревскый за нимъ Гулак-Артемовскый (Hulak-Artemowśkú), профессоръ Харьковскаго Университета, и теперь еще въ живыхъ, лучшій изъ нынѣшнихъ Малорусскихъ писателей, далѣе Боровыковскый (Borowukowśkú) 1828, Квитка (1832), Гребинка (1834), Я (подъ именемъ Запорозця Матерынкы-Materynku, 1834), Шпыгоцькый, Сынельникивъ, Забила, Метлинскый, Костомаривъ, и, наконецъ Пандура. Между Галичанами вмѣсто Илькевича, который ничего не сочинилъ, ни перевелъ на Малорусскій яз., а только издалъ пословицы, поставьте Моха, издателя сочиненій своихъ подъ именемъ Метелля. Я вычеркнулъ изъ ряду писателей Малорусскихъ гг. Павловскаго, Максимовича и Срезневскаго, такъ какъ они никогда ничего, сколько извѣстно, не написали на родномъ Малорусскомъ языкѣ. Мѣсто ихъ въ ряду издателей пѣсень. — Число Бѣлоруссовъ тоже Вами чрезвычайно уменьшено. Судя уже потому, сколько обращено ихъ изъ Уніи въ Православіе въ 1839-мъ, т. е. около 4-хъ мил., какъ это извѣстно по официалнымъ извѣстіямъ, должно полагать, по крайней мѣрѣ до 5-ти мил. потому что Бѣлоруссовъ Православныхъ было и до 1839 г., для коихъ имѣлся всегда Могилевскій Архіепископъ. — Собственная Бѣлая Русь ограничивается не только Витеб. и Могилев. губ., но также и Минской съ частію Гродненской. — Что касается поднарѣчій Бѣлор. яз., то раздѣленіе его на чисто Бѣлор. въ Могил. и Витебск. губ., и Литов. Русское въ остальныхъ, совсѣмъ неосновательно и противно сущности дѣла и самой дѣйствительности, потому что такъ назыв. Литовско-Русское поднарѣчіе никогда не было, нѣтъ, его и не будетъ, а то, что подъ нимъ хотятъ разумѣть, есть ничто иное, какъ языкъ письменный, искусственный, книжный Бѣлорусскій писателей въ быв-

шемъ Литовско-Русскомъ В. княжествѣ составленный изъ языка чисто Бѣлорус. и Древне-славянскаго церковнаго. Стоитъ только сравнить пѣсни народныя въ губб. Могил. и Витеб. съ пѣснями же губб. Минской, Гродн. и т. д. Конечно есть разности; но это ничтожность, и скорѣе можно назвать разпорѣчьемъ, чѣмъ поднарѣчьемъ а тѣмъ менѣе Литовско-Русскимъ, что какъ я сказалъ, рѣшительно пустая выдумка. Лучше всего этотъ письменный языкъ Бѣлоруссовъ называть Книжно-Бѣлорусскимъ. Словарь его составленъ еще въ XVI-мъ вѣкѣ извѣстнымъ Бѣло-русскимъ языкословомъ Памвой Бериндой. — Къ признакамъ Бѣлор. языка необходимо придать еще слѣдующіе существенныя: 1) Я вмѣсто ѣ, когда надъ нимъ нѣтъ ударенія: у снягу, лясу. 2) ѣ вм. о: ѣнъ, ѣна, хоть говорится и яна, яно. 3) ѣ вм. е і ѣ, ѣць (что замѣчается и въ Задеснянскомъ разпорѣчии Малорусск. яз. гдѣ говорится ѣ, ѣсть; это переходъ отъ МР. къ БР.). 4) џ вм. ч: печатка (что и у Тверичанъ сохранилось, за что ихъ и зовутъ Цуканами, равно какъ и Новгородцевъ) Пасмовиць, Ивановиць (согласно съ Чехами). Къ употребленію џ и дз вм. ть и дь дается, что это сохраняется иногда и у Нижне-Русскомъ (въ губб. Симбирской и Нижегородской), равно и у Тверичанъ. — Вотъ все, что я считаю необходимо нужнымъ прибавить, измѣнить, пополнить, исправить въ Вашемъ „Народописѣ“. Впрочемъ, Вы хозяинъ его, и „имате власть творити, якоже хотите“. — Потрудитесь, пожалуйста, сказать г. Гривнячу, что я на дняхъ собираюсь отправить два огромныхъ ящика съ книгами черезъ Голомуць посредствомъ книгопродавческаго пути для сохраненія у него до моего прибытія, которое послѣдуетъ вѣроятно недѣли черезъ четыре. Тогда я, составивъ списокъ всеѣмъ моимъ книгамъ отправлю ихъ черезъ него же далѣе въ Устье Травы, а оттуда на кораблѣ въ Петербургъ и Москву.

Согласенъ ли онъ на это? Напишите мнѣ его отвѣтъ. Много бы еще могъ кой о чемъ поговорить съ Вами, но вотъ бѣдетъ $\frac{1}{2}$ десятого, и я спѣшу съ своей грамоткой на почту.

Вашъ навсегда

И. Бодянский.

Примітка Шафарика: „W 2-hemъ wyd. podlé tohoto listu zde onde něco oprawiti se může“.

По одержанію листа писавъ Ш—к Б—му дня 30. IV. 1842: „Za korektury děkuji; než přišla bohužel o několik hodin pozdě! K čertu s Vašimi Freiwald poštami! Z Paříže

a Londýna jde čerstvěji. Nejhrubší omyly opravil sem v presu; ostatek musí zůstatí pro budoucnost. Zůstane mi to vždy vzácné a drahocenne. Ostatně Vy by tam byl méně nedostatkův viděl, kdyby jste spisu mého byl neuvažoval jak porovnájící grammatiku a soustavnou historii literatury, čímž on není a býti nemá. Můj spis jest pro ty, jimž posud sotvy jméno Malorusův známo, a pro ty to tam dost. Jména uvodím těch, jenž buď sami psali, buď aspoň vydali něco malorusky. Špyhocky psal mnoho drobných básní, jež jsem u Srezn. viděl a Čelák. některé z nich pro Čas. mus. přeložil. Sresnevský mi tež v rukopisu své maloruské spisky ukazoval, a mimo to pracuje v maloruské literatuře sbíraním, prepisováním, vysvětlováním a vydáváním maloruských spisův. Viděl jsem u něho zásobu pro maloruský sborník. — O Maksim. v Čas. mus. opravíme budoucně: ostatně byť i chyba byla, není tam nic pro něho pohoršivého. Zdaliž každý zloděj, kdo cizí věci vydává? Chod. umřel, a z jeho pozůstalostí vydáváti zásluha jest. Do Maksim. sbírky se mohly prepisy z jiných sbírek dostatí, o nichž snad sám nevěděl, odkud jsou... кінець нема. (Лавровъ и Сперанскій, op. cit., стр. 31).

Дрібні поправки, але тільки звукові, ввів Ш—к висте ще до першого видання. Інші поправки Бодянського узгляднів у другім (1842) і третім (1849) виданню.

Основні поправки поробив Б—ий у своїмому перекладі: Славянское Народописаніе, Москва 1843, на що дістав впрочім дозвіл від самого Шафарика.

Треба признати, що Шафарик старав ся, щоби виданне Народопису вишло, о скільки можна, поправно. Він просив Б—го переписати латинкою пісні українські й великоруські, щоби мати вірний образ виговору, як це побачимо на иншому місці. В листі з 4/3 1842 інформував ся: „oznamte mi, která jména z těchto spisovatelův maloruských jsou opravdová, která vymyšlená (pseudonim): Hrebenko (psal Maloross. prykazky 1834), Osnovjanenko (pověsti, svatanje atd.), Dovhonosenko (Cyhanskaja Šoloputnjava 1836), Topola (Čari 1837), Mogila (Dumki 1839), Halka (Sawwa Čalyj 1839). Mně jen to známo, že Mogila je Ambrož Metlinský, I. Halka = Nik. Iv. Kostomarov; ale kdo jsou Hrebenko, Osnovjanenko, Dovhonosenko, Topola? Neznáte li jich všech aspoň mi vyznačte, které jméno za opravdové, které za jinota-

jitelné držíte. Mezi novějšími básníky maloruskými nacházím jména: Lev Borovikovský, Athanas Špihocký, Ruslan Šaškevič; snad některý z těchto pod oněmi Hrebenko, atd. ukrytý? Potom jak jich uvodit? Ja myslím takto: nejnověji psali malorusky: Mohyla (t. Metlinský), Halka (t. Kostomarov) atd. Ja ve sve knize položím pouze jména: nic víc o nich. Odpovědi do 19 března čekati budu. (Лавровъ и Сперанскій, op. cit., st. 28—29).

Похибки вийшли ізза поспіху Шафарика з виданням Народопису. До того признаєть ся Ш—к у листі з 27/3 1842: „Se sázením a tiskem se velmi prospíchatí bude, abych v létě byl svobodný“. Ш—к жалує теж, що не міг післати Б—му переписані части рукопису „o maloruštině, a běloruštíně. „Ten den, co jsem Váš list dostal, odevzдал jsem rukopis impressí. Přepisovačův tu není při ruce. I sám jsem tuze zapneprázněn, tak že často ani lžíci polívky pokojně sníti nestačím. Pošlu Vám tedy korekturu, a budu čekat s tiskem na ni. Právě se to sází. Doufám, že hrubých omylův tam nebude. Bral jsem to všecko s Vašich zpráv a z národných písní. Bud'te tedy bez péče“. (Лавр. Сперанск., op. cit., ст. 29—30).

2. Рукописні матеріяли.

а.

Музей Шафарика. Рукопись некаталогована.

Піснї, справлені і переписані Бодянським для Шафарикового видання „Slovanský Národopis“.

1.

1. Koľy ne buľo*) z naščada⁶) svita,
2. Tokdi ne buľo neba ni zemli,

¹) а. Коректуру пісень: „Koľy ne buľo“.... і „Pojichav Iva-seňko“ прислав Б—пй Шафарикови перед 15. II. 1842 на його просьбу з дня 11. I. 1842: „Přikládám tu přepis dvou písníček maloruských, abyste to pro mne poopravil a přepsal latinskými literami, zvláště z ohledu *i* a *y*, též *l* a *l*. Pošlete mi Váš přepis ordinární čili listovní poštou. První mám z Haliče. (Першу пісню прислав Вагилевич, порів. ст. 28, другу виписав Ш—к з Голембйовського). Při variantách druhé písně mějte pozor nejen na vy-

3. Ano^a) lem^o) buło synee more,
4. A sered morja zeľenyj javir,
5. Na jaworoňku try hoľuboňky,
6. Try hoľuboňky radoňku radjat'
7. Radoňku radjat' jak svit snovaty^a)
8. Ta spustymo sja na dno do morja;
9. Ta distanemo⁾ dribnoho pisku
10. Dribnyj pisočok posijemo my,
11. Ta nam stanečcja^a) čorna zemľycja.
12. Ta distanemo zoľotyj kamiň,
13. Zoľotyj kamiň posijemo my,
14. Ta nam stanečcja jasne neboňko

slovení maloruské, ale i na metrum a verš. Pro metrum a verš někdy jsou v písních archaismy. Chci mítí česky psaný vzor opravdového národního vyslovení maloruského. Підчеркнено III—ом. (Лавровъ и Сперанскій, op. cit., str. 26). Шафарик дякує Б—му листом з 15. II. 1842: „Díka za přepis písní“ i листом з 27. III. 1842: „Milý Příteli! Díka za poslané přepisy maloruských písní. Jsou tak, jak jich právě potřebuji. Jen na dvou místech mám pochybnosti. Ve verši: Ta spustymo sja na dno do morja, psal jste „spustymo“ místo Vahilevičeva спустѣте (вирн. спустѣмо I. Б.). Dobřeli? Jako futurum? Nenlí to imperativ, nemáli místo ѣ (ѣ) psati se i. Dale: Vvjijšov Ivaseňko do switlyci, u Vás slovo „Vojšov“ omylně psáno „Vojijšov“. Ja položil „Vojšov“. Dobřeli? Potom pišete všudy: myni, mysjačok. Analogie zdá se žádati: „misjačok“, t. i místo ѣ. Či to snad výminka? Prosím poučte mne“. (Лавровъ и Сперанскій, op. cit., str. 27 i 29—30).

б. Пісні: „Oj chvortuno“... „Oj lužečky“... i „Zasvyštaly kozačeňky“... прислав Б—ий Шафарикови 11. III. 1842 теж з Фрайвальдау на його просьбу з 15/2 1842: „Máteli vydání Malorus. Pěsní. Mosk. 1827, 16°, přepište mi asi dvě pěkné písničky, na ten způsob jako ony karpatoruské. Dlouhých nemohu potřebovati“ (Лавровъ и Сперанскій, op. cit., str. 27) i з 2/3 1842: „Dnes Vás prosím pošlete mi co nejdřív přepis jedné z nejpěknějších maloruských písní ze sbírky Maksimoviče: Ukrainsk. narod. pěsní. 1834. 8°, třebas delší, jen latinsko-česky ortografovanou, jakž mi ondy halickoruské přepsal jste“ (Лавровъ и Сперанскій, op. cit., str. 28—29).

в. Крім цього Б—ий прислав III—ви теж і дві московські пісні: „Kak na dubčikě dva gaľubčika“ i „Na ulicě to dožd', to sněg“ в чеській транскрипції і з увагами. О це просив III—к Бодяньского 27/3 1842: „Přiložene tu velkoruské písně, prosím, opravte dle vyslovení Moskevského, to jest konverzační mluvy, místo bezpřízvukného o položte a, a dejte pozor na ł a l. Pošlete mi to prosím hned první poštou“. (Лавровъ и Сперанскій, op. cit., str. 29—30).

15. Jasne neboňko, svitlе sonyňko,
16. Svitlе sonyňko, jасen mysjačyk,
17. Jasen mysjačyk, jasna zirnycja,
18. Jasna zirnycja, dribny zvizdočky.

Примѣчанія.

1а) Ошибочно не *буѳо*. МРуссь не можетъ равнодушно принимать въ *бувѳ*, *була* и пр. *ы* вмѣсто *у*.

1б) Вѣрно *вм. настада*, или *настаду*, отъ настаты — происходить, *orig. entstehen*. Оно соотв. древне-славян. *искони*. Выраженіе теперь устарѣвшее.

3а) *Ано* — сходно съ Словен (краин) *ино*, и тоже самое значить, т. е. *и*. Какъ въ *ино*, такъ и въ *ано* вторая половина *но* — прибавочное, а первая, *и* и *а* — существенное, хотя и вторая въ стихотв. народныхъ часто употребляется безъ первой, не перемѣняя, однакоже своего значенія. А потому не слѣдуетъ этой частицы писать разстановочно, а *но* (*а но*) что было бы *и но*, а это не по МРусски, тѣмъ болѣе въ связи съ *лемз*. Цѣлое будетъ значить: „И лишь“.

3б) *Лемъ* -- сокращено изъ *леномз*, употребляемаго и теперь Словаками вмѣсто Чешскаго *genom*, почти какъ ВРусское *лишь*, одинакое съ нимъ значеніемъ, — сокр. изъ *лышень*, сохранившаго ся и нынче у МРуссовъ, какъ въ этой полной (*лышень*), такъ и сокращенной (*лишь*) формѣ.

7а) *Сноваты*, въ значеніи *основать*, теперь болѣе не употребляется, а только лишь въ первобытномъ *сновать* — *den Auftrag od. Zattel anlegen*.

9а) А не *дистанеше*, что скорѣе по чешски, но вовсе невозможно по мРусски, ревно какъ *просіеше* и. т. п. Это даже не можетъ быть и архаизмомъ.

11а) *Ся стане* — по польски, чешски и т. д., толко не по русски вообще. По сѣ пору не удалось мнѣ слышать между Русскими употребленіе *ся передз* своимъ глаголомъ. Это, подобно 1а), 7а), рѣшительно вопреки духу мРусскаго языка, а потому не есть даже устарѣлымъ выраженіемъ или оборотомъ. Одни только ополячившіеся Руссины въ Галиціи и Венгріи, т. е. такъ называемые ученые, плохо знакомые съ роднымъ языкомъ, равно какъ и „Панская челядь“ употребляютъ *ся* передъ своимъ глаголомъ.

2.

1. Pojichav Ivaseňko na polovanie,
2. Pokynuv svoju myľu na chorovanie
3. Vyjichav Ivaseňko v čystee*) pole,
4. Pustyv konyka na popasanie

5. A sam prypav k syrij zemli na spočyvanie.
6. Prysnyvsja Ivaseńkovi dyvneńkyj son,
7. Ščo^{a)} zletiv z prave^{o)} ručky jasneńkyj sokol.
8. Pojichav Ivaseńko do vorožeńky,
9. Ščob odhadała dyvneńkyj son.
10. Vorožeńka hoľubońka son odhadała,
11. Moľodomu Ivasiovi žalu zavdała.
12. Jide, jide Ivaseńko, konyka bjučy
13. A vže svoji^{a)} myleńkoji ne zastajučy.
14. Pryjichav Ivaseńko pid voritoczka,
15. Stuknuv, puknuv konyk v kopytočka.
16. Vyjšła do joho^{a)} najstaršaja svist':
17. „Vytaj, vytaj, pane ziatiu, čužyj ta ne naš!“
18. A vže tvoji^{a)} myleńkoji^{o)} na sviti ne maš!“
19. Vvjyšov Ivaseńko do svitlyci,
20. Ležyt joho myleńkaja na prestonyci.
21. „Nižkyž moji, skoropadlyji, čom ne pidete?“
22. Ručky moji čorneńkyji, čom ne pryhornete?“
23. Očy moji čorneńkyji, čomu^{a)} ne hlanete?“
24. Usta moji, pryjaznyji^{a)}, čom ne promovyte?“

Примѣчанія.

3a) Отнюдь же не *čystoe*: 7a) *šo* в м. *ščo* больше по карпаторусски. 7б) Вмѣсто *pravoj*, что никакъ не можетъ быть по мрусски, потому что усѣченное окончаніе на *oi* вовсе не употребляется въ этомъ языкѣ. Оно должно быть либо на *oi*, либо *i* обратить ся въ *i* (i), гдѣ это возможно, либо же, в м. полного *oi*, допускается усѣченное *e*. 13a) Но не *svojej*: см. 7б). 16a) Изъ всѣхъ славянскихъ языковъ одинъ только мрусскій не допускаетъ въ мѣстоименіи *oni* послѣ предлога прибавленія *i* передъ *e*, а всегда употребляетъ *ego* безъ онаго: *do joho*, а не *do njoho*. 18a), 18б) см. 7б). 23a) Такъ а не *com*; иначе нарушится стихотв. размѣръ. 24a) А не *pryjazneńkyji*, по причинѣ упомянутой въ 23a). Въ первомъ случаѣ (въ 23a) не доставалобы одной стопы, а въ послѣднемъ (24a) было бы одной больше.

3.

(Изъ Сборника Бодянского.)

а.

„Oj chvortuno — churtovyno!	Usi sady zelenijut',
Ščo ty vyrobľaješ?	Tilky sucha vyšnja.
Dała na čas piznatysja,	Koho ljubľju, žyt' ne možu,
Teper rozhučaješ!	Za toho ne čyšla.

Ne vsi tiji sady cvitut',
Ščo rozvyvajut'sja¹⁾
Ne vsi tiji vinčajut'sja¹⁾,
Ščo ženychajut'sja¹⁾.

Połowyna sadu cvite,
Połovyna vjane;
Bilše toho vinčajet'sja¹⁾,
Ščo rodom neznane.

Och vy roky! och vy roky!
Roky nepravdyvy!
Vkorotite žyt'tja myni,
Bud'te mylostyvy!

Vkorotite žyt'tja myni!
Pokil v smutku budu?
Luččež mene umertvite,
To vsjoho zabudu.

Och vy roky! och vy roky!
Choč ne prybuvajte!
Koły vy nas rozlučyly,
Dak žyt'tja ne dajte!

Letiv oreł ponad morem;
Daj stav hołosyty:
„Tjažko, važko na čužyni,
Bez myłoho žyty“.

Letiv oreł ponad morem
„Podaj, more, pyty! —
Tjažko, važko nam ubohym,
Bahatych ljubyty.

Ne tak ščast'tie, ne tak dolja,
Jak bahaty ljude,
Jak rozlučut po ljubovi,
To j ščast'tja ne bude.

Step šyrokyj vodu vydno,
Myłoho ne baču,
Jak počuju movu joho,
Nechotja zaplaču.

Oj mała ja, mij myleńkyj,
Družynoju buty,
Oj daj myni toho zillja,
Ščob tebe zabuty.

„Je u mene take zillja,
Blyžko perełazu,
Jak dam tobi napytysja,
Zabudeš od razu.

Budu pyty, vypyvaty,
Taj kapli ne vpušču —
Todiž tebe ja zabudu,
Jak oči zapljušču.

(Украин. пѣсни, изд. Максимовича 1834).

6.

Oj lužečky da berežečky
Da voda ponjała;
Da vžež moju hołovońku
Žurba obnjała.

Och i ja žurbu, och i ja tosku
Da na lystu spyšu,
Och i ja žurbu, och i ja tosku
Da na Dunaj pušču.

Da plyvy žurbo, da plyvy toska²⁾
Da po vsim bereham,
Och i rozdaj, Bože, moju peča-
Po vsim voroham. [teńku

Da zelenyj dŭb, da zelenyj dub,
Da bez sońcja zav'jav —
Mołodeńkomu da kozačeńku
Boh doli ne dav.

Da ne dav doli, da ne dav ščastja,
Da ne dav tałana,
Da kudy ja pidu, kudy povernusja
To vse čužyna!

¹⁾ Уваги Б—го! лучше єсја.

²⁾ Увага Б—го: отнюдь не тоско, но тоска.

b.

Zasvystaly kozačeňky v pochod z polunočy,
Zaplakala Maruseňka svoji jasny oči.

Ne plač, ne plač, Maruseňko, ne plač, ne žurysja,
Za svojoho myleňkoho Bohu pomołysja.

Stojit' misjač nad horoju, da sońcja nemaje,
Maty syna v dorožeňku slizno provožaje.

Proščaj, myłyj mij synočku, da ne zabavlajsja,
Čerez čotyri nediloňky do domu vertajsja.

„Oj rad by ja, matusenka, skoriše vernučcja,
Da vžež ščoś mij voroneňkyj v voritjach zpotknuvsja.

Oj Bih znaje koły vernuš, v jakuju hodynu,
Pryjmyž moju Maruseňku jak ridnu dytynu.

Pryjmy jiji matusenka — vsi v Božijij voli!
Bo chto znaje, čy žyv vernuš, čy ljažu na poli.

Oj rada ja Maruseňku za ridnu prynjaty
Da vse ne tak vona bude mene považaty.

„Oj ne plačte, ne žuriteś, v tuhu ne vdavajteś,
Žahrav mij kiń voroneňkyj — nažad spodivajteś“.

4.

Oj spav puhač na mohyli,
Daj kryknuv vin: puhu!
Čy ne daś Bih kozačeňkam,
Choč teper potuhu!..

Oj kołyś my vojovały,
Da bilše ne budem!..
Toho ščastja j tiji doli —
Povik nezabudem.

Ščo deń, ščo nič — use ždemo...
Požyvny ne majem:
Davno buła Chmelnyčeňka
Uže ne zhadajem.

Da vže šabli zaržaviły,
Muškety bez kurkiv, —
A šče serce kozackeje,
Ne bojićcja Turkiv!..

6.

Бѣлорускія пѣсни. Свадебныя. П. І. Шафарику,
І. Бодянскій.

26-го Дек. 1837. Прага.
7-го Янв. 1838.

Переписані Бодянським на двох аркушах.

b.

Збірник українських і кількох польських пісень. Пе-
реписав власноручно Шафарик і зазначив: Přepsano z wła-

snoruěnjho rkp. Z. D. Chodakowského, nacházegjěho se u I. M. Bodjanského, 1837, Praha. Порівн. в статті Шафарика, Bibliographische Übersicht der Sammlungen slavischer Volkslieder між рукописними збірниками ч. 32. „Sammlung kleinrussischer Lieder von S. D. Chodakowski. Die Reste dieser Sammlung kamen in die Hände Bodjanski's. (J. Jordan. Jahrbücher für slav. Lit. Kunst und Wiss. Leipzig, 1842, ст. 325).

Крім цього в бібліотеці чеського Музея в Празі зберігається немало книжок з присвятою Бодянського „П. І. Пану Шахварику“, або „И. І. Шафаріку“.

Лист М. Максимовича до П. Шафарика.

Коли саме почала ся переписка між Максимовичем і Шафариком, напевно сказати трудно. Імя Максимовича було Шафарикови знане як видавця збірок „Малороссійскія пѣсни“ Москва 1827 і „Украинскія народныя пѣсни“, М. 1834. У листі з 16. VIII. 1835 писав Ш—к Коляру: „V Rusku vyšly znamenité prý sbírky národních písní, od Kašina v Moskvě 1834. 4°, 3 díly, od Maximoviče tamže 1834 (maloruske)¹⁾, potom: Ruska starina, tuším 3 díly (národní písně) atd. atd. Všecko to ještě jen počátek; kdo dožije, uvidí divy, když Bělo- a Malorusi všecky své písně seberou. Čechové svých buď neváží sobě, buď jich nemají“. Блище про Максимовича довідав ся, на мою думку, Ш—к, від приятеля Максимовича М. Погодіна підчас його пробування в Празі 1835 р. Імя-ж Шафарика було Максимовичеві знане головно як автора „Slovanské Starožitnosti“ Praha 1837 г. Шафарик висказуючи у листі до Погодіна з 2/X 1835 надію, що йому допоможуть виданнями з Росії, додає: „Die Herren Kirjejewski und Maksimowič (der freilich von Ihnen weit genug ist) werden doch wohl meiner auch nicht vergessen“. (Письма, op. cit., ст. 149). І справді Погодін просив Максимовича посилати книжки своїму приятелеві у Прагу. „Пошлите своихъ книгъ, писав П—н М—чу 30/X 1839, по два или по 3 экземпляра въ Радзивиловъ къ г. Гартенштейну для доставленія г. Шафарику въ Прагъ. И попросите непременно у преосв. Иннокентія туда же 3 экз. Воскреснаго чтенія,

¹⁾ Шафарик у листі до В. А. Мацейовського з дня 3. III. 1835 просив: „...objednejte mně ihned: Maksimovič, Ukrainskija narodnyja pěsní část. 1. Moskva 1834, 8°, 178 str.“ (Slovanský Sborník, E. Jelínek 1884, ст. 307).

Исторіи, Проповѣдей и всѣхъ книгъ изданныхъ въ Кіевѣ“ (С. И. Пономаревъ. Письма М. П. Погодина къ М. А. Максимовичу. Спб. 1882, Сборникъ отд. р. яз. и слов. Имп. Ак. Н. т. XXXI, № 2, ст. 18). А у листі з лютого 1840 р. питає Погодін: „посылаете ли вы книги Шафарику чрезъ Гартенштейна?“ Максимович сповнив просьбу П—на. Про те свідчить поважне число книжок бувшої Шафарикової бібліотеки з присвятою Максимовича. Замітна присвята на вид. „Українскія народныя пѣсни“ М. 1834: „Достопочтенному и многоуважаемому у насъ Г. Шафарику отъ Максимовича изъ Кіева“.

Думаю, що початок перепишки належить звязати із посилкою книжок Максимовичем Шафарикови та його пошаною і прихильністю для Ш—ка, що їх розбудили у нього не лиш Slov. Starožitnosti, але й листи Погодіна та Бодянського — останнього підчас побуту в Празі.

У листі з 26. III. 1838 р. писав М—ч Б—му: „Пишете пожалуйста ко мнѣ; я весьма желаю читать ваши письма, слышать, что творится въ нашемъ двоюрідномъ мірѣ, нашими Славянами“... „Я кое — что новаго выработалъ относительно русскаго языка¹⁾, о чемъ прочтете нѣчто въ письмѣ къ Шафарику, въ коемъ и это къ вамъ письмо влагаю. (Письма А. М. Максимовича Бодянскому, Чтенія 1887, I, ст. 129—131).

Виходить, що початок перепишки належить віднести на рік 1838. Лист Максимовича з 23. IV. 1840 р. є відповіддю на лист Шафарика, переданий йому П. А. Лукашевичем. Останній був у Празі в 1839 р. Частина листу з пропусками і змінами була вже оголошена в статті: А. Кочубинській, П. І. Шафарикъ, Вѣсникъ Европы, 1906, V, ст. 132—33.

* * *

1840. 23. IV. Максимович дякує за лист і статтю. Книжки. Оцінка Slov. Starožitnosti. Просить Ш—ка написати для Кіевлянин-а статтю з обсягу мітології. Пісні Ходаковського.

¹⁾ Ш—к покористувався дослідями Максимовича і совісно зібрав їх в рукописних записках, ц. з. „O maloruském nářečí dle Maksimoviče“. Музей Ш—ка, сінт. IX, Е. 4.

Г. Шафарику отъ Максимовича. Кіевъ 1840 г. 23 апрѣля.

Милостивый Государь!

До сихъ поръ еще не благодарилъ Васъ я за письмо Ваше и любопытную статью объ изданіяхъ народныхъ Словенскихъ пѣсенъ, полученныя мною чрезъ Г. Лукашевича. Тому причиною моя долгая болѣзнь, которая мѣшаетъ моимъ занятіямъ, заставляетъ меня болѣе года сидѣть безвыходно въ четырехъ стѣнахъ и принуждаетъ преждевременно оставить службу. — Сахарова и Снегирева у меня на ту пору не было, ибо незадолго передъ тѣмъ отправилъ ихъ во Львовъ, кажется Вагилевичу; но я писалъ, что бы Вамъ эти книги выслали изъ Москвы, и не знаю доставлены ли онѣ Вамъ. Не знаю также дошла ли посланная мною Вамъ и Г. Ганкѣ I ч. моей Исторіи Руской Словенности, въ которой многимъ я воспользовался изъ Вашихъ Древностей, сколько съ моими слабыми глазами и недостаточнымъ знаніемъ Чешскаго языка могъ прочесть ихъ. Въ ней есть нѣсколько замѣчаній о Рускомъ языкѣ, трехъ видахъ его и нарѣчіяхъ, кои можетъ быть заслужать Ваше вниманіе и одобреніе. Жалѣю очень, что не въ силахъ былъ доселѣ издавать продолженіе. Кое-какъ только въ прошедшую осень и зиму составилъ и напечаталъ первую книгу Кіевлянина, коего два экземпляра — для Васъ и Г. Ганки — послалъ уже чрезъ г. Гартенштейна. По немногу приготавливаю и вторую книгу.

Каково Ваше здоровье теперь, и скоро ли мы увидимъ вторую часть Вашего труда, который, по истинѣ всѣ Словены могутъ назвать своею Сокровищницею? — Въ ожиданіи онаго я обращаюсь къ Вамъ съ слѣдующею просьбою. Наша Руско-Словенская мифологія такъ мало воздѣлана, что мы не имѣемъ еще яснаго понятія даже о семи богахъ Кіевскихъ. О первыхъ четырехъ кое-что еще извѣстно, но о Хорсѣ, Мокошѣ, Симарглѣ вовсе неизвѣстно, — и только Вы можете подать свѣтъ намъ объ этомъ предметѣ. Изъясненіе семи боговъ, коимъ поставлены были 6 кумировъ Владиміромъ Великимъ на Холмѣ Перуновомъ, прямо относятся къ изъясненію Кіевской древности, которой преимущественно посвящается мой Кіевлянинъ. Посему мнѣ пришла мысль просить Васъ покорнѣйше удѣлить нѣсколько часовъ Вашихъ собственно для насъ и сообщить нашей публикѣ посредствомъ моего изданія, результаты Вашихъ изысканій надъ словенскою мифологіею относительно семи боговъ кіевскихъ, хотя въ краткой статьѣ. Символьно весьма обязали бы Вы насъ всѣхъ; не говорю уже о личномъ моемъ удовольствіи, получить статью относительно Кіевской древности написаную Вами нарочно для Кіевлянина!... Если бы я могъ получить ее въ Октябрѣ или даже

Ноябрь, то она была бы однимъ изъ лучшихъ украшеній второй книги; съ нѣмецкаго или чешскаго мы здѣсь можемъ перевести ее исправно, а еще бы лучше и для Русской души усладительнѣе получить ее отъ Васъ прямо на Русскомъ языкѣ. Не повѣрите какъ краснорѣчивъ Рускій языкъ напр. въ письмѣ Г. Ганки.. я хотѣлъ бы и его просить, ибо весьма бы желательно мнѣ ознаменовать Кіевлянинъ участіемъ знаменитыхъ нашихъ Словенъ; но не бывъ съ симъ мужемъ въ непосредственныхъ сношеніяхъ письменныхъ, не смѣю его беспокоить. Прошу Васъ покорнѣйше засвидѣтельствовать мой душевный поклонъ ему, Челяковскому и другимъ Вашимъ соотчичамъ, и съ моимъ истиннымъ почтеніемъ, честь имѣю быть, Вашь,

Милостивый Государь
покорнѣйшій слуга

М. Максимовичъ.

P. S. Пѣсенъ я, какъ ни старался, а не могъ собрать еще болѣе трехъ тысячъ. Пѣсни Ходаковского я купилъ у его жены, и онѣ находятся у меня и теперь, потому Вамъ кто-то объ нихъ сообщилъ несправедливое извѣстіе.

Да ниспошлетъ Господь Вамъ здоровье и всякое благополучіе!

VI.

Записки Плятона Лукашевича.

Видавецъ збірника „Малороссійскія и червонорусскія народныя думы и пѣсни“ Птб. 1836 і фантаст-фільольог познайомив ся з Шафариком з початком 1839 р. в Празі. Слѣдів переписки з Шафариком нема ніяких. Переписка з В. Ганкою оголошена д. Францевом: Письма къ В. Ганкѣ, *op. cit.*, ст. 649—658.

В музеї Шафарика зберігають ся статті Лукашевича¹⁾: 1) „О Баснословныхъ преданіяхъ Малороссіянъ“ 1839 г. 17 марта, Прага, Плятонъ Лукашевичъ; 2) Система рѣкъ и городовъ русскихъ. Пл. Лукашевичъ, 1839. Обі у зшитку, сиг. IX, D. 28. Крімъ сього під сиг. 74, E. 18, переховуєть ся:

¹⁾ Порівн. А. Кочубинскій: П. І. Шафарикъ, Вѣсникъ Европы, 1906, V, ст. 133.

Описаніе України. Сочиненіе Боплана. Переводъ з французкаго, Спб. 1832. На чистих картках записки Лукашевича для ужитку Шафарика.

На обороті першої картки присвята: Велеученому Панови Шафарикови отъ Пл. Лук.

Слѣдуютъ записки Лукашевича: на картці 2:

А що, Гапко? — а що, Пане?

А дай, Гапко! — а зась, пане!

На обороті другої картки: Малороссійскіе Историческіе пословицы.

И Ляхъ мудрый — по шкодѣ.

Пьяный якъ Угоръ.

Знай, Ляше, по Случь наше.

Одъ Чорта одхрестится, а одъ Москаля и не одобється.

Храбрый якъ Русинъ.

Не пивъ Полтавської воды.

Пронавъ якъ Шведъ пѣдъ Полтавою.

Якои, Цыгане, вѣры?

Якои хочъ, батю!

Да нема найкраще, да нема найлучче якъ у насъ на Украинѣ.

У насъ на Украинѣ не буде Жида, не буде Ляха, не буде Уни. Гайд. Пѣсня.

Беззаконная Литва.

Абы не лежачого Татары взяли!

Одъ Кіева до Кракова

Протоптани шляхи

Завладѣли неправедно

Краемъ нашимъ Ляхи!

Пословица Жида: Поможи Боже, нашимъ и вашимъ!

Литвина трясця нападе якъ не дзякне.

Допався мовъ Литвинъ до кашы.

Се Котельва, кругомъ вода, а въ середини брага.

Славенъ градъ Кіевъ церквами, Переяславъ млинами,

Лубни горами, а Полтава блядами.

Московській часъ!

Здався цыганъ на своихъ дѣтей.

Якъ поѣхавъ за Дунай, то до дому не думай.

Сердитый якъ Русинъ, лютый якъ туръ в горахъ.

За царици ѣли паляныци, а за царя не буде и сухаря.

На останній картці:

Окончанія малороссійскихъ прозвищъ (фамилій).

1. а) на -ко — Славко, Рудько, Рачко, Оплечко.	с) -шко — Рудешко, Полѣшко.
б) -нко — Соколенко, Петренко, Горченко.	д) -жко — Божко, Рожко.
	2. -ка — Соломка, Прошанка, Почека.

3. -та — Волюта, Семенюта.	20. -усь — Прудіусь.
4. -ша — Гаркуша, Лыкуша.	21. -усь — Самусь.
5. -да — пешійбѣда, Хвойда.	22. -ця — Кострыця, Печерыця.
6. -га — Шульга.	23. -ян — Красянъ.
7. -ра — Хмара.	24. -овъ — Драгословъ.
8. -ій — Бачій, Пузій.	25. -яй — Гуляй.
9. -ый — Гречаный.	26. -ай — Порубай.
10. -унъ — Годунъ.	27. -ачъ — Рогачъ.
11. -ецъ — Романецъ.	28. -имъ — Побѣдимъ.
12. -акъ — Глушакъ.	29. -ой — Лихоной.
13. -па — Чепа.	30. -ѣй — Палѣй.
14. -ма — Судима.	31. -хно — Михно.
15. -ухъ — Злогодухъ.	32. -цкій — Тоцькій.
16. -айло — Свѣтайло.	33. -ака — Мироняка.
17. -ло — Покотило.	34. -икъ — Скорикъ.
18. -ичъ — Бутовичъ.	35. -ха — Макуха, и пр. и пр.
19. -ось — Пачось.	

VII.

Лист Миколи Гатцука

з дати: Черуна¹⁾ 14/25 1858 з просьбою прийняти його видання: Ужинок рідного поля, вистачний працеу М. Г. Москва 1857 з присвятою: „Пану Шафарику“ (олівцем). Лист писаний з Київа по українськи, у якому автор розвиває свої погляди на становище Українців серед інших Славян, ізза технічних перешкод тепер не оголошуються. На листі увага Шафарика: „Literae hae redditae mihi die 16 Julii 1858. Neque auctorem, neque opusculum eius novi“. Гатцук, автор фантастичної статті про мову „люду козако-руського“ (ibid. ст. 11—48) та ще фантастичнішою правописси, написав Шафарикови листа ізза пошани для того, що його імя й твори, по крайній мірі, *Národopis*, не були йому незнані. На *Národopis* покликується Г-к у згаданій статті ст. 15.

¹⁾ Ізза браку відповідних черенок правописси змінене.

VIII.

Матеріяли до історії славянського зїзду в Празі 1848 р.

Із Архива Народнього чеського Музея в Празі.

a.

Żądania Rusinów w Galicyi¹⁾.

§. 1. Stosownie do większości ludności Polskiej lub Ruskiej w każdym obwodzie ma być mowa polska albo ruska mową urzędową; zastrzyga się zaś dla wszystkich urzędów gminnych i miejskich używanie języka miejscowego przeważającej ludności, ale każdemu krajowcowi zastrzega się wolność używania języka polskiego lub ruskiego w każdej styczności z władzą, która w tymże samym języku odpowiedzie udzielać będzie. Każdy krajowiec bez różnicy narodowości ma prawo do urzędu; domagamy się jednak stosunkowego uwzględnienia narodowości przy obsadzaniu urzędów nie przez lud obieranych. W okolicach mieszanej narodowości urzędnik posiadać ma biegłość obu języków.

§. 2. W gminach szkółki parafialne, trywialne i normalne — w języku przeważającej ludności, mięszości atoli zostawia się prawo mieć szkoły dla swojej narodowości. W całym kraju w 3-iej klasie normalnej ma być wykładany język polski w szkołach ruskich, język ruski w szkołach polskich. Gymnazyja będą dla narodowości ruskiej i polskiej osobne. Tworzenie ich i liczba zależy będzie od potrzeby zgłaszającej się do nauki młodzieży jednej lub drugiej narodowości. W każdym gimnazjum literatura obydwóch języków wykładaną będzie. Na liceach i wszechnicach dozwolony wykład w każdym języku.

§. 3. Gwardyja narodowa Galicyjska w tych miejscach gdzie będzie organizowaną tak jak większością głosów obiera swoich naczelników równie stanowić będzie o używaniu ko-

¹⁾ Порівн. Дѣло, Львів 1883, ч. 61, Уклады Русинów з По-
лаками.

mendy ruskiej lub polskiej. Jako oznakę nosić będzie herby obu narodowości obok siebie.

§. 4. Cały kraj ma wspólną centralną władzę, która to z władzami Ruskiemi po rusku z polskimi zaś po polsku korespondować będzie. Sejm wspólny złożony z posłów wybranych według zasady jaka ustanowiona będzie. Na Sejmie zastrzega się wolność używania języka ruskiego lub polskiego.

Uchwały i rozporządzenia sejmowe i rządowe wydawane będą w obu językach.

§. 5. Zrównanie wszystkich obrządków w kraju co do praw tudzież ich duchowieństwa tak co do godności iak i kongruy.

§. 6. Konstytucya orzec ma jak najwyraźniej zupełną między Polakami i Rusinami równość wszystkich uprawnień humanitarnych politycznych i wyznawczych jaką za sobą pociąga świętość i nietykalność każdej z narodowości w Galicyi reprezentowanych.

§. 7. Uznanie potrzeby i czasu podziału Galicyi na dwa osobne okręgi administracyjne, jest rzeczą sejmu ustawodawczego.

W Pradze dnia 7 czerwca 1848.

Leon Sapieha

Групишт Ginilewicz

Jwan Borysikiewicz

Antoni Zygmunt Helcel

x. Szczęsny Buchwald

Jozef Midowicz

Karol Malisz

Zakliński Alexy

Zenon Pogłodowski

Ludwik Stecki

Maurycy Kraiński

Jerzy Lubomirski jako przewodniczący komisji.

6.

Żądania Słowaków j Rusi.

Sejm słowiański w Pradze żąda, aby naród słowiański (sic!) i rusiński w Węgrzech w niczem nie był uciskany, mianowicie oświadcza ten sejm współczucie swoje dla uciskanych od Madziarów współplemienników swoich słowiańskich i węgiersko-rusińskich, mianowicie żąda, aby Słowacy i Rusini węgierscy stali się uczestnikami tego wszystkiego, co jako żądania swego szczepu niniejszem podają — mianowicie:

1) aby Słowacy wraz z węgierskimi Rusinami byli od Madziarów uznani za naród a w sejmie równe prawa z nimi mieli.

2) aby mieli swoje narodowe sejmy z osobną stałą słowiańską i rusińską komissją — mającą prawo i obowiązek czuwania nad narodowymi prawami słowiańsko-rusinskimi. Komissya ta uskuteczniałaby zebranie sejmku narodowego i miałaby prawo odrzucenia wszystkich takich rozkazów centralnego węgierskiego ministryum, któreby słowiańsko-rusinskiej narodowości niebezpieczeństwem groziły.

3) aby sobie mogli zakładać narodowe szkoły jak elementarne tak realne, miejskie, zakłady diecezjalne i zakłady kształcenia się nauczycieli — potem — zakłady naukowe wyższe — mianowicie — gimnazya, lycea, akademie, zakład politechniczny i jeden uniwersytet. Język naukowy ma być słowiańsko-rusinski i wolność uczenia i wychowania narodowego dozwoloną.

4) aby katedry języka słowiańsko-rusinskiego dla Madziarów i madziarskiego dla Słowaków i Rusinów zakładane były kosztami krajowemi.

5) aby żaden naród w Węgrzech nie był uważany za panujący — lecz wszysey za równe prawa mający.

6) aby ci Słowacy, którzy z przyczyny stawania w obrobie narodowych praw słowackich po więzieniach są trzymani, natychmiast byli wypuszczeni, i aby na przyszłość nie było dozwolonem więzić nikogo za to, że praw narodu słowackiego lub rusinskiego broni — ani jako burzyciela uskarżać tego, któryby publicznie do ludu słowackiego lub rusinskiego o narodowości słowiańskiej lub rusinskiej rozprawiał.

7) aby prawo zakładania i utrzymywania towarzystw takich, któreby miały za cel wspomaganie rozkwitającego żywota narodu słowiańskiego i rusinskiego nie było odmawianem Słowakom i Rusinom — i aby również jak Madziarom tak i im prawa stowarzyszeń używać mogli.

Za zgodność
Cybulski.

b.

Galiziens Forderungen für das Manifest des Slaven-Congresses an den Kaiser.

Galizien hat ebenfalls das Versprechen einer Constitution in den Märztagen mit ungeheucheltem Enthusiasmus empfangen — es hat darauf die Hoffnung eines neuen nationalen Lebens gebaut, hat aber bis jetzt keine der constitutionellen Wohlthaten erlangt außer der freieren Presse.

Von der Überzeugung geleitet, daß das Heil seiner Völker d. h. die foederative Umgestaltung der bisherigen österreichischen Provinzen, — gehörig gesichert sein werde; entsagt es allen separatistischen Tendenzen, und tritt zum festen Verbande mit seinen slavischen Brüdern zusammen in der Hoffnung einst vielleicht mit seinen nun noch getrennten

Stamm Brüdern vereint die Wohltaten dieser beanspruchten Federation theilen zu können.¹⁾

Deßhalb stellen wir jetzt nur das Verlangen mit unseren Stammverwandten den Böhmen gleicher Berechtigungen theilhaftig zu werden. Wir bitten daher vorerst um die Bewilligung verantwortlicher Central-Behörden für Galizien sowie den Böhmen versprochen sind — und um eine möglichst schnelle Zusammenberufung eines constituirenden Landtages zur Bewilligung und Beschließung über alle Landesangelegenheiten. — noch vor dem Zusammentritt des Reichstags in Wien.

Weil aber der bisherige postulative galizische Provinziallandtag sich in seiner neuesten Zusammensetzung als uncompetent erklärt hat, die Volksinteressen gehörig zu vertreten und sich deßhalb am 26 April d. J. aufgelöst hatte, so erwarten wir auch ein derartiges Wahlgesetz, welches den Landtag als eine wahre Vertretung des Volkes und der beiden in Galizien lebenden Nationalitäten erscheinen ließe.

Die Petitionen, die Galizien sowohl als Krakau bis jetzt an den Thron E. M. gelegt — haben bisher eine solche Erledigung gefunden, welche sogar den billigsten des Landes nicht entsprechen konnten; ja die freie Entwicklung der Nationalitäten sowohl der polnischen als der ruthenischen in Amt und Schule, war durch die Ministerial-Erlässe vom 9-ten und 19-ten Mai — so wenig in Aussicht gestellt, daß die hier zum Slavencongresse vereinigten Galizianer beider Nationalitäten sich über die rechtmäßige Deutung der constitutionellen Sicherstellung ihrer Nationalitäten auszusprechen bewogen sahen; und diese ebenso rechtliche als erwünschte Deutung — und gegenseitige Übereinkunft in der Beilage E. M. zur gültigen Berücksichtigung vorlegen, und um Vorkehrungen bitten, diese Grundsätze baldigst ins Leben treten zu lassen.

Daher ersuchen wir auch die der beiden Landessprachen nicht gehörig mächtigen Beamten durch solche Eingebornen zu ersetzen, welche dieser Sprachen mächtig sind, und zugleich das Zutrauen aller Klassen besitzen; um die bisherigen unseligen Mißverständnisse zwischen der Regierung und der Landesbewohnern möglichst schnell zu beseitigen, und das erwünschte gegenseitige Zutrauen zu wecken. Sollten die zu entfernenden Beamten nicht anderswo verwendet werden können — so könnte ihnen die systematische Pensionirung auf Provinzialunkosten von den Landesständen zugesichert werden.

Indem wir diese äußerst billigen Forderungen unter Beipflichtung des versammelten Slaven-Congresses E. M. in re-

¹⁾ Від слів „Von der Überzeugung...“ до „theilen zu können“ в начерку перечеркнено.

dlicher Erwartung eines günstigen Erfolges darlegen — hatten wir uns verpflichtet E. M. die Zusicherung beizufügen, daß für die erste Pflicht halten werden nach unseren Kräften zur möglichsten Beruhigung des Galiziens beizutragen und die dankbaren Gefühle der Bewohner dem gerechten und gütigen Spender constitutionellen Wohlthaten zu zuwenden.

w Prazi na dny 16-tum Czerwena 1848

Иванъ Борисѣвичъ.

г.

Uwidomlenyje.

W nedilu t. j. dnia 11-ho Czerweńca 1848 o hodyni 11. widprawyt Doktor S. Bohosłowya Hryhoryj Ginilewicz w starożytnoj Czeskoj Cerkwi: Teynském chrámě¹⁾ naboženstwo w sławianskim jazyci obr. rusko-kat. na kotroje sia zapraszajut wsi w Prazi sobrannyi Sławiany.

Praha dnia 9-ho Czerweńca 1848.

¹⁾ Первісно: „Tein-Kirche“, відтак перечеркнено і написано як вище.

Памятна книжка Вячеслава Ганки.

В Народнім чеськім музеї у відділі Шафарика під сиг. IX. H. 22 зберігаєть ся „Памятна книжка В. Ганки“ (Альбом), в яку вписували ся гості-Славяни, що відвідували музеї і Прагу, переважно в переїзді до Карлових вод. Більшість записок походить від гостей з Росії, починаючи членами царського дому, а кінчаючи незваними іменами. Між вписаними находимо теж А. Пушкіна і його вірш, та Гоголя з датою 1845 $\frac{5}{17}$ Августа.

Подаю записки гостей Українців — переважно галицьких — задержуючи хронологічний порядок:

- 1) „На знакъ чести и памяти“
 $\frac{14}{26}$ Іюн. 1830 Іванъ Могильнѣцкій.
- 2) „Зъ глубоковъ вдѣчностевъ к' Вамъ честни мужу приймаю тою славу жестѣ ми позволили на даметку до ваше книжки вписати.
 Симеонъ Гаморакъ малорусинъ, родомъ зъ Тисьменицѣ въ Галѣцѣи. Дня 22-го Юлія року 1833.“
- 3) „Покіль жыти буду
 Нигды не забуду
 Дня ми так милого
 Въ которомъ позналъ
 Мужа так славного
 ꙗк Іюліа 1833 Лука Ропицки Теологъ.“
- 4) 1833 Михайло-Гарасевичъ.
- 5) „Знаменитому зъ малого лика Славянъ тутешнихъ, щирому, душею стародавнему Чеху, Вамъ Пане мій милый, приносить свое благоговѣніе и почитаніе Платонъ Лука-

шевичъ зъ Переяславля, що въ Малой Россіи. Прага
30. марта 1839.“

- 6) 1848. Григорій Яхимовичъ, епископъ Перемискій.
- 7) 1848. Гр. Шашкевичъ, Іоаннъ Лумницькій, Михаиць Ку-
земскій.
- 8) 10 листопада 1848 Іоанъ Борисѣкевичъ.
- 9) „Мужайтесь крѣпѣтеся Славянскіи люде,
Велика Ваша будучиѣсть буде.

Въ Празѣ $\frac{24}{12}$ Вересня 1849

Я. Головацкій.

Х.

З переписки Карла В. Запа.

Карло В. Зап, уроженець Праги (*1812 – †1871)¹⁾. Від 1836 р. до літа 1845 р.²⁾ пробував у Львові як урядник (Staatsbuchhaltungsakzessist). Одушевлений Чех-романтик, співробітник часописів, письменник і учений. Приятель Гавлічка і Шафарика. У Львові сходиться скоро із кружками письменників Українців і Поляків. Розчарований на Поляках ізза недостачі у них славянських симпатій, а зглядно ізза їх нещирости та вибуялого національного шовінізму ще тим тіснійше зітшов ся з Українцями. Знайомий із Головацьким, Вагилевичем, Ів. Бірецьким, Верещинським, Блонським, Малиновським, Щуровським, Кобринським, Й. Левицьким і іншими. Особливо приятельські відносини вязали його з Я. Головацьким, Вагилевичем і Бірецьким. Український кружок приятелів і знайомих інформував Зап про літературний і науковий рух в Чехах, так само як дописями й письмами інформував Чехів про культурну працю Українців і Поляків. Він був посередником у навіязуванню переписки і знайомости між Українцями і Чехами, між Українцями і Великорусами. Через нього вела ся перениска Українців з Чехами і Росіянами (Українцями і Великорусами), при його помочі вів ся обмін книжками й науковими матеріялами. Перекладав на чеську мову праці Українців, які знову помагали йому в перекладах з польського, в-руського і українського. Завзятий славянофіл ширить ідею славянської взаїмности словом і книжками, задержу-

¹⁾ У д. Свенціцького, Матеріали I, op. cit. ст. 158, хибно 1870.

²⁾ Ibidem, хибно 1844, порівн. лист до Я. Головацького з 19. III. 1845, висланий еще зі Львова, а лист 11. VI. 1845 вже з Праги. (Коресп. Я. Головацького, op. cit. I, ст. 147 і 149).

ючи при тім критичний і вірний погляд на українсько-польські відносини.

Подаємо виїмки з його непечатаної переписки, доторкаючи українського життя.

Переписка Запа з Як. Головацьким оголошена д-ром К. Студинським: Кореспонденція Я. Головацького, ор. cit. т. I і II.; переписка з К. Гавлічком: L. Quis: Korrespondence Karla Havlíčka, v Praze 1903., переписка із I. Срезневським: др. I. Свенціцький, Матеріялы по исторіи возрожденія Карпатской Руси I. Льв. 1905.

1. Лист К. Запа до П. Шафарика.

1837. 26. IX. Зап передає статтю Шафарика Вагилевичеві. Вагилевич і Я. Головацький знімають копії рукописів для Шафарика. Starožitnosti Slovanské мають покупи серед Українців. Замилування до чеської мови росте. Історія Зубрицького.

Lvov, 26 Září 1837.

Obdřev Vašnostin přepis od předešlého měsíce, nemeškal jsem, panu Vahilevičovi jemu přislaný vyjimek z Vašnostiných Starožitností o Konstantinu a Metudowí doručiti, a hned stranu odpisu dvou životopisů těch slovanských apoštolů co potřebné bylo, vyjednatí. Vel. Otec. p. Kompaniewicz, Bazilian nám ty dva rukopisy k přepsání ochotně pujčil, a první delší odepsal sám p. Vahilevič, — druhý kratší pan Glovacký, tež Rusín a posluchač theologie mimo semináře, velmi rozsoudný, všestranně vzdělaný uslužný člověk. Tyto oba přepisy spolu s listem od p. Vahileviče pošilám. Pro Vašnostinné studia tam leckteré jadyrko se nalezne, škoda tolika, že druhý rukopis není celý, a že se w nich mnohé pozdějších interpolací nachází.

Pan prof. Maciejowski tu, as před 10 dněmi byl, a zdější archivy prohlídal, i přítomné dva rukopisy přečítal, i z nich sobě výtahy učinil. Našel tu vůbec mnoho důležitého pro své dílo, které ještě dvoma díly chce rozmnožiti. Mluvil mě tež, že ve zdejší cisarské bibliotece dva latínské velmi staré životopisy sv. Vojtěcha a sv. Václava v rukopise našel, které pro nás Čechy velmi důležitá dáta obsahovati mohou. Neopominu co nejdřív pomocí p. Koubka, až se ze Slezka vrátí, tyto rukopisy k odepsání dostati, nacež je pánu Palackemu pošlu.

Musím Vašnosti opět osvědčiti, že Starožitnosti Slovanské pro naši literaturu a jazyk zde nejvíce prospěšné skutky mají, mnohý si teď češtiny všima, kdož před tím s pohrdáním a jaksí jen milostivým okem na ní dolu po-

hlížel. Pan Zubrzycki sám několik exemplářů odbírá, a venkovským kněžům je posílá.

Jeho historie Červené Rusi již jest, jak doslýchám, v tisku. Vůbec všichni jsou s tím velice spokojeni, že jste se odhodlal, obrátit sobě jedno nářečí slovanské, a sice české; že prostřednictvím jazykem německým již teď zbytečné, „kdo se teď Vašnostinných českých spisů nevšimne, (: jsou slova mých zdějších přátel:), ten obyčejně i v němčině by je sotva s prospěchem četl.

Literní noviny jsou zdě nepatrné, co nejduju všecko co jest ve Květech oznámím“.

Sám se teď trudním překládáním rozpravy o Huculech, kterouž p. Vahilevič pro našeho Musejníka po polsku napsal. Možna že ještě před zimou hotov bude, načež snad opět něco od něho dostanu. Vyjel nyní do své otčiny, a mluvil, že se na vyhledávání starožitností vydá... Za přislane nám 4 a 5 svazky starožitností uctivě děkujeme...

2. Лист Карла В. Запа до П. Шафарика.

1842. 10. VII. Зап. послає Шафарикови для Народопис-у поправки Головацького. Поляки невдоволені українськими назвами місцевостей. Уваги що до назв.

Vysoce Vážený Pane!

Dověděvše se z posledního čísla Květa, že zamýšlíte ¹⁾ vydati druhé vydání Slovanského národopisu, bude dobře, použiti k tomu tyto opravy, jež pan Holovacký zde připsal. Myslím, že Vašnosti v nevhod nepřijdou.

Národopis již jest v rukou všech předplatitelů, a velice se líbí, jen Poláci se mrzejí, že tam staropolské země v Rusích nejsou po polsku psaná. (!) Leč kdožby těm ve všem vyhověl, toho bych rád znal. Zdá se mi, že vytknutí hranic Rusův od Polákův v Haličích ve Zprávách

¹⁾ В листі з датою: В Празе 4 червене (с. е. липня) 1842 инше Шафарик Запови: „Poněvadž první vydání mého Národopisu ani samým předplatitelům nepostačilo, přinucen sem přikročití ke druhému, jenž se již tiskne. Prosím Vás, račte mi poznamenat o myly tisku a jiné značne chyby neprodleně oznámiti, abych to opravití mohl. V oekonomii a obsahu spisu nic měněno byti nesmí a nemůže... S Bohem Váš upř. př. Safarík. Žádejte poznamenání omylův též od p. Holovackého“.

Листи Шафарика і Запа розминули ся. З поправок зроблених Головацьким для карти „Slovanský zeměvid“ Шафарик не скористав, бо до другого видання не прийшло. Натомість із пересланих Головацьким поправок для Народопис-у деякі Шафарик у слідуєчій виданню узгляднив.

o hal. a uh. Rusi od Glovackého (:v rkp. :) jest určitější než na mapě. Škoda, že se na mapu řeka Podhorce vpletla která není, než na německých mapách. Má to býti řeka Zbruč (:pobranění na Podoli :) — Jméno Podhorce jest diplomatický výmysl od r. 1773. Sreznievský po tu dobu nepřijel, jeho balík z pošty jest u mně.

Zůstávám s uctou
Karel Vladisl. Zapp.

Lvov 18 $\frac{10}{7}$ 42.

Opravy místních jmen halických na mapě

Поправки :

Podhirce	poprav.	Zbruč řeka
Dněster	"	Dniester
Čeremoša	"	Čeremoš
Styr	"	Stryj
Zloživ	"	Zoločiv
Sanok	"	Sjanik
Pryvorsk	"	Perewirsko
Mostyčka	—	Mostyska
Sambor	—	Sambir
Burščyn	—	Burštyn
Berezjane	—	Berežane
Hvizdja	—	Hvizdec
Ustyčko	—	Ustičko
Jasyna	—	Jasyniw
Werecky	—	Verečke.

3. З листу Запа до дра Поснишля, редактора „Květá“ 13/4 1837 p. ... :

„Milikowski zapsal si z Prahy na moje dotírání české knihy, i dal je aby se o nich vědělo za sklo, ale tam ležejí, žádný nic ne kupuje. Obecenstvo posud málo o naši literatuře ví, a ignotí nulla cupido; nejvíce se tu bere Šafaříkových starožitností, totiž 12 exx, jestliže i to zminky zasluhuje. ...Což pak, nechcete na výměnu za Květy Rozmaitości bráti“...

4. З листу Запа до А. Маркова, священника 21/2 1842 :...

„Vy znáte, jak z celé duše lpím na naší Praze, a tedy nejlépe posoudíte, jak mi v té cizíně teskno, která mne již srdečně omrzela. Nepotřebuji Vám zdejší život líčiti, bude Vám z pověsti dostatečně známý. Mně žádných radostí neposkytuje.

...Mezi jiným nejsem s tím srozuměn, že nazýváte epické písně ballády; vlastnější slovanský název toho druhu písní byl by dumy, od Rusínův vzatý, i od Polakův přijatý, též i nám již ne nový.

...Před 2 lety obrátil se Vahylevič stranu koled na Malého, leč nedostal ani koledy, ani odpovědi. ...Радить ратувати перед загладою усю народню поезію. Хвалити народність польської літератури, поручав її читати, головно Wójcickiego...

Loziňského Ruskoie Vesile koštuje 36 kr., tedy 2 exx. 1 f. 12 kr. Zaplatil jsem je sám“...

5. З листу Запа до Маркова з 19/6 1845 р.:...

„Na knihy se těšíme, obáváme se však (proč? to Vám již z Jachimova listu vědomo), že censura trpělivost naší příliš dlouho zkoušeti bude. Mají tu ve Lvově veliký strach před Rusismem, tak že i Jezuité¹⁾ s kazatelnicí o něm mluvíti, a jej káráti začínají“...

6. Крім цього подаємо дві дописи Запа про український умовний рух в Галичині, а саме допись в час. „Noviny, Příloha ku Květám“ 1842 р., ч. 9 і „Květy“, 1844 р., ч. 31....

a) „Literatura maloruská v Haliči leží potud v kolébce. Ona má dvě tiskárny, totiž ve Lvově při ústavu Stauropigijském, a v Přemysli tiskárnu biskupa řecko-katolického. Z tiskáren těchto nevycházejí ale skoro žádné jiné, než kostelní a modlitební knihy, a časem i jakas příležitostná báseň v tom jazyku. Ustav, jakýz jest Stauropigijský ve Lvově, mohl by se státi pro národ tento velice prospěšným, kdyby mezi oudy jeho bylo svornosti, a oni vůbec veskrze sestávali z mužů, příznivé položení své k působení na dobro národu pojímajících a o vzdělání jeho pečlivých. Takz ale ustav tento, určený ku vzdělání národu maloruského, a k tomu cíli i dosti nadaný, mimo výše zminěné vydávání knížek náboženských a nejvýš ještě i slabikářů, žádného prospěchu národu nenese. To samé děje se i v biskupské tiskárně v Přemysli. Roznášela se tu pověst, že chce zdějši ruské sjednocené duchovenstvo na vzor českého časopisu pro katolické duchovenstvo vydávati podobný časopis v řeči maloruské; zdaž to ale vskutek přijde, ještě velice pochybno. Nejlaskavější vláda rakouská, o vzdělání všech svých národů rovně pečlivá, ohlásila odměnu třech set zlatých ve stříbře na sepsání mluvnické německé v jazyku maloruském pro

¹⁾ Порівн. лист Запа до Срезневського 20/11 1843: „Jezuité zde vymohli na Metropolitě Levickém, že směji po osadách ruských missie zříditi, a rozumí se pod rukou latinský kostel rozšiřovati. Bližejí se zde časy zavádění unie. Jak se zdá, bude se s hůry na tom pracovati, aby v celé Haliči panoval jediný kostel latinský, aby nepropadlá schizmě, (sit venia verbo)“... (И. Свѣнцицкій, Матеріялы, оп. cit. I. ст. 160—61).

školy normální, na nižto, jak slyšíme, i vskutku někteří rusínští učení pracují. Podobně určena odměna i na sepsání čítanky maloruské¹⁾.

6) Ze Lvova (Z.). Вишла книжочка: Album na ko-
rzyść pogorzalców. Vydal ji Jos. hrab. Dunin-Borkovský (1844).
Хвалить. Članek: Rešov, a jako okolí, však z jiné příčiny po-
zornost budi. S podíváním čítáme v něm, že Rusíni ve vý-
chodním Haliči usedlí nejsou Rusínami nýbrž Poláky, a že
polským nářečím mluví. Ti se asi podivili, když to četli!
Psal-li tak spisovatel z vlastenectví, tedy se musíme diviti,
jaká to jest podobnost tohoto druhu vlastenectví polského k
dobývacému vlastenectví maďarskému! Národ malorusky po-
čítá 12 millionův; jsou li to ale jen sami Poláci, jak o tom
p. spisovatel nepochybuje, tedy přidejme je k těm 9 milio-
nům Polákův, to bude dohromady činiti 21 milionův; jaký to
veliký národ? Při tom se p. spisovatel neostýchá, činiti p.
Šafárikovi pobočné výčítky, že on take tak ne počítal, a Ru-
síny od Polákův rozdával. Difficile est satyram non scribere.

¹⁾ Допись в перекладі В. Wohlmann-а поміщена теж в ні-
мецькім журналі Ost und West, 1842, № 76.

XI.

З переписки Яна Православа Ковбка.

Ян Православ Ковбек (* 1805 — † 1854). Ученик Юнгмана. Занимався студіями славянських літератур, особливо великоруської і польської¹⁾ під проводом Юнгмана і Ганки. Поет, головним чином сатирик і автор незначних наукових розправ. В поезії і політичних поглядах Ковбка помітний сильний вплив Коляра і Челяковського. В 1831 р. виїхав в Галичину, де став приватним учителем гр. Юноши Ромера в Пусткові. Від 1833 до 1837 проживав у Львові як суплєнт гімназії і домовий учитель у гр. Адама Борковського. Жив в приятелстві з А. Росцішевським і А. Бельовським. В тім часі зблизився до „трійці“. Знайомий з Вагилевичем і Я. Головацьким. Приятель М. Шашкевича. Інтересувався українським культурним рухом і займався українською етнографією²⁾. Знайомив Українців з чеським відродженням, давав їм чеські книжки, впливав на розбудження романтичного славянофільства. До українського руху відносився дуже прихильно і задумував відвідати Україну. Шашкевич дякує йому у „Предслів-ю“ в „Русалці Дністров-ій“ 1837 р. Від 1839 р. був професором чеської мови і літератури на університеті в Празі. Срезневський під час свого побуту в Празі говорив з Ганкою по великоруськи, а з Ковбком по українськи³⁾.

¹⁾ Перекладав поетів великоруських і польських.

²⁾ Збірка українських пісень, про яку згадує в примітці до статті „О Královorském Rukopisu“, оп. cit., Čas. Č. M. 1838, ст. 368. Порівн. у Шафарика: Bibliographische Übersicht der Sammlungen slavischer Volkslieder, Jordan Jahrbücher, op. cit. 1843 під ч. 35: Sammlung kleinrussischer Volkslieder von J. P. Kaubek.

³⁾ П. В. Ягичь, Історія слав. філолог., оп. cit., ст. 331.

З його переписки подаю тільки те, що вказує на особисті погляди автора на український народ і те, що доторкає українського умового руху, та того середовища, серед якого жили українські письменники й учені 30-х і 40-х років XIX ст. в Галичині.

1. З листу до Ганки з Оломуца 16/2 1831 р.:... „Úpona 20 jedu do Haliče, kdež ihned knihy pánum Polákum odešlu, jak mile se v Pustkowě u hrab. Romera uvidím.“ Чеські книжки від Ганки мав передати „Rošciševskému, p. Alfonsovi Skorkovskému, p. Bandtkovi a p. Dutkiewičovi. Від молодого Юнгмана мав передати книжки Дуткевичеві і Грабьєкому.

2. З листу до Ганки з Уржефовиц 25/5 1833 р.:... „Slova hraběhe Platera: „Slované nejen druhým cizincem málo známi, ale i mezi sebou navet v hrubé jsou živi nevědomosti, neustále pronikaly mého zvědochtivého ducha, a ja nyní den odedne více a více mám příležitosti se o jich smutné pravdě přesvědčovati. Z polských i ruských pokrevníků více se jich posvětilo již takovému cíli, u nás Čechů, ale mně jich dosaváde málo známo. Před několik lety oddal se sice celou duší tomu záměru muj přítel Edward Rösler Počehradský jeden z nejsvětějších někdy mladiků cviku Jungmannova, ale našel svůj hrob na Červené Rusi. Já jeho příklad následoval... Z Jasielského od hraběte Romera zabral jsem se do Przemyslského kraje mezi Rusíny, abych i těch málo známých dobrých bratrů znáti se naučil... Jazyk Rusínů jak domácí, tak církevní jest nyní předmětem mého hlavnějšího zaměstnání, které pro Čecha má velmi mnoho příjemného do sebe, nebo, ačkoliv nemohu nic namítnouti naproti nejnovější pf. Kucharského i našeho Šafaříka slov. nářečí klassificací, přece jednak Rakověckému o blízkosti českého z maloruským mluvícím odporovati nesmím, ano potvrzovat musím, že pro Čecha pravou to rozkoší jest z Rusínem se rozmlouvat, i ještě příjemnější by to bylo, kdyby někteří Rusíni k. p. na Volýni pořád svého „i“ neužívali k. p. Bih, kiń, kińskí. Panuje vůbec ta hypothesis, že jazyk malorus. jest míšeninou polštiny s velkoruským, leč i Poláci od Rusínů mnoho přijali, jakožto jinak býti ne mohlo... — Leč nenašel jsem tú v Haliči mezi popami, ani ďákami tak hluboké (ovšem velmi mělké) církevního jazyka známosti, jako doufáno. Dobrovského Institutiones ling. sl. etc. (svatá pro ně kniha), a Durichova Bibliot. Slov. jsou jim velmi zřídka známé. ...stav literat polské jest v Haliči jak WM. dobře víte dosti chatrným a protož vída já nechut ke kupování knih polsk... Zdejší (lwow.) Musejník ma vše všude — infandum — 12 odbíratelů a báh ví kolik čtenářů! Výborný p. Slotwinski, kterého velmi dobře

znám... chtěl by velmi rád také jakou Matku haličskou s p. Rościszewskim ustanovit, ale nevím jestli ten vzor český zde nalezne následovníků!...”

3. З листу до Ганки зі Львова 16/5 1834 р.:... Поручає Ганці Адама Горчинського, порученого йому Яшовським, співредактором „Nowin lwowskych“, згадує про Залеського, як знайомого Ганки. Знайомий з Ковбком і приятель Челяковського „gubernialni rada Wasilewski veliký znatel literatury slovanské“...

4. В часописі: Kwěty české, Listy zábavné pro vselický stav. Wedenjn a nákladem Jana Host. Pospjšila. Prvnj ročnj běh 1834“, поміщені на ст. 418–419 „Wygimky z listu z Haliče“. Допись не підписана. Особа автора для нас цікава, бо називає себе приятелем Маркіяна Шашкевича. Автор згадує в дописі про Яшовського як добре знайомого, се Stanisław Jaszowski, редактор і видавець збірника „Sławianin“, Lwów 1837, а крім цього вказує на свою статтю в Sławianin-i: „Zlomki heraldicko-genealogické“. Дуже близьким до Яшовського і автором статті був Ковбек, порівн. „Ułamki jenealogiczno-historyczne“, Przez Jana Prawosławawa Kaubka, ст. 53–62. Не улягає ніякому сумнівови, що автором цього незвичайно інтересного листу є приятель М. Шашкевича Ковбек.

„Posílám Vašnostem list starozitné biblí české, nalezené od mého přítele p. Markiana Ruslana Szaszkiewicza v obvodě Zločevském, ve vsi Boratyně, nedaleko Brodův, dne 29-ho lipna r. 1834 u kněze probošta ritus graeci Štěpána Gawaňského (neb Kawaňského), kterýž ji, jakž pravil, zdědil juž po svém dědu Hrytonowi (sic!) Gawaňském. Listy počáteční scházejí této biblí, v sobě zavírající i starý i nový zákon, oba obrázky dřevopisnými (xilografovanými) ozdobené; než z obrázku jenž se na počátku knihy: „Eklesiastes“ nachází, možná dokonale vycítí počet roku 1527. Pravá deska má tato slova polská: Ta się księga drukowała roku 1527. Jestli pak celá tato biblí zaplněna po stranach (in margine) přípisky v jazyku staroslovanském církevním, někde též i v jazyku polském. Jsout to nejvíce porovnání textu staroslovanského s textem českým, i jest viděti ze všeho, že první majitelové této biblí byli dobrými znately jazyka českého. Z toho možná souditi, že netoliko dávní Poláci, jakž praví Lelewel, než i Rusíni dosti pilně knihy české za těchto časů čítali, dokavad ještě málo polských a ruských bylo vytlačeno. Prosím Vašnosti poslaný tento listek p. Hankovi laskavě doručiti chtíti, jsem zajisté přesvědčen, že jej zpráva tato dosti bude zajímati; přičemž prosím, jemu odemne hlubokou osvědčiti uklonu a oznámiti jemu, že nálezce této biblí můj přítel P. Markian Szaszkiewicz pilně a šťastně pracuje na přeložení našeho neocenitelného Ruko-

pisu královského v jazyku maloruském, a při nejbližší příležitosti osmělíme se krz ruce Vašnostinné nekolich koůsku w. P. Hankovi odeslati. Pan Szaszkiewicz ale prosí, aby list nadřečené biblí vytržený, v tomto psaní Vašnostem a panu Hankowi poslaný, laskavě mu nazpět se navrátil, neboť jsa p. Szaszkiewicz velikým milovníkem jazyka českého, neradby jej pohřešil“.

5. З листу до Ганки з Блятни 28/5 1838 р. Знайомий з гр. Борковським. В „Ost und West“ 1838 р. має бути стаття: „Slovo o vzájemnosti srbského, rusinského i litevského národního básnictví“. Прихильно висказуєть ся про Бельовського і Семєнського.

XII.

З переписки Франтішка Яхіма.

Франтішек Влястіміль Яхім * 1811. Студіював спершу теологію, відтак став приватним учителем, а при кінці 30-х років був урядником у Львові. Дописував до часописий „Krok“, „Květy“, „Včela“ і „Časopis českého Muzeum“. Написав студію про славянську мітологію. Я. Головацький назвав його коротко: „чиновникъ и чешскій писатель“¹⁾. Панславіст і великий противник польської політики. Яхім був приятелем К. В. Запа. Через нього і в його домі познайомився з визначнішими українськими діячами. Між його знайомими находимо Якова, Івана і Петра Головацьких, І. Вагилевича, І. Борискевича, І. Бірецького, І. Гуркевича, Д. Зубрицького, І. Гушалевича. Борискевич називає його: „честний Яхим“²⁾. Переписував ся від 1847 до 1848 з Як. Головацьким³⁾. Був помічний в обміні книжками, інформував Українців про чеське політичне й культурне життя. Живо інтересував ся і був помічний в заснованню „Галицько-руської Матиці“ 1848 р., за що висказує ся йому подяку в „Историческ-ім очерку основанія галицко-русской матиць“, Львів 1850, ст. XV.

а) З переписки з К. В. Запом.

Переписка досі не видана. Зберігаєть ся в Народнім чеськ-ім Музею. Виймаємо з неї тільки те, що доторкає культурної праці і політичних змагань галицьких Українців, та що кидає світло на відношення цих двох приятелів „Ру-

¹⁾ Др. К. Студинський: »Кореспонденція Якова Головацького« I, ст. 221.

²⁾ Ibidem, ст. 243.

³⁾ Ibidem, ст. 183, 229, 280.

ської трійці“ до українського народа. Листи Яхіма писані зі Львова, останній зі Стрия.

1. З листу 23/1 1839 p.:... „Jedině nectný zájezd Kopitářův na Šafaříka i Palackého mne ne malo zarmoutil a zvědavost ve mně zbudil, co a kde proti nim tento neslovanský Slovan byl napsal¹⁾. Glowacki byl pořáde na svátcích, nedávno teprv přišel, a od té doby jen jednou mne navštívil, já pak jej navštívití ne mohu, an byt svůj změnil“.

2. З листу 1/7 1840 p.:... „Odpoledne po odjezdu Vašem přišel i Glowacký, jenž se tu až do neděle zdržel. Litoval velmi, že Vás nezastal a zanechal Vám u mne 1 ex. Gramatiky jazyka staroslovanského v Přem. 1837. vyšlé. Archiv biskupský mu málo kořísti poskytl.“

3. З листу 22/1 1841 p.:... „List Váš od 11 t. m. přisláný po Wahylewičovi obdržel jsem teprv 20-ho a protož i odpověď má asi Vám neočekávaně pozdě přijde“.

4. В листі з 16/6 1846 р. повідомлює, що віддав Головацькому прислані книжки.

5. З листу 12/11 1846 p.:... „Jedinou novinu, kterou Vám zde psátí mohu, jest ta, že se Wahylewič oženil a vysvětil. Dostal děvče s penězi, vnučku jednoho pra—starého faráře a s ní nejen veškeré jeho jmění, nýbrž i celé hospodářství; sedí tam u něj někde v Zloczowsku jako Cooperator ad personam, požívaje v hojnosti a bez klopot pracně nabromaděného jmění dobrého starce. Tak i slepý nalézá — zlaté zrná“.

6. З листу 14/6 1847 p.:... „Knihy pro Glowackého od P. Hanky jsem teprv minulý týden od Stockmanna vyzvedl, neboť sem o nich prv ničeho ne vědel až mi Glowacký sám psal. Ten ubohý ztratil hned po nastoupení své nové štace v Chmilové v Zložovsku svého nejstaršího syna²⁾. Ostatně píše o brzkém vyjití druhého swazku „Winoku“ od jeho bratra ve Vídni jakož i ruského překladu „Služby vojenské“, která se bude tisknouti pravopisem česko-illirským. Mimo to povstala v hlavě našeho Hurkeviče myšlénka o zřízení Matice Ruské³⁾ na způsob naší, bojím se však ne bez příčiny, že to i v hlavě jeho zůstane a světla božího nikdy nespátí. Neboť on není člověk k vyvedení takových věcí a nesvornost Ru-

¹⁾ Порівн. лист Запа до Я. Головацького 4/6 1840 (Коресп. Я. Г-го, I, ст. 42).

²⁾ Порівн. лист Яхіма до Головацького з 24/3 1847 (Коресп. Я. Г-го, I, ст. 183).

³⁾ Порівн. лист Запа до Головацького з 28/4 1848 (Коресп. Я. Г-го, I, ст. 185).

sínů nepřipustí žádného úzkého spojení mezi sebou. Však Vám o tom netřeba slov šířiti, pomněte jen na Šemáše, Wahyleviče, Levického a t. d. Glowackého zde není a Zubřícký nebude mít důvěry aniž by to sám všechno na svá bedra převzít mohl.“

7. 3 листу 1/4 1848 p.:... „buďte i laskav psáti mi, jakou cestou Vám zaslati několik exemplářů „Winka“¹⁾ od Glowackého, které mi sem pro Museum, pro P. Šafaříka, Havlíčka, Hanku, pro Vás a t. d. přislané byly: obávaje se, že cestou knihkupeckou pozdě přijdou, míním, že snad bude lépe čekati až tam někdo pojede, což snad se dosti brzo stane, an jmenovitě Zeman letos domů jíti chce“.

8. 3 листу 28/4 1848 p.:... „P. Opelt doručí balíček s několika svazečky Winoku od Glowackého a sice pro museum 1 a 2 svazek, P. Hanku, Koubka, Havlíčka, Šafaříka, Vas sameho tež 2-hý svazek“.

9. 3 листу 21/5 1848 p.:

„Drahý příteli!

List tento posílám po P. Borisikévičovi vyslanci Rusínův k našemu Slovanskému sněmu, jež Vy bez toho již osobně znáte, pročez Vám netřeba více o něm psáti, nežli že jsouc místopraesidentem rusínského národního výboru byl po celý ten čas i duchem jeho. Společníci jeho jsou ze Lvova P. Zaklinský, ruský alumnus 4-ho roku, jenž poslán jest na zvláštní žádost celého alumnatu, aby i tento zastoupen byl. Jest to muž rozumem daleko nad svůj postavený a snad nejskvělejší naděje Rusínův. Jako spolu-úd národní rady vynikal mezi všemi. Třetí úd vyslanství má se připojiti v Přemyšle. Jest to Dr. bohosloví a kanovník Ginilevič, znamenitý nevšední učeností svou. Rusíni jsou, jak jsme jich již pravě znali, vždy věrní spojenci naši, o čemž se bohdá Čechové brzo přesvědčejí. Ale Poláci, Poláci! těch to k nám netáhne, ani k druhým Slovanům, jejich nynější spojenci, dej Bože abychom se mýlili!...

Ostatně buďte tak laskav a uveďte naše Pany vyslance u všech znamenitých Čechů a druhých bratrů Slovanských, s kterými se již znáte. Ještě něco; oni zde vydávají teď ruský časopis, z počátku jen jednou na týden, a však více než arch silný, dale bude i častěji vycházeti. Nemohl by jste jim tam jakou záměnu s našimi časopisy, neb novinami vymoci? Snad by se dali všichni redaktori k tomu pohnouti. Hleďte co můžete, ale brzo, necht jen to zašlou, od tud jistě zpět ode-

¹⁾ Порівн. лист Яхіма до Я. Головацького з 9/4 1848 (Кор. Я. Г-го, I, ст. 230).

sláno bude, o to se já sám u P. Wysłobockého jejich redaktora postarám; vy pak o tom promluvte zvlášt s P. Borišikévičem.

V příloze Vám přísílám několik příležitostních provolání a různých spisů v jazyku ruském a polském...“

10. 3 листу 18/7 1848 p.:... „Zdejší ruská radda (sic!) navrhla vyslancům rusínským aby se tam drželi Čechů¹⁾, necht se tehdy našinci tam hlásejí u kněze Šaškeviče.“

11. 3 листу 28/10 1848 p.:... mírnější a rozsudnější počinání Rusínů vždy více půdy nabývá. Těmto zvláště prospěl právě tyto dni držený sjezd učených národu jejich, o němžto krátké popsání do národních novin chystám a tyto dni poštu odešlu. Vyznamenali se při něm zvláště Glowacki, pojednáním o nářečích slovanských vůbec a Rusínském zvlášt, pak Ustyanovič a Mech drženými řečmi. Při té příležitosti podělili sepsání nejpotřebnějších kněh školních mezi sebou, aby se co nejdříve školy v jazyku jejich zavésti mohly. Glowacki je navržen 1-mo loco za profesora jazyka ruského na universitě a nepochybně to i obdrží. ...Pozdravení od Glowackeho, Vrby a t. d.“

12. 3 листу 28/10 1848 p.:...

„Drahy příteli!

Nemůžete si ani pomyslit, jak nemilé je naše položení zde, zvláště od toho času, co se naši deputovaní na říšském svěmu proti milým bratránkům Polákům opřeli; stará nenávisť proti Švábům ustoupila daleko v pozadí a nenávisť proti Čechům²⁾ a Slovanstvu vůbec vystoupila na nejvyšší stupeň. Zájiste kdyby měli volné ruce všechny Čechy by hned ze země vyhnali, ne-li na hák pověsili...“

13. 3 листу 21/1 1849 p.:... „Píšete Pichlerovi, abychom hleděli zde Polákům Rusíny sřimit? To je marná snaha. Poláci chtějí jen nad nimi panovati a jím se chce tak málo poslouchatí jako se nám Čechům chce poslechnouti Frankfurtského parlamentu. Všeobecný hlas Poláků je, že Rusíni nemají národnosti, poněvadž nemají vzdělanosti, rovně jak Němci od nás tak i oni od nich požadají, aby uznavše převahu vzdělanosti jejich národnost svou mimo se pustili a k zvětšení říše jejich z nimi se spojili. Jak hanebné i marné jejich jednání jest vysvitá již z toho, že Polákům ani vlastní jich

¹⁾ Порівн. лист Кирила Блонського до Я. Головацького з 19/7 1848 (Кор. Я. Г-го I, ст. 269).

²⁾ З виднійших Чехів проживали тоді у Львові: Pichler, Vrba, Budějovický, Jachim.

lid v Mazovsku tak dalece nevěří, že se i polského jména odříká. Jejich zbratření se s Maďary ¹⁾ dokazuje zřejmě, že jim jde jen o nadvládu jako těmto, a nedá se upříti, že jim to více škodilo, než všechny předešlé lehkomyšlné kroky. Však Vám o nich může p. Głowacki sám více ústně pověditi, než se do tohoto listu směstná“.

14. З листу 27/7 1849 р.:... „Hołowacký odejel již před věirem do Vídně. On byl s vytisknutím obrázků k Marusi docela spokojen i hodlá Vás po ukončení porad ve Vídni do Prahy navštívit...“

Pozdravení ode všech známých, zvlášt od Głowackých, Pichlera, Dundra, Zemana etc.“

15. Будучи в Перемишлі в роках 1850—1856 пізнав Яхім „два ученé Rusíny Pietrusiewiczze a Mocha“ (лист з 8/4 1857 р.).

16. З листу 12/10 1867 р.:... „O nepolitické politice Poláků naproti Rusínům budete již dosti vědět z novin. Nejtrpčeji to trefilo Głowackého. Jak doslýchám jel nyní do Vídně, aby tam svou zprávu sám osobně vedl. Ubozí Rusíni si pomáhají jak jen mohou, asi tak jak my před 30 lety. Zde se právě zdržuje rusínská kočující divadelní společnost P. Bačinského, dosti dobře vedená ²⁾...“

б) З листу Яхіма до Фр. Паляцького 16. V. 1848.

Яхім остерігає славянський конгрес перед Поляками: „Ne dejte se klamati od nich, abyste tím snad sami neb bratři Slováci ke škodě nepřišli. Vaše vznešené i svaté idey o vzájemnosti slovanské nemají u lidí těchto žádné ceny, leda by jich k dosažení jiných záměrů svých použití mohli. Mezi těmito pak první místo zaujímá „navrácení samostatné Polsky v давnych granicach“ t. j. spolu s národem rusínským, který podmanivše utiskovali a ještě dále utiskovati chtějí. Z té příčiny jim ani Vaše nebeská vzájemnost nemůže chutnati, neboť ona zamýšlí pravdivou rovnost mezi národy, kterou oni více ústy vychvalují, v srdci svém ale rovně tak nenávidějí jako přepjatá strana Čecho-Němců“...

¹⁾ Порівн. лист. К. Блонського до Я. Головацького з 16/11 1848 (Коресп. Я. Г-го I, ст. 310).

²⁾ Директор українського мандрівного театру Бачинський задумував дати кілька вистав у Празі, одначе на телеграму післану до Рігра прийшла в тій справі відмовна відповідь. Про це пише Яхім в тому самому листі.

Особовий показчик.

- Бандтке Г. С. 71, 146.
Бантин-Каменський 116.
Бачинський Ем. 153.
Беринда Памва 117.
Берліч І. А. 110.
Бірецький І. 82, **92—95**, 139, 149.
Блонський К. 139, 152, 153.
Бодяньський О. М. 19, 28, 72,
96—125, 127.
Боцян 130.
Борискевич І. 133, 136, 138, 149,
151, 152.
Борковський А. гр. 145.
Борковський Дунін Й. гр. 144,
148.
Боровиковський Л. 116, 119.
Будейовіцкі 152.
Буняк, хан 64.
Бухвальд Ф. 133.
Бельовський Ав. 18, 73, 145, 148.
- Вагилевич І. 1—**65**, 66, 70, 75,
92, 119, 120, 128, 139, 140,
141, 143, 145, 149, 150, 151.
Вагилевич М. 12.
Васілевський 147.
Вацлав, чеськ. кор. 64.
Верещинський М. 12, 139.
Вислобоцький Ю. 148.
Вішневський М. 71.
Владислав, серб. кор. 83.
Возняк М. 69, 86.
Володимир, кн. 10, 11, 65, 72,
128.
Вольман Б. 144.
Востоков А. 96.
- Врба 152.
Вуйціцький 69, 71, 143.
- Гаванський Ст. 147.
Гавлічек К. 75, 139, 140, 151.
Гаморак С. 137.
Ганка В. 13, 20, 89, 92, 95, 110,
128, 129, **137—138**, 145, 146,
147, 148, 150, 151.
Гарасевич М. др. 13, 137.
Гартенштайн Д. 126, 127, 128.
Гатцук М. 131.
Гельцель А. З. 133.
Годжа М. 66.
Гоголь М. 137.
Головацький І. 67, 149, 151.
Головацький П. 75, 149.
Головацький Я. 2, 10, 12, 18, 20,
32, 35—63, **66—91**, 92, 93,
138, 139, 140, 141, 142, 145,
149, 150, 151, 152, 153.
Гребінка Е. 116, 118, 119.
Гривнач 117.
Григорович В. І. 72.
Гулак-Артемівський П. 116.
Гуркевич І. 149, 150.
Гушалеви І. 149.
- Гваннін 20.
Гинилевич Гр. др. 133, 136, 151.
Глязер Р. 7.
Гольдшмід 4.
Голембйовський 5, 13, 24, 69, 71,
119.
Горчинський А. 71, 147.

Грабський 146.
Греч М. 79.

Данило кн. 64.
Данілов В. В. 34.
Дзялинський А гр. 31.
Длугош 12, 74, 75.
Дмитро з Зінкова 80.
Добошук 18.
Добровський Й. 3, 11, 110, 146.
Довгоносенко П. 118.
Драготін серб. 83.
Дундер 153.
Дуріх Ф. 146.
Дуткевич 146.
Душан серб. 83.

Забіла В. М. 116.
Забой 12.
Заклинський О. 133, 151.
Закржевський др. 68, 69.
Залеський В. (Вацлав з Олеська)
6, 70, 147.
Зап К. В. 5, 6, 10, 19, 26, 29,
32, 33, 64, 74, 75, 82, 85, 87,
89, 92, 93, 139—144, 149, 150.
Земан 151, 152.
Зіморевич 71.
Зубрицький Д. 12, 30, 31, 32, 71,
75, 140, 141, 149, 151.

Жуківський І. 68, 69.

Ігор кн. 6.
Ількевич Г. 12, 92, 116.
Іречек Й. 15.

Йордан Й. 125, 145.

Казимир В., поль. кор. 25.
Калитовський 67.
Караджіч Вук Стефановіч 7, 21,
71.
Карамзин Н. М. 11, 74, 79.
Кашін 126.
Квіс Л. 75, 140.
Квітка Основяненко Г. 21, 116,
118.

Кеппен П. І. 3, 4, 5, 10, 14.
Кілісінський 16, 18, 20, 25, 29.
Кіресевський П. В. 29, 34, 96, 97,
126.
Климовський 116.
Кобринський Й. 139.
Ковбек Я. Пр. 7, 69, 70, 71, 140,
145—148, 151.
Коляр Я. 11, 12, 13, 15, 19, 66,
68, 69, 70, 71, 92, 95, 101,
126, 145.
Компаневич Варлаам 1, 2, 140.
Конвський архим. 116.
Константин Порфір. 17, 32.
Константин філософ. 65, 75, 77,
81, 82, 140.
Копітар В. 3, 150.
Костомарів Микола (Галка) 116,
118, 119.
Котляревський І. 10, 21, 116.
Коцовський В. др. 68.
Кочубинський А. А. 20, 25, 127,
129.
Країнський Мавр. 133.
Крамеріус 11.
Куземський М. 138.
Кузмані К. 66.
Курелац Фр. 67.
Кухарський А. 146.

Лавров П. А. 28, 98, 111, 118,
119, 120.
Лев кн. 25, 64.
Левицький І. Е. 13.
Левицький Й. 5, 8, 21, 25, 79,
139, 151.
Левицький М. митр. 78, 79, 143.
Лозинський Й. 143.
Ломницький І. 138.
Лукашевич Пл. 34, 127, 128,
129—131, 137.
Лучаківський Іл. др. 79.
Лучкай М. 5, 8, 9, 21.
Левезов 4.
Лелевель Йоах. 147.
Любомірський Юр. 133.
Людек 12.
Лянгер І. 110.

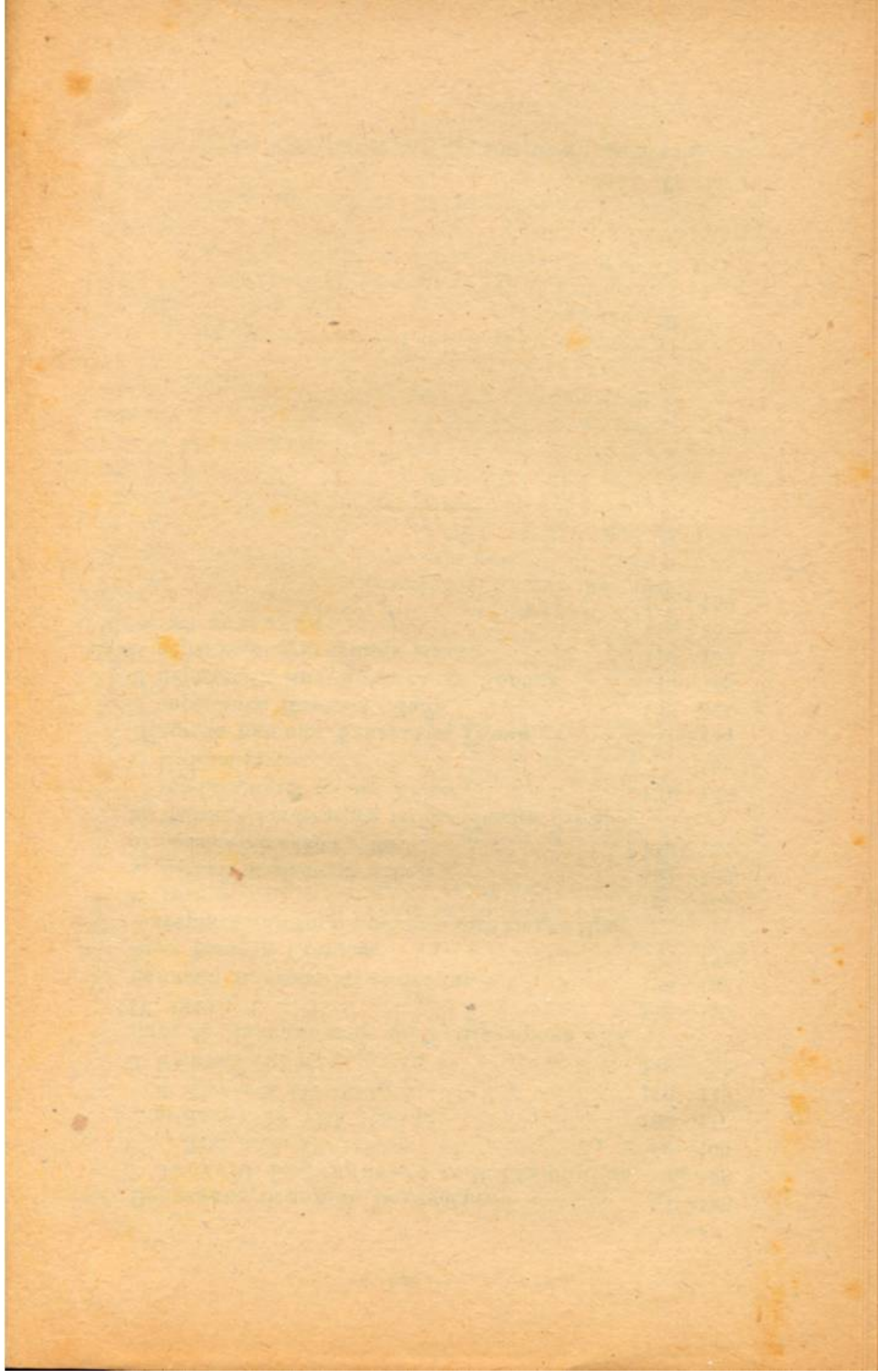
- Мазепа гетьм. 9, 116.
Максимович М. 21, 34, 116, 118,
120, 123, 126—129.
Малі 143.
Малін К. 133.
Малиновський М. 13, 139.
Марков А. 142, 143.
Мацейовський В. А. 71, 126, 140.
Машковський 90, 91.
Метлинський А. (Могила) 116,
118, 119.
Мідович Й. 133.
Мілковський 142.
Міловук 67.
Могильницький І. 137.
Мох Р. (Метелля) 116, 152.
Метислав Давидович кн. 6.
Мурко А. І. 110.
- Нарбут 71.
Недім 15.
Неманя Симеон 83, 84.
Нестор 115.
Ніколич 67.
- Олег кн. 6.
Онишкевич Й. 68.
Опельт 151.
Оссолінський 13, 70.
Отто еп. Бамберга 4, 11.
- Павлі Жеґоґа 49.
Павлович Т. 67.
Павловський А. Б. 116.
Падура 71, 116.
Паляцький Фр. 75, 96, 110, 140,
150, 153.
Панов І. 111.
Пашковський 20.
Перемисль Огокар 64.
Петрович Г. 67, 68, 73.
Петрушевич А. С. 7, 78, 79, 153.
Півоцький М. 71.
Піхлер К. 152, 153.
Плятер гр. 146.
Поглодовський З. 133.
Погоді М. 1—16, 18—22, 29, 33,
34, 44, 53, 70, 72, 81, 92, 96,
97, 98, 99, 105, 126, 127.
- Пономарев С. І. 127.
Попов Н. 1, 13.
Попович П. 67.
Попович Дм. 33, 64.
Поспішіль Я. Г. др. 142, 147.
Прейс П. І. 21, 72.
Прокотій Цезарійський 23.
Пфаф 69.
Пушкін А. С. 137.
- Радослав себ. кор. 83.
Раковецький І. Б. 6, 71, 72, 73,
146.
Реслер Едв. 146.
Ріґер Фр. др. 153.
Ромер Юн. гр. 145, 146.
Рошцький Л. 137.
Росцішевський А. 69, 73, 145, 146,
147.
- Сапєга Л. 133.
Сахаров І. П. 128.
Свенціцький І. С. др. 2, 7, 20, 31,
34, 139, 140, 143.
Синельників 116.
Сковорода 116.
Скорина Фр. др. 79, 80.
Скорковський Альф. 146.
Скоронадський 104.
Славой 12.
Слотвінський К. 146.
Снегірйов І. М. 128.
Собіський поль. кор. 82.
Сопіков В. С. 79.
Сомерсберг 20.
Софонович 115.
Сперанський М. Н. 28, 98, 111,
118, 119, 120.
Спурні Я. 18.
Срезневський І. 72, 116, 118, 140,
142, 143, 145.
Стефан серб. 84.
Стецький Л. 133.
Студинський К. др. 20, 69, 74,
75, 82, 89, 92, 140, 149.
Суровецький Л. 12, 69, 71.
Сухопан 30.

- Семаш С. 151.
Семенський А. 13, 73, 148.
- Тавновський Я. Зд. гр. 20, 21, 70, 72.
Тарновський Ф. гр. 2, 5, 10, 20.
Тополя К. 118.
Турівський К. 71.
- Урош серб. 83, 84.
Устїянович М. 12, 152.
- Фаяке 91.
Францев В. А. 89, 98, 99, 100, 101, 105, 106, 110, 111, 129.
Френ 3, 4, 14, 15.
- Хмельницький Б. гетм. 115.
Ходаковський Зорян Дол. 12, 69, 71, 72, 73, 97, 118, 125, 127, 129.
- Цибульський 134.
- Челяковський Фр. 98, 110, 118, 129, 145, 147.
- Шафарик П. Й. 1—6, 9, 10, 12, 14—20, 22, 24—28, 31—34, 55, 56, 64, 65, 66, 73, 74, 75, 78, 81, 82, 85—87, 89, 91, 92, 95—99, 106, 110, 111, 112, 117—120, 123, 124, 126—131, 136, 139—142, 144, 145, 146, 150, 151.
- Шашкевич Г. 138, 152.
Шашкевич Маркіян (Руслан) 2, 7, 12, 66, 70, 119, 145, 147, 148.
Шембера А. В. 89.
Шишков А. 7.
Шмідінгер 26.
Шнигоцький А. 116, 118, 119.
Шпонгольц 18.
Штокман 150.
- Щуровський 139.
- Єзбера Фр. 90.
Єлена серб. 83, 84.
Єлінек Я. 126.
- Юнгман Й. 110, 145, 146.
- Ягіч І. В. 3, 15, 72, 90, 145.
Якубец Я. 11.
Ярослав кн. 6, 10, 11, 72.
Яхимович Г. др. 12, 13, 94, 138.
Яхім Фр. 26, 29, 143, 149—153.
Яшовський Ст. 69, 71, 73, 147.
-
-

Зміст.

	стор.
Передмова	I—VIII
I. Переписка Івана Вагилевича	1—65
1. Листи Івана Вагилевича до П. Й. Шафарика	1—5
а) Лист з 3. X. 1836 р.	5—14
б) Лист з 2. IV. 1837 р.	16—22
в) Лист з 7. X. 1838 р.	22—25
г) Лист з 19. II. 1839 р.	25—27
д) Лист з 22. II. 1839 р.	27—29
е) Лист з 16. IV. 1839 р.	29—31
з) Лист з 5. I. 1841 р.	31
2. Збірка пісень	33—65
3. Рукописні копії	65
II. Переписка Якова Головацького	66—91
1. Листи Я. Головацького до І. Коляра	66—68
а) Лист з 15. IX. 1835 р.	68—70
б) Лист з 29. III. 1836 р.	70—72
в) Лист з 13. VIII. 1836 р.	72—73
2. Листи Я. Головацького до П. Шафарика	73—75
а) Лист з 20. IX. 1837 р.	75—77
б) Лист з 19 (31). XI. 1856 р.	78—81
3. Рукописні копії	81—85
4. Інформації зладжені Головацьким для Шафарика	85—89
5. Листи Я. Головацького до В. Ганки	89
6. Лист Я. Головацького до Шембери з д. 19 (31). I. 1865 р.	89—90
7. Лист Я. Головацького до Езбери з 29. IX. 1872 р.	90—91
III. Лист Івана Бірецького до К. В. Запа з 20. V. 1848 р.	92—95

	стор.
IV. Переписка Осипа М. Бодяньського	96—125
1. Листи О. Бодяньського до П. Шафарика	96—98
а) Лист з 26. IV. 1836 р.	98—105
б) Лист з 23. VIII. 1836 р.	106—110
в) Лист з 9. IV. 1842 р.	110—119
2. Рукописні матеріяли	119—125
V. Лист М. Максимовича до П. Шафарика з 23.	
IV. 1840 р.	126—129
VI. Записки Плятона Лукашевича	129—131
VII. Лист Миколи Гатцука	131
VIII. Матеріяли до історії славянського візду в Пра-	
зі 1848 р.	132—136
а) <i>Żądania Rusinów w Galicyi</i>	132—133
б) <i>Żądania Słowaków i Rusi</i>	133—134
в) <i>Galiziens Forderungen für das Manifest des Sla-</i>	
<i>ven-Congresses an den Kaiser</i>	134—136
г) <i>Uwidomlenuje</i>	136
IX. Памятна книжка Вячеслава Ганки	137—138
X. З переписки Карла В. Запа	139—144
XI. З переписки Яна Православа Ковбка	145—148
XII. З переписки Франтішка Яхіма	149—153
Особовий показчик	154—157
Зміст	158—159

PUBLIKATIONEN

der Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg

Čarneckyj-Gasse, 26.

(in ukrainischer Sprache).

Mitteilungen der Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften, bis jetzt erschienen Bde I—CXXXI (Geschichte, Archäologie, Ethnographie, Sprache und Literaturgeschichte, besonders der Ukraine). B. I—XX vergriffen.

Publikationen der Sektionen und Kommissionen der Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften:

A. Die historisch-philosophische Sektion publizierte bis jetzt:

1. 15 Bände ihrer Beiträge (Zbirnyk istoryčno-filosofičnoj sekcii).

Bd. I: M. Hruševskýj, Geschichte der Ukraine. T. I. (bis Anfang des XI Jahrh.).

Bd. II: M. Hruševskýj, Geschichte der Ukraine. T. II. (bis Mitte des XIII Jahrh.).

Bd. III—IV: M. Hruševskýj, Geschichte der Ukraine. T. III (bis zum J. 1340).

Bd. V: Materialien zur Kulturgeschichte Galiziens im XVIII—XIX Jahrh.

Bd. VI—VII: M. Hruševskýj, Geschichte der Ukraine. T. IV (bis zum J. 1569).

Bd. VIII—XI: M. Hruševskýj, Geschichte der Ukraine. T. V (Verfassung und soziale Verhältnisse in XIV—XVII Jahrh.).

Bd. X—XI: M. Hruševskýj, Geschichte der Ukraine. T. VI (Oekonomische, kulturelle und nationale Verhältnisse in XIV—XVII Jahrh.).

Bd. XII—XIII: M. Hruševskýj, Geschichte der Ukraine. T. VII (Ukrainische Kosaken bis zum J. 1625).

Bd. XIV: M. Hruševskýj, Geschichte der Ukraine, Bd. VIII, I. Teil

Bd. XVI: Al. Novyčkyj, Taras Ševčenko als Maler.

2. Ukrainisch-ruthenisches Archiv:

Bd. I: H. Svjencičkyj, Die Handschriften des Museums des Narodnyj Dim in Lemberg.

Bd. II: Iv. Franko, Materialien zur Geschichte des Bauerntums und der Oekonomik Galiziens im XVIII—XIX Jahrh.

Bd. III: M. Teršakovec, Materialien zur Geschichte der nation. Wiedergeburt der Ruthenen im Galizien 1830—1840.

Bd. IV: Materialien zur Geschichte des ruthenischen Schulwesens in Galizien im XVIII—XIX Jahrh.

Bd. V: M. Vosnjak, Philologische Schriften des Iv. Mohylnyckyj.

Bd. VI: H. Svjencičkyj, Die Handschriften des Museums des Narodnyj Dim. II Teil.

Bd. VII: H. Svjencičkyj, Die Handschriften des Museums des Narodnyj Dim. III Teil.

Bd. VIII. Dr. I. Franko, Der Kampf um Alphabet in Galizien im J. 1859.

Bd. IX u. Bd. X: M. Vosnjak, Beiträge zur Geschichte der ukr. Lieder und Versifikationen.

B. Die philologische Sektion publizierte bis jetzt 18 Bde ihrer Beiträge (Zbirnyk filologičnoj sekcii).

Ukrainische Bibliothek. Bd. I—VIII.

- C. Die mathematisch-naturwissenschaftlich-medizinische Sektion publizierte bis jetzt 19 Bände ihrer Beiträge (Zbirnyk).
- D. Die Archaeographische Kommission publizierte bis jetzt folgende Werke:
1. Quellen zur Geschichte der Ukraine.
Bd. I: M. Hruševskýj, Lustrationen der königlichen Domänen in den Bezirken von Halyč und Peremyšl vom J. 1565—66.
Bd. II: M. Hruševskýj, Lustrationen der königl. Domänen in den Bezirken von Peremyšl und Sanok im J. 1565.
Bd. III: M. Hruševskýj, Lustrationen der königl. Domänen in den Bezirken von Cholm, Bels und Lemberg im J. 1564—5.
Bd. IV V: St. Tomašivskýj, Galizische Akten und Annalen aus den J. 1648—1649.
Bd. VI: St. Tomašivskýj, Galizische Chroniken 1648—1657.
Bd. VII: M. Hruševskýj, Lustrationen vom J. 1570.
Bd. VIII: Iv. Krypjakevyč, Akten zur Geschichte der ukr. Kosaken 1513—1630.
Bd. XII: Dr. M. Korduba, Akten zur Geschichte der ukr. Kosaken 1648—1657.
Bd. XXII: Journal von J. Markovyč.
 2. Denkmäler der ukrainischen Sprache und Literatur. Bd. I—VII.
 3. Kotljarevskýj, Die travestierte Aeneis, Abdruck der ersten Ausgabe vom J. 1798.
 4. Akten-Sammlung zur Geschichte der sozial-politischen und ökonomischen Verhältnisse der West-Ukraine.
 5. Ševčenko, Kobzarj, Facsimile der ersten Ausgabe vom 1840.
- E. Statistische Kommission publiziert:
1. Studien aus dem Gebiete der Sozialwissenschaften und der Statistik, bis jetzt 3 Bde.
- F. Juridische Kommission publizierte bis jetzt:
1. Juridische Zeitschrift, bis jetzt 10 Bde.
 2. Juridische und ökonomische Zeitschrift, bis jetzt 10 Bde.
 3. Juridische Bibliothek, bis jetzt 4 Bde.
- G. Die Ethnographische Kommission publizierte:
1. Ethnographische Sammlungen (Etnografijnyj Zbirnyk; bis jetzt erschienen 38 Bände.
 2. Materialien zur ukrainischen Ethnologie; bis jetzt erschienen 18 Bände.
- H. Bibliographische Kommission publiziert:
- Beiträge zur ukrainischen Bibliographie, bis jetzt 4 Bde.
- Chronik der Gesellschaft, enthält Berichte über die Tätigkeit der Gesellschaft, Sektionen und Kommissionen derselben, erscheint 4 Mal im Jahre. Bis jetzt erschienen N. 1—64 ukrainisch und deutsch.
Diese und andere Publikationen der Gesellschaft sind in der Buchhandlung der Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg, Ringplatz, Nr. 10 vorrätig.
-